

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Щорічної
студентської
наукової конференції

**Факультет історії, політології
та міжнародних відносин**

ЧЕРНІВЦІ

11 – 12 ТРАВНЯ, 2026

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

студентської наукової конференції
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Факультет історії, політології
та міжнародних відносин

11-14 травня 2026 року

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2026

*Друкується за ухвалою Науково-технічної ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(Протокол №7 від 28 травня 2026 р.)*

Тези доповідей студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (11-14 травня 2025 року). Напрямок: історія, політологія та міжнародні відносини. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2026. 298 с.

ISBN 978-617-8703-97-4

До збірника увійшли тези доповідей студентів факультету історії, політології та міжнародних відносин, підготовлені до щорічної студентської наукової конференції університету.

ISBN 978-617-8703-97-4

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2026

ПЕРЕДМОВА

Збірник студентських тез, який ви тримаєте в руках, є результатом глибоких роздумів, дослідницьких пошуків і щирого зацікавлення молоді у складних питаннях минулого та сучасності. У представлених матеріалах поєднано історичну ретельність, міждисциплінарну гнучкість і громадянську чуйність – риси, що є надзвичайно важливими для формування відповідального науковця й свідомого громадянина.

Публікації охоплюють широкий тематичний спектр: від проблем національної пам'яті й історичної політики до педагогіки, публічного управління, міжнародних відносин, перекладознавства й новітніх технологій. Особливу увагу приділено сучасним викликам – війні, цифровій трансформації, інформаційній безпеці, питанням національної ідентичності. Водночас чимало текстів демонструють інтерес до забутих або маргіналізованих сюжетів, критичного осмислення усталених наративів, а також творчого переосмислення освітніх підходів.

Важливо підкреслити, що більшість представлених тез свідчать про глибоке прагнення студентської молоді працювати не лише з емпіричним матеріалом, а й із сенсами, які стоять за ним. Молоді дослідники виявляють зацікавлення у складній мережі контекстів, виявляють історичні паралелі, рефлексують над спадщиною минулого та її значенням у сучасному світі. Їхній науковий підхід не обмежується збиранням фактів: навпаки, він спирається на бажання критично аналізувати й інтерпретувати складні суспільні, політичні та культурні явища, виявляючи в них неочевидні зв'язки та перспективи.

Це особливо вагомо в умовах, коли саме молоде покоління змушене брати участь в осмисленні воєнної реальності, стрімкої трансформації державних інституцій, нових форм публічної комунікації та взаємодії зі світом. У своїх дослідженнях студенти шукають не лише відповіді на конкретні питання, а й способи самоусвідомлення через науку та взаємодію з суспільством. Їхня робота формує нові точки дотику між гуманітарним, політичним, соціальним і технологічним просторами. Такий підхід не просто розширює межі академічного пошуку – він відкриває можливості для формування нових способів мислення й дії у часи глибоких змін.

У збірнику чітко простежується тенденція до розширення тематики академічних зацікавлень: дедалі активніше порушуються питання гендеру, ролі культури, інформаційного простору, перекладу в міжнародних комунікаціях, етичних аспектів управління й політики. Це свідчить про інтеграцію української студентської науки в глобальні дискусії, про готовність молодих дослідників працювати з найактуальнішими викликами сьогодення.

Збірник не претендує на вичерпність чи остаточні відповіді. Він радше є відображенням відкритого діалогу – між поколіннями, дисциплінами, традиціями й новаціями. Цей діалог потребує подальшої підтримки, критичного мислення, методологічної чесності та віри у значення науки як інструменту змін.

Вдячність всім студентам за працю, викладачам – за супровід і натхнення, а читачам – за інтерес. Попереду ще багато викликів, але саме такі кроки – уважні, відповідальні й наполегливі – формують майбутнє нашої наукової й громадянської спільноти.

Назарій Христан

ПІДСЕКЦІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Галина Дзюба
Науковий керівник – доц. Н. Христан

АСКОЛЬД [І ДІР]. АЙЗЕГЕЗА ТА ЕКЗЕГЕЗА ІСТОРІЇ РАННЬОЇ РУСИ У КОНТЕКСТІ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ДИДАКТИКИ

Згідно із ст.6 Закону України «Про освіту», однією із засад державної політики є науковий характер освіти [1]. Це передбачає відповідність змісту навчання рівню сучасної науки та формування в учнів вірних уявлень. Одним із найбільш проблемним у цьому контексті є період ранньої Русі (IX – поч. XI ст.), де специфіка джерельної бази часто вступає у протиріччя з усталеними історіографічними міфами.

У підручниках спостерігається тенденція до нівелювання Діра з шкільного наративу. Якщо при знайомстві з темою автори згадують обох князів, то в подальшому описі діянь (походи на Візантію, державне будівництво) Дір зникає. У підручниках Смоля, Степанкова (2007) та Власова (2015, 2020) є спроби пояснення чому Аскольд та Дір правлять окремо. В інших же працях (Щупак, Галімов, 2024) Діра взагалі перестають згадувати. Твердження про роздільне правління часто базується саме на літописній згадці про різні місця поховання князів (882 р.) Цей фрагмент читається і як у ПВЛ так і у ПНЛ, подаємо тут цитату за Лавр. списком: *«и оубиша Асколда и Дира. [и] несоша на гору и погребша и на горѣ, еже сѧ нѣне зоветь Оугорское. кде нѣне Сѡльминъ дворѣ. на тои могилѣ поставилъ цркъвъ свѣго Николу а Дирова могила за стѣю Сѡриною»* [2, с. 126-127]. Прихильники цієї гіпотези посиляються також на повідомлення арабського історика X століття Аль-Масуді. Серед переліку слов'янських царів він згадує першого слов'янського царя на ім'я ал-Дір як читають його більшість дослідників (у списках рукопису читається «л.дир.»). Так само більшість з них припускала, що під ним мається на увазі саме літописний князь Дір. Лише один (Власов, 2020) подає це як єдину звістку про Діра, стверджуючи, що про Аскольда є дані у візантійських та арабських хроніках. Проте це

твердження є неадекватними дієстості, оскільки ім'я Аскольда відсутнє в іноземномовних джерелах і лише відомий з літописів.

Шкільний наратив штучно розділяє Аскольда і Діра, ігноруючи інститут співправління, який, за М. Котляром, був природним для політичної структури тогочасної Руси. Створення образу «єдиного князя Аскольда» є дидактичним спрощенням, що суперечить лінгвістичним та текстологічним даним. Для дотримання принципу науковості автори підручників мають подавати ці постаті як літописний тандем, уникаючи необґрунтованих тверджень про їхні імена в іноземних джерелах. Для того, щоб відповідати загальному принципу дидактики, загальному дидактичному принципу науковості і формувати в учня наближене до здобутків історичної науки уявлення про етапи формування руської держави, наратив, що стосується, зокрема, Аскольда і Діра, має бути повністю переписаний. Жоден із оглянутих підручників не спромігся синтезувати цілісний наратив, який опирався на ці здобутки історичної науки, руської медієвістики.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017№ 2145-VIII: станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. The Povešt' vremennykh lët: An interlinear collation and paradosis /comp. and ed. by Donald Ostrowski, associate editor David J. Birnbaum, senior consultant Horace G. Lunt. Cambridge: Harvard University Press for the Harvard Ukrainian Research Institute, 2003. 2368 p.

Ярослав Ткачук
Науковий керівник – доц. М. Гуйванюк

ПРАВОВІ ТА РЕГУЛЯТОРНІ АКТИ АВСТРІЙСЬКОЇ ВЛАДИ НА БУКОВИНІ В ПЕРІОД ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Буковина як коронний край Австро-Угорської монархії з початком Першої світової війни у серпні 1914 р. одразу опинилась у зоні безпосередніх бойових дій. Протягом 1914-1918 рр. Буковина пережила три хвилі російської окупації, що кардинально позначилось як на характері правового регулювання, так і на становищі цивільного населення.

З оголошенням воєнного стану австрійська влада запровадила на Буковині режим надзвичайного управління, що суттєво обмежив дію мирного законодавства. Основу правового регулювання у воєнний час становили імперські закони та укази, що публікувались у «Державному віснику законів». Ключову роль відіграв закон про воєнний стан від 1869 р. (у редакції 1912 р.), який передбачав передачу повноважень цивільної адміністрації до рук військового командування. На підставі цього закону крайова цивільна адміністрація Буковини фактично підпорядковувалась військовому командуванню, а ряд звичайних судових функцій переходив до військових трибуналів.

Важливою складовою воєнного законодавства стали нормативні акти, що регулювали реквізиції майна та продовольства на потреби армії. Австрійський закон про воєнні реквізиції, застосований на Буковині, дозволяв вилучати у населення худобу, зерно, транспортні засоби та предмети першої необхідності. Такі вилучення нерідко позбавляли селян засобів до існування і спричиняли масове зuboжіння буковинського краю.

Особливе місце серед воєнних правових актів посідало законодавство про державну безпеку та лояльність підданих. Австрійська адміністрація, підозрюючи частину українського та румунського населення Буковини у симпатіях до Росії чи Румунії, вдалася до масових арештів, інтернувань та депортацій. Право-

вою підставою для таких дій слугували укази про підозрюваних у державній зраді, що надавали широкі повноваження військовій жандармерії.

Сукупність воєнних правових актів радикально змінила правовий статус мешканців Буковини. Конституційні гарантії 1867 р., що проголошували рівність народностей та свободи громадян, були фактично призупинені. Скасування парламентського контролю та зосередження законодавчих і виконавчих функцій у руках виконавчої влади й армії перетворило систему управління краєм на жорстко централізовану воєнну адміністрацію.

Таким чином, правові та регуляторні акти австрійської влади на Буковині в роки Першої світової війни являли собою цілісну систему надзвичайного законодавства, спрямованого на підпорядкування краю воєнним потребам монархії. Запровадження воєнного стану, реквізиційного законодавства, обмежень на пересування та репресивних заходів кардинально змінило повсякденне життя буковинського населення і фактично призупинило дію конституційних прав, здобутих у мирний час.

Список використаних джерел

1. Заполовський В. М. (2003). Буковина у останній війні Австро-Угорщини: 1914–1918. Чернівці : Прут. 200 с.
2. Никифорак М. В. (2004). Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774–1918 рр.). Чернівці : Рута. 383 с.

Катерина Фомочкіна

Науковий керівник – доц. С. Герегова

ВПЛИВ МИСТЕЦТВА НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ-ПІДЛІТКІВ У ШКІЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ

Мистецтво виступає специфічним дзеркалом культури, у якому крізь призму художніх образів ретранслюються історичні події, соціальні зв'язки та суспільні явища. Розвиток національного мистецтва не розривно пов'язаний із тим, як розвивалася країна в продовж своєї історії. Кожний витвір мистецтва містить певний код, який бере участь у формуванні ціннісних орієнтирів та поведінкових норм особистості.

Роль мистецтва у вихованні підлітків неухильно зростає, оскільки протидіяти явищам бездуховності, аморальності можна лише шляхом формування усвідомлення важливості та пріоритету загальнолюдських цінностей, вдосконалення творчого потенціалу, прагнення до пізнання [1]. Тут варто навести роздуми українського філософа Григорія Сковороди, який вважав мистецтво своєрідним дзеркалом, яке допомагає людині пізнати себе, знайти внутрішню гармонію та духовні ліки від життєвих негараздів [2, с.112].

Сучасна школа в умовах російсько-української війни нерідко трансформується з освітнього простору на осередок психоемоційної підтримки та національного гартування. У цьому процесі надзвичайно важливу роль відіграють мистецькі практики, які широко застосовуються у шкільній освіті як засіб адаптації підлітків до кризових

Залучення учнів до мистецтва на уроках та в позаурочний час сприяє ідентифікації їх прихованих обдарувань та формує інтелектуальну особистість, здатну розуміти культурні цінності та зберігати національну спадщину. Так, важливим елементом для формування ідентичності учня є вивчення українського фольклору, завдяки чому відбувається зв'язок з рідним словом, піснею, мовою, традиціями. У цьому ряду і декоративно-прикладне мис-

тецтво, що слугує джерелом моральних якостей та пробуджує творчу активність через знайомство з виплеканими народом традиційними ремеслами.

Твори мистецтва, опрацьовані на уроках історії України, зокрема батальні сцени, де показана боротьба українського народу за незалежність, мають безпосередній вплив на становлення патріотичних переконань учнів.

Отже, мистецькі практики в системі шкільної освіти є потужним стимулом для духовного розвитку учнів. Вони не лише сприяють культурному самовираженню, а й допомагають створити фундамент для формування зрілої громадянської позиції та поваги учнів до загальнолюдських цінностей. При цьому потрібно враховувати вік дитини, а також її можливі переживання під час воєнної агресії РФ проти України.

Список використаних джерел

1. Левицька О. (2020). Мистецтво як засіб гармонійного розвитку та соціалізації особистості. Нові технології навчання. Вилучено з: <https://www.journal.org.ua/index.php/ntn/article/view/110>
2. Сковорода Г. С. (1973). Повне зібрання творів: У 2-х т. К.: Наук. думка. Т. 1. 532 с.

Валерія Мельник
Науковий керівник – доц. Г. Яценюк

ВИСВІТЛЕННЯ ІСТОРІЇ ЗАПОРОЗЬКОЇ СІЧІ У ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКАХ: ПОРІВНЯЛЬНІ АСПЕКТ

В умовах реформування змісту базової середньої освіти важливе значення мають Модельні навчальні програми для 5-9 класів Нової української школи, що запроваджуються поетапно з 2022 р. Зазначені програми визначають концептуальні засади, очікувані результати навчання та змістові лінії курсу історії, у межах яких передбачено вивчення тем, пов'язаних із формуванням і розвитком українського козацтва та козацької державності середини XVII-XVIII ст.

У підручнику О. Дудар та О. Гук «Історія України» для 8 класу питання становлення Запорозької Січі розглядається в параграфі 8 «Походження українського козацтва». Автори підкреслюють, що в XVI-XVIII ст. Січ зберігала виразні ознаки державності: окреслену територію, власну систему звичаєвого права, органи влади тощо. У підручнику наголошується, що Запорозька Січ виконувала військові функції оборони південного прикордоння, була осередком політичної організації, господарського життя та формування традицій самоврядування [2].

У книзі Історія України 8 класу авторства: Г. Хлібовська, М. Крижановська, О. Наумчук, зазначається: «Запорожці визнавали себе підданими польського короля, але виробили власні порядки, які ґрунтувалися на ідеалах свободи, рівності, братерства. В усіх справах вони керувалися не писаними законами, а звичаєм і «здоровим глуздом». Козаки мали однакові права і ставилися один до одного як до побратимів»[4].

У виданні О. Панаріна, А. Макаревич, Ю. Топольницької, О. Охріменко розкрито особливості суспільного устрою та правопорядку на Січі. Зазначається, що життя козацької спільноти регулювалося суворими звичаями та нормами, порушення яких каралося тілесними покараннями, вигнанням або смертною карою [7].

У підручнику Історія України 8 клас В. Власов, О. Данилевська, Д. Ващук історія Запорозької Січі подається як важливий етап формування українського козацтва та державницьких традицій [1].

У підручнику для 8 класу авторів С. Галімова, О. Гісема, О. Мартинюк, О. Сирцової питання утворення Запорозької Січі розглядається у контексті становлення українського козацтва. Детально висвітлюються соціально-економічні та військово-політичні передумови його виникнення, роль прикордонного простору. Методичний апарат параграфа містить історичні джерела, ілюстративний матеріал, картосхеми та завдання, що спонукають учнів до аналізу причинно-наслідкових зв'язків і формування власної аргументованої позиції[5].

Отже, аналіз підручників різних років і для різних вікових груп засвідчує спільну тенденцію: Запорозька Січ інтерпретується як важливий осередок формування української державності, демократичних традицій і військово-політичної культури.

Список використаних джерел

1. Власов В., Данилевська О., Ващук Д. (2025). Історія України: підруч. для 8 класу. К.: Генеза. 256 с.
2. Дудар О., Гук О. (2021). Історія України: підруч. для 8 класу закладів загальної середньої освіти. К: Видавничий дім «Освіта». 224 с.
Пометун О., Гупан Н., Дудар О. (2025). Історія України : підруч. для 8 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта». 272 с.
3. Хлібовська Г., Крижановська М., Наумчук О. (2025). Історія України: навчальний посібник для 8 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон. 264 с.
4. Галімов А., Гісем О., Мартинюк. О., Сирцова О. (2025). Історія України: підруч. для 8 класу закл. загал. се-ред. освіти. Х: Вид-во «Ранок». 272 с.
5. Панарін О., Макаревич А., Топольницька Ю., Охріменко О. (2022). Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти: підруч. для 5 кл. закл. загал. серед. освіти. К.: Літера ЛТД. 144 с.

Ярослав Залуцький
Науковий керівник – доц. М. Гуйванюк

ІНСТИТУЦІЙНА СТІЙКІСТЬ СТРАХОВОГО ТОВАРИСТВА «ДНІСТЕР» В УМОВАХ ВОЄННОЇ КРИЗИ (1914–1918 РР.)

Дослідження інституційної стійкості українських фінансових структур в екстремальних умовах воєнного часу є важливим напрямом вивчення господарської та суспільної історії Галичини початку ХХ ст. Страхове товариство «Дністер», засноване 1892 року у Львові, до 1914 р. стало однією з ключових опор українського економічного життя краю.

Перша світова війна стала одним із найпотужніших випробувань для всіх інституцій Галичини. Умови фронтових дій, мобілізацій, реквізицій, економічної дестабілізації та масових переміщень населення поставили під загрозу функціонування як державних, так і громадських структур. Галичина двічі опинялася в зоні активних бойових дій – під час російської окупації 1914–1915 рр. та наступних австро-угорських контрнаступів, – що завдало колосальних матеріальних збитків і дезорганізувало господарське життя. Саме в цих обставинах інституційна стійкість «Дністра» проявилася найбільш виразно – як здатність не лише вижити, а й продовжувати виконувати системні функції для всього українського інституційного простору.

Попри загальну економічну дестабілізацію, товариство зуміло зберегти платоспроможність. Завдяки консервативній фінансовій політиці, достатнім резервам та зв'язкам із австро-угорськими банками «Дністер» уникнув банкрутства та продовжив виконувати свої зобов'язання перед клієнтами. Це мало принципове значення: в умовах, коли більшість галицьких фінансових установ або припиняли діяльність, або зазнавали суттєвих втрат.

У відповідь на нові ризики – пожежі, реквізиції, знищення майна, воєнні дії – товариство розширило спектр страхових послуг. Було запроваджено спеціальні умови для страхування сільсь-

когосподарських об'єктів, церковного майна, кооперативних складів, громадських будівель. Це дозволило українським громадам зменшити втрати та швидше відновлюватися після воєнних руйнувань. Така адаптація до воєнних умов перетворила товариство з суто страхової установи на багатофункціональний інструмент підтримки громади.

Таким чином, досвід страхового товариства «Дністер» у роки Першої світової війни є показовим прикладом того, як правильно побудована інституційна модель здатна витримати екстремальне навантаження.

Список використаних джерел

1. Кульчицький С. (2001). Українці в Галичині: соціально-економічний портрет кінця XIX ст. К.: Інститут історії України НАН України. 300 с.
2. Ювілейна книга Товариства Взаємних Обеспечень «Дністер». (1918). Львів. 312 с.
3. Мельник І. (2014). «Дністер» – перше галицьке страхове товариство. Львів: Центр Європи. 128 с.

Артем Квасневський
Науковий керівник – асист. О. Руснак

АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНСЬКОЇ РСР У ПЕРІОД «ПЕРЕБУДОВИ» (1985 – 1991 РР.)

Прихід до влади Михайла Горбачова в березні 1985 року ознаменував початок масштабних реформ, які розпочалися в Радянському Союзі. Трансформація охопила всі сфери життя населення: політичні, економічні, соціальні. Зміни не оминули й аграрний сектор, який традиційно відігравав важливу роль в економіці Радянського Союзу.

В 1985 році на момент впровадження реформ на території України налічувалось 7442 тис. колективних господарств у яких працювало 3936 тис. робітників, радгоспів налічувалось 2273 тис. Середній прибуток колгоспів в республіці становив 2,7 млрд. карб. [2, с. 173]. Українська РСР поділялась на три головні економічні райони: Південно-Західний (вирощування зернових культур, соняшників, буряків); Донецько-Придніпровський (зернові та олійні); Південний (виноградарство). Попри значний розвиток агрокомплексу, республіка стикалася з недоліками, які треба було подолати.

Першим важливим кроком на шляху реформ було прийняття закону в листопаді 1986 року «Про індивідуальну трудову діяльність», суттєвих змін зазнав розвиток колгоспної системи на шляху переходу від колективної до приватної власності. По селах активно розвивалось підсобне господарство, а індивідуальна трудова діяльність та орендні колективи особливо набули поширення по всій території СРСР.

Запроваджені реформи Рижкова-Абалкіна в 1987 році передбачали посилення господарської самостійності підприємств на принципах «трьох с» – самоокупності, самостійності, самофінансуванні. Постанова «Про державне підприємство (об'єднання)» прийнята в червні 1987 року закріпила принципи госпрозрахунку на законодавчому рівні. В 1988 році був прийнятий Закон «Про кооперацію», який полягав у поглибленні реформ та підвищенні

ролі трудових колективів. Важливим кроком у реформуванні аграрного сектору стало прийняття Постанови Верховної Ради УРСР «Про земельну реформу» від 18 грудня 1990 року. Передбачалося проведення інвентаризації земель, виявлення неефективного використання та передача ділянок громадянам, зокрема для створення селянських фермерських господарств[1].

Отже, попри впровадження реформаторських заходів, зберігалися проблеми, що стримували їхню реалізацію. Зокрема опір партійного керівництва, непослідовність реформ, збереження командно-адміністративної системи. Колгоспники та працівники радгоспів не були зацікавлені у збільшенні виробництва продукції, де частка ручної праці становила 70%, залишалася низькою. Там панували безгосподарність, масове розкрадання продукції, некомпетентність і безвідповідальність значної частини керівних кадрів. Села обезлюднювались і занепадали [3, с. 26].

Список використаних джерел

1. Про земельну реформу : Закон України від 18.12.1990 № 563-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-12#Text> (дата звернення: 22.03.2026).
2. Історія народного господарства Української РСР : у 3 т., 4 кн. / голов. ред. Т. І. Дерев'янкін. Київ : Наук. думка, 1983–1987. Т. 3, кн. 2 : Соціалістична економіка в період розвинутого соціалізму (60-і – середина 80-х років) / відп. ред. Т. І. Дерев'янкін. Київ, 1987. 464 с.

Ксенія Колесніченко

Науковий керівник – асист. Л. Дробіна

РАДЯНСЬКА ТОТАЛІТАРНА ПРОПАГАНДА ТА ДОСВІД ДЕКОМУНІЗАЦІЇ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Колишній Президент Чехії Вацлав Гавел зазначав: «Якщо людина живе в оточенні тоталітарної пропаганди й не помічає її, то пропаганда досягнула своєї мети» [4]. Сьогодні феномен пропаганди залишається одним із найбільш дискусійних питань у межах історичних та політичних студій.

У ХХ ст. пропаганда перетворилась на потужний інструмент контролю над суспільною свідомістю і набула тоталітарних ознак. Головною метою цього впливу була повна уніфікація мислення та формування «людини радянської» (Homo Sovieticus), лояльної до режиму. Найжорсткіші форми цей вплив мав у сталінській моделі СРСР, яка після Другої світової війни була перенесена до країн Центральної та Східної Європи, де стала фундаментом для встановлення комуністичних режимів через монополію на інформаційний простір.

За рівнем достовірності джерел пропаганду класифікують на три групи. 1. «Біла» базується на офіційних даних і реальних фактах, інтерпретованих у вигідному світлі. 2. «Сіра», де джерело інформації не ідентифіковане і поєднує правду з маніпулятивними припущеннями. 3. «Чорна» ґрунтується на дезінформації та фейках для дискредитації опонента [1].

Найбільш радикальний шлях дерадянізації обрали країни Балтії (Естонія, Латвія та Литва), спираючись на концепцію «правонаступництва» держав до 1940 року. Це дозволило розглядати радянський період як іноземну окупацію, а не етап власної історії [2]. В кожній із них можна виділити ключові інструменти дерадянізації. В Естонії акцент зроблено на відновлення національної ідентичності через зміну топоніміки, люстрацію та демонтаж пам'ятників (резонансна справа «Бронзового солдата»). Латвія впровадила суворе законодавче регулювання та високі штрафи за

використання радянської/нацистської символіки. Литва серед країн колишнього СРСР першою (1997 р.) визнала радянську владу окупаційною. Тут створено Центр дослідження геноциду та опору, який здійснює оприлюднення списків агентів КДБ для очищення владних структур [2].

Інший досвід з подолання тоталітаризму демонструє Молдова. В 2010–2012 рр. розпочата робота по створенню профільної Комісії та ухвалення парламентської постанови про засудження злочинів комунізму й заборону символіки «серп і молот». Однак через внутрішньополітичну боротьбу та проросійський вплив ці рішення часто оскаржувалися в судах [3].

Сучасний український підхід є комплексним: він охоплює детопоніміку (перейменування понад 900 населених пунктів), демонтаж радянських монументів («ленінопад»), а також відкриття повного доступу до архівів репресивних органів СРСР (КДБ) і активну роль Українського інституту національної пам'яті у формуванні державної політики [5].

Отже, переосмислення механізмів радянської пропаганди та аналіз досвіду країн Центрально-Східної Європи є необхідною умовою для захисту інформаційного суверенітету України та формування стійкої національної ідентичності в умовах сучасних геополітичних викликів.

Список використаних джерел

1. Белей Л. (2021). Пропаганда: історія питання. Тиждень. 2 груд. URL: <https://tyzhden.ua/propaganda-istoriia-pytannia/>.
2. Звіт Центру дослідження геноциду та опору жителів Литви (GenocideandResistanceResearchCentreofLithuania). URL: <http://genocid.lt>.
3. Матеріали Комісії з вивчення тоталітарного комуністичного режиму в Молдові (2010). Парламент Республіки Молдова. URL: <https://www.parlament.md/>.
4. Повний PDF-текст документів. Бібліотека Вацлава Гавела. URL: https://www.vaclavhavel.cz/docs/tz_moc_bezmocnych_final.pdf.
5. Рябенко С., Когут А. (2017). Європейські законодавчі практики декомунізації: висновки для України. Аналітичний звіт / Центр досліджень визвольного руху. Львів: Часопис. 52 с.

*Анна Курочка**Науковий керівник – асист. Т. Ковалець*

ВИКОРИСТАННЯ ЛУКІВ УКРАЇНСЬКИМИ КОЗАКАМИ У КІНЦІ XV – XVII СТ.

Лук один з найдавніших видів метальної зброї, що увійшла до військового спорядження майже усіх армій в історії людства. Тип воїна-вершника, який стріляє з лука, став традиційним для Великого степу і його кочових соціумів, у яких були корені й українського козацтва [2, с. 168]. Зазвичай озброєння українських козаків асоціюється із вогнепальною зброєю, що цілком виправданий, адже на печатці Війська Запорозького ми бачимо козака із мушкетом. Усе ж така зброя поширювалась поступово через свою високу вартість і технічну недосконалість. У XV–XVII ст. козаки використовували як її, так і більш звичні та практичні луки, з допомогою яких стрілець міг на хвилину випустити близько 10 стріл, у разі більше за кількість куль [4, р. 64].

Наявність луків у козацькому арсеналі підтверджується такими символічними образами, як гравюра одного із найвідоміших гетьманів Петра Конашевича-Сагайдачного. Це свідчить про те, що козаки мали особливе ставлення до цього виду зброї, можливо, вважаючи його «знаком старшинського достоїнства» [2, с. 168]. Іноземні мандрівники відзначали значний рівень присутності луків у козацькому війську. Так, шведський посол Гільдебрандт, перебуваючи в Україні у 1656–1657 рр., схарактеризував озброєння відділів козацької кінноти так: «Вони мають шаблю, прив'язану до боку простим ремнем, рушницю з ремнем через плече... Деякі носять і сагайдак з луком». Англійський посол Чарльз Вітворт 1705 р. занотував, що одні козаки «озброєні коротенькими іржавими рушницями, інші – луками і стрілами» [3, с. 132].

Найпоширенішими у XVI–XVII ст. серед козаків були луки турецького типу середніх і невеликих розмірів, до 130 см. Для їхнього зберігання та захисту від погодних умов застосовували спеціальні футляри налуччя (луб'я), а стріли носили у колчанах. Увесь цей комплект спорядження називався «сагайдак» («сай-

дак»). Іноді сагайдаки і луки розкішно прикрашались, скажімо, луки розписували золотом, фарбами, тятиву робили із шовку, налуччя та сагайдаки виготовляли зі шкіри або сап'яну. Траплялось, що оздобі їх містили срібні та золочені смужки, ланцюжки тощо [2, с. 168].

Прості луки виготовляли з цілого шматка ясена або в'яза, складні луки – зі шматків різних порід дерева, які скріплювали тонкою шкірою. Кінці «плечей» таких луків підсилювали рогом. Стріли ж робили з різних видів деревини. Їхнім наконечникам запорожці надавали ромбічної форми з потовщенням у центральній частині» [4, р. 64]. Маємо згадки 1649р., що під час переговорів щодо воєнно-політичного альянсу Гетьманщини з Московським царством Богдан Хмельницький дарував московським послам луки, а незабаром посол Федір Вишняк передав цареві Алексею Михайловичу від імені гетьмана коня і турецький лук. Згодом Хмельницький подарував послу Стрешневу коня та «ядринский» лук [1, с. 97].

Хоча свого апогею поширення лук набув у XVI ст., далі простежуємо, що лук поступово виходить з обігу, поступаючись вогнепальній зброї, проте згадки знаходимо і в наступні віки, до прикладу, у бою біля Веллау (1807 р.) французька кіннота генерала Груші атакувала донських козаків, які, вдаючи відступ, на скаку упівоберта обстрілювали супротивника з луків і заманили його у засідку. Опісля Наполеон, зацікавившись зброєю, якою так вправно володіли донці, отримав у подарунок від отамана Платова турецький лук із колчаном [4, р. 64].

Отже, лук у кінці XV – XVII ст. використовувався українськими козаками як доволі ефективна зброя для дистанційного бою на відкритій місцевості, а також поступово набув символічного образу, що відобразилось у джерелах.

Список використаних джерел

1. Поух А. (2012). Козацька зброя і військова тактика та її зв'язок з військовою справою попередників. *Гуманітарний журнал*. С. 94-99.
2. Сидоренко В. (1972). Козацька піхота та її озброєння під час визвольної війни українського народу 1648–1654 рр. *Історичні джерела та їх використання*. Вип. 7. С. 161–169.

Богдана Мацюк

Наукова керівниця – доц. С. Герегова

ОСОБЛИВОСТІ МУЗЕЙНОЇ ЕКСПОЗИЦІЇ З ІСТОРІЇ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Музеї сьогодні виконують значно ширші функції, ніж лише збереження та демонстрація історичних матеріалів. Зважаючи на важливість формування світогляду та громадянської позиції молодого покоління України в умовах агресії з боку рф, неабиякого значення набувають музеї, що функціонують у межах закладів освіти та покликані презентувати їх історію для учасників освітнього процесу та відвідувачів. Їх вагомість посилюється, коли вони розміщені в унікальних пам'ятках історії та культури національного або всесвітнього значення.

У цьому контексті варто наголосити на музейній експозиції з історії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, розташованого в архітектурному ансамблі колишньої Резиденції митрополитів Буковини і Далмації, яка у 2011 році включена до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. У зв'язку з цим музейна експозиція покликана не лише висвітлювати 150-річну історію університету, а й сприяти популяризації цієї унікальної пам'ятки архітектури.

Водночас особливістю експозиції є інтерпретація історії університету крізь призму діяльності особистостей, які сформували його академічну традицію. Такий підхід визначає логіку відбору інформації: на перший план виходять не лише визначні події певних етапів розвитку, а й постаті, які творили минуле та продовжують творити сьогодення одного із найстаріших університетів в Україні. Тут важливу роль відіграли матеріали, передані з різних структурних підрозділів закладу, де сконцентрована інформація про видатних науковців та відомих випускників, якими пишається університет.

В основі експозиції – старі видання, що дозволяють відтворити історичну ретроспективу та простежити еволюцію наукових і освітніх традицій університету; віднайдений у Семінарському

корпусі герб Герцогства Буковини, що не лише репрезентує історичну спадщину краю, а й підкреслює тяглість культурних традицій, у межах яких відбувалась діяльність університету. Маючи особливу історико-культурну цінність, ці експонати створюють атмосферу автентичності.

Долучились до художнього оздоблення експозиції викладачі і студенти кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, які допомогли відреставрувати унікальні митрополичі крісла XIX ст., віднайдені в одному з університетських підвальних приміщень. Це забезпечило наукову та естетичну цілісність музейного середовища.

Випускник університету, історик Сергій Осачук передав до музейного фонду унікальні експонати – старовинне віяло із зображенням Резиденції XIX ст. та цінні історичні поштові листівки, що не лише доповнюють візуальний ряд експозиції, а й розширюють можливості інтерпретації історії університету через культурну спадщину.

Музейна експозиція у певному сенсі має партисипативний характер, адже у її формуванні беруть участь різні дієвці: викладачі, студенти, пересічні громадяни. З огляду впливу на діяльність музейного простору сучасної популярної культури, яка перетворює його на учасницький через активне залучення до співпраці відвідувачів [1, с. 77], заплановано більш широке застосування інтерактивних мобільних додатків, які уможливають дослідження експонатів відвідувачами через пізнавальні квести, «оживляючи» експозицію.

Отже, серед особливостей музейної експозиції з історії ЧНУ імені Юрія Федьковича можна визначити її тематико-експозиційну структуру, підсилену історичними джерелами формування емоційного образу крізь призму діяльності визначних постатей, які зробили власний внесок у створення архітектурного ансамблю та розвиток науково-освітньої інституції, а також її партисипативний характер.

Список використаних джерел

1. Гурова І. (2025). Учасницький музей у популярній культурі: українська та світова практика. *Українські культурологічні студії*. Вип.1(16). С. 74-79. DOI:10.17721/UCS.2025.1(16).11.

Денис Позняков*Науковий керівник – асист. Т. Ковалець*

ШЛЯХ ДО БИТВИ ЗА ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНУ ЄВРОПУ: МАРШРУТ АРМІЇ ОСЯЙНОЇ ПОРТИ ДО ХОТИНА 1621 РОКУ В ОСМАНСЬКИХ ХРОНІКАХ

Метою дослідження є реконструкція маршруту військ Осаянної Порти на основі османських хронік Топчулара (Кадрі) ефенді [1], Катіба Челебі [2], Мустафи Наїми [3], Ібрагіма Печеві [4]. Результати дослідження можна представити у такий спосіб:

І етап. Стамбул–Едірне

<i>Дати</i>	<i>Османська назва</i>	<i>Сучасна локалізація і примітки</i>
28.04-20.05	Dâvud Paşa Sahrası	Поле Давуд-паші, район в межах сучасного Стамбула. Традиційне місце збору й огляду війська перед європейськими кампаніями
20.05	—	Вихід війська на фракійський військовий шлях до Едірне. Яничари окремо маршрутом: м. Киркларелі (Kirk-kilise) – м. Карнобат (Болгарія)
21.05	Halkalı	Халкалі. Район агломерації Великого Стамбулу
22.05	Benefşe	не локалізовано
23.05	Çatalca	м. Чаталджа, провінція Стамбул, Туреччина
24.05	Silivri	м. Сіліврі, провінція Стамбул
25.05	Arablı Deresi	Річкова долина між м. Сіліврі та м. Чорлу
26.05	Çorlu	м. Чорлу, провінція Текірдаг, Туреччина
27.05	Karışdırın	м. Бююккариштиран (пров. Киркларелі), Туреччина
28.05	Burgaz	м. Люлебургаз (пров. Киркларелі), Туреччина
29.05	Baba-eski	м. Бабаескі (пров. Киркларелі), Туреччина
30.05	Hafsa	м. Хавса (пров. Едірне), Туреччина
31.05-15.06.	Edirne	м. Едірне, Туреччина. Кінцевий пункт I етапу маршру. Тривала стоянка головного війська;

Дати	Османська назва	Сучасна локалізація і примітки
		демонстрація умінь зі стрільби військ капикулу (яничарів, топчу). Приєднання загонів з Дамаску.

II етап. Едірне–Ісакчі

Дати	Османська назва	Сучасна локалізація і примітки
15.06	Çömlek Karyesi	с. Чомлек. (район м. Лалапаша). Прибуття сіваського бейлербея Османа
20.06	Arablı Balkanı	Дервентські висоти між м. Едірне та м. Елхово
21.06	Yenice-i Kızılağaç	м. Елхово (Болгарія)
22-23.06	Yanbolu Sahrâsı	м. Ямбол (Болгарія). Відпочинок
24.06	Saray Sahrâsı (дослівно «палацова рівнина»)	Не локалізовано. Початок переходу через Балкани
–	Ahûr Karyesi	не локалізовано
–	Karînâbâd	м. Карнобат (Болгарія). Яничари знову відділилися і рушили за маршрутом: Karînâbâd (м. Карнобат, Болгарія) – Dervend-i Çalık-kavak (Ришський перевал, Стара-Планіна) – Matara-burnu (не локалізовано) – Nasıoğlu Pazarım (м. Добрич, Болгарія) – İsakça (м. Ісакчі, Румунія)
–	Писа (дослівно «термальне джерело»)	Не локалізовано. Стоянка 3 дні
–	Çaşnığır Köyü	не локалізовано
–	Suçlu	не локалізовано
04.07	Köprü / Kamçı Suyu	с. Камчія (Бургаська область, Болгарія)
липень	Devne	м. Девня (Болгарія)

08.07	Dere Yemişli	не локалізовано
09.07	Armudlu	Зникле після 1968 р. с. Армутлія (повіт Констанца, Румунія)
10.07	göl Kurnalı	не локалізовано
11.07	Kara-su	м. Чернаводе (Румунія)
12.07	Baba	рівнина Бабадаг (Румунія)
13.07	Arabacıyân Çayı	Під час перебування на Арабаджиянському лузі підрозділи великого візира Хюсейна-паші та інших везирів формували окремі загони, готуючись до урочистого огляду військ перед переправою через річку
12-14.07	İsakça	м. Ісакчі (Румунія). Прибуття султана
14-29.07	стоянка біля Ісакчі	17.07 – прибуття військ Анатолії Юсуф-паші, вивантаження гармат та військового спорядження, які привезли морем; 17.07 – 20/21.07 – закладання нової фортеці, перекличка яничарів.

III етап. Ісакчі – Хотин

Дати	Османська назва	Сучасна локалізація і примітки
21.07	İsakça	початок руху військ сйялетів, капикулу, які переправлялись почергово на рівнину Богдана (Молдови)
29.07	İsakça	завершення переправи
29.07	Yeni Köy	с. Новосільське (Одеська область, Україна) / до 1947 р. мало назву Сатул-Ноу – Нове Село. Yeni Köy з турецької перекладається аналогічно. Далі військо пішло на північ уздовж Прута.
08.08	Tataran	Не локалізовано. Прибули війська Діярбекіру Ділявер-паші та волоські війська, загони з Кафи
18.08	Sasar – Ycaş – Değirmenkurban (дослівно)	Цецора – Яси – Моара Чорней. Військо отаборилось для відзначення свята розговіння (закінчення посту) на трьох

Дати	Османська назва	Сучасна локалізація і примітки
	«околиці млина»)	зупинках поблизу молдавської столиці. Прибуття військ Ахисхи, Сілістрії та Молдови
24.08	Boğdanişt	Богденешть (Ботошанський повіт, Румунія). Повторна перекличка яничарів
26.08	Funcan/Kuncan	не локалізовано
29.08	Tırkaz	печера Буковинка – с. Стальнівці [5]
31.08–01.09	Hotun	Хотин

Список використаних джерел

1. Topçular Kâtibi ‘Abdülkâdir (Kadrî) Efendi. (2003). Topçular Kâtibi ‘Abdülkâdir (Kadrî) Efendi Tarihi (Metinve Tahlil) / yayına hazırlayan Ziya Yılmaz. Ankara. cilt. 1. 1401 p.
2. Aycibin, Zeynep. (2007). Katib Çelebi, Fezleke: Tahlilve Metin. Doktora Tezi..., İstanbul. 1115 p.
3. Наїма Мустафа. (2016). Гюсейнові города у витягу історії із заходу та сходу / перекл. О. Галенка та О. Кульчинського. Київ. 288 с.
4. Peçevî, İbrâhim Efendi. (1982). Peçevi tarihi / hazırlayan Bekir Sıtkı Baykal. Ankara. Cilt. 2. 455 p.
5. Ільків М. (2021). Пруто-Дністровський театр бойових дій Хотинської війни 1621 р. Хотин-1621: 400 років пам’яті. Київ. С. 125–153.

Елезевета Рибчинська

Наукова керівниця – доц. Г. Скорейко

РОЗКОЛ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ (ОУН): ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ (1939-1940 РР.)

Убивство Євгена Коновальця у травні 1938 року стало справжнім випробуванням для ОУН. Звільнений з польської в'язниці, Степан Бандера відразу ж очолив опозицію до голови Проводу українських націоналістів (ПУН). Як бачимо із листування, майже нездоланною перепорою стала відсутність прямої комунікації між двома лідерами. Він вимагав виключити з Проводу Ярослава Барановського та Омеляна Сеніка [3, с. 283]. Важливим маркером конфлікту стало те, що старший склад ПУН не взяв участь у Другому Великому Зборі українських націоналістів у Кракові 1940 року, де делегати обрали головою Організації українських націоналістів (ОУН) Степана Бандеру. Андрій Мельник відхилив пропозиції «Окремої комісії», що була створена для полагодження конфлікту, хоча Револьюційний Провід був готовий до залагодження суперечок. За інформацією Тараса Бульби-Боровця у книзі «Армія без держави», обидві фракції ОУН не розголошували факт розколу. Також він з певністю стверджував причетність чужих агентур в цій справі та загадкову роль Ріхарда (Ріко) Ярого, який підтримував ОУН під проводом С. Бандери [1, с. 76].

Таким чином, видимою причиною розколу ОУН на дві фракції стала непереборна прірва між старшим поколінням ПУН, які перебували на еміграції, та молодшим, які на практиці вели боротьбу. ОУН під проводом Андрія Мельника більш помірковано ставилась до Німеччини, а так звані «крайовики» прагнули діяти більш революційними методами [4, с. 34]. Проте не можемо ігнорувати ще й фактори «чужих агентур». ОУН набирала нових сил та молодих енергійних борців, що викликало занепокоєння великих гравців, які активно працювали на розкол доволі монолітної під час лідерства Євгена Коновальця ОУН.

Отже, розкол ОУН відіграв дуже важливе вкрай негативну роль для всього націоналістичного руху. Загибель Євгена Коновальця стала не просто втратою лідера. Вона висвітлена поколінням проблему вибору тактики боротьби націоналістів: коли «батьки – засновники» ОУН залишалися в еміграції, «діти» стали на захист своєї ідеї в «полі». Отже, розкол ОУН на дві фракції зумовив розбіжності поглядів на тактику боротьби між старшим поколінням Проводу українських націоналістів (ПУН), які перебували на еміграції представниками Крайової Екзекутиви (КЕ), тобто молодшим поколінням керівництва. Вкрай трагічними були наслідки розколу, які проявлялися у внутрішніх «війнах», супроводжувалися втратою найліпших сил українського націоналістичного руху в умовах протистояння з жорстокими зовнішніми ворогами.

Список використаних джерел

1. Бульба-Боровець Т. (1981). Армія без держави. Вінніпег. 327 с. <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/2416/file.pdf>
2. Документ з електронного архіву українського визвольного руху, документ URL: <http://avr.org.ua/viewDoc/1107>
3. Життя і діяльність Степана Бандери: документи і матеріали. (2008). Редактор і упорядник Микола Посівнич. Тернопіль: Астон. 443 с. <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-308-253-0/978-966-308-253-0.pdf>
4. Савчин, Марія. (1995). Тисяча доріг: (Спогади). Торонто; Львів: Літопис УПА. 591 с. – (Літопис української повстанської армії; Т.28).https://litopysupa.com/wp-content/uploads/2019/01/Tom_28_Savchyn_M_Tysiacha_dorih_Spohady.pdf.

Наталія Романюк
Науковий керівник – доц. С. Герегова

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ СОФІЇ РУСОВОЇ

Софія Федорівна Русова (Ліндфорс) – видатна освітянка, про-світителька, громадська діячка, яка присвятила своє життя створенню української національної системи виховання й освіти. В повній мірі проявивши свій педагогічний та організаторський хист у період національно-демократичної революції 1917-1921 років, вона, на жаль, змушена була покинути Україну. Оселившись у Чехії, Русова отримала можливість аналізувати світовий педагогічний досвід і втілювати власні ідеї щодо навчання і виховання дітей у публікаціях та підручниках [1, с. 5-6].

18 лютого 2026 року освітянська громадськість відзначила 170 років з дня народження С. Русової. І хоча відома освітянка завжди думками линула до України, свій останній прихисток вона знайшлав лютому 1940 року на Ольшанському кладовищі у Празі.

У цьому контексті варто наголосити на окремих аспектах інклюзивної освіти у педагогічній спадщині С. Русової. Найбільш презентативним доробком С. Русової щодо висвітлення проблеми спеціальної освіти дітей є праця «Дещо про дефективних дітей у школі», написана нею у Празі в 1935 році [2, с. 31-55]. Тут розкриваються чимало аспектів роботи з дітьми із вадами в розумовому розвитку, що у тепер можна було б схарактеризувати як психолого-педагогічні засади інклюзивної освіти.

Зокрема, на думку педагогині, школа повинна приймати всіх дітей, включаючи «слаборозвинених» і «дефективних», які мають отримувати освіту відповідно до своїх можливостей [3, с. 48]. Таким чином, педагог фактично заперечувала ідею виключення або ізоляції таких дітей з освітнього процесу.

У спадщині С. Русової інклюзивна проблематика розглядається крізь призму соціалізації та гуманізації освіти, що передбачає залучення всіх членів суспільства до повноцінної участі в освітньому і громадському житті та необхідність створення умов

для навчання дітей з різними можливостями. Такий підхід фактично передбачає сучасне розуміння інклюзії як системи освітніх послуг, що базується на принципах рівності.

Ключовим для С.Русової є індивідуальність дитини, і те, що розвиток особистості відбувається під впливом трьох чинників – виховання, спадщини й оточення, при цьому жодна дитина «не піддається пасивно впливу оточення: вона бере з нього те, до чого прагне її індивідуальність» [2, с. 35; 3, с. 48]. У сучасній школі – це принцип дитиноцентризму в умовах інклюзії.

Особливої уваги заслуговує думка С. Русової про необхідність залучення дітей з відхиленнями у розвитку до соціального середовища, де замість ізоляції дитини впроваджується інтегрованість її у суспільство [2, с. 52]. Цей підхід є співзвучним сучасному принципу інклюзії, тобто спільного навчання дітей з різними освітніми потребам в одному класі.

Прикметно, що певні вимоги С. Русової до вчителя відповідають сучасному розумінню ролі педагога в інклюзивному навчанні як наставника, який забезпечує розвиток кожної дитини.

Отже, основні принципи інклюзивної освіти – доступність, індивідуалізація, соціалізація та гуманізація навчання, відображені у реформі НУШ 2017 року, були сформульовані С. Русовою у її педагогічній спадщині ще в першій третині XX ст.

Список використаних джерел

1. Джус О. В. (2002). Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції : монографія. Івано-Франківськ: Плай. 260 с.
2. Софія Русова: з маловідомого і невідомого: [трилогія]. (2006). Т. 1. «Несторка української педагогічної літератури...». Упоряд.: О. Джус та ін. Івано-Франківськ: Гостинець, 2006. 456 с.
3. Русова С. (1924). Нова школа соціального виховання. Ляйпціг, Українське видавництво в Катеринославі. 154 с.

Наталія Руцак

Науковий керівник – доц. М. Гуйванюк

РАДЯНСЬКА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ У ШКОЛІ

Після встановлення радянської влади освітня система зазнала докорінних змін і стала важливим інструментом реалізації державної ідеології. Більшовицьке керівництво розглядало школу як засіб формування нового типу суспільства, у якому світогляд громадян мав ґрунтуватися на принципах марксизму-ленінізму, колективізму та інтернаціоналізму. У цих умовах освіта виконувала не лише навчальну, а й ідеологічно-виховну функцію, що зумовило поступову політизацію змісту навчальних дисциплін, передусім історії.

На початковому етапі становлення радянської системи освіти було здійснено демонтаж дореволюційної освітньої моделі. Створений Народний комісаріат освіти запровадив нові принципи організації школи, закріплені у «Положенні про єдину трудову школу». Освітня політика передбачала безкоштовність навчання, відокремлення школи від церкви, поєднання освіти з продуктивною працею та формування учнів у дусі комуністичної ідеології. У цей період навчальні матеріали й підручники дедалі більше перетворювалися на засіб поширення офіційних ідеологічних настанов.

Водночас важливою складовою освітньої політики стало формування нової системи виховання молоді. Значна увага приділялася позакласній роботі, діяльності дитячих і молодіжних організацій, зокрема піонерських та комсомольських. У цьому контексті викладання історії відігравало важливу роль, адже саме через історичні приклади учням прищеплювалися уявлення про «правильний» розвиток суспільства та провідну роль Комуністичної партії.

У 1920-1930-х роках радянська освітня система поступово піддавалася централізації та уніфікації. Спочатку політика корекції сприяла розвитку національних мов у шкільній освіті, од-

нак наприкінці 1920-х років ці процеси почали згортатися. Партиїні постанови 1930-х років закріпили єдину модель школи, посилили контроль над змістом навчання та ліквідували альтернативні педагогічні підходи. Історія як навчальна дисципліна остаточно була підпорядкована марксистсько-ленінській методології.

У подальший період радянська система освіти функціонувала як централізований механізм ідеологічного впливу. Шкільні підручники з історії відображали офіційну версію минулого, побудовану на принципах класового підходу та провідної ролі Комуністичної партії. Українська історія часто подавалася як складова історії СРСР, що супроводжувалося спрощенням або замовчуванням окремих подій. Така модель історичної освіти сприяла формуванню стандартизованого історичного наративу, який зберігався до кінця існування радянської системи.

Особливо показовий є підхід до висвітлення подій, пов'язаних з Україною. Голодомор 1932–1933 років, масові репресії, примусова колективізація – усі ці трагічні сторінки або повністю вилучалися зі шкільних програм, або подавалися у спотвореному вигляді. Натомість акцент робився на «добровільному» входженні українського народу до складу Російської держави, на «братерській єдності» народів та «перевагах» соціалістичного ладу. Такий підхід формував у школярів викривлене уявлення про власну історію, унеможлилював критичне осмислення радянського минулого та закладав підґрунтя для маніпуляцій суспільною свідомістю.

Отже, аналіз радянської освітньої політики зберігає актуальність і в сучасних умовах, адже її наслідки відчуються у суспільній свідомості до сьогодні. Розуміння механізмів ідеологічного впливу радянської системи дозволяє свідомо протистояти маніпуляціям та сприяє утвердженню національної ідентичності в умовах сучасних інформаційних викликів.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. (2008). Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: монографія. К.: Богдан. 406 с.
2. Даниленко В. (2018). Україна в 1985–1991 рр.: остання глава радянської історії. К. 278 с.

Анастасія Савка

Науковий керівник – асист. О. Руснак

ВИСВІТЛЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ У ПІДРУЧНИКАХ НУШ

Реформа НУШ неухильно змінює пріоритети в навчанні, роблячи акцент на розвитку в школярів низки чітко визначених компетентностей. Підручники НУШ містять значно менше фактологічного матеріалу й більше різнорівневих завдань, орієнтованих на розвиток наскрізних знань, умінь та навичок. Текстова частина кожного параграфу для кращого опанування подана у спрощеному вигляді зі значним використанням інтерактивних методів навчання.

У підручниках НУШ питання передумов Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького значно ширше висвітлюється, порівнюючи із її причинами. Варто простежити, як різні авторські колективи трактують передумови найбільшого в українській історії козацького виступу. Для дослідження ми використали підручники з історії України для 8 го класу, авторами яких стали: А) О. Пометун, Н. Гупан, О. Дудар [1]; Б) Г. Хлібовська, М. Крижановська, О. Наумчук [2]; В) І. Щупак, Н. Старченко, О. Бурлака та ін. [3].

Першочергово зазначимо, що підручники А) та Б) (за ред. О. Пометун та ін. [1] і Г. Хлібовської та ін. [2]) розглядають і передумови, і причини, тоді як підручник В) (за ред. І. Щупака) [3] детально представляє лише передумови козацької революції.

У досліджуваних підручниках авторські колективи оперують усталеним в українській історіографічній традиції набором передумов Хмельниччини, найбільший акцент роблячи саме на соціальних [3] та соціально-політичних [1].

У підручнику Б) (авторства Г. Хлібовської та ін.) розгляд передумов козацької революції розпочинається із викладу загальних тенденцій соціально-економічного та політичного становища українських земель у першій половині XVII ст. У рубриці «Барвограй ідей», що слідує за текстовим коментарем, тезово подано передумови, причини та привід виступу 1648 р. [2, с. 111]. Ваго-

ним недоліком є відсутність джерельних відомостей та завдань для роботи із історичними документами, важливих для дослідження цього аспекту.

Перевагою підручника А) (О. Пометун та ін.) є наявність термінологічної довідки, де містяться чіткі наукові обґрунтування понять «причина» та «передумова», подані у доступному для учнів форматі [1, с. 132]. Під час розкриття теми Хмельниччини автори у рубриці «Дослідіть» навели уривки із джерел та запропонували ряд питань до них, що було покликано розвинути в учнів уміння давати оцінку її подіям на підставі історичних джерел [1, с. 131].

Представляючи передумови вказаного козацького виступу, І. Щупак та ін. [3] лишень побіжно згадали про релігійний чинник як одну із вагомих передумов, однак не розкрили його змісту. Також це єдиний із розглянутих підручників, у якому показано риси зовнішньої політики короля Владислава IV. Перевагою його є наявність рубрики «Читаємо й розуміємо», де учням пропонується дослідити передумови козацької революції крізь призму невдоволення своїм становищем різних суспільних станів [3, с. 100]. Попри це, у підручнику відсутнє розкриття терміну «передумова», не згадано і про причини Хмельниччини.

Отже, в досліджуваних підручниках, створених відповідно до реформи НУШ, висвітлення передумов Хмельниччини загалом здійснено, до того ж у доступному для школярів форматі. Все ж недоліками є здебільшого відсутність розмежування понять «причина» і «передумова», подання неповного їх комплексу стосовно козацького виступу, відсутність текстових та іконографічних джерел, які могли б краще пояснити матеріал.

Список використаних джерел

1. Пометун О., Гупан Н., Дудар О. (2025). Історія України: підруч. для 8 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Видавничий дім «Освіта». 272 с.
2. Хлібовська Г., Крижановська М., Наумчук О. (2025). Історія України: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль : Астон. 264 с.
3. Щупак І. та ін. (2025). Історія України: підруч. для 8 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: Орion. 246 с.

Марія Стратійчук

Науковий керівник – проф. О. Добржанський

РОЛЬ КРАЄЗНАВСТВА В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В сучасних умовах постає важливість розуміння своєї національної ідентичності у боротьбі з агресором. Тому в закладах середньої освіти важливо підтримувати тенденцію до престижу української мови та вивчення історії свого населеного пункту та рідного краю, малої батьківщини. Адже вивчення історії свого краю та країни допомагає учням усвідомити власну відповідальність за її існування та ідентифікувати себе як громадян цієї держави.

Освітнє (шкільне) краєзнавство є однією з систем краєзнавчої освіти, яка полягає у всебічному вивченні історії свого краю з навчально-виховною метою за різними джерелами, переважно на основі безпосередніх спостережень [1]

Саме воно допомагає виховувати в учнів почуття патріотизму та поваги до свого рідного краю. Як зазначав голова Національної спілки краєзнавців України, член-кореспондент НАН України О. Реєнт, краєзнавство відіграє важливу роль у збереженні історичної пам'яті та досвіду через дослідницьку діяльність та накопичення історичних матеріалів. У ході краєзнавчої співпраці вчителів та учнів реалізується низка трьох важливих функцій: освітньо-пізнавальна, пошуково-дослідницька та перетворювальна (організація виставок, поширення інформації) [2]. Використовують різні форми діяльності для краєзнавчої роботи. Серед них виділяють факультативи, гуртки, екскурсії, роботу з краєзнавчою літературою та матеріалами. На IV з'їзді Національної спілки краєзнавців України було зазначено, що краєзнавча шкільна робота є різнобічною й актуальною. Повернення історичної пам'яті вимагає реконструкції історичного минулого. Звідси впливає її різноплановість та багатоаспектність. Найбільш важливими є такі напрями: збір матеріалів про різні історичні події, вивчення родоводу, збір фольклору, поповнення експозицій музеїв [3]. Вони

допомагають зануритися у глибоке вивчення свого краю та розвинути в учнів критичне мислення.

Один із важливих напрямів освітнього краєзнавства – створення музеїв при навчальних закладах. Це можуть бути музеї історії рідної школи, про визначних випускників навчального закладу, про відомих учителів. Досить часто такі музеї присвячуються історії населеного пункту, в якому розташована школа. Важливою складовою такої музейної роботи може бути збирання спогадів, переказів про історичні події, які пережили жителі населеного пункту. У процесі такої роботи учні ознайомлюються з основами краєзнавства, набувають навичок збирання фольклорних матеріалів, спогадів краян, навчаються правильно оформлювати зібрані свідчення, робити на їхній основі узагальнення.

Досить популярною формою краєзнавчої роботи учнівської молоді останнім часом стало створення родоводів краян, осмислення генеалогії жителів населених пунктів. У процесі такої роботи збираються і накопичуються краєзнавчі матеріали, які потім можна використовувати у навчальному процесі.

Отже, краєзнавство в закладах середньої освіти відіграє важливу роль у формуванні свідомих громадян своєї країни. Освітнє краєзнавство є важливою складовою у навчально-виховній діяльності вчителя історії. Воно допомагає виховати в учнів почуття своєї національної ідентичності та навчає критично підходити до вивчення джерел про рідний край.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Г. (2011). Теоретичні та методологічні проблеми історичного краєзнавства. *Краєзнавство : науковий журнал*. Київ. № 3, С. 23-28.
2. Прокопчук В. (2011). Деякі аспекти теорії і методології шкільного краєзнавства. *Краєзнавство : науковий журнал*. Київ. № 3. С. 29-35.
3. Прокопчук В. (2010). Шкільне краєзнавство. Навчальний посібник. Київ – Кам'янець-Подільський. Джерело доступу: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/pdf>.

*Емма Баран**Науковий керівник – доц. Н. Христан*

MATER REGIS В УГОРСЬКИХ ХРОНІКАХ: ПОЛІТИЧНИЙ ОБРАЗ АНАСТАСІЇ ЯРОСЛАВІВНИ

Династичні шлюби доньок Ярослава Мудрого традиційно інтерпретуються як важливий чинник інтеграції Русі в європейський політичний простір. Водночас постать Анастасії Ярославівни, королеви Угорщини, залишається недостатньо дослідженою. Простежується дисонанс між її політичною суб'єктністю та маргіналізованим образом у джерелах, де вона постає переважно як *mater regis* (мати короля) або як *filiam ducis Ruthenorum* («донька руського князя»). Це зумовлює необхідність критичного переосмислення наративних свідчень угорських хронік (передусім *Gesta Hungarorum* та *Illuminated Chronicle*).

Близько 1038 р. Андраш I, тікаючи від політичного переслідування в Угорщині, опинився в Києві, де одружився з Анастасією Ярославною. Питання датування їхнього шлюбу є дискусійним: дослідники пропонують варіанти від 1038-1039 рр. до 1043-46 рр.

У 1046 році подружжя перебралося до Угорщини, і вже наступного року Андраш посів престол. Анастасія не лише зберігала тісні контакти з батьківщиною, а й мала помітний вплив на прийняття політичних рішень, підтримувала православні осередки.

Після смерті Андраша (1060) вона разом із сином Шаламоном опинилася в екзилі при дворі Агнеси де Пуатьє. У 1063 р. Анастасія особисто звернулася до імператора Генріха IV, який сприяв поверненню влади її синові. Активність королеви засвідчена і в німецьких джерелах.

Наприкінці правління Шаламона (бл. 1074 р.) відносини між матір'ю та сином кардинально погіршилися (в цей же час Анастасія бере другий шлюб із німецьким графом Пото). Угорський хронікальний звід фіксує драматичну сцену їхньої зустрічі в Мошоні (Musun), де королева публічно звинуватила сина у політичній короткозорості: «Найдорожчий сину, ти ніколи не слухав моїх порад, ні порад Ернея, ні інших своїх вірних, а завжди слухав

лише Віда (один із придворних радників Шаламона – авт.) – і ось погубив себе і своїх. Хіба я не казала тобі, що угорської корони тобі достатньо і що ти маєш мирно віддати герцогство своїм братам?». Розніваний король спробував ударити матір, але його зупинила власна дружина.

Радикальний розрив ілюструє ще один пасаж із хроніки: «Regina vero mater Salomonis, ira commota, tulit coronam de capite filii sui et proiecit ante ducem Gezham dicens: “Tibi potius convenit regnum quam filio meo.”». В цьому епізоді чітко простежується політична суб’єктність Анастасії, адже фактично вона власноруч позбавила свого сина влади, дозволяючи собі втручатись у систему престолонаслідування. Таким чином, вона знеславила не тільки свого сина, а в першу чергу короля, тому той факт, що її за це не було покарано, також свідчить про її високий авторитет серед політичного кола того часу.

За переказами, королева померла у монастирі Адмонт, в Австрії, десь між 1090-1094 рр.

Образ Анастасії Ярославни виходить за межі традиційного означення *mater regis*: вона постає як активна учасниця політичних процесів, що відігравала помітну роль у династичній боротьбі та міжнародних відносинах Центрально-Східної Європи XI с.

Список використаних джерел

1. Font, M. (1999). Hongrois et Slaves à l'époque arpadienne. In S. Csernus & K. Korompay (Eds.), *Les Hongrois et l'Europe: Conquête et intégration* (pp. 171–199). Publications de l'Institut hongrois de Paris.
2. Simon of Kéza. (1999). *Gesta Hungarorum: The deedsof the Hungarians* (L.Veszprémy& F. Schaer, Eds. &Trans.). Central European University Press.
3. The Hungarian illuminated chronicle: *Chronica de gestis Hungarorum* (D. Dercsenyi, Ed., A. West, Trans.). (1969). Corvina Press.

Дарина Гонанчук

Науковий керівник – доц. Н. Христан

КОРОЛЬ-ВІКІНГ ТА ПРИНЦЕСА *ELISIV AF GARÐARÍKI*: ОБРАЗ ЄЛИЗАВЕТИ ЯРОСЛАВНИ У СКАНДИНАВСЬКИХ САГАХ

Матримоніальна політика Ярослава Мудрого міцно пов'язала середньовічну Русь із європейськими монархіями, проте біографічні відомості про його доньок, зокрема Єлизавету (Еллісів), мають фрагментарний характер. Основним джерелом інформації про дружину Гаральда Суворого є скандинавські саги XIII ст. (зокрема праці Сноррі Стурлусона), де постать княжни піддалася значній літературній трансформації.

Згідно із «Сагою про Гаральда Суворого» (авторства Сноррі Стурлусона), у 1030 році п'ятнадцятирічний Гаральд, змушений покинути Норвегію через політичну кризу, прибуває до Гардарікі (Русі). Вступивши на службу до конунга Яріцлейва (Ярослава Мудрого) в Голмгарді (Новгороді), він знайомиться з його донькою Єлизаветою (Еллісів), якій на той час було близько 5-6 років. Динаміка стосунків Гаральда та Еллісів розгортається за епічним сценарієм здобуття нареченої. Як повідомляє збірка *Morkinskinna* («Гниле черево»), Гаральд просив руки доньки Ярослава та Інгігерди, проте київський князь відхилив пропозицію. Після відмови Гаральд вирушає до Візантії, де здобувши багатство і славу, повертається на Русь.

Завершенням цього сюжету стає династичний шлюб. У «Сазі про Гаральда Суворого» зафіксовано: «В ту зиму [1043 р.] король Яріцлейв віддав свою дочку заміж за Гаральда. То була Єлизавета, яку нордини називали Еллісів». Факт одруження також підтверджується свідченнями «Саги про Кнютлінгів» та «Таттра про Гемінга». Отже, після мандрів та подвигів Гаральд укладає шлюб з 19-річною Еллісів.

Проте реконструкція подальшої долі руської княжни ускладнюється значними розбіжностями у джерелах. «Таттр про Гемінга» пропонує дві суперечливі версії подій. Згідно з першою,

Гаральд після весілля залишив дружину в Новгороді, доручивши їй *hafn-belgr* (буквально «козячу шкуру»), наповнену золотом, із домовленістю: якщо він не згадає про Еллісів протягом 15 років, вона може залишити скарб собі. Гаральд вирушає до Норвегії, де бере за дружину Тору. Приблизно через 20 років він відправляє посланців за золотом. Еллісів повертає скарб, але супроводжує його «глузливим віршем», у якому закидає чоловікові брак мужності для відплиття до Англії. За логікою таттру, саме цей докір утвердив рішення Гаральда вирушити в англійський похід.

Інша версія, зафіксована у «Таттрі про Гемінга», «Сазі про Гаральда Суворого», *Heimskringla* («Коло Земне»), *Fagrskinna* («Прекрасна шкіра») та *Hulda* («Схована»), стверджує, що після шлюбу Еллісів вирушила з чоловіком до Норвегії. Зазначається, що вона разом із доньками, Марією та Інгігердою, супроводжувала короля в поході на Англію аж до Оркнейських островів, тоді як його друга дружина Тора залишилася вдома. Мотивація такого рішення Гаральда в сагах не пояснюється. Встановити істинний перебіг подій складно, оскільки саги уклалися у XIII столітті – на значній часовій дистанції від життя історичних прототипів. Відомо лише, що після загибелі чоловіка у поході на Англію в 1066 році Еллісів, її донька Інгігерда та Олав (син Гаральда від Тори) повернулися до Норвегії. З цього моменту Еллісів зникає з текстів саг, і її подальша доля залишається невідомою.

Образ Єлизавети Ярославни у скандинавських сагах є радше літературним конструктом, ніж історичною біографією. Це ускладнює реконструкцію реального життєпису Єлизавети Ярославни, однак надає цінний матеріал для розуміння того, як скандинавське суспільство Середньовіччя сприймало Русь та конструювало власну історичну пам'ять.

Список використаних джерел

1. Андрощук, Ф. (2020). Гаральд Суворий – останній вікінг. Laurus. 204 с.
2. Прицак, О. (2003). Походження Русі: Стародавні скандинавські саги і Стара Скандинавія (Т. 2). Обереги. 1304 с.
3. Hemings þátrr (A. Faulkes, Trans.). (2016). Viking Society for Northern Research. <https://www.vsnrweb-publications.org.uk/Hemings%20thattrr.pdf>.

Олександра Яцина

Науковий керівник – доц. Н. Христан

ПОЛІТИЧНА СУБ'ЄКТНІСТЬ АННИ ЯРОСЛАВНИ ПІСЛЯ СМЕРТІ КОРОЛЯ ГЕНРІХА I

Політична історія середньовічної Європи XI століття характеризується інтенсифікацією династичних зв'язків для легітимізації влади та розширення сфер впливу. Одним із найбільш знакових прецедентів у системі матримоніальної політики київського князя Ярослава Володимировича став шлюб його доньки Анни з французьким королем Генріхом I Капетингом у 1051 році. Наше дослідження присвячене феномену політичної суб'єктності Анни Ярославни, чий статус королеви (*Regina*), зберігся навіть після смерті її першого чоловіка.

Аналіз латинських хронік Адама Бременського, Гіберта Ножанського й збережених королівських дипломів свідчить про унікальне становище Анни при французькому дворі. Її участь у державному управлінні, що підтверджує формула «за згодою дружини моєї Анни» та особистий кириличний підпис на державних актах, підкреслює високий рівень освіченості та політичної ваги вихованки київської княжої школи.

Після смерті Генріха I у 1060 р. офіційним регентом при малолітньому Філіпі I став граф Бодуен V Фландрський. Попри відсутність статусу регента, Анна зберегла значний політичний вплив, про що свідчать її підписи на державних актах (зокрема славнозвісний кириличний автограф на суассонській грамоті 1063 р.). Згодом вона переїхала до Санліза, де уклала другий шлюб із графом Раулем III де Крепі.

Оскільки заради Анни граф розірвав попередній шлюб, цей союз спровокував канонічний скандал. Папа Олександр II відлучив Рауля від церкви, проте унікальність ситуації полягала в тому, що королева уникла анафеми та зберегла свій монарший титул. Згодом конфлікт згас, і подружжя фігурувало в державних актах разом із Філіпом I.

Овдовівши вдруге у 1074 р., Анна повернулася до двору свого сина. Останній пов'язаний із нею документ датується 1075 роком, де вона фігурує вже без титулу Regina («Signum Annae matris Philippi Regis» – «Підпис Анни, матері короля Філіпа»), після чого відомості про київську княжну в джерелах уриваються.

Аналіз життєвого шляху та державної діяльності Анни Ярославни дозволяє стверджувати, що її статус вийшов далеко за межі церемоніальної функції дружини монарха. Феномен її суб'єктності розкривається через безпосередню участь в управлінні державою, що підтверджується збереженими кириличними підписами на королівських дипломах, впливовим релігійним меценатством та участю в опікунській раді при малолітньому сині Філіпі I. Незважаючи на складні стосунки з Апостольським Престолом, пов'язані з її другим шлюбом із графом Раулем де Крепі, вона зуміла зберегти монарший титул (Regina) та політичну вагу. Постає Анна Київської є не лише беззаперечним доказом успішності західноєвропейського вектора матримоніальної дипломатії Ярослава Мудрого, але й яскравим прикладом політичної діяльності жінки в житті Франції XI століття.

Список використаних джерел

1. Anselmo of Saint-Rémi. (1981). *Historia dedicationis basilicae S. Remigii apud Remos* / Histoire de la dédicace de Saint Remi (J. Hourlier, Trans. & Ed.). In *La Champagne bénédictine: Contribution à l'année Saint Benoit (480-1980)* (pp. 179–297). <https://doi.org/10.1093/fh/crj032>
2. Lozinskij, G. (1929). La Russie dans la littérature française du Moyen Âge: La population et ses richesses. *Revue des études slaves*, 9(3-4), 258–261.
3. Zajac, T. (2016). Gloriosa Regina or 'alien queen'? Some reconsiderations on Anna Yaroslavna's queenship (r. 1050-1075). *Royal Studies Journal*, 3(1), 28–70. <https://doi.org/10.21039/rsj.v3i1.71>.

Станіслав Корчинський

Науковий керівник – доц. Н. Христан

«ОСТАННІЙ ВІКІНГ РУСІ»: КИЇВСЬКИЙ ПЕРІОД HARALDR SIGURÐARSON HARÐRÁÐI

У сучасній скандинавістиці та медієвістиці військово-політична біографія норвезького конунга Гаральда Сігурдссона (Суворого) традиційно розглядається переважно крізь призму його боротьби за скандинавське домінування та подій 1066 р. Водночас період його тривалого вигнання – зокрема служба при дворі Ярослава Мудрого та у війську Візантійської імперії – нерідко маргіналізується під впливом наративу скандинавських саг, постаючи суто як пригодницький, транзитний етап накопичення матеріальних ресурсів найманцем. Досі простежується брак комплексних історичних досліджень, які б аналізували східноєвропейський та візантійський етапи життя Гаральда без відриву від його подальшого правління. Відтак виникає нагальна академічна проблема: необхідність концептуального переосмислення цього періоду як ключового етапу формування складної політичної суб'єктності Гаральда.

Після поразки в битві під Стікльстадом (1030) і загибелі зведеного брата, короля Олафа II, він шукав притулку у Швеції, звідки згодом вирушив до Київської Русі. Влітку 1031 р. він прибув до Новгороду, де вступив на службу до воєводи Ейліва, який охороняв північні рубежі володінь Ярослава Мудрого. Того ж року загін Гаральда брав участь у польсько-руській війні за Червенські міста, що засвідчено скальдичною поезією Тьодольва Арнорссона. До обов'язків норвежця також належали зимовий збір данини та захист південних кордонів від печенігів. Близько 1034 р., провівши на Русі три роки, Гаральд вирушив до Візантії.

У Константинополі Гаральд став найманцем і долучився до військово-морських та сухопутних операцій. Його загін успішно боровся проти сарацинських піратів в Егейському морі та витісняв арабів із Малої Азії. Статус варягів як елітних воїнів дозволив йому супроводжувати імператорських паломників до

Єрусалима. У 1038 р. під час Сицилійської кампанії він відзначився тактичними хитрощами при взятті міст, а в 1041 р. брав участь у придушенні болгарського повстання. На початку 1042 р. імператор Михаїл V Калафат ув'язнив Гаральда, проте під час квітневого повстання норвежець звільнився, долучився до заюлотників і, накопичивши значні статки, восени 1042 р. таємно повернувся до Києва.

Наприкінці 1045 р. Гаральд, зібравши найманців та скарбницю, вирушив до Скандинавії відвоюувати престол. Після смерті Магнуса в 1047 р. Гаральд став одноосібним правителем.

Військова служба при дворах Київської Русі та Візантійської імперії відіграла визначальну роль у формуванні особистості Гаральда Суворого. Вона забезпечила йому необхідний військово-стратегічний досвід, лідерські навички та ресурси для здобуття королівського престолу.

Список використаних джерел

1. Андрощук, Ф. (2020). Гаральд Суворий – останній вікінг. Laurus. 204 с.
2. Hemings þáttur (A. Faulkes, Trans.). (2016). Viking Society for Northern Research. <https://www.vsnrweb-publications.org.uk/Hemings%20thattr.pdf>
3. Jackson, T. (2015). Harald, Bolgarabrennir, in Byzantine service. In O. Minaeva& L. Holmquist (Eds.), Scandinavia and the Balkans: Cultural interactions with Byzantium and Eastern Europe in the first millennium AD. Cambridge. pp. 72–82.

Андрій Балковий
Науковий керівник – проф. О. Добржанський

ГЕНДЕРНА МАРКОВАНІСТЬ МОВЛЕННЯ В ПРОЗІ СЕРГІЯ ЖАДАНА

Буковинський крайовий сейм, створений у 1861 р. на підставі імперського патенту від 26 лютого 1861 р., був вищим представницьким органом місцевого самоврядування Буковини у складі Австрійської, а з 1867 р. – Австро-Угорської монархії. Його діяльність відбувалася в умовах поліетнічного суспільства, що зумовлює необхідність аналізу співвідношення національного складу депутатського корпусу з етнічним складом населення краю.

Етнічна структура населення Буковини наприкінці XIX – на початку XX ст. характеризувалася значною різноманітністю. За даними перепису 1910 р., у краї проживало близько 800 тис. осіб. Найбільшими етнічними групами були українці (рутини) – приблизно 305 тис. осіб (38,4 %) та румуни – близько 273 тис. осіб (34,4 %). Значну частку становили також євреї – понад 102 тис. осіб (12,8 %), німці – близько 73 тис. осіб (9,2 %) та поляки – приблизно 36 тис. осіб (4–5 %).

Водночас національний склад Буковинського сейму тривалий час не відповідав цій структурі. Згідно з крайовим статутом 1861 р., сейм складався з 31 обраного депутата та вірилістів. Вибори здійснювалися за куріальною системою, яка передбачала представництво від великої земельної власності, торгово-промислових палат, міських і сільських громад. Така система надавала перевагу соціально привілейованим групам населення. Фактично українці були майже відсутні у куріях великої земельної власності, торгово-промислових палат і міських громад, оскільки переважали серед селянства і не належали до економічної еліти. Натомість румунське боярство та німецьке і єврейське міське населення концентрували політичний вплив у своїх руках. Унаслідок цього українці обиралися переважно лише від курії сільських громад, яка мала обмежений вплив на формування складу сейму.

Суттєві зміни відбулися після виборчої реформи 1909 р., відомої як «Буковинський компроміс». У результаті її проведення було запроваджено систему національних виборчих курій, а кількість депутатів збільшено. Відповідно до нового виборчого закону, на виборах 1911 р. 24 депутати представляли румунів, з яких було 2 вірилісти – ректор університету, що обирався щороку і православний митрополит; 17 – українців, 17 – німецько-єврейське населення, а 6 – польську громаду.

Порівняльний аналіз етнічного складу населення Буковини та національного складу депутатського корпусу сейму свідчить, що політичне представництво в краї формувалося в першу чергу під впливом соціально-економічних і політичних чинників, а не демографії. Куріальна система другої половини XIX ст. забезпечувала домінування румунських і німецьких еліт та обмежувала представництво українців. Реформа 1909 р. стала спробою інституційного врегулювання міжнаціональних відносин, запровадивши модель політичного компромісу.

Список використаних джерел

1. Mitteilungen Des Statistischen Landesamtes des Herzogthums Bukowina (1913). Czernowit, heft XVII, 56-95

Давид Титов

Науковий керівник – доц. Г. Скорейко

НАЦИСТСЬКА ТА РОСІЙСЬКА ОКУПАЦІЯ МАРІУПОЛЯ: СПРОБА ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Історія цього приазовського міста яскраво та водночас болісно демонструє трагічну циклічність європейської історії: переживши неймовірно жорстоку нацистську окупацію в 1941-1943 роках, а згодом пройшовши через надзвичайно важку повоєнну відбудову [1], у 2022 році Маріуполь знову опинився під контролем і став жертвою нового тоталітарного режиму.

Незважаючи на зміну епох, політичних гасел та ідеологій, сучасна російська агресія демонструє разючу, майже дослівну подібність методів ведення бойових дій, а також інструментів терору і контролю над місцевим населенням до дій німецьких загарбників у минулому столітті [3].

Як свідчать архівні та історичні дані, під час свого відступу у вересні 1943 року нацистські війська масово застосували тактику «випаленої землі», намагаючись не залишити ворогу жодних ресурсів. Тоді було цілеспрямовано знищено ключові промислові об'єкти міста, зокрема металургійні гіганти – заводи імені Ілліча та «Азовсталь», зруйновано портову інфраструктуру, а також спалено цілі житлові квартали у центрі Маріуполя [1]. Однак російська армія навесні 2022 року пішла ще далі, перетворивши тотальне знищення інфраструктури не на наслідок відступу, а на основний метод захоплення міста. Крім фізичного знищення, обидва режими активно вдавалися до масових депортацій жителів. У період з 1941 по 1943 роки нацистська адміністрація масово вивозила працездатну маріупольську молодь – так званих оstarбайтерів – у товарних вагонах на примусові важкі роботи до нацистської Німеччини, позбавляючи їх базових людських прав [1]. Проводячи пряму історичну паралель, стає очевидним, що з початку 2022 року російська влада розгорнула навколо Маріуполя розгалужену мережу так званих «фільтраційних таборів». Через ці табори з приниженнями та жорстокими допитами пройшли

тисячі людей, після чого десятки тисяч маріупольців, включно з маленькими дітьми, були примусово Матеріали студентської наукової конференції 2026 року депортовані вглиб території Російської Федерації, зокрема в депресивні регіони Сибіру та Далекого Сходу, без права вибору та можливості вільного виїзду в безпечні місця [3].

Підсумовуючи цей порівняльний аналіз, можна стверджувати, що базові методи тоталітарних систем залишаються незмінними крізь роки: це абсолютне знецінення людського життя, використання масових депортацій як інструменту контролю та тотальне знищення будь-яких проявів спротиву. Сучасна російська окупація українського Маріуполя фактично стала реінкарнацією найгірших практик нацизму у XXI столітті, цинічно поєднавши історичні методи терору проти мирного населення з руйнівною силою новітньої зброї масового ураження.

Список використаних джерел

1. Маріуполь у Другій світовій: від 1939 року до 1945-го. Кілька цікавих фактів, про які ви навіть не здогадувалися (<https://www.google.com/search?q=0629.com.ua>).
2. Як Маріуполь відбудовували після Другої світової та що місцеві розповідають про повоєнні часи (freeradio.com.ua)
3. Вогонь і сталь. Хронологія війни у Маріуполі (texty.org.ua).

Павло Тихомиров
Науковий керівник – асистент Т. Ковалець

«ДУРНІБУЛИ, АЛЕ НЕ НЕГІДНИКИ» ЧИ «ZDRAJCZOJCZYNY»? : ЗМІСТ ТОРГОВИЦЬКОЇ КОНФЕДЕРАЦІЇ 1792 Р.

Слово «зрада» за роки сучасної повномасштабної російсько-української війни стало універсальною відповіддю на будь-які помилки і негаразди всередині нашої держави. Все ж наслідки сучасних «зрад», здається, неможливо порівняти із тими, що їх принесли події квітня-липня 1792 р. для Речі Посполитої.

Упродовж правління династії Веттінів РП лишалась фактично державою зразка минулого століття: без модерної армії, адміністративних реформ, із перманентною боротьбою різних партій шляхти. Після завершення Північної війни і аж до смерти короля Августа III активну зовнішню політику замінили ідеї ізоляціонізму. Багато шляхти користувалась цим станом речей і обмежили свої інтереси розвитком фільварків. Такий добробут описували приказкою: «За короля Саса їж, пий і попускай паса».

Шанс на зміни з'явився із обранням на трон Станіслава Августа Понятовського. Він був людиною освіченою та обережною (іноді аж занадто, що призводило до запізнєлих чи недостатніх кроків). Але після подій Барської конфедерації та Першого поділу Польщі ним було взято курс на активніші реформи.

Цей документ був підсумком роботи Чотирирічного сейму і передбачав зокрема запровадження спадкової монархії та здійснення перших кроків до зрівняння станів. Створивши документ конфедерації у Санкт-Петербурзі і проголосивши його у Торговиці на Кропивниччині, конфедерати разом із запрошеними «союзними імператорськими військами» рушили на Варшаву. Диспропорція сил була значна: близько 100 тис. у конфедератів і росіян та 50-56 тис. у РП. 23 липня 1792 р. після невдач на фронті у короля відбулась нарада за участю вищих урядників, на котрій було вирішено приєднатись до конфедерації і скасувати Конституцію [2, с. 142-144]. Наслідки поразки були катастрофічними і

призвели до Другого поділу і ще більшого занепаду РП. Повстання Костюшка 1794 р. для польських патріотів було «спробою зберегти обличчя». Після його придушення Австрія, Прусія та Росія упродовж січня-жовтня 1795 р. остаточно розчленували РП.

Нині спадщина Торговиці в Польщі асоціюється здебільшого із зрадою, власнолюбством та жадібністю. Творення цього образу почалось практично одразу. Скажімо, Юліан Урсин Немцевіч став автором численних сатиричних творів про конфедерацію. Скажімо, у «Торговицькій Біблії» він саркастично ставить одного із очільників Станіслава Щенсного Потоцького на місце Бога, але замість світу той творить у РП рабство, що називає свободою, кабалу, що йменує незалежністю та брехню, яку нарікає правдою [3].

Все ж останнім часом з'явилися розвідки, що намагаються переглянути ці події під більш зваженим, позбавленим емоцій кутом. Підготовлена Артуром Кулою інтернет-стаття «Про походження міту Торговиці» наголошує на мотивах конфедератів, що не були проросійськими чи зрадницькими. Конфедерація була традиційною у РП формою незгоди, а нова Конституція загрожувала республіці, тому конфедерати бачили перед собою лишень такий шлях, «вважаючи, що подальше існування Речі Посполитої – навіть під російським патронатом – краще, ніж запровадження спадкової монархії» [4]. Ці їх надії не справдились, потягнувши за собою колосальні зміни, котрі кардинально змінили Центрально-Східну Європу та заклали ґрунт нового політичного ладу в регіоні.

Список використаних джерел

1. Niemcewicz U. J. (1895). Fragment Biblii Targowickiej. Kraków. 16 p.
2. Kula A. Konfederacja targowicka URL: <https://www.lazienki-krolewskie.pl/pl/edukacja/baza-wiedzy/o-poczatkach-mitu-targowicy> (date of access: 31.03.2026).

Володимир Ганевич

Науковий керівник – доц. Н. Христан

ЗАСЛАННЯ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО (1915 – 1916): МІЖ РЕПРЕСІЯМИ ТА НАУКОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Початок Першої світової війни застав Михайла Грушевського в підавстрійській Галичині, у селі Криворівня (нині Верховинський район Івано-Франківської області). 11 грудня 1914 року він був заарештований жандармерією в Києві за звинуваченням в австрофільстві та причетності до створення Легіону Українських січових стрільців. Після відправлення на заслання до Симбірська (нині м. Ульяновськ, РФ), М. Грушевський склав повноваження голови Українського наукового товариства (УНТ). Завдяки клопотанням Петроградської академії наук, йому було дозволено переїхати до Казані (нині столиця Татарстану, РФ) для занять науковою роботою, проте із суворою заборобою викладацької діяльності. 31 березня 1916 року вчена рада Львівського університету позбавила його посади професора. У вересні 1916 року вчений переїхав до Москви, де розгорнув активну громадсько-політичну діяльність: відновив роботу московської філії Товариства українських поступовців (ТУП) та брав участь у виданні журналу «Украинская жизнь», прагнучи консолідувати опозиційні українські сили. Водночас він продовжував дослідницьку діяльність, працюючи в архіві Міністерства закордонних справ Росії та Румянцевській бібліотеці (нині Російська державна бібліотека), що дало йому змогу повернутися до написання багатотомної «Історії України-Руси» [1].

Упереджене ставлення урядових кіл до українського руху, таврованого як «мазепинство», переросло в масштабну репресивну кампанію в Російській імперії. Із початком війни прихильники всеросійської єдності та давні опоненти М. Грушевського (зокрема, його колишній декан Т. Флоринський) отримали широкі можливості для переслідування інакомислячих. Російська преса охоче друкувала авторів, які закидали істориків різноманітні

провини перед імперією. Показово, що в Австро-Угорщині його звинувачували в русофільстві, тоді як у Росії – в австрофільстві. Ця риторика стала лейтмотивом статті Юліана Кулаковського, колишнього викладача М. Грушевського, опублікованої в газеті «Киевлянин». У відповідь учений вмістив спростування в часописі «Речь», де аргументовано висміяв твердження Ю. Кулаковського про свою відповідальність за формування загонів Галицьких січових стрільців лише на тій підставі, що до їхніх лав вступали його колишні студенти. М. Грушевський наголосив, що він несе відповідальність за дії своїх слухачів не більше, ніж сам Ю. Кулаковський – за вчинки свого колишнього студента М. Грушевського [2].

Арешт М. Грушевського був цілком очікуваним наслідком тогочасної внутрішньої політики. Опинившись у засланні в Симбірську, а згодом у Казані, учений прагнув переїхати з провінції до значного університетського та наукового центру, проте Москва не була для нього пріоритетним варіантом. У листі до Олексія Шахматова він зазначав: «Наиболее желательным местопребыванием, при лишении Киева и Львова, был бы Петербург, на втором месте Москва, наконец Харьков – в этих городах я нашел бы хоть какую-нибудь возможность занятия по своей специальности...». Попри це, архівні поліцейські документи свідчать, що в серпні 1916 року командувач військ Московського військового округу дозволив М. Грушевському переїхати до Москви під гласний нагляд поліції. Цей дозвіл став можливим завдяки активному заступництву згаданого вище О. Шахматова, а також інших впливових учених, колег і родичів історика [3]. Згодом зусиллями української громади в Москві для нього було орендовано помешкання на Арбаті.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія історії України. (2004). Т. 2 : Г – Д / редкол.: В. Смолій (голова) [та ін.]; НАН України, Інститут історії України. Київ: Наукова думка. 688 с.
2. Плохій С. (2011). Великий переділ: незвичайна історія Михайла Грушевського. Пер. з англ. М. Климчук. Київ : Критика. 600 с.
3. Мельниченко В. Ю. (2016). Михайло Грушевський у Москві : авт. енциклопедія-хроноскоп. Київ : Либідь. 586 с.

Анна Попович

Наукова керівниця – доц. Г. Яценюк

КАР'ЄРНИЙ ШЛЯХ І. ВИГОВСЬКОГО: ВІД ЮРИСТА ДО ГЕНЕРАЛЬНОГО ПИСАРЯ

Іван Виговський займав посаду гетьмана всього два роки, однак за цей час встиг заслужити досить протилежну характеристику своєї діяльності. Одні дослідники, як наприклад О. Апанович характеризують його, як щирого патріота України, чудового політика, дипломата [1, с. 69], інші навпаки, як гетьмана, який призвів до руїни та громадянської війни.

Іван Виговський народився десь на початку другого десятиліття XVII ст. Походив він зі старовинного роду української православної шляхти Овруцького повіту Київського воєводства.

Свою кар'єру І. Виговський розпочав юристом – спочатку у міському суді в Луцьку, а потім служив намісником луцького підстарости, завідував канцелярією луцького земського суду. Вже тоді, будучи великим ревнителем православної віри, Виговський вступив до православного Хрестовоздвиженського братства у Луцьку, яке у боротьбі проти Речі Посполитої відстоювало українську мову і православну віру [3, с. 149].

Кар'єру військового І. Виговський розпочав у кварцяному війську Речі Посполитої «товаришем» гусарської хоругви, тобто рядовим шляхтичем – професійним вояком, з яких складався кістяк армії Речі Посполитої. У роки панування короля Владислава IV (1632-1648) Виговський відзначався у боротьбі проти «неприятеля святого Хреста Господнього», тобто у боротьбі проти турецько-татарської агресії [3, с. 150].

Згодом І. Виговський зайняв значну посаду в Києві – служив писарем при польському комісарові Шембергу.

На цей період, стверджує В. Антонович, припадає і знайомство Б. Хмельницького з І. Виговським [1, с. 73], так як до «Ординації ...» 1638 р. Хмельницький займав посаду генерального писаря в реєстровому війську, а після 1638 р. був зведений до посади чигиринського сотника. Самійло Величко даючи інформацію про цей період життєвого шляху І. Виговського

писав: «Іван Виговський був за походженням із руської, що перебуває під Польською державою» [2, с. 273].

В 1648 р. реєстрові на чолі з комісаром Шембергом та авангардне польське військо Стефана Потоцького відправили на Запорозжя проти Б. Хмельницького. В складі цього авангардного загону перебував і І. Виговський. Під Жовтими Водами цей загін був повністю розгромлений, а І. Виговський потрапив у полон до кримського хана. Б. Хмельницький, дізнавшись про це викупив Виговського у татар за одного коня.

Згодом саме І. Виговський став найближчою й найдовіренішою особою при Б. Хмельницькому – генеральним писарем. Вже 17 червня 1648 р., він підписує універсал як військовий писар. Крім того, він входить до кола найближчих до гетьмана людей. Високі посади посідають і родичі Виговського: Данило (одружений з донькою Хмельницького, Катериною) став полковником биховським, Костянтин – полковником пінським і турівським, після цього (з 1658 р.) – генеральним обозним, Василь з 1658 р. – полковник овруцький [4, с. 114].

Отже, початок Національно-визвольної війни поставив перед українськими шляхтичами дилему: з ким бути? На вибір І. Виговського в значній мірі вплинула суспільно-політична картина тогочасного українського суспільства та бажання взяти участь у боротьбі за відновлення прав українського населення.

За короткий час І. Виговський розвинув Генеральну канцелярію, перетворив її на потужну і високоефективну інституцію України-Гетьманщини – важливу складову державного апарату. Ця установа фактично відігравала роль міністерства закордонних справ і певною мірою міністерства справ внутрішніх.

Список використаних джерел

1. Апанович О. (1993). Наступник Богдана Хмельницького – Іван Виговський. К.: Либідь. С. 69-96.
2. Величко С. (1991). Літопис [Пер. з книжної української мови В. О. Шевчука; відп. ред. О. В. Мишанич]. К.: Дніпро. Т. 1. 371 с.
3. Кривошея В. (2002). Генеалогія українського козацтва: Нариси історії козацьких полків. К.: Стило. С. 149-150.
4. Яковлева Т. (1998). Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII століття: причини і початок Руїни. К.: Основи. 447 с.

**ПІДСЕКЦІЯ
ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ**

В'ячеслав Беженару
Науковий керівник – доц. І. Піддубний

БАЛКАНСЬКА АНТАНТА НА ПОЧАТКУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Система безпеки, яка створювалася в Європі після Першої світової війни була поєднанням угод між державами та політичних союзів. Щоправда, після укладення Мюнхенської угоди один з них, Мала Антанта, припинив своє існування. З вересня 1938 р. в силі залишалася лише угода укладена 9 лютого 1934 р. Грецією, Туреччиною, Югославією та Румунією, Балканська Антанта. Створена як засіб протистояння реваншизму у Центральній та Південно-Східній Європі, вона мала сприяти британському впливу на Балканах, обмежуючи посилення тут позицій Німеччини. Проте Мюнхенська угода значною мірою дезорієнтувала членів угоди, які бажали зберегти незалежність та територіальну недоторканість.

На початку 1939 р. посилилися не лише заходи Німеччини з посилення впливу у Туреччині, але й мали місце спроби дипломатів СРСР укласти регіональну оборонну угоду. Загроза з боку Італії посилювала намагання Туреччини зміцнити власні позиції на Балканах та поліпшити відносини між Болгарією та Румунією, Болгарією та Грецією. Одним із засобів, який мав допомогти у вирішенні питання стала ідея дострокового продовження договору на 5 років. Проти цього виступила Югославія, хоча й була зацікавлена у збереженні пакту, який прагнула використовувати для балансування між західними демократіями та Німеччиною. Для Румунії, як і Югославії важливим залишалося і протистояння політиці Угорщини. До того ж територіальні претензії до Румунії зберігалися і в Болгарії. Власне ідея дострокового продовження пакту підтримувалася Туреччиною, Румунією та Грецією.

20-23 лютого 1939 р. в Бухаресті пройшла чергова конференція Постійної ради Балканської Антанти, в ході якої проявилися деякі протиріччя між її членами, в т.ч. стосовно територіальних питань. Для Румунії та Югославії конференція стала демонстра-

цією наявності питань, що виходили за межі спільних інтересів пакту. В заключному комюніке все ж робився наголос на непорушності кордонів країн та зміцненні єдності Балканської Антанти.

Чергова конференція Постійної ради Балканської Антанти пройшла 2-4 лютого 1940 р. у Белграді і супроводжувалася помітною увагою з боку європейської преси [3]. Головною ідеєю конференції стало збереження миру на Балканах та дотримання країнами Південно-Східної Європи нейтралітету [1]. У пресі робилися заяви про повагу до нейтралітету країн-учасниць пакту та про бажання підтримувати дружні стосунки з сусідами.

4 лютого було вироблено офіційне повідомлення і оприлюднено його перед журналістами. В ньому було зафіксовано спільне бажання всіх учасників до збереження миру, порядку та безпеки у Південно-Східній Європі, у зв'язку з чим мали продовжувати мирну політику, займати чітку позицію щодо конфлікту в Європі, бажали бути єдиними в межах угоди зі збереженням незалежності та кордонів держав. зафіксовано бажання всіх учасниць пакту до дружніх стосунків з сусідами при взаємному порозумінні та співпраці. Планувалося зміцнення та поглиблення економічних зв'язків між балканськими державами через торгові операції всередині Порозуміння. Окремо наголошено на продовженні дії договору про порозуміння після 9 лютого 1941 р. Підтвердили свої наміри зберегти Балканське порозуміння і діяти далі спільно мали 9 лютого 1941 р. [2]. В коментарі до комюніке міністра закордонних справ Румунії Г. Гафенку також наголошувалося на збереженні миру та єдності [2]. Однак події 1940 р. суттєво змінили ситуацію в Європі, призвівши до нових змін кордонів, в першу чергу Румунії, та фактичного розпаду Балканської Антанти.

Список використаних джерел

1. Conferința Consiliului Permanent al Înțelegerii Balcanice. (1940). *Universul*. 6 Februarie. Nr. 35. P. 7.
2. Consiliul Înțelegerii Balcanice și-a încheiat lucrurile. (1940). *Universul*. 7 Februarie. Nr. 36. P. 1.
3. Deschiderea conferinței Consiliului Permanent al Înțelegerii Balcanice. (1940). *Universul*. 5 Februarie. Nr. 34. P. 9.

Марина Бойчук

Науковий керівник – доц. І. Піддубний

СЕРЕДНЬОВІЧНІ ТОРГОВІ ВІДНОСИНИ ЄВРОПИ ТА АЗІЇ У ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКАХ З ІСТОРІЇ

У середньовічну добу торгівля між Європою та Азією стала одним із ключових чинників економічного, соціального та культурного розвитку обох регіонів. Під міжконтинентальною торгівлею в контексті середніх віків розуміють систему сталих торгових зв'язків між країнами Європи та Азії, що здійснювалися сухопутними й морськими шляхами та передбачали обмін товарами, ідеями та культурою.

На відміну від регіональної торгівлі, міжконтинентальні торгові контакти охоплювали величезні простори, долали природні, політичні та релігійні бар'єри й сприяли формуванню цілісного економічного простору Євразії. Саме тому історики часто розглядають середньовічну міжконтинентальну торгівлю як ранню форму глобалізації. Найважливішою особливістю середньовічної торгівлі було те, що вона не обмежувалася суто економічною функцією. Торговці, мандрівники та дипломати ставали провідниками знань і культурних традицій [2, с. 11-20]. Загалом тема торгівлі між Європою й Азією розглядається як один із ключових чинників формування середньовічної світосистеми. Однак аналіз програми показує, що економічний аспект подекуди поступається політичній історії, що зменшує можливість глибокого розуміння механізмів міжконтинентальної взаємодії.

Так, у підручнику О. Пометун та Ю. Малієнко «Всесвітня історія. Історія середніх віків. 7 клас» торгові зв'язки висвітлюються в межах тем: «Великий Шовковий шлях», «Венеція і Генуя як посередники між Сходом і Заходом», «Роль хрестових походів у пожвавленні торгівлі». В ньому подано карту Великого Шовкового Шляху та запропоновано завдання для аналізу товарів, що провозилися ним. Питання для дискусії є надзвичайно сучасним: «Чи можна вважати Шовковий шлях початком глобалізації?». Надзвичайно обмеженими є пояснення фінансових механізмів

того часу (векселі, банківські операції), а сама торгівля розглядається як наслідок політичних подій [3].

У підручнику «Всесвітня історія. 7 клас» (Н. Сорочинська, О. Гісем) економічній історії приділено більше уваги. Розкривається функціонування караванної торгівлі, аналізується роль Рах Mongolica у безпеці шляхів та діяльність купецьких гільдій. Позитивним є включення уривків із записок мандрівників, що дозволяє учням працювати з історичними текстами. Негативним – деяке перевантаження тексту термінами, що може ускладнювати сприйняття матеріалу для учнів 7 класу [4].

Автори підручника «Всесвітня історія. Історія середніх віків» О. Гісем та О. Мартинюк дотримуються інтеграційного підходу. Торгівля між Європою та Азією розглядається як фактор урбанізації, стимул до технічного прогресу та причина економічних змін у Європі напередодні Нового часу. Особливо цінним є порівняльний аналіз економічного розвитку Європи та Китаю в XIII-XV ст., що формує глобальний погляд на історичні процеси [1].

Отже, торгові відносини між Європою та Азією в чинних навчальних програмах і підручниках представлені достатньо змістовно, однак потребують більш системного та методично продуманого викладу. Розширення економічного аспекту, активне використання інтерактивних методів та міжпредметних зв'язків сприятиме формуванню в учнів цілісного бачення середньовічного світу як простору інтенсивної міжцивілізаційної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Гісем О., Мартинюк О. (2024). Всесвітня історія. Підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти. Київ-Харків.
2. Д'ячков С.В. (2022). Історія середньовічного Сходу. Підручник для студентів класичних університетів. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
3. Пометун О.І., Малієнко Ю.Б. (2020). Всесвітня історія. 7 клас. Київ: Освіта.
4. Сорочинська Н.М., Гісем О.О. (2020). Всесвітня історія. Підручник для 7 класів. Тернопіль.

Софія Венечук

Науковий керівник – асист. М. Ільків

АРХЕОЛОГІЧНА КАРТА ЯК МЕТОД УЗАГАЛЬНЕННЯ ДЖЕРЕЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Тривалі археологічні дослідження певної території дозволяють накопичити значний обсяг матеріалу, що зумовлює потребу у його систематизації та узагальненні. Часто на одній місцевості зосереджуються різні за часом і культурною приналежністю пам'ятки. Одним із ефективних способів узагальнення таких матеріалів є створення археологічної карти або ж застосування картографічного методу в археології.

Археологічні карти – наукові зведення археологічних пам'яток різного часу на певних територіях, пам'яток окремих археологічних культур, історичних періодів, типів матеріальних пам'яток. Основою таких карт, за визначенням Юрія Малєєва, є опис та відповідна систематизація конкретних пам'яток. Тобто, перш ніж починати укладання археологічної карти, потрібно мати систематизований каталог пам'яток, які будуть нанесені на карту. Ці пам'ятки повинні бути згруповані за певним принципом, наприклад, територіальним або культурно-хронологічним. Лише після цього можна наносити ці пам'ятки за допомогою певної системи знаків, штрихування на картографічну основу; часто використовують топографічні карти. Важливою є розробка легенди карти, знаки повинні інформувати не тільки про місцезнаходження, а й характер пам'ятки.

Археологічна карта дає можливість наочно збагнути просторове поширення окремих культур, пам'яток, категорій знахідок. Саме в цьому і полягає картографічний метод, тому він є дуже важливим в археології. Велике значення при його застосуванні, як висловила Надія Гаврилук, має кореляція з картами ґрунтів або рослинності, поширення мов або етносів. Зараз у час стрімкого розвитку інформаційних технологій з'явилась можливість розробки 3D-моделей та електронних археологічних карт. Ці методи, що нерідко застосовуються за кордоном, набувають поширення і

в Україні. Зокрема в археологів є досвід використання геоінформаційних систем (ГІС) у проведенні археологічних досліджень на різних етапах, але їх використання досі є ненастільки масовим [2, с. 114]. Використання нових технологій дає можливість отримати більш точні данні, зробити їх гнучкішими, простішими і доступнішими у використанні. Доступність до даних також важлива в контексті збереження і охорони виявлених пам'яток, особливо в час ведення активних бойових дій. На території українських земель доволі велике різноманіття археологічних пам'яток, тому ще у XVIII-XIX ст. було розпочато на практиці їх картографування. Варто згадати, наприклад, археологічні карти Київської, Волинської та Подільської губерній, укладені Володимиром Антоновичем наприкінці XIX ст. У цей же час була виконана «Археологічна карта Буковини» Діонізія Олінеску. Фактично кожне значне археологічне дослідження певної території чи ареалу поширення певної культури супроводжується багатим ілюстративним матеріалом: рисунками, планами, схемами і, звичайно, картами. Наприклад, у роботі Бориса Тимощука, де аналізуються пам'ятки княжої доби, розроблена класифікація городищна основі їх типології та хронологічної класифікації кераміки [1, с. 5]. Власне на основі класифікації кераміки складено 3 карти відповідно до 3 часових проміжків, на яких позначено місця розміщення городищ, що існували протягом X-XI ст., XII – першої половини XIII ст., другої половини XIII – XIV ст. [1, с. 18, 24, 32]. У цій роботі карти є узагальненням тривалої систематичної фіксації та упорядкування матеріалів, на них чітко простежується поширення і концентрація середньовічних пам'яток на Буковині.

Зараз під впливом розвитку інформаційних технологій картографування археологічних об'єктів набуває нових форм. Тому археологічна карта залишається одним з ефективних методів узагальнення археологічного матеріалу.

Список використаних джерел

1. Радченко С. Б. (2019). Навіщо нам потрібні фахівці з геоінформатики та як їх правильно використовувати? *Археологія*. № 4. С. 114-122.
2. Тимошук Б. (1982). Давньоруська Буковина (X – перша половина XIV ст.). Київ: Наукова думка. 206 с.

Катерина Воробець

Науковий керівник – асист. М. Глібіщук

НАСЛІДКИ «ВЕЛИКОЇ ДЕПРЕСІЇ» 1929-1933 РР. НА СТОРІНКАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПІДРУЧНИКІВ

Період стабілізації в Сполучених Штатах, після Великої війни 1914-1918 рр., заступила економічна криза 1929-1933 років, яка своєю глибиною та всеосяжністю призвела до масштабних наслідків й змінила нещодавно відновлені тенденції економічного і суспільно-політичного життя тогочасного суспільства.

Наслідки кризи, що мали світовий характер, проявлялися в занепаді виробництва промислової продукції капіталістичних країн, поглибленні кризи в сільському господарстві спричиненої стрімким зниженням цін на сільськогосподарські товари й відсутність ринків збуту, що потягнуло за собою розорення фермерів обтяжених боргами тощо.

Згадані процеси і явища, що охопили світ з кінця 1920-х до середини 1930-х років, для здобувачів середньої освіти висвітлені у підручниковій літературі в межах шкільного курсу з всесвітньої історії в 10 класі. Привертає увагу питання про обсяг та ґрунтовність змістової частин, яка виділена даній темі в сучасних українських підручниках. Для з'ясування цього було відібрано ряд підручників 2018 та 2023 років видання українських авторів [1-8].

Переходячи до аналізу змістового наповнення, зазначимо, що у переважній більшості, автори зосереджуються на економічних наслідках, висвітлюючи їх достатньо повно через статистичні дані, конкретні приклади та підкреслюючи особливості кризових явищ в господарстві США та західноєвропейських країн. Деяко меншою мірою автори підручників розкривають становище країн Центрально-Східної Європи. Проте підручники співавторів І. Д. Васильків, Р. Б. Сіромського і В. В. Островського [8] та Т. В. Ладиченко [1] подають узагальнену інформацію, часто нехтують деталями, зокрема даними про становище фермерів у США. Безумовно, важливим є висвітлення соціально-психологіч-

ного виміру. В цьому контексті найбільш вичерпно подають інформацію І. Я. Щупак [3], який звертає увагу на втрату віри американців у майбутнє. Авторки Н. М. Сорочинська і О. О. Гісем, відзначають, що «криза залишилася в історичній пам'яті американців символом національної трагедії» [2]. Що цікаво, про реакцію суспільства на критичні умови життя, а саме про протести, «голодні походи» на Вашингтон у США, протести ветеранів, фермерський бойкот згадують лише певна частина авторів. Висвітлення впливу на політичну стабільність окремих країн присутнє, проте дещо різниться.

Отже, спираючись на результати аналізу сучасних українських підручників, можемо стверджувати, що прогалинами в повноті викладу матеріалу про наслідки економічної кризи 1929-1933 рр. є недостатнє висвітлення соціальних наслідків й впливу кризи на суспільно-політичні погляди американського й західноєвропейського суспільства.

Список використаних джерел

1. Всесвітня історія: (рівень стандарту) (2018). Підруч. для 10-го кл. закл. заг. серед. освіти. Т.В. Ладиченко. Київ: «Гене́за». 160 с.
2. Сорочинська, Н. М. Гісем. О. О. (2018). Всесвітня історія (рівень стандарту) (2018). Підручник для 10 кл. закл. загальн. серед. освіти. Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан». 256 с.
3. Щупак І. Я. (2018). Всесвітня історія (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ «Оріон». 208 с.
4. Гісем О. В., Мартинюк О. О. (2018). Всесвітня історія (профільний рівень): підруч. для 10 кл. закл. загал. серед. освіти.. Харків: «Ранок». 240 с.
5. Гісем О. В., Мартинюк О. О. (2018). Всесвітня історія (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закл. загал. серед. освіти. Харків: «Ранок». 176 с.
6. Полянський П. (2018). Всесвітня історія (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ: «Грамота». 256 с.
7. Полянський П. (2023). Всесвітня історія (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ: «Грамота». 272 с.
8. Васильків І. Д., Сіромський Р. Б., Островський В. В. (2023). Всесвітня історія (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти.. Тернопіль: «Астон». 204 с.

Назар Гофман

Наукова керівниця – доц. О. Кожолянко

ЄГИПЕТСЬКА ДЕРЖАВА ПЕРІОДУ СЕРЕДНЬОГО ЦАРСТВА: МІЖ ДИПЛОМАТІЄЮ БІБЛА ТА МІЛІТАРИЗАЦІЄЮ НУБІЇ

Середина XXI ст. до н.е. у північно-східній Африці стала епохою масштабної геополітичної реставрації. Після тривалого хаосу Першого перехідного періоду фіванські правителі XI та XII династій спрямували зусилля на формування нової системи міжнародних відносин, яка балансувала між економічним партнерством на півночі та військовою експансією на півдні.

Процес консолідації розпочався за Ментухотепа II, який об'єднав «Обидві Землі» та змусив колишні геракліопольські центри визнати верховенство Фів. Це дозволило Єгипту вийти за межі внутрішніх конфліктів і розпочати пошук стратегічних ресурсів [1, с. 154]. Близько 1991 р. до н.е. Аменемхет I заснував XII династію, перенісши адміністративний центр до Ітдж-Тауї. Це рішення ознаменувало зміну пріоритетів: наближення столиці до Дельти дозволило активізувати північний вектор дипломатії. Близько 1950 р. до н.е. було зафіксовано розквіт відносин із фінікійським Біблом. На основі археологічних знахідок (єгипетські дарунки князям Бібла) історики реконструюють систему паритетного обміну: ліванський кедр, срібло та оливкова олія постачалися до Єгипту в обмін на золото, папірус і тонкі ремісничі вироби [4, с. 145]. Бібл фактично став головним торговельним форпостом Єгипту в Леванті, що дозволяло утримувати вплив у регіоні без масових військових походів.

На противагу мирному північному вектору, південний напрямок розвитку характеризувався жорсткою мілітаризацією. Представники нубійської культури групи С – самотнього археологічного етносу, що населяв Нижню Нубію між Першим та Другим порогами Нілу, – значно посилили свій вплив під час роздробленості Єгипту. Це створило пряму загрозу безпеці південних кордонів та стабільному контролю над стратегічними золотими копальнями Кушу. Наслідком цього стало створення

першої в історії Єгипту системної оборонної лінії. Найбільш інтенсивний етап милітаризації припав на правління Сенусрета III (1878-1840 pp. до н.е.). Протягом серії походів фараон не лише розгромив нубійські контингенти, а й збудував мережу з 17 потужних фортець у районі Другого порогу Нілу (Бухен, Семна, Кумма) [5, с. 150]. Ці укріплення стали інструментом повного адміністративного та військового контролю над Нубією [1, с. 162]. Апогей цієї стратегії продемонстрував Сенусрет III, який встановив межові стели на півдні, що забороняли нубійцям перетинати кордон без торговельної потреби. Водночас на півночі єгипетська еліта продовжувала використовувати «м'яку силу», залучаючи сирійсько-палестинських князів до своєї орбіти через розкішні подарунки та дипломатичне листування [3, с. 5].

Близько 1786 р. до н.е. зі смертю Аменемхета III та послабленням центральної влади система «Бібл – Нубія» почала давати збої. Внутрішня нестабільність XIII династії призвела до втрати контролю над нубійськими фортецями та поступового проникнення гіксосів у Дельту.

Отже, період Середнього царства став унікальним прикладом поєднання двох різних зовнішньополітичних моделей. Держава вдало маневрувала між взаємовигідною дипломатією в Леванті та суворою військовою присутністю в Нубії. Саме цей дуалізм забезпечив економічне процвітання та культурний розквіт класичної епохи, заклавши стратегічний фундамент для майбутньої світової імперії Нового царства.

Список використаних джерел

1. Callender G. (2000). The Middle Kingdom Renaissance. The Oxford History of Ancient Egypt / ed. I. Shaw. Oxford: Oxford University Press. P. 137-172.
2. Ancient Egypt Transformed: The Middle Kingdom (2015). Eds. A. Oppenheim et al. New York: The Metropolitan Museum of Art. 392 p.
3. De Gaetano F. (2024). Military officers and manpower in the early Middle Kingdom Egypt. *Vicino Oriente*. Vol. XXIX. P. 1-15.
4. Тарасенко М.В., Зіборова Д.О. (2020). Зовнішня політика та дипломатія Давнього Єгипту в період Середнього царства (2050-1780 pp. до н.е.). Київ: IC НАНУ. 245 с.
5. Grajetzki W. (2006). The Middle Kingdom of Ancient Egypt: History, Archaeology and Society. London: Duckworth. 208 p.

Марія Журавець

Науковий керівник – асист. В. Калініченко

КЛИНКОВЕ ОЗБРОЄННЯ ВІЙСЬКА ПЕРШОЇ БОЛГАРСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ IX СТ.

У військовій історії Центрально- та Південно-Східної Європи одним із найбільш важливих та визначальних є період VIII – середини IX століть. Саме тоді в Карпато-Дунайському регіоні відбулися важливі зміни в мілітарній культурі різних державних утворень того часу, що відобразилося на їхньому озброєнні, тактиці і стратегії. Могутні військові формування, військове озброєння дозволяли їм здійснювати воєнні експансії на регіони з різною військовою культурою, що призводило до взаємовпливів та накопичення воєнного досвіду. Серед найбільш могутніх державних утворень початку IX ст. була Перша Болгарська держава. Саме в той час, з початку правління хана Крума, відбулася масова воєнна експансія болгар на західні, північно-західні, північні, північно-східні, східні та південні землі Карпато-Дунайського регіону. Внаслідок цього болгарська кочівницька культура початку IX ст. проникла на землі Потисся, Середнього Поморав'я, Сербського Подунав'я, Подністров'я та в долину р. Струми [1, с. 321-424].

У першій чверті IX ст. військо дунайських болгар мало ще чітко виражений кочівницький характер та організацію. Одним із найбільш важливих регіонів, де простежуються впливи на мілітарну справу дунайських болгар, є землі Північно-Західного Передкавказзя. Саме звідти, ймовірно, рання болгарська мілітарна культура влилася у військову культуру Хазарського каганату, а також безпосередньо на землі Першої Болгарської держави. Іншим важливим аспектом є поширення ранньої болгарської військової культури Північно-Західного Передкавказзя в іншому напрямку, зокрема через п-рів Малу Азію, та її еволюція. Загалом відзначимо, що проникнення типів озброєння, характерних для Передкавказзя та Північно-Східного Приазов'я, на землі Болгарського ханства у Карпато-Дунайський регіон відбувалося протягом кількох століть.

Важливу роль у цьому процесі відігравали Візантія та Хазарський каганат [2, с. 68-70]. Одним із ключових та водночас недосліджених аспектів у вищезазначеному контексті є проблема використання клинкової зброї у Візантії та Першій Болгарській державі у VIII-X ст. У цей час дана категорія предметів озброєння ближнього бою переживала значну еволюцію та видову модифікацію, що було пов'язано з ареалом її поширення, розвитком захисного озброєння, а також зміною тактики і стратегії бою армій тогочасних держав. Рідкісним, показовим і водночас недослідженим видом клинкової зброї, який фігурує як у візантійських писемних, так і в іконографічних джерелах, є так звана μάχαира, яка згадується також під іншими назвами – παραμήριον, μάχαίριον, μικρά μάχαира, ἐγχερίδιον, παραξκρίδιον чи βοούλιν [3, с. 154-181]. Не виключено, що вищевказані найменування могли позначати інші види подібного типу μάχαира. Μάχαира – вид клинкової зброї, який характеризується масивним однолезовим клинком. Імператор Лев VI Мудрий у «Тактиці Лева» описує παραμήριον як «великі однолезові махайри». У «Стратегіці» імператора Никифора II Фоки παραμήριον рекомендується для озброєння візантійської важкої кінноти – катафрактаріїв (κατάφρακτος), тому, зважаючи на повідомлення Генесія, який пише, що у війську Фоми Слов'янина були «добре вьоружени конници», не виключено, що останні мали на озброєнні саме μάχαира чи παραμήριον. Іншим важливим питанням є матеріальне підтвердження існування подібного типу клинкової зброї та використання її болгарами у IX ст. та пізніше.

Список використаних джерел

1. Златарски В.Н. (1971). История на българската държава през средните векове. Том I: История на Първото българско царство. Част I: Епоха на хуно-българското надмощие (679-852). София: Наука и изкуство. 447 с.
2. Калініченко В. Σπαθίον, μάχαира, παραμήριον: До проблеми болгарського озброєння в період повстання Фоми Слов'янина у Візантії. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*. Вип. 1. С. 68-74.
3. Колиас Т. (2012). Византийски оръжия. Велико Търново: Абагар. 328 с.

Софія Загребасва

Наукова керівниця – доц. О. Кожолянко

ГЕНЕЗИС ДАВНЬОЄГИПЕТСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО КАНОНУ В ПІЗНІЙ ДОДИНАСТИЧНИЙ ПЕРІОД

Пізній додинастичний період Єгипту (бл. 4000-3000 рр. до н.е.) став визначальним етапом у формуванні візуальної мови та художніх традицій, що згодом склали основу класичного канону. У цей час мистецтво перестає бути суто декоративним, перетворюючись на складну систему символів, яка відображала ускладнення соціальної структури та поступове становлення державності. Саме в надрах культур Накада II-III закладаються принципи пропорцій, композиції та іконографії, які залишатимуться незмінними протягом наступних трьох тисячоліть. Дослідження генезису канону базується на аналізі некрополів Верхнього Єгипту (Накада, Баллас, Іераконполь), де археолог Фліндерс Пітрі вперше застосував систему відносного датування. Аналіз декоративних форм цього періоду дозволяє простежити, як право на створення складних зображень поступово монополізується правлячою елітою, стаючи частиною ідеологічної системи самопрезентації [1, с. 42].

Одним із перших проявів майбутнього канону є впорядкування композиції на розписній кераміці (Decorated Ware) періоду Накада II. Зміна стилістики від хаотичного білого розпису на червоному тлі до впорядкованих темно-червоних сцен на світлій мергелістій глині маркує появу концепції «регістру» – горизонтальної лінії, що структурує простір [2, с. 148]. Провідні мотиви човнів, птахів та штандартів уже не є випадковими малюнками, а набувають значення піктограм, що згодом трансформуються в ієрогліфічне письмо. Важливою складовою генезису канону стала рання кольорова символіка, що зародилася разом із розвитком поліхромної кераміки та використанням мінеральних пігментів. Вибір червоного кольору (оксид заліза) для фону ранньої кераміки та темно-коричневого або червоного для розписів Накада II не був випадковим. Він асоціювався з кров'ю, життям та сонячною енергією. Використання зеленого малахіту для розтирання

на палітрах символізувало регенерацію та вічне оновлення, що пізніше стало основою для зображення бога Осіріса. Контраст між «червоною землею» пустелі та «чорною землею» долини Нілу вже тоді почав формувати дуалістичне сприйняття світу, яке канонізувалося в палітрі кольорів офіційного мистецтва [3, с. 95-97]. Важливою ланкою у формуванні канону є розвиток об'ємної пластики та антропоморфних статуеток. Пози фігур із піднятими над головою руками, характерні для культури Накада I-II, свідчать про вироблення стійких іконографічних типів, що передавали узагальнену релігійну ідею (жест поклоніння або образ божества), а не індивідуальну дію. Ця тенденція до типізації стала наріжним каменем єгипетського стилю [4, с. 112]. Особливе місце в процесі канонізації займають косметичні палітри з алевроліту. Починаючи як прості утилітарні предмети для розтирання фарб, до кінця IV тис. до н. е. вони перетворюються на монументальні пам'ятки з витонченим рельєфним різьбленням. Складна графіка на палітрах демонструє зародження закону фронтальності – поєднання профільного зображення голови та ніг із розворотом плечей анфас [2, с. 156]. До кінця періоду мистецтво остаточно стає «державним». Воно прагне передати не випадкову подію, а позачасову ідею тріумфу порядку над хаосом.

Отже, генезис художнього канону в пізній додинастичний період був нерозривно пов'язаний із процесом державотворення. Відмова від випадкових форм на користь суворої символіки та композиційної дисципліни дозволила єгипетському мистецтву стати універсальною мовою влади, здатною транслювати ідею космічного та політичного порядку протягом тисячоліть.

Список використаних джерел

1. Petrie W.M.F. (1920). Prehistoric Egypt. London: British School of Archaeology in Egypt. 160 p.
2. Wengrow D. (2006). The Archaeology of Early Egypt: Social Transformations in North-East Africa, 10,000 to 2650 BC. Cambridge: Cambridge University Press. 343 p.
3. Wilkinson R.H. (1994). Symbol and Magic in Egyptian Art. London: Thames & Hudson. 224 p.
4. Wilkinson T.A.H. (1999). Early Dynastic Egypt. London: Routledge. 413 p.

Тетяна Іваниців

Наукова керівниця – доц. О. Кожолянко

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ ТУТМОСА III В КОНТЕКСТІ ЄГИПЕТСЬКО- МІТАННІЙСЬКОГО СУПЕРНИЦТВА

Середина XV ст. до н.е. на Близькому Сході стала епохою масштабного геополітичного протистояння, що спонукало Тутмоса III до розробки багатовекторної військової стратегії та створення першої в історії Єгипту професійної системи розвідки й логістики.

На початку XV ст. до н.е. головним опонентом Єгипту в Східному Середземномор'ї стала держава Мітанні (Нахаріна), яка прагнула закріпити свій вплив через створення коаліції антиєгипетських сил у Сирії. У відповідь на це Тутмос III розпочав серію походів, спрямованих на руйнування мітаннійської системи васалітету в Леванті.

У 1457 р. до н.е. конфлікт переходить у відкриту фазу. Мітанні підтримує князя Кадеша, який об'єднав понад 300 дрібних правителів для протидії Єгипту. Така ситуація змусила Тутмоса III до стрімкої реакції, результатом якої стала перемога при Мегіддо. Це перемир'я (де-факто капітуляція коаліції) не зупинило Мітанні, яка продовжувала підбурювати північні міста до бунтів [1, с. 92-93]. Протягом наступних десяти років фараон здійснює щорічні «паради сили», витісняючи мітаннійські залоги (гарнізони) з фінікійського узбережжя.

Тутмос III був змушений розпочати пошуки нових тактичних рішень для прямого удару по ядру мітаннійської держави.

Наслідком загострення геополітичної ситуації стало підписання низки угод із лояльними фінікійськими містами, зокрема Біблом, який став головною верф'ю єгиптян. Це дозволило створити мобільну систему логістики, яку багато істориків називають революційною для того часу. Відповідно до стратегічного задуму, війська мали переправлятися морем, уникаючи важких маршів через Палестину, що забезпечувало ефект раптовості. Найвищою

точкою цього протистояння став 33-й рік правління, коли єгипетська армія форсувала Євфрат. Тутмос III наказав збудувати човни у фінікійських кедрових лісах і перевезти їх на возах до річки, що стало шоком для мітаннійського царя [2, с. 76].

Військові дії 1446 р. до н.е. продемонстрували вразливість мітаннійського лівого берега Євфрату. Хоча Тутмос III не мав на меті повної анексії земель Нахаріни, він встановив там свою межову стелу, символічно закріпивши статус Єгипту як гегемона [3, с. 14-15]. Подальші походи мали на меті лише утримання створеної санітарної зони.

У 1425 р. до н.е. зі смертю Тутмоса III завершився найактивніший етап суперництва, що змусило його наступників перейти до дипломатичного врегулювання конфлікту (майбутні шлюби з мітаннійськими принцесами).

Отже, середина XV ст. до н.е. позначилася зміною балансу сил у Передній Азії. Мітанні втратила контроль над Південною Сирією, а Єгипет став імперією світового значення. Тутмос III опинився перед вибором: вести виснажливу війну на знищення Мітанні чи створити систему стримувань і противаг. Вибір було зроблено на користь створення мережі васальних князівств та морської логістики, що на тривалий час забезпечило домінування єгипетського вектора у зовнішній політиці регіону.

Список використаних джерел

1. Redford D.B. (2003). The Wars in Syria and Palestine of Thutmose III. Leiden-Boston: Brill. 306 p.
2. Spalinger A.J. (2005). War in Ancient Egypt: The New Kingdom. Oxford: Blackwell Publishing, 05. 292 p.
3. Cline E.H., O'Connor D. (Eds.). (2006). Thutmose III: A New Biography. Ann Arbor: University of Michigan Press. 512 p.

*Діана Карпань**Науковий керівник – доц. І. Воротняк*

РОЛЬ ЖІНКИ ЯК МОРАЛЬНОГО РЕГУЛЯТОРА ВОЇНСЬКОГО ЕТОСУ СТАРОДАВНІХ ГЕРМАНЦІВ У СВІДЧЕННЯХ АНТИЧНИХ АВТОРІВ

Осмилення воїнського етосу стародавніх германців неможливе без урахування особливої ролі жінки, яка в античних наративах постає носієм морального авторитету та регулятором поведінки воїнів. Саме свідчення античних авторів відкривають можливість простежити, як жіноче начало інтегрувалося у сферу військової етики та колективних рішень.

Перші свідчення такої соціальної практики ми знаходимо в пізньоантичній писемній традиції, де жіночість постає невід'ємним елементом воєнного планування. Зокрема, Гай Юлій Цезар у своїх «Нотатках про Галльську війну» фіксує унікальну роль заміжніх жінок як медіаторів між волею богів та стратегічними рішеннями вождів. Описуючи протистояння з Аріовістом, полководець зазначає, що саме жінки через жеребкування та пророкування визначали доцільність битви [1, р. 83], фактично тримаючи в руках долю всього війська. Водночас роль жінки в германському таборі не обмежувалася лише сакральними функціями; вона була інтегрована безпосередньо у простір битви як її емоційний та фізичний стабілізатор. Цезар описує оборонний периметр із возів та колісниць, яким варвари оточували своє військо, що виключало будь-яку можливість для втечі. На ці вози вони садили жінок, які своєю присутністю нагадували воїнам про ціну поразки: простягаючи руки до чоловіків, що вирушали в бій, вони сльозно благали їх не допускати їхнього поневолення римлянами [1, р. 83]. Таким чином, жіноча присутність на полі бою виступала потужним моральним регулятором, перетворюючи військову сутичку на акт захисту роду та свободи. Згідно з сучасними дослідженнями гендерної історії [3, р. 14], їхня присутність на полі бою підсилювала сприйняття германських жінок як воїтельок і могла створювати у римлян враження їхньої активної участі у бойових діях.

Спостереження Цезаря були доповнені свідченнями Публія Корнелія Тацита, який зазначав, що присутність жінок біля поля бою була не лише засобом уникнення ганьби, а й виявом глибокої віри в їхню особливу природу. За його словами, германці вважають, що в жінках є «щось священне» і що їм властивий пророчий дар, тому вони не нехтують їхніми порадами та пророцтвами. Більше того, думка про полон дружин була для германських воїнів набагато нестерпнішою за власну смерть [2, р. 273-274], що перетворювало жінку на центральну фігуру в системі військової етики та колективної відповідальності племені. Цей сакралізований статус жінок знаходив своє відображення і в інших аспектах соціального життя германців, зокрема в шлюбних практиках. При укладенні шлюбу чоловіки вносили весільний посаг, який формувався переважно з майна та зброї – волів, загнужданого коня, щита з фрамеею та меча – а не з прикрас чи уборів для нареченої. За такі дарунки чоловік отримував дружину, яка, у свою чергу, могла обдарувати свого судженого певним озброєнням [2, р. 289], що свідчило про інтеграцію жінки у систему військових та соціальних обов'язків. Таким чином, сакральна, моральна і матеріальна ролі жінки взаємопов'язані, підкреслюючи її значущість як у воєнній, так і в соціально-політичній структурі германських племен.

Отже, жінка у германському суспільстві виступала моральним регулятором воїнського етосу, поєднуючи сакралізовані, пророчі та соціальні функції. Її присутність формувала колективну військову етику і впливала на рішення воїнів. Таким чином, вона інтегрувала моральні, релігійні та соціальні чинники у практику війни.

Список використаних джерел

1. Caesar. (1919). The Gallic war. Cambridge, Massachusetts: Harvard University press; London: William Heinemann Ltd. 620 p.
2. Tacitus P. (1915). Germania. Tacitus. Dialogus. Agricola. Germania. London: William Heinemann; New York: The Macmillan Co. P. 263-333.
3. Harper Dunn K. (2006). Germanic women: mundium and property, 400-1000. Thesis Prepared for the Degree of Master of science. University of North Texas. 216 p.

*Надія Козлан**Науковий керівник – асист. М. Ільків*

ФЕОРІДА З ЛЕМНОСУ: ПРАВОВА ОЦІНКА МАГІЧНИХ ПРАКТИК У ДАВНІХ АФІНАХ

Феоріда з Лемносу – жінка, чиє ім'я в Афінах IV ст. до н. е. асоціювалося з небезпечним знанням та смертоносною магією. Вона не просто чаклунка з античних переказів, а реальна постать, чия діяльність висвітлює правову беззахисність жінок та глибинні страхи афінського суспільства перед окультними практиками. Афіни IV ст. до н.е. переживали період глибокої трансформації після виснажливих конфліктів. У цей час ставлення до іноземок (*metics*) ставало дедалі жорсткішим, оскільки поліс намагався зберегти власну релігійну та політичну самобутність. Феоріда з Лемносу постає в джерелах як перша історично зафіксована жінка, страчена в Афінах за звинуваченнями, пов'язаними з магією та отруєнням [2, р. 11-20]. Її справа є ключовою для розуміння того, як правова система Афін реагувала на загрози, що виходили за межі звичного криміналу, торкаючись сфери надприродного.

Феоріда походила з острова Лемнос – території, яка мала тісні зв'язки з Афінами. Бути іноземкою, яка займається ритуальними чи медичними послугами, означало перебувати в зоні високого ризику. Вважається, що обвинувачення проти неї було висунуто Демосфеном, а Феоріда була визнана винною *vasebeia* (нечестивості) та навчанні рабів обману (*Plut. Dem. 14*). Юридична суть звинувачення базувалася на поняттях *pharmaka* (отруєння, зілля) та *eraoidai* (магічні закляття). В афінському праві *pharmaka* могло трактуватися як умисне вбивство, якщо воно призводило до смерті, або як шкідливе чаклунство, спрямоване на зміну волі людини [1, р. 136-139]. Вирок був суворим – Феоріду та її сім'ю засудили до смертної кари, що підкреслювало тяжкість її злочину проти богів та людей (*Plut. Dem. 59*).

Магія в грецькому світі не була відокремлена від повсякдення, проте існувала межа між прийнятним ритуалом і чаклунством. Поняття *pharmaka* було суперечливим, воно означало

ліки, отруту й магичне зілля [1]. Феоріда, виступаючи постачальницею таких речовин, балансувала на межі між народною медициною та порушенням правопорядку. Чи було це медициною, магією чи вбивством, для афінського правосуддя не мало значення, якщо результат вбачався як нечестивий. Маги сприймалися як загроза полісу, оскільки пропонували альтернативні способи впливу на долю, які не контролювалися офіційним культом. Якщо зілля використовувалося для привороту чи ослаблення суперників, закон класифікував це як злочин проти суспільного порядку. Важливою також є концепція *envy* (зздрості) у справах проти жінок у стародавніх Афінах. Феоріда не була єдиною жінкою, засудженою за чаклунство; окрім неї також відомі справи Ніно та Фріни. Всіх їх об'єднувало те, що вони були іноземками, які займали активну соціальну позицію або володіли ресурсами, що викликали занепокоєння у панівних верств. Спільним підсумком цих переслідувань також був фатальний вирок [2]. Використання заклять та зілля було поширеним явищем серед афінян, проте справа Феоріди створила прецедент, де приватна послуга стала державною справою. Звинувачення в тому, що вона навчала рабів магії, свідчило про те, що в її діяльності вбачали ризик для цілісності соціальної системи. Справа Феоріди вплинула на подальше трактування магичних послуг як загрози демократичному ладу, де влада повинна належати громадянам та закону, а не прихованим маніпуляціям [1].

Справа Феоріди з Лемносу постає не просто судовим інцидентом, а свідченням того, як афінська правова система використовувала звинувачення в магії, щоб запобігти окремим проявам жіночої автономії чи іноземного впливу. Її трагічна доля демонструє, що в античному світі межа між медициною, релігією та злочином нерідко була інструментом політичної влади.

Список використаних джерел

1. Collins D. (2008). *Magic in the Ancient Greek World*. Malden: Blackwell. 224 p.
2. Eidinow E. (2016). *Envy, Poison, and Death. Women on Trial in Classical Athens*. Oxford: Oxford University Press. 421 p.

Вікторія Косович
Науковий керівник – асист. М. Ільків

ПРИЧИНИ ПАДІННЯ АХЕЙСЬКОЇ ГРЕЦІЇ В СВІТЛІ НОВИХ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДАНИХ

Наприкінці XIII – на початку XII ст. до н.е. мікенська культура почала занепадати: її палацові центри, як-от Тірінф, Пілос та Мікени, раптово зазнали нищівних руйнувань. Десятиліттями історики шукали відповідь у зовнішніх вторгненнях або стихійних лихах, проте нові археологічні дані дозволяють переглянути погляди на цю катастрофу. Зокрема, останні дослідження остаточно спростовують популярну раніше теорію про руйнівні землетруси як головну причину руйнувань. У 2018 р. дослідники проєкту HERACLES (Дж. Маран, К. Демакопулу, К.-Г. Хінцен) застосували археологічну стратиграфію, сейсмічну томографію та 3D-сканування для аналізу пошкоджень Тіринфа і Мідеї. Результати досліджень не зафіксували доказів землетрусу. Аналіз решток із Нижньої цитаделі Тіринфатакож засвідчив, що люди померли природною смертю, а не від сейсмічного удару. Безпосередні фактори, що зумовили колапс ахейців, наводить Дж. Маран. Перша причина, на його думку, полягала у внутрішніх протиріччях всередині ахейських держав. Аргументом на користь цієї тези є дослідження археолога Р. Юнга, який вивчав залишки палацових руйнувань у Тіринфі. Проаналізувавши сліди пожеж у Верхній та Нижній цитаделях (де вони були найбільш вираженими), дослідник дійшов висновку, що Верхню цитадель спалили навмисно. Характерною є відсутність у руїнах великих скупчень коштовностей, що свідчить про пограбування палаців ще до їхнього руйнування [1, с. 235-236].

Друга причина – масштабні будівельні проєкти: спорудження монументальних архітектурних та інженерних об'єктів мало на меті підкреслити велич та ізольованість мікенських правителів. Зокрема, у другій половині XIII ст. до н.е. доступ до Великого мегарона було реорганізовано через систему різних секторів. Це дозволяло розмежувати учасників процесів так, щоб лише обрані

могли потрапити до тронної зали. Крім того, тогочасне будівництво фортифікаційних споруд у Міkenax перекрило вільний доступ до шахтових гробниць та центру святилища. Така монополізація сакрального та політичного простору поглибила прірву між правителями (ванактами) і суспільством [1, с. 238]. На будівництво цих споруд затрачалися значні людські ресурси, що заважало більшій частині населення займатися господарством.

Третьою можливою причиною є залучення найманців та іноземців, які були інтегровані до ахейських військових структур. Згодом ці загони разом зі своїми воєначальниками могли повстати проти ванактів. На користь цієї гіпотези свідчать знахідки зброї іноземного походження (зокрема мечів), а також рештки матеріальної культури, як-от кераміка та бронзові фібули, не притаманні ахейцям. Крім того, у табличках лінійного письма В зафіксовано імена негрецького походження [1, с. 240-241]. Важливу роль відіграв також кліматичний чинник. Однак, група археологів та палеокліматологів, яка перевіряла кліматичну теорію колапсу за даними з печери Мавро-Тріпа, поставила її під сумнів. [2, с. 14]. Крах палацової системи Ахейської Греції – це процес, що тривав десятиліттями. Руйнування великих палацових центрів (Мікен, Пілоса, Фів) у період LH IIIВ відбувалося послідовно, коли держави одна за одною випадали з системи внаслідок конфліктів та боротьби за гегемонію. Колапс торкнувся переважно палацової адміністративної системи, тоді як в інших, непалацових регіонах, життя продовжувалося без перерв. Зокрема, у постпалацовий період там збереглися такі складні технології як гончарство, кораблебудування та виробництво зброї [2, с. 12, 15].

Мікенська культура з часом зазнала еволюції та в XI ст. до н.е. злилася з новим протогометричним стилем, а після цього аж до археологічних відкриттів востанньої третини XIX ст. залишилася жити переважно в легендах та гомерівському епосі.

Список використаних джерел

1. Maran J., Jung R., Kardamaki E. (2022). The demise of the Mycenaean palaces: the need for an interpretative reset. *Synchronizing the Destructions of the Mycenaean Palaces*. P. 231–254.
2. Middleton G. (2020). Collapse and Transformation. *The Late Bronze Age to Early Iron Age in the Aegean*. Oxford.

Владислав Маняк

Науковий керівник – доц. О. Кожолянко

ЛЮБОВНІ (РЕ)КОНСТРУКЦІЇ: ІНТИМНИЙ ВИМІР ПОВСЯКДЕННОСТІ В ЛІТЕРАТУРНІЙ ТРАДИЦІЇ МЕСОПОТАМІЇ

Трансформація методологічних підходів в історичній науці сприяла інтеграції до наукового дискурсу тем, які раніше вважалися маргінальними або позбавленими історичної значущості. Одним із таких напрямів є дослідження приватного життя та інтимної сфери людини минулого. В контексті стародавніх суспільств Близького Сходу, зокрема шумеро-аккадської цивілізації, категорії еротизму та кохання посідали засадниче місце, оскільки були нерозривно пов'язані з фундаментальною світоглядною концепцією – актом творення. Відтак, детальне висвітлення інтимної складової у клинописній літературі дозволяє реконструювати культурну матрицю шумеро-аккадського соціуму з нетипового для класичної історіографії ракурсу.

Першою писемною пам'яткою, що вводить в обіг категорію інтимності та еротизму є «Любовна пісня для Шу-Сіна» (XXI ст. до н. е.), яка є частиною корпусу сакрально-романтичної літератури, що функціонувала як літургійний елемент ритуалу «ієрогамії». Попри ідеалізацію сакрального акту, текст містить специфічні ідіоми та кліше, позбавлені сучасних конотацій «скромності» чи «сорому». Зокрема, у зверненні жриці Інанні до монарха наявні прямі заклики до фізичної близькості та описи еротичних прелюдій [2].

Еротизм месопотамської літератури часто поєднувався з метафоричністю та побутовим реалізмом. У творі «Старий і молода дівчина» занепад чоловічої сили головного героя передається через алегорію: «Мій мангуст, який раніше споживав навіть смердючі речі, тепер не простягає голови до посудини з топленим маслом» [3]. Своєю чергою, у жанрі балбале жіночі персонажі маніфестують свою зрілість, підкреслюючи фізіологічну готовність до шлюбу та соціальну привабливість. Водночас літературні па-

м'ятки відображають не лише фізіологічну, а й морально-етичну рецепцію інтимності [1]. Якщо шумеро-аккадська лірика оспівувала емоційну та плотську складову стосунків, то стародавньо-месопотамські нормативно-правові акти, зокрема Закони Хаммурапі (XVIII ст. до н. е.), жорстко інституціоналізували інтимну сферу. Шлюб мав статус юридичного контракту, що мав чітко регламентовані норми, недотримання яких призводило до втрати правового захисту (§ 128). За подружню зраду жінки передбачалася смертна кара (§ 129), хоча закон залишав за чоловіком право на помилування дружини, що автоматично звільняло від кари і її коханця. Це свідчить про те, що інтимна вірність розглядалася як складова правового статусу та власності чоловіка. Поруч із цим, правові норми демонструють зародки соціальної опіки. Згідно з параграфом 148, якщо дружина захворіла на «важку хворобу», чоловік, беручи другу дружину, не міг розірвати союз із першою і був зобов'язаний утримувати її довічно.

Синтез літературних джерел та правових норм дозволяє констатувати дихотомію месопотамської інтимності. З одного боку, ми бачимо надзвичайно відверту, поетизовану еротичку, де сексуальність є сакральним актом творення. З іншого – сувору юридичну систему, яка вводила інтимність у русло патріархального порядку, де кохання мало межувати з обов'язком, а пристрасть – із законом. Саме на перетині цих двох площин і сформувався унікальний феномен «любовних (ре)конструкцій» Стародавнього Близького Сходу.

Список використаних джерел

1. A balbale to Inana (Dumuzid-Inana B). ETCSL. URL: <https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=c.4.08.02> (дата звернення: 31.03.2026).
2. A love song of Shu-Suen (Shu-Suen B). ETCSL. URL: <https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/section2/c2442.htm> (дата звернення: 31.03.2026).
3. Matuszak J. (2022). A Complete Reconstruction, New Edition and Interpretation of the Sumerian Morality Tale 'The Old Man and the Young Girl'. *Zeitschrift für Assyriologie und vorderasiatische Archäologie*. Vol. 112. P. 195–230.
4. Roth M. T. (1995). *Law Collections from Mesopotamia and Asia Minor*. Atlanta: Scholars Press. 283 p.

Богдана Мацюк
Науковий керівник – асист. В. Калініченко

СИСТЕМА КОМАНДУВАННЯ І СТРУКТУРНІ ПІДРОЗДІЛИ ВІЙСЬКА ДРУГОГО БОЛГАРСЬКОГО ЦАРСТВА (КІНЕЦЬ XII-XIII СТ.)

Армія Другого Болгарського царства складалася з двох основних родів військ – піхоти та кінноти. Вони, в свою чергу, поділялися на легку та важку піхоту та кінноту відповідно. Піхота – основний рід військ. Однак роль кінноти все ж була переважаючою, і на рівнинах, у багатьох випадках, її участь була визначальною для результату битви [1, с. 129]. Наприкінці XII – на початку XIII ст. в Болгарії вирішальну перевагу надавали кінноті. Ця організаційна особливість болгарської армії наклала відбиток на її стратегію і тактику. Сприятливі умови для використання кавалерії існували в Мезії та Фракії [4, с. 254]. На кавалерію поклалися різноманітні і відповідальні завдання: розвідка противника, захист власних військ, виснаження противника численними короточасними атаками, попередній удар на основні сили, втягнення противника в заздалегідь підготовлені засідки, нанесення вирішальних ударів у фланг і тил противника, переслідуючи переможеного ворога до його повного знищення, прикриваючи відхід [2, с. 102].

Першопочатково, болгарська армія мала тільки легку кавалерію. Гірський характер Балканського півострова надавав піхоті великого значення. У гірських районах, таких як Балканські гори, масив Ріла-Родопи і на більшій частині Македонії, Фессалії і Албанії, піхота відігравала вирішальну роль. У період середньовіччя болгарська піхота заслужено здобула славу майстрів гірської війни. Протягом XIII ст. піхота ділилася на легку і важку. Інформація про легкоозброєну піхоту міститься в біографічному тексті про облогу Фессалонік Калояном у 1207 р. Кантакузин повідомляє як про легкоозброєну піхоту в болгарській армії, так і про добре озброєну. Легкоозброєна піхота використовувалася в основному для підготовки до бою, а важкоозброєна – для нане-

сення вирішального удару. Піхота відігравала вирішальну роль в атаці і обороні фортець. З ростом продуктивних сил облогова техніка стала знаходити все більше застосування [3, с. 143-160].

Інший тип армії складався з воїнів, які виконували будівництво або наближені до будівельних робіт для зміни місцевості або оснащення її певним спорядженням. Діяльність цього виду армії – відведення вод річки Мариці поблизу Димотики за наказом царя Калояна, щоб позбавити взяте в облогу місто води. У XIII ст. важливого значення набув новий вид армії – флот. Про участь болгарського флоту згадується в джерелах. Зокрема після зняття облоги Константинополя в союзі з Нікейською імперією Іван Асен II наказав побудувати 25 нових кораблів. Після того, як кордони Болгарії упиралися в 3 моря, виникла необхідність побудувати військовий флот для їх захисту. Болгарський правитель розумів цю потребу, і саме тому за його сприяння був створений новий вид армії, який був створений за допомогою болгарських та візантійських фахівців [1, с. 169]. Промислові військові частини болгарського війська не поділялися на окремий вид армії, а були організовані як обози для заготівлі їжі для людей та корму для коней. Постачання здійснювалося переважно з місць бойових дій. Використовувалися обози.

Таким чином, болгарська армія мала досвідчений командний склад та чітко структуроване військо. Окремим керівникам були доручені певні роди військ та самостійні завдання для виконання, за для досягнення стратегічної мети. Своїми умілими і рішучими діями ряд болгарських воєначальників, таких як Асен, Калоян, Іван Асен II й інші, здобули собі славу досвідчених полководців серед своїх сучасників.

Список використаних джерел

1. Ангелов Д., Чолпанов Б. (1994). Българска военна история през средновековието. X-XV век. София: Издателство на Българската академия на науките. 330 с.
2. Андреев Й. (1996). История на Второто българско царство. Търново: Абагар. 239 с.
3. Аризанова С. (2015). Военното облекло на българите през XIII-XIV век. *Bulgaria Mediaevalis*. No. 1. P. 143-160.
4. Гагова К. (2002). Тракия през българското средновековие. Историческа география. София: Издателство «Св. Климент Охридски». 360 с.

Дмитро Мельник

Науковий керівник – проф. М. Чучко

ПЕРЕДУМОВИ ТА ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ДУХОВНО-РИЦАРСЬКИХ ОРДЕНІВ У КОНТЕКСТІ РЕЛІГІЙНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

Для середньовічної Європи війна була не надзвичайною подією, а звичним повсякденням. Окрім загальновідомих Хресто-вих походів, тривали запеклі зіткнення на північному сході, де балтійські племена відчайдушно боронили свої землі від християнізації. Це була війна за території, позбавлена того ідеологічного пафосу, що панував на Близькому Сході. Проте саме на Сході хрестоносці зустріли гідного суперника: мобільні кінні лучники стали справжнім викликом для неповороткої важкої кавалерії рицарів. Це було протистояння не лише віри, а й військових стратегій. При цьому рушійною силою для європейців був не холодний розрахунок, а релігійний порив. Промова Папи Урбана II у 1095 році стала тим емоційним вибухом, який змусив тисячі людей вирушити у невідомість, часто навіть не усвідомлюючи справжніх масштабів майбутнього випробування. Після 1099 року, коли хрестоносці здобули Єрусалим у сарацинів, ейфорія швидко змінилася більш приземленими речами. Утримувати ці території виявилось набагато складніше, ніж захопити. Держави хрестоносців виглядали доволі крихкими, і це відчувалося постійно. Напади, нестача ресурсів, залежність від підкріплення з Європи – усе це нікуди не зникало.

Інститут духовно-рицарських орденів сформувався як відповідь на кризу безпеки в Палестині. Оскільки паломники регулярно ставали жертвами нападів, виникла потреба в інституціо-лізованому захисті. Шлях до святинь був надто ризикованим, і хтось мав навести лад на дорогах. Наприклад, перші тамплієри зовсім не нагадували грізну силу, якою стали згодом; це була невелика група добровольців. Найцікавіше тут – сам образ воїна-монаха. Нам сьогодні важко уявити, як релігійні обітничі вжива-

лися з постійними битвами, але тоді в цьому не бачили ж одного протиріччя. Навпаки, захист віри зі зброєю в руках вважався вищою формою служіння. Поступово тамплієри, іоаніти, тевтонці та інші корпорації перетворюються на серйозну воєнну силу. Так виник цікавий феномен, у якому поєдналися: з одного боку – обітниця, дисципліна, майже монаший спосіб життя, з іншого – постійна участь у бойових діях.

Таким чином духовно-рицарські ордени не виникли раптово і «з нічого». Це скоріше результат накопичення різних факторів: військових, релігійних, навіть побутових.

Список використаних джерел

1. Дейвіс Н. (2008). Європа. Історія. Пер. з англ. П. Тарещук. Київ: Основи. 1463 с.
2. Morton N. (2014). *The Medieval Military Orders 1120-1314*. London; New York: Routledge.
3. Saul N. (2011). *The Origins of English Chivalry. Chivalry in Medieval England*. Cambridge: Harvard University Press. P. 7-20.

Анна Науменко

Науковий керівник – асист. М. Ільків

АРХЕОЛОГІЧНІ СТУДІЇ КАРЛА РОМШТОРФЕРА НА БУКОВИНІ

Наприкінці XIX – на початку XX ст. на Буковині у складі Австро-Угорської монархії почали активно практикуватися дослідження з археології, етнографії та мистецтвознавства. Цей період загалом став плідним для краєзнавчих студій, в контексті яких особливо цікавою є постать К. А. Ромшторфера. Зазвичай увага дослідників зосереджувалася на його архітектурній діяльності, хоча він зробив вагомий внесок у вивчення старожитностей регіону, а його матеріали досі зберігають наукову цінність для дослідників Буковини. Аналіз творчої спадщини К. А. Ромшторфера дасть змогу детальніше зрозуміти становлення та розвиток археології на українських землях.

Карл Адам Ромшторфер (1854-1916) – відомий на Буковині архітектор, краєзнавець, музейник, викладач, громадський діяч. Народився в Ганнерсдорфі, навчався у Вищій технічній школі у Відні, займався викладацькою діяльністю. У 1884 р. переїхав до Чернівців й почав працювати у Державній вищій промисловій школі. В 1904 р. був переведений на посаду директора Зальцбургської державної промислової школи. Згодом переїхав до Відня, де був радником Міністерства культів та освіти [1].

На Буковині К. А. Ромшторфер займався науково-дослідницькою та пам'яткоохоронною роботою в галузі архітектури, народознавства й археології. Багато років був консерватором Центральної комісії з питань мистецьких та історичних пам'яток, проводив розкопки замку в Сучаві, також вивчав замок у Нямці, низку городищ, монастирів і церков. Матеріали досліджень, як правило, оперативно публікував. У звітах подано коротку інформацію про фортецю, опис проведених робіт, плани фортифікацій та фотоматеріали. Також підготував роботи про народне житлобудування різних етнічних груп Буковини й інші розвідки на етнографічну тематику, навів фізико-географічні, етнодемогра-

фічні й економічні статистичні дані про край. Вагомий внесок Карла Ромшторфера у становлення та розвиток промислово-технічної освіти на Буковині. Виступив ініціатором заснування Промислового музею та очолював редакцію щорічника Буковинського крайового музею.

З 1889 р. К. А. Ромшторфер проводив археологічні розкопки в Глиниці. У ході досліджень городища було виявлено кераміку, що належить райковецькій культурі, а також комплекс бронзових виробів, датованих фінальним етапом епохи бронзи [2]. Завдяки К. Ромшторферу також були передані до Буковинського крайового музею в Чернівцях та введені до наукового обігу бронзові вироби з Шипинців та Бурдею. Результати досліджень були опубліковані спершу у віденських виданнях Центральної комісії, потім друкувалися в щорічнику Крайового музею. Окрім публікації власних звітів і археологічних розвідок, також займався підготовкою матеріалів у рубриках, присвячених історії та культурі Буковини. У працях дослідника простежується системність та ґрунтовність викладу матеріалу: детальна характеристика місцезнаходження, картографія та описи знахідок.

Отже, К. А. Ромшторфер системно досліджував археологічні старожитності Буковини, охоплюючи періоди від епохи бронзи й до середньовіччя та нового часу. Він вдало поєднував польові роботи з оперативною публікацією матеріалів: завдяки його віденським виданням буковинські старожитності стали відомими в тогочасній Європі. Проведені археологічні розвідки та розкопки стали, як на той час, яскравим прикладом комплексного підходу, що підкріплювався детальними звітами та фіксацією матеріалів. Праці К. Ромшторфера містять цінний науковий матеріал і до сьогодні не втратили свого наукового значення.

Список використаних джерел

1. Грябан В. (2008). Історико-архітектурна та етнографічна спадщина австрійського архітектора Карла Адама Ромшторфера. *Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини*. Вип. 380-381. С. 183-186.
2. Ільків М. (2012). Маловідомий комплекс знахідок бронзових виробів з околиць Глиниці на Буковині. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології*. Чернівці – Вижиця. Т. 1 (33). С. 19-33.

Богдан Солтицький

Науковий керівник – доц. І. Піддубний

ПОЗИЦІЯ БАРТОЛОМЕ ДЕ ЛАС КАСАСА ЩОДО ЗАВОЮВАННЯ АМЕРИКИ

Експансія європейців у Америці стала подією, яку церква вимушена була обґрунтовувати. Християнську колонізацію Америки підтримали богослови Іспанії Анкіета, Акоста, Солорсано Перейра та португальці Віейра, Нобрега. Фактично це було продовження доктрини кардинала Енріко де Суза про існування християн і язичників, що давало право першим завойовувати землі других. Проте священик Б. де Лас Касас зайняв цілком протилежну позицію. Від 1502 р. він перебував на Еспаньолі, а у 1511-1512 рр. взяв участь в експедиції Д. Веласкеса. На Кубі Б. де Лас Касас отримав у покровительство індіанське поселення, проте, дізнавшись про способи діяльності іспанців у сфері отримання енкомьєнди, у 1514 р. продав майно та повернувся в Іспанію для боротьби за права індіанців.

Діяльність священика була визнана Карлом V, який 1520 р. дозволив Б. де Лас Касасу створити невелику колонію, реалізуючи власні ідеї з мирної християнізації індіанців. Оскільки північний берег Південної Америки активно завойовувався спроба не мала результату. У 1520-1540-х рр. Б. де Лас Касас веде благочинну діяльність в Новій Іспанії, Нікарагуа, Перу, Санто-Домінго. У 1542 р. в «Нових законах» було враховано багато з пропозицій священика, але ними створено умови для використання в якості рабів африканців. Під впливом ченця рада у справах Індій запропонувала королю припинити видачу ліцензій на завоювання нових земель.

Загалом позиція гуманіста щодо конкісти найповніше проявилася у його «Історії Індій» (1560), де, бажаючи захистити індіанців автор, поруч зі справжніми, приводив і недоведені факти жорстокості конкістадорів. Прийнято вважати, що Б. де Лас Касас досить вірно оцінив характер, основні тенденції та етапи конкісти. Ця праця стала основою «чорної легенди» і на проти-

вагу їй опоненти гуманіста створили «рожеву легенду» конкісти. Поряд з «Історією Індій» крупними працями вважаються «Апологетична історія...» [1], «Скарби Перу», «Відповідь на питання про події при завоюванні Перу». Традиційно вважають, що в даних роботах священник виступає в ролі юриста, який захищає права індіанців, історика, який розповідає про культуру майя, інків, ацтеків, політика, який створює документи для вирішення проблем автохтонів.

Позиція Б. де Лас Касаса як політика проявилася під час його участі у хунті вчених у 1550-1551 в Севільї, де ним велися диспути з Х. Хінесом де Сепульведа. Також у цей період написано та видано ряд трактатів, які стосувалися питань підкорення індіанців. Найвідомішим є «Найкоротше повідомлення про розорення Індій» (1552) [2], де деталізовано дії іспанців при завоюванні окремих областей Центральної й Південної Америки. Першим з 8 виданих 1552-1553 рр. невеликих книг був трактат з пропозицією реформ, тоді як останній – «Трактат про вищу владу і загальне верховенство». Б. де Лас Касас апелює до короля, сподіваючись отримати від нього підтримку в справедливому ставленні до індіанців [3].

У 1564 р. Б. де Лас Касас вимагав від короля Іспанії дати наказ підданим залишити захоплені землі Америки, а в разі непослуху розпочати проти них війну і звільнити гноблені народи. Загалом Б. де Лас Касас не зміг знайти підтримки своїм ідеям в іспанському суспільстві свого часу. Проте його авторитет використали Ф. Міранда, С. Болівар у своїй боротьбі за звільнення Америки з-під влади Іспанії.

Список використаних джерел

1. Bartolome de Las Casas Apologetica historia sumaria. Mexico, 1967.
2. Bartolome de Las Casas A short account of the destruction of the West Indies. Independently Published, 2020.
3. Bartolome de Las Casas In Defense of the Indians: The Defense of the Most Reverend Lord, Don Fray Bartolome de Las Casas, of the Order of Preachers, Late Bishop of Chiapa, against the Persecutors and slanderers of the Peoples of the New World discovered across the Seas. /Translated by Statford Poole, C.M., Foreword by Martin E. Marty. Dekalb: Northern Illinois University Press, 1992.

Віктор Триколич

Науковий керівник – асист. М. Ільків

ПЕЧЕРА ВЕРТЕБА: ПОСЕЛЕНСЬКА ЧИ САКРАЛЬНА ПАМ'ЯТКА ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ?

Трипільська культура – одна з найбільш вивчених та високо-розвинутих спільнот доби енеоліту на півдні Східної Європи. Між Карпатами на південному заході й Дніпровським Лівобережжям на північному сході відомо більше тисячі її пам'яток – переважно відкритих поселень. Окремі з них мали значні розміри в кількості гектарів зі своєрідною системою планування обжитого простору.

З-поміж пам'яток також вирізняється печера Вертеба, що знаходиться біля сучасного с. Більче-Золоте на Тернопільщині та залягає порівняно неглибоко від поверхні на відміну від інших печер регіону. Вона була виявлена в 1820 р. Я. Хмелецьким і впродовж XIX–XX ст. досліджувалася А. Кіркорм, Г. Оссовським, В. Деметрикевичем, Я. Пастернаком, О. Кандибою й іншими науковцями. З 1995 р. розкопки в печері проводить експедиція під керівництвом М. Сохацького. Загалом із культурних нашарувань печери походять тисячі предметів з кераміки, кістки і рогу, мушель, міді, які відносяться до середнього та пізнього етапів розвитку трипільської культури. У печері зафіксовано матеріали шипинецької, кошилівської та касперівської груп [1].

Дослідники здавна порушували питання, з яких причин носії трипільської культури почали освоювати підземний простір. Адже в околицях печери є зручні для проживання та господарювання низовини, захищені від вітрів та із джерелами води неподалік. Ймовірно, така виняткова практика була пов'язана з духовною сферою життя давнього населення, яка залишається найбільш дискусійною та складною для проведення історичних реконструкцій. У носіїв трипільської культури, що характерно для ранніх землеробів, був поширений культ родючості. Це підтверджується, зокрема, великою кількістю саме жіночої антропоморфної пластики. Також мав місце культ чоловічого начала, який

представлений невеликою кількістю чоловічих статуєток і, ймовірно, фігурок бика. Вважається, що орнаменти на кераміці та їх поєднання також мали сакральне значення.

Чому печера Вертеба була саме сакральним місцем, а не постійним житлом? По-перше, через складність життя під землею. Безумовно, будучи землеробами, вони мали обирати життя на поверхні у сухих та просторих будинках, а не вологій та холодній печері: тут складно розвести багаття, зберігати їжу та дрова, адже усе буде набирати вологи та поступово псуватися. Окрім того, печера є досить закритим простором, що ускладнювало виведення диму від багать та перебування у цьому середовищі. Також про використання печери у сакральних цілях може вказувати значна кількість поховань та речей, які можна вважати культовими: зброя, антропоморфна та зооморфна пластика, амулети тощо [1, с. 111-119].

Проте є факти, що можуть вказувати на протилежне або подвійне використання печерного простору. Так, чимала кількість знахідок тут має побутове призначення: зернотерки, великі посудини зерновики, кухонні горщики, фрагменти кісток тварин, сліди від численної кількості вогнищ та лежанки із глини тощо. Археолог Т. Ткачук припускає, що заселення печерного середовища можна розглядати як сховище від загрози. Кожне заселення, як доводить науковець, відбувалося в неспокій часи [2, с. 307-314]. До такої ж думки схиляється і дослідник печерної пам'ятки М. Сохацький [1, с.111-119].

Отже, на сьогодні досить складно однозначно окреслити мотиви заселення печери, як і її фактичного використання. Однак можна із впевненістю говорити, що дана пам'ятка є унікальною, адже не подібна на всі інші поселення, що відомі нам на сьогодні в середовищі трипільської культури.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки України. (2023). Модельна навчальна Сохацький М. Таємниці печери Вертеба. *Археологія України за роки незалежності*. С. 111-119.
2. Ткачук Т. (2003). Печера Вертеба та її значення для дослідження культурно-історичних процесів у середовищі трипільської культури. *Трипільська цивілізація у спадщині України*. С. 307-314.

Катерина Худик

Науковий керівник – доц. А. Мінаєв

ДОБА РЕСТАВРАЦІЇ В АНГЛІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЩОДЕННИКІВ СЕМЮЕЛЯ ПІПСА

Доба Реставрації Стюартів, яка настала після пуританського аскетизму часів Протекторату, призвела до значних політичних, економічних та соціокультурних зрушень у житті Англії [5, с. 1-12]. Відтоді настала значно ліберальніша атмосфера, що сприяла розквіту мистецтва та громадського життя. Варто відзначити, що 1 січня 1660 р., за кілька місяців до повернення династії Стюартів на англійський престол, розпочав ведення свого щоденника Семюель Піпс. Згодом його щоденники, які він детально вів упродовж дев'яти з половиною років аж до 31 травня 1669 р., стали, мабуть, найвидатнішим джерелом з історії доби Реставрації в Англії [4, с. 3-7].

Піпс обіймав посаду Головного секретаря Морського управління при Карлі II та Якові II, а також був членом Парламенту [4, с. 11-19]. Саме поєднання бюрократичної посади та широких соціальних зв'язків зробило його унікальним свідком своєї епохи. Поза сумнівами, роль Піпса в цьому сенсі була винятковою, адже йому судилося побачити та залишити в своїх записках свідчення про ключові історичні події. Так, навесні 1660 року він перебував на борту корабля, що доставив Карла II з Нідерландів до Англії, а згодом спостерігав його коронацію 23 квітня 1661 р. [1, с. 158-160]. Під час Великої чуми 1665 року, яка забрала життя від 68 до 100 тисяч лондонців, він залишався в місті [5, с. 214-220]. 2 вересня 1666 р. саме Піпс першим доповів королю про початок Великої пожежі та переконав монарха віддати наказ про знесення будівель для зупинки вогню [1, с. 268-275].

Як історичне першоджерело, щоденник Піпса поєднує хроніку визначних подій доби з детальним описом щоденного побуту людини середнього класу: в записках фіксуються ціни на продукти, одяг, утримання слуг, ремонт будинку та інші витрати; це дозволяє реконструювати бюджет тодішнього лондонця середнього достатку [5, с. 134-156]. Особливою темою щоденника є культурне

життя, адже Піпс часто відвідував театральні вистави, залишаючи записи про репертуар, архітектуру будівель, гру акторів і реакцію залу [1, с. 2-5]; про появу кав'ярень, як нового простору для суспільного спілкування [5, с. 188-197].

Надзвичайно цінним є гендерний та соціальний виміри подій щоденника: описи стосунків Піпса з дружиною показують реальний досвід життя жінки XVII ст. [3, с. 88-95], а відображення життя нижчих соціальних груп (слуг та ін.), надають відомості про особливості міжстанових взаємини тих часів [5, с. 49-60].

Звісно, щоденник має притаманні першоджерелу обмеження, адже суб'єктивність автора зумовлює вибіркове висвітлення подій та специфічну інтерпретацію історичних фактів крізь призму індивідуального досвіду; однак, оскільки автор не планував публікацію свого щоденника, подана там інформація найменше піддана свідомим викривленням у момент її створення.

Таким чином, щоденники Семюеля Піпса є надзвичайно важливим джерелом для реконструкції не лише політичної історії, але й повсякденного життя, побуту, дозвілля та ментальності населення Англії XVII ст.

Список використаних джерел

1. Pepys S. (1970-1983). The Diary of Samuel Pepys / Ed. R. Latham, W. Matthews. 11 vols. Berkeley: University of California Press.
2. Loveman K. (2020). The Strange History of Samuel Pepys's Diary. Princeton: Princeton University Press.
3. Loveman K. (2015). Samuel Pepys and his Books: Reading, Newsgathering, and Sociability, 1660-1703. Oxford: Oxford University Press.
4. Tomalin C. (2002). Samuel Pepys: The Unequalled Self. London: Viking.
5. Picard L. (1997). Restoration London: Everyday Life in the 1660 s. London: Weidenfeld & Nicolson.

Юлія Фартушняк

Науковий керівник – доц. І. Вороняк

ЕТНОГЕНЕЗ АВАРІВ У СВІТЛІ ВІЗАНТІЙСЬКИХ ДЖЕРЕЛ ТА СУЧАСНОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ

Військові успіхи тюрків у 50-х роках VI ст., зокрема розгром жуань-жуанів і встановлення контролю над територіями Східного Туркестану, спричинили масштабні геополітичні зміни у степовому світі. Посилення Тюркського каганату супроводжувалося витісненням кочових племен на захід, серед яких залишки жуань-жуанів, змішуючись з іншими етнічними групами, сформували спільноту, відому як авари. Їхня поява стала важливим етапом Великого переселення народів і вплинула на етнополітичну карту Європи [1, с. 63]. Перші згадки про аварів датуються 555 р., а вже у 558 р. вони з'являються на схід від Дону, просуваючись до Нижнього Дунаю та витісняючи інші племена, зокрема кутригурів [4, с. 17; 2, с. 18].

Попри наявність джерел, питання їх походження залишається дискусійним. У сучасній історіографії існує кілька гіпотез, що базуються на візантійських свідченнях, однак їх інтерпретації суттєво різняться.

Найпоширеніша концепція пов'язує аварів із жуань-жуанями – кочовим об'єднанням Центральної Азії, знищеним тюрками у 552 р. Цю позицію відстоювали С. Кляшторний, О. Берштам і Р. Груссе, які розглядали аварів як західну гілку цього населення [3, с. 12].

Інша група дослідників ототожнює аварів з ефталітами (так званими «білими гунами»). Цей підхід розвивали Д. Сінор та В. Пельо, спираючись на інтерпретацію повідомлень Прокопія Кесарійського та Феофілакта Сімокатти. Водночас опис ефталтів як осілого та політично організованого суспільства суттєво відрізняється від характеристик аварів, що ставить під сумнів повну тотожність цих етносів.

Однією з розповсюджених концепцій є гунська гіпотеза, згідно з якою авари розглядаються як політичні спадкоємці гунського

світу. Зокрема, О. Менхен-Хельфен та Д. Дьерффі обґрунтовували це спадкоємністю та трансформацією етнонімів у джерелах VI ст. [4, с. 31]. Паралельно з цим Л. Гумільов, П. Голден та А. Рона-Таш розвивали тюркську інтерпретацію, вбачаючи в аварському союзі продукт політичних процесів у тюркському середовищі Центральної Азії [3, с. 16].

Водночас існує окремий напрям (Є. Хелімський, О. Мудрак), що пов'язує аварів із далекосхідними етносами – тунгусо-маньчжурами чи монголами. Проте їхні лінгвістичні реконструкції поки не мають достатнього підтвердження в письмових джерелах [3, с. 12].

Сучасна наука (В. Поль, Ф. Курта, О. Прицак) трактує аварів як поліетнічний союз, де етнонім мав політичний характер. Це підтверджує Феофілакт Сімокатта, розрізняючи «істинних» та «псевдо-аварів» – групи, що лише прийняли це престижне ім'я.

У підсумку, аналіз джерел дозволяє стверджувати, що авари не були однорідним етносом. Найбільш імовірним видається їхнє трактування як поліетнічного об'єднання, що сформувалося під час міграцій із Центральної Азії до Європи. Відтак, назва «авари» постає не як етнічна, а як політична й соціальна категорія раннього середньовіччя.

Список використаних джерел

1. Жданович О. (2020). Варварська периферія Візантійської імперії (до питання про етногенез тюркських народів раннього середньовіччя). *Етнічна історія народів Європи*. Київ. Вип. 62. С. 60-68.
2. Жданович О. (2014). Кочовики Степу і Візантійська імперія у IV-VI ст. (на основі свідчень візантійських авторів). *Україна в Центрально-Східній Європі*. Вип. 14. Київ. С. 13-27.
3. Лагодич В. (2021). Етногенез аварів протягом IV-VII ст. та походження етноніму «awar». *Записки Львівського медієвістичного клубу*. Львів. Вип. 5. С. 11-27.
4. Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян. Давня доба, середньовіччя. (2011). Київ: Либідь. 416 с.

*Кирил Черкез**Науковий керівник – доц. Б. Боднарюк*

ВИТОКИ І ХАРАКТЕРНІ РИСИ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУРТУАЗНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Протягом XI-XIII ст. у Західній Європі зароджується, формується і поширюється новий мистецький жанр – куртуазна (придворна) або рицарська література. Характеризуючи її витоки й мотиваційну складову, необхідно виокремити впливову роль латинської Церкви, оскільки кожний рицар у першу чергу був воїном-християнином, покликаним захищати ідеї та догми католицизму (в межах конфесійних пріоритетів папства і Римської курії) [1, с. 5-6].

У другій половині XII ст., тобто, ще до початку доби Хрестових походів, рицарство перетворюється на панівний мілітарно-феодалний прошарок (надалі – стан), котрий претендує на домінування у соціальній, моральній і естетичній сферах людської діяльності. Виникає особливий «рицарський кодекс» (в якості взірцевого канону), згідно з яким кожний рицар мусить відкрито проявляти і демонструвати – крім відваги, мужності та звитяги – вишуканість манер, певну освіченість й естетичний смак, обов'язкову щедрість і великодушність тощо [2, с. 12].

Крім того, «справжній рицар» на рівні архетипного морального прояву так само був зобов'язаний воювати з «невірними», шукати подвигів і слави, віддано служити своєму сюзерену (сеньйору) і Прекрасній Дамі, захищати слабких та знедолених. Ці «еталонні» вимоги і ознаки на початок XII ст. склали основу витоків й умов появи «регламентованої куртуазності», а також – самої куртуазної літератури [4, с. 31].

Остання бере початок на півдні Франції – в середовищі окситанської феодалної знаті; її культурними осередками стали замки родової аристократії. Саме тут склався і розквітав культ Прекрасної Дами на практиці – естетизована ідеалізація світської жінки й правила любовного служіння їй. На честь Прекрасної Дами влаштовувались пишні урочистості, рицарські турніри,

бенкети і поетичні змагання. Як наслідок, означені реалії невдовзі знайшли повноту відображення в рицарських романах, поемах, піснях і баладах [5, с. 18]. Доречно підкреслити: події та наслідки Першого Хрестового походу на Близькій Схід (1096-1099 рр.) суттєво прискорили формування куртуазної рицарської традиції, зафіксованої у відповідних текстах. Найбільш ранні ліричні твори трубадурів й труверів виникли на межі XI-XII ст. у Провансі. Необхідно відзначити, що провансальська лірика є доволі складним і багатогранним культурним феноменом, з відповідними характерними рисами й оригінальною духовно-світоглядною складовою [3, с. 15].

Перші творці південнофранцузької куртуазної літератури – самі рицарі або міністеріали, городяни, палацеві клірики, іноді – пажі та зброєносці, які виявляли поетичний таланти. У XII ст. «провансальський еталон» зазнав неабиякого поширення; мода на чуттєвість і куртуазність дісталась берегів Англії, була підхоплена італійськими державами, знайшла підтримку в містах Священної Римської імперії [3, с. 23].

Таким чином, можна констатувати наступне. Куртуазна література західноєвропейського Середньовіччя, з її характерними рисами і особливостями, суттєво вплинула на виникнення низки стрижневих передумов, котрі у свою чергу породили епоху Відродження.

Список використаних джерел

1. Бедзір Н. П., Демчик М. І. (2023). Історія зарубіжної літератури. Середні віки. Відродження. Ужгород: Ужгородський національний університет. 54 с.
2. Войтенко Л. І., Бежан О. А. (2025). Література європейського Середньовіччя та епохи Відродження. Одеса: Букаєв В.В. 95 с.
3. Давиденко Г. Й. (2006). Історія західноєвропейської літератури раннього та зрілого Середньовіччя. Суми: Університетська книга. 261 с.
4. Кирилюк З. В. (2003). Література Середньовіччя. Харків: Харківський національний університет. 405 с.
5. Козлик І. В. (2011). Світова література доби Середньовіччя та епохи Відродження. «Картина світу». Естетика. Поетика. Івано-Франківськ: Кентавр. 344 с.

*Юрій Чорней**Науковий керівник – доц. О. Безаров*

ІДЕЙНІ ВИТОКИ ПОЛІТИКИ «РАСОВОЇ ГІГІЄНИ» В НАЦИСТСЬКІЙ НІМЕЧЧИНІ

Дослідження ідейних витоків політики «расової гігієни» дозволяє простежити механізми трансформації наукових концепцій кінця XIX століття у радикальну політичну доктрину XX століття. Розуміння цього процесу є ключовим для аналізу ідеологічної складової Третього Рейху та ролі академічного середовища у легітимації дискримінаційних практик.

Формування концепції «расової гігієни» пов'язане із творчістю відомого англійського географа та антрополога Френсіса Гальтона, який у 1883 році запропонував термін «евгеніка» для вивчення чинників, які нібито впливають на спадкові характеристики майбутніх поколінь [6]. Спираючись на вчення свого двоюрідного брата Ч. Дарвіна, Ф. Гальтон прагнув застосувати принципи дарвінізму, зокрема природного добору, заради удосконалення людського суспільства, поліпшення «якості» популяції людей взагалі. Термін «расова гігієна» було запроваджено у науковий обіг німецьким лікарем Альфредом Пльотцом у 1895 році [8]. Він розглядав «гігієну раси» як систему заходів для збереження «біологічної якості» населення через обмеження впливу негативних чинників як-от: алкоголізм та війни. Вільгельм Шальмаєр доповнив ідеї А. Пльотца «теорією дегенерації». На думку В. Шальмаєра, сучасна медицина негативно впливає на природний добір, адже підтримує існування «біологічно меншовартісних» індивідів (інвалідів та психічно хворих). Важливим ідеологічним підґрунтям для «наукового расизму» стала творчість відомого англійського соціолога Х'юстона Чемберлена, котрий у свій час був прихильником ідеї французького письменника Жозефа Артюра де Гобіно про винятковість «арійської» раси [4]. У свою чергу, Х. Чемберлен стверджував, що германські («нордичні») народи є лідерами у розвитку західної цивілізації. Слідом за Ж. Гобіно та Р. Вагнером, він вважав, що нордична раса во-

лодіє винятковими творчими та організаційними здібностями. Натомість єврейство, з його точки зору, було чужорідним, а отже, шкідливим елементом на тілі германських народів. Творчість Х. Чемберлена була важливим етапом у становленні расистської ідеології. Його ідеї сприяли розвитку політичної доктрини «расового антисемітизму» у першій чверті XX століття [1; 2; 3].

Програма німецьких нацистів («25 пунктів»), ухвалена 24 лютого 1920 р. [5], містила расовий критерій у визначенні громадянства завдяки поняттю «німецька кров». Адольф Гітлер у «Mein Kampf» розвинув ідею про небезпеку міжрасового змішування, яке, на його думку, призводить до біологічної деградації та культурного регресу [7]. Отже, ідейні витоки нацистської політики «расової гігієни» базувалися на синтезі концепцій соціального дарвінізму, дегенерації та біологічного антисемітизму. Важливу роль у становленні такої політики відіграла ідеязверхності «арійської раси». Реалізація ідеї «чистоти арійської раси» у державній політиці Третього Рейху стала можливою завдяки радикалізації наукового дискурсу в умовах системної кризи у розвитку європейського суспільства міжвоєнного періоду.

Список використаних джерел

1. Baur E., Lenz F., Fischer E. (1923). Grundriss der menschlichen Erblchkeitslehre und Rassenhygiene. S. 282.
2. Binding K., Hoche A. (1922). Die Freigabe der Vernichtung lebensunwerten Lebens. Leipzig: Meiner. S. 18, 42.
3. Burleigh M. (1994). Death and Deliverance: «Euthanasia» in Germany 1900-1945. Cambridge: Cambridge University Press. P. 123.
4. Chamberlain H. S. (1913). The Foundations of the 19th Century. New York: John Lane company. P. 213.
5. Das 25-Punkte-Programm der National sozialistischen Deutschen Arbeiterpartei vom 24. Februar 1920. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.documentarchiv.de/wr/1920/nsdap-programm.html>
6. Galton F. (1883). Inquiries into human faculty and its development. London: Macmillanandco. P. 24-25.
7. Hitler A. (1936). Mein Kampf. München: Franz Eher Nachfolger. S. 255.
8. Ploetz A. (1895). Grundlinien einer Rassen hygiene. Berlin: S. Fischer. S. 5.

*Анастасія Штефанко**Науковий керівник – доц. Б. Боднарюк*

ОБРАЗ МИХАЯ ХОРОБРОГО В РУМУНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНІЙ ПАМ'ЯТІ

Михай Хоробрий посідає особливе місце в румунській історичній свідомості як символ боротьби за політичну єдність і незалежність. Його постать набула багатовимірного трактування в історіографії та стала важливим елементом формування національної пам'яті. У пропонованих тезах розглядаються основні етапи інтерпретації образу Михая Хороброго, а також його роль у конструюванні румунської ідентичності. Передусім варто зазначити, що історична діяльність Михая Хороброго наприкінці XVI – на початку XVII ст. була пов'язана з короточасним об'єднанням трьох придунайських князівств – Валахії, Трансильванії та Молдавії (1600 р.). Хоча цей політичний союз був нетривалим, саме він став основою для подальшої державотворчої інтерпретації постаті Михая як «першого об'єднувача» румунських земель [1, с. 27-28].

У ранній національній історіографії (XVII-XVIII ст.) образ Михая Хороброго формувався переважно в літописах і хроніках, де він поставав як хоробрий воїн і християнський правитель, котрий боровся проти Османської імперії. У цих текстах акцент робився на його військових чеснотах, особистій мужності та релігійній місії. Проте, ідея національної єдності ще не була центральною, оскільки сама концепція модерної нації лише формувалася [2, с. 239].

Ситуація кардинально змінюється у XIX ст. – в епоху національного відродження. Саме тоді румунські історики та інтелектуали починають активно переосмислювати правління Михая Хороброго в контексті національної ідеї. Він перетворюється на символ боротьби за «єдність усіх румунів». Історики романтичного напрямку надають його діям чітко вираженого національного змісту, навіть якщо це не завжди відповідало історичній реальності. Отже, його історична роль стає міфологізованою, а сам образ – ідеалізованим [3, с. 79].

У міжвоєнний період ХХ ст. інтерпретації постаті Михая Хороброго набувають більш системного характеру [4, с. 285]. У посткомуністичний період відбувається переоцінка традиційних історичних наративів [5, с. 71]. У національній пам'яті Михай Хоробрий залишається одним із ключових символів румунської державності. Його образ активно репрезентується в публічному просторі – через пам'ятники, назви вулиць, шкільні підручники, художні фільми та масову культуру. Він виступає своєрідним «мостом» між минулим і сучасністю, уособлюючи ідею історичної тяглості та національної єдності. Важливим аспектом є також використання образу Михая Хороброго в політичному дискурсі. У різні періоди історії румунські політичні еліти зверталися до його постаті для легітимації власних ідей і програм. Це свідчить про високий рівень «патріотичного капіталу», яким наділений цей історичний персонаж [3, с. 80].

Разом з тим, образ Михая Хороброго в румунській історіографії та національній пам'яті пройшов складну еволюцію – від хронікального опису військового лідера до символу національної єдності та державності. Його інтерпретації змінювалися залежно від історичного контексту, ідеологічних потреб та рівня розвитку історичної науки. Сьогодні він залишається важливим елементом культурної та історичної ідентичності румунського народу, водночас будучи об'єктом критичного наукового аналізу [2, с. 243].

Таким чином, дослідження образу Михая Хороброго дозволяє не лише глибше зрозуміти середньовічну румунську історію, але й простежити механізми формування національної пам'яті, взаємодію історії та політики, а також роль історичних постатей у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Bălcescu N. (2018). *Romîniî supt Mihai-Voievod Viteazul*. Bucureşti: Editura Minerva. P. 25-30.
2. Bogdan I. (1905). *Documente privitoare la releţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi Ţara Ungurească în sec. XIV – XVI*. Bucureşti. P. 232-244.
3. Moşneanu C. (2018). *Mihai Viteazul* – Bucureşti: Librex Publishing. P. 75-82.
4. Pop I-A, Bolovan I. *Istoria Romîniei*. (2004). Cluj-Napoca: Institutul Cultural Român. P. 278-295.
5. Panaitescu P. P. (1936). *Mihai Viteazul*. Bucureşti. P. 69-83.

Ірина Ярмола

Наукова керівниця – доц. О. Кожолянко

ЄГИПЕТ ТА ЄВРЕЇ ЗА ЧАСІВ МОЙСЕЯ: ІСТОРИКО-АРХЕОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Кожен із нас принаймні раз чув історію про те, як Мойсей вивів єврейський народ з єгипетської неволі та водив його сорок років пустелею. Ця подія є яскравим прикладом національного визволення та формування нації через випробування. Проте для глибокого розуміння цього процесу необхідно з'ясувати: хто такі євреї, як вони опинилися в долині Нілу та що про їхнє перебування там свідчать історичні джерела?

Сама назва «євреї» (івр. *ivri*) етимологічно перекладається як «зарічний» або «той, хто прийшов з іншого боку річки» [1]. Згідно з біблійною традицією (Книга Буття, розд. 45-47), народ оселився в землі Гошен, що розташована в північно-східній частині дельти Нілу, через голод у Ханаані [2]. Ця міграція цілком відповідає історичним реаліям: єгипетські джерела часто згадують групи «азіатів» (*ati*), які приходили до дельти, щоб випасати худобу на багатих пасовищах. Ассиріолог Жан Боттеро підкреслював, що такі переміщення були звичним явищем на кордонах Єгипту [3].

Хоча прямих згадок етноніма «євреї» у текстах епохи Середнього царства немає, існують вагомі непрямі докази. Зокрема, розписи у гробниці номарха Хнумхотепа II у Бені-Хасані (бл. 1890 р. до н.е.) зображують групу з 37 «азіатів». Вони представлені як люди зі світлою шкірою, довгим волоссям та бородами, одягнені в багатоколірний тканий одяг, що контрастує з білим єгипетським льоном. Цікаво, що для перевезення речей вони використовували віслуків, що було характерно саме для семітських кочівників [4].

Статус євреїв кардинально змінився в епоху Нового царства, коли «настав новий цар, що не знав Йосипа». Цей період характеризувався масштабними військовими кампаніями та грандіозним будівництвом, що потребувало колосального людського ресурсу. Біблійне свідчення про те, що ізраїльтян змушували

працювати «коло глини та коло цегли», знаходить підтвердження в єгипетській документації. Зокрема, шкіряний сувій із Лувру (часів Рамсеса II) та папірус Анастасія III детально описують норми виготовлення цегли: денна норма складала близько 2000 штук на групу [6].

Особливе значення має згадка про будівництво міст-запасів – Пітома та Рамсеса. Археологічні розкопки Едгара Пуша в Кантірі (давній Пер-Рамсес) виявили величезне місто площею близько 15 квадратних кілометрів із майстернями для виготовлення цегли та залишками кераміки левантійського типу [7]. Що стосується Пітома, то більшість дослідників ідентифікують його з поселенням Телль-ер-Ретаба, яке було активно заселене саме в період Нового царства, на відміну від сусіднього Телль-ель-Масхути, що пустував у цей час.

Отже, хоча давньоєгипетські написи не містять прямого літопису «Виходу», сукупність археологічних та текстологічних даних підтверджує реальність перебування семітських груп у дельті Нілу. Географічні назви міст, технологія виготовлення цегли та специфіка іноземної присутності в період Рамсеса II створюють історичне тло, на якому розгорталася біблійна історія. Таким чином, перебування євреїв у Єгипті було не лише релігійним сюжетом, а й частиною глобальних міграційних та соціальних процесів у Східному Середземномор'ї.

Список використаних джерел

1. Головащенко С. (2001). Біблієзнавство. Вступний курс. Київ: Либідь. 496 с.
2. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту (2002). Пер. І. Огієнка. Київ: Українське Біблійне Товариство.
3. Bottéro J. (2000). Ancestor of the West: Writing, Reasoning, and Religion in Mesopotamia, Elam, and Greece. Chicago: University of Chicago Press. 192 p.
4. Newberry P. E. (1893). Beni Hasan. Part I. London: Egypt Exploration Fund. 130 p.
5. Kitchen K.A. (2003). On the Reliability of the Old Testament. Grand Rapids: Eerdmans. 662 p.
6. Hoffmeier J.K. (1996). Israel in Egypt: The Evidence for the Authenticity of the Exodus Tradition. Oxford: Oxford University Press. 280 p.
7. Pusch E. B. (2001). «0Piramesse-Qantir» / The Oxford Encyclopedia of Ancient Egypt. Oxford: Oxford University Press. P. 48-50.

**ПІДСЕКЦІЯ ПОЛІТОЛОГІЇ
ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Олександра Александрова

Наукова керівниця – асист. І. Равлик

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРИНЦИПУ «НАЙБІЛЬШОГО БЛАГА» В УТИЛІТАРНІЙ ТЕОРІЇ ІЄРЕМІЇ БЕНТАМА

Крізь призму сучасних турбулентних змін у світових політичних процесах науковий доробок Ієремії Бентама заслуговують на нове прочитання та переосмислення. Розроблена ним утилітарна теорія «найбільшого блага для найбільшої кількості людей» може слугувати ключем до розуміння та ухвалення політичних рішень.

Функціонування індивіда, зокрема його мотивацію та поведінку, І. Бентам пояснював через призму теорії «психологічного гедонізму», згідно з якою життєдіяльність людини визначається двома засадами – уникненням болю та збільшенням задоволення. Таким чином благом для індивіда є те, що мінімізує біль та максимізує задоволення [1, с. 101]. Вчений розробив низку критеріїв, за якими можна було б оцінити доцільність певної політичної дії в контексті досягнення найбільшого блага у державі. Таким чином філософ вивів формулу «феліцитарного числення», яка передбачає оцінку дії чи рішення через співвідношення кількості одиниць болю та одиниць задоволення, які вони принесли. Власне, для розрахунку І. Бентам визначив сім параметрів: 1) інтенсивність; 2) тривалість; 3) певність; 4) близькість; 5) плідність; 6) чистота та 7) охоплення [3].

Подібний прагматизм мав на меті трансформувати право та закони в суто утилітарні інструменти, які мають термін придатності доти, доки вони слугують забезпечують загального блага громадян. На думку І. Бентама, закони є виключно наказами суверена і, відповідно, продуктом існування держави, тоді як суверен у своєму управлінні повинен керуватися прагматизмом, який максимізує щастя щонайбільшої кількості громадян [1, с.104]

У контексті збільшення задоволення особливої уваги набуває поняття свободи, яка з точки зору утилітаристів є благом, а її наявність приносить задоволення для індивіда [1, с. 104]. Тоді як

у бентамівському розумінні, певне обмеження свобод державою, якщо воно відбувається з метою загального блага є цілком обґрунтованим і здатним збільшити щастя населення. Проте в даному випадку постає питання механізмів контролю за владою, яка, враховуючи людську природу жаги до власного задоволення, може діяти виключно в сфері власних інтересів, а, зважаючи на її право на легальний примус та обмеження свобод, існує загроза на її трансформацію у диктатуру [2].

Отже, концепція «найбільшого блага для найбільшої кількості людей» Ієремії Бентама є певною моделлю державного управління, в основі якої лежить суворий прагматизм, конвенціоналізм та раціоналізм. Відкидаючи доктрину природних прав, утилітаризм легітимізує державний примус і цілеспрямоване обмеження індивідуальної свободи, якщо такі дії раціонально виправдані максимізацією загальної користі. Водночас, усвідомлюючи ризики узурпації влади суб'єктами управління, які також детерміновані егоїстичною природою людини, теорія І. Бентама закономірно обґрунтовує необхідність жорстких інституційних запобіжників. Загалом внутрішня логіка концепції «найбільшого блага» містить потенційні ризики, пов'язані із можливістю виправдання обмеження індивідуальних свобод заради досягнення загального блага, що актуалізує подальші наукові дискусії щодо меж застосування утилітаристського підходу в сучасних політичних процесах.

Список використаних джерел

1. Тихолаз А. Г. (2001). Утилітаризм Джеремі Бентама та витоки англійського правового позитивізму. *Наукові записки НаУКМА. Політичні науки*. Т. 19: Спеціальний випуск. С. 99–106. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b046d5af-34a8-44d8-bd6a-98d125aeaeel/content>
2. Bentham J. Constitutional Code. The Works of Jeremy Bentham / ed. by J. Bowring. Vol. 9. URL: <https://oll.libertyfund.org/titles/bowring-the-works-of-jeremy-bentham-vol-9-constitutional-code>
3. Felific Calculus. URL: <https://www.utilitarianism.com/felicalc.htm>
4. Wen T. (2023). An Exploration of Jeremy Bentham's Utilitarian View of Politics. *Academic Journal of Management and Social Sciences*. Vol. 3, No. 3. P. 174-178. URL: https://pdfs.semanticscholar.org/fb10/77a164a64e6d28d4ad13b73914660062153e.pdf?utm_source

Іванна Бухінська

Науковий керівник – проф. А. Круглашов

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Починаючи з 2022 р., Україна перебуває у стані всебічного протистояння повномасштабній військовій агресії з боку росії. Війна як екстремальне соціально-політичне явище утворює комплексні виклики для всіх сфер суспільного життя, включаючи функціонування державних інституцій. У відповідь на загрози національній безпеці в державі було запроваджено правовий режим воєнного стану, який передбачає мобілізацію ресурсного потенціалу країни та суттєву трансформацію механізмів та інструментів державного управління. Воєнний стан виступає тим особливим правовим режимом, що вводиться у разі збройної агресії або безпосередньої загрози нападу, яка ставить під ризик державний суверенітет і територіальну цілісність країни. Його запровадження супроводжується делегуванням додаткових повноважень органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування, з метою їх ефективного реагування на загрози, стримування агресора та забезпечення національної безпеки. У таких умовах функціонування інституту державної служби ускладнюється, однак державні службовці повинні забезпечувати безперервність реалізації державної політики відповідно до чинного законодавства [2].

Воєнні дії істотно ускладнюють виконання посадових обов'язків публічних службовців. Аналіз функціонування системи державного управління в умовах воєнного стану дозволяє виокремити низку ключових викликів, які впливають як на поточну ефективність публічного управління, так і на перспективи післявоєнного розвитку держави. По-перше, обмеженість фінансових ресурсів і необхідність збереження людського капіталу, а також раціональне використання ресурсів для відбудови країни та реалізації реформ у контексті євроінтеграції; по-друге, звуження можливостей діяльності органів публічної влади внаслідок воєн-

них дій і запровадження численних обмежень; по-третє, ускладнення взаємодії між державними, бізнесовими та громадськими структурами у процесі ухвалення управлінських рішень; по-четверте, обмежений доступ до актуальної інформації про діяльність органів влади та надання адміністративних послуг, особливо на тимчасово окупованих територіях або в зонах бойових дій, що зумовлює потребу в ефективній комунікаційній підтримці процесів економічного відновлення та реформування системи публічного управління [3].

З метою мінімізації негативних наслідків воєнного стану для належного функціонування державних інституцій доцільним є впровадження комплексних заходів антикризового управління. Їх ефективність залежить від системного виконання базових функцій і дотримання принципів антикризового менеджменту. Йдеться про формування інтегрованої системи управління, яка включає механізми прийняття управлінських рішень, налагоджені й захищені канали обробки та передачі інформації, організацію підготовки аналітичних матеріалів, а також розвиток кадрового потенціалу та створення технічного резерву [1]. У період дії правового режиму воєнного стану державне управління вимагає стратегічно орієнтованої діяльності, що поєднує функції прогнозування, програмування, бюджетного планування та забезпечення реалізації державних програм. Водночас актуальним залишається вдосконалення механізмів міжінституційної взаємодії та активізація міжнародної підтримки. Лише за умови консолідації внутрішніх і зовнішніх ресурсів, а також впровадження стратегічного підходу до публічного управління можливо забезпечити стійкість і ефективність системи державного управління в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Izha M., Kurnosenko L. (2023). Публічне управління в умовах викликів воєнного стану. *Public Administration and Regional Development*. Vol. 19. P. 11–30. URL: <https://doi.org/10.34132/pard2023.19.01>
2. Корнута Л. М. (2022). Окремі питання провадження державної служби в умовах воєнного стану. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. № 2. С. 64–69. URL: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.2.10>
3. Пономаренко О.С., Морозюк Ю. В., Нинюк М. А. (2024). Вплив воєнних дій на ефективність державного управління в Україні. *Академічні візії*. Випуск 32. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12068517>.

Анастасія Власова

Наукова керівниця – доц. І. Цікул

ПРИНЦИПИ ГЕНДЕРНОГО СТРАТЕГУВАННЯ В ЄС

У глобальному вимірі гендерна нерівність у сфері науки та досліджень зберігає характер стійкої структурної проблеми, що обмежує повноцінну та рівноправну участь жінок у цих стратегічно важливих галузях. Попри зростання уваги до гендерної рівності як нормативного імперативу та передумови сталого розвитку, жінки все ще залишаються недостатньо представленими у сфері науки та досліджень. Згідно даних міжнародних організацій, зокрема ЮНЕСКО, жінки становлять близько 30% дослідників у світі [1], причому в країнах, що розвиваються, цей показник є більш варіативним. Така диспропорція зумовлена комплексним ефектом впливу структурних, культурних, інституційних та економічних чинників, які обмежують доступ жінок до освітніх і професійних можливостей, а також переривають їхню кар'єрну траєкторію на різних етапах. У відповідь на зазначені виклики міжнародні інституції послідовно інтегрують принципи гендерної рівності в глобальні політичні рамки, зокрема в систему Цілей сталого розвитку [3].

На рівні Європейського Союзу гендерна рівність визначається як невід'ємна компонента досягнення стратегічних цілей ЄС, від підтримки демократії та верховенства права до сприяння соціальній згуртованості, зміцнення безпеки та конкурентоспроможності, що відображено у Стратегії гендерної рівності 2026-2030 [2]. Забезпечення ефективності реалізації визначених гендерних пріоритетів вимагає врахування внутрішньосоюзних асиметрій та наявних суперечностей між державами-членами щодо підходів до впровадження гендерної політики. В окресленому контексті доцільним є аналіз принципів гендерного стратегування в ЄС, що дозволить в подальшому здійснити оцінку механізмів їх поступової імплементації в інституційний та політичний простір співтовариства. Стратегічними орієнтирами посилення гендерної рівності та розширення прав жінок визначено: (1) забезпечення

свободи від гендерно зумовленого насильства як невід'ємної умови реалізації права на безпеку та людську гідність; (2) гарантування найвищих стандартів фізичного та психічного/ментального здоров'я з урахуванням гендерно чутливого підходу; (3) подолання гендерних розривів в оплаті праці, розширення економічних можливостей і досягнення фінансової автономії; (4) формування збалансованого співвідношення між професійною діяльністю та приватним життям, а також утвердження гендерної рівності у сфері доглядової праці; (5) забезпечення рівного доступу до зайнятості та створення гідних і безпечних умов праці; (6) розвиток системи якісної, інклюзивної освіти та безперервного навчання; (7) сприяння повноцінній, рівній, безпечній участі у громадському та політичному житті; (8) інституціоналізація ефективних механізмів забезпечення гендерної рівності.

Ці рамки фіксують, що забезпечення гендерної рівності має не лише нормативно-ціннісне, а й стратегічне значення, оскільки безпосередньо пов'язане з інноваційним потенціалом, сталим розвитком і конкурентоспроможністю держав. Державам, відповідно, рекомендується формувати гендерно чутливе інституційне середовище, а також реалізовувати цільові програми, спрямовані на забезпечення гендерного паритету.

Список використаних джерел

1. I'd blush if I could: Closing gender divides in digital skills through education. Paris, France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000367416?posInSet=1&queryId=N-EXPLORE-66de24d6-a553-4b73-87cb-66b6474abd65>
2. Gender Equality Strategy 2026-2030. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM(2026) 113 final. Brussels, 5.3.2026. URL: https://commission.europa.eu/document/download/1f5fa936-9fba-4435-93f5-32fa220bac82_en?filename=gender-equality-strategy-2026-2030.pdf
3. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development: Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015 [without reference to a Main Committee (A/70/L.1)]. URL: <https://docs.un.org/en/A/res/70/1>

Олександр Гаїна

Науковий керівник – доц. П. Молочко

СУСПІЛЬНА СТІЙКІСТЬ ЯК ОСНОВА АРХІТЕКТУРИ БЕЗПЕКИ ЄС

Останні роки світ переживає масштабні глобальні трансформації. В тому числі ці зміни відбуваються у сфері політики безпеки. Особливу увагу слід приділити формуванню нової безпекової архітектури Європейського Союзу. Адже Україна, як держава чиею стратегічною метою є євро-атлантична інтеграція, а її екзистенційні виклики лише закріплюють невідворотність цього вектору, мусить розуміти та бути готовою до викликів, що чекають її як партнера, а згодом як повноцінну державу-члена ЄС. Актуальними в цьому контексті ми вважаємо дослідження європейської суспільної стійкості, як рушійної сили змін та найціннішого, найпотужнішого ресурсу демократичних держав. Різнобічно дослідивши процеси формування, трансформації та фактори впливу на соціум Європейського Союзу ми зможемо виявити ризики, перешкоди та розробити необхідні дії та рішення, щоб їх подолати, забезпечивши цим надійний фундамент для безпечного та стабільного розвитку континенту.

Однією з глибинних та основних, наразі, проблем європейської архітектури безпеки є неготовність прийняття громадянами можливості погіршення власного комфорту життя, економічних, соціальних втрат та необхідності особистого долучення до процесів оборони. Десятиліття стабільності дозволили урядам держав-членів ЄС пріоритезувати розвиток соціальної політики за рахунок урізання фінансування військово-промислового комплексу та власних збройних сил. Результатом цього стало закладання у суспільствах Європейського Союзу пацифізму, високих стандартів якості життя, яких не можна зменшувати. Таким чином сформувався ментальний бар'єр, котрий у підсумку значно гальмує та ускладнює процеси ремілітаризації. Як зазначають науковці Ф. Дорн, Н. Потрафке та М. Шлеппер: «Європейські країни значно розширили свої держави добробуту, не досягнувши достатнього економічного зростання для її підтримки. Це пояснює,

чому висока частка витрат на оборону відносно ВВП, яка була поширеною під час Холодної війни, сьогодні здається немислимою» [2].

Сучасна геополітична ситуація та практика останніх років доводить, що реально гарантувати безпеку можна виключно власними силами та спроможностями. Перекладаючи питання оборони на союзників чи партнерів Європейський Союз втрачає свою вагу як самостійного та проактивного суб'єкта міжнародних відносин, віддаючи свою долю на поталу іншим. Подолання залежності від зовнішніх акторів вимагає здатності до самостійних дій, такий процес, як зазначає С. Літвінов має назву: «розвиток стратегічної автономії – можливості Європи діяти незалежно від США й НАТО в питаннях оборони» [1]. Проте слід розуміти, що основою та двигуном цього процесу є суспільство, його бажання бути долученим до розвитку та здатність адаптуватися до змін. Згідно із стратегічними положеннями ЄС: «оборонна готовність також вимагає надійного сприятливого цивільного середовища, що базується на стійких суспільствах, добре підготовлених та поінформованих громадянах, а також посиленій співпраці між цивільним та військовим секторами» [3].

Підсумовуючи нашу тезу можемо підтвердити – стійкі, здатні до змін та адаптації суспільства є основою та рушієм нової архітектури безпеки Європейського Союзу. Дослідження сучасного європейського соціуму, факторів його змін та знаходження інструментів для зміцнення його стійкості є критично необхідними для мирного, безпечного та стабільного майбутнього ЄС та України як його частини.

Список використаних джерел

1. Літвінов С. (2025). Сучасний стан системи безпеки в Європі та передумови її еволюції під впливом російсько-української війни. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 1 (21). С. 30–42. DOI: <https://doi.org/10.29038>
2. Dorn F., Potrafke N., Schlepper M. (2024). European defence spending in 2024 and beyond: How to provide security in an economically challenging environment: EconPol Policy Report. URL: <https://www.econstor.eu>
3. Preserving Peace – Defence Readiness Roadmap 2030 : Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council. Brussels, 16.10.2025. JOIN(2025) 27 final.

Марія Гамезардашвілі

Наукова керівниця – асист. І. Равлик

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «НАСИЛЛЯ» В СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ

У сучасному світі феномен насилля вийшов за межі класичного розуміння, як суто фізичного примусу чи збройного конфлікту, сьогодні він набув глобального, багатовимірного характеру, охоплюючи інституційний, психологічний, ідеологічний та політичний виміри домінування. В умовах повномасштабної збройної агресії росії проти України наше суспільство стикається з крайніми формами насилля: від відкритого збройного терору, спрямованого на знищення державності, до складних інструментів символічного насилля, таких як масовані дезінформаційні кампанії, що мають на меті руйнування соціальної згуртованості.

Еволюція підходів до трактування насилля в сучасній політичній науці демонструє різноманіття інтерпретацій, що відображають як нормативні, так і інструментальні виміри цього феномену. Зокрема, Дж. Ролз у межах теорії справедливості, обґрунтовує пріоритет базових прав і свобод, які не можуть бути порушені навіть задля досягнення загального блага [3, с. 37]. Водночас у своїй концепції «справедливої війни» Ролз допускає застосування сили як крайнього засобу захисту справедливого політичного порядку, але за суворого дотримання принципів пропорційності та дискримінації між комбатантами і цивільним населенням.

У подібному нормативному руслі розвивається й концепція М. Волцера, який обґрунтовує моральні критерії допустимості насилля у міжнародних відносинах. Дослідник підкреслює, що навіть у війні існують етичні обмеження, порушення яких перетворює насилля на воєнний злочин, особливо важливою є його ідея «морального мінімуму», який забороняє навмисне насилля щодо цивільних осіб [4, с. 129]. Водночас, Волцер визнає існування так званих «надзвичайних ситуацій», коли політичні лідери можуть бути змушені діяти в умовах морального конфлікту, що

породжує концепцію «брудних рук» як дилеми між етикою та політичною доцільністю.

Вагомий внесок у теоретичне осмислення насилля зробила Г. Арендт, яка принципово розмежувала поняття влади і насилля. На її думку, влада ґрунтується на колективній згоді та легітимності, тоді як насилля є інструментом примусу, що виникає в ситуації кризи влади [1, с. 56]. Таким чином, насилля розглядається не як основа політики, а як її патологія, що сигналізує про руйнування політичного порядку.

У сучасній політичній науці значного поширення набули концепції, що розширюють розуміння насилля за межі фізичного примусу. Зокрема, Й. Гальтунг запропонував розрізнення між прямим і структурним насиллям, що дозволяє враховувати соціально-економічні та інституційні чинники, які обмежують можливості індивідів [2, с. 168]. Такий підхід наближає аналіз насилля до проблем нерівності, дискримінації та соціальної несправедливості.

Актуальні політичні процеси демонструють трансформацію форм насилля, включаючи гібридні, інформаційні та кібернетичні його прояви. Сучасні підходи до трактування насилля в політичній науці характеризуються поєднанням емпіричного аналізу та нормативного осмислення. Інтеграція ідей класичних і сучасних мислителів, зокрема Г. Арендт, М. Волцера, Й. Гальтунга та Дж. Ролза, дозволяє сформувати більш глибоке розуміння цього феномену як складного інструменту політичної дії, що водночас потребує чітких моральних і правових обмежень.

Список використаних джерел

1. Арендт Г. (2005). Про насильство. Київ: Дух і Літера, 2005.
2. Galtung J. (1969). Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*. Vol. 6. No. 3. P. 167–191. URL: https://www2.kobe-u.ac.jp/~alexroni/IPD%202015%20readings/IPD%202015_7/GaltungViolence%2C%20Peace%2C%20and%20Peace%20Research.pdf?utm_source=chatgpt.com
3. Rawls J. (1999). *The Law of Peoples*. Cambridge, MA: Harvard University Press. URL: https://mercaba.org/SANLUIS/Filosofia/autores/Contempor%C3%A1nea/Rawls/The%20Law%20of%20People.s.pdf?utm_source=chatgpt.com
4. Walzer M. (1977). *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations*. New York: Basic Books.

Віталіна Гейн

Науковий керівник – проф. А. Круглашов

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ «ЄВРОПИ РЕГІОНІВ»

Концепція «Європи регіонів» (англ. Europe of regions) передбачає таку модель європейської інтеграції, за якої регіони одиниці стають самостійними гравцями на міжнародній арені, поступово перебираючи на себе частину повноважень національних урядів у межах «багаторівневого врядування». В сучасних умовах ця концепція набула особливої актуальності, оскільки ефективний регіональний розвиток є запорукою стійкості всієї політичної системи ЄС.

Для України процеси регіонального розвитку мають прикладне значення: підписання Угоди про асоціацію та отримання статусу кандидата в члени ЄС вимагають від нашої держави завершення реформ із децентралізації влади та адаптації регіональної політики до стандартів ЄС, де регіони є не просто адміністративними одиницями, а активними суб'єктами транскордонного співробітництва та економічного зростання [1, с. 70].

Еволюція ідеї «Європи регіонів» пройшла тривалий шлях розвитку від романтичних інтелектуальних конструкцій середини ХХ ст. до прагматичної інституціоналізації. Дослідники виділяють кілька ключових фаз її розвитку:

1. Економічне становлення (1950–1970-ті рр.) – початково регіональна політика мала суто компенсаторний характер. Регіони розглядалися як об'єкти допомоги для подолання економічного дисбалансу між промисловими центрами та аграрною периферією. Створення Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР) у 1975 р. стало першим кроком до визнання важливості нового територіального підходу.

2. Політичне утвердження (кінець 1980-х – 1990-ті рр.) – цей період став «золотою добою» концепції. Прийняття Єдиного європейського акту (1986) та Маастрихтського договору (1992) офіційно закріпили принцип субсидіарності. Створення Комітету регіонів у 1994 р. дозволило регіональним акторам безпосередньо

впливати на законодавчий процес у Брюсселі. Регіони почали позиціонувати себе як альтернативу «Європі держав».

3. Реалізм та багаторівневе врядування (2000-ні – до сьогодні) – сучасний етап характеризується відходом від радикальної ідеї «відмирання держав». Замість протистояння регіонів і центрів утвердилася модель Multi-level Governance (багаторівневого врядування). Сьогодні акцент зміщується на «розумну спеціалізацію» та цифрову трансформацію територій. Європейські регіони фокусуються на інноваційних екосистемах, що робить їх ключовими елементами конкурентоспроможності ЄС у глобальному масштабі [3, с. 70]. Деякі дослідники, як от М. Ю. Куриляк, виділяють власну періодизацію даної концепції та її теоретико-методичної бази [2]. Для України концепція «Європи регіонів» стала особливо актуальною після підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Вона знайшла відображення у процесах децентралізації влади, розвитку спроможних громад та активізації транскордонного співробітництва. Водночас впровадження принципів регіоналізму потребує врахування внутрішніх особливостей держави, зокрема значних соціально-економічних відмінностей між регіонами та необхідності забезпечення політичної стабільності в умовах російсько-української війни.

Отже, концепція «Європи регіонів» еволюціонувала від теоретичної ідеї до формування практичного механізму багаторівневого врядування в ЄС, що базується на взаємодії регіонів і держав. Для України вона є важливою для продовження децентралізації, розвитку регіонів та європейської інтеграції, особливо в умовах триваючої війни. Її впровадження може підвищити ефективність регіональної політики держави.

Список використаних джерел

1. Круглашов А. (2003). Від «Європи націй» до «Європи регіонів». *Політика і час*. № 10. С. 69-78.
2. Куриляк М. Ю. (2018). Еволюція концепції «Європи регіонів» у рамках регіональної політики ЄС. *Економічний вісник Донбасу*. № 2 (52). С. 60-67.
3. Полтораков О. Ю., Брайчевський Ю. С., Запотоцька В. А. (2024). Геополітичні регіони Європи як інтелектуальний конструкт: виклики позиціонування України. *Український географічний журнал*. № 4. С. 64-74.

Олександра Гнеда
Наукова керівниця – проф. Н. Ротар

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЛІТИЧНОМУ ЛІДЕРСТВІ В. ЗЕЛЕНСЬКОГО В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Із початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну чимало аспектів політичного життя зазнали суттєвої трансформації, і разом із цим актуалізувалася роль цифрових технологій. Процес цифровізації в Україні бере початок ще з 1998 року – з моменту прийняття Закону України «Про Національну програму інформатизації» [1, с. 157], проте апогею вона досягла саме із приходом до влади команди Володимира Зеленського та створенням Міністерства цифрової трансформації. Саме тоді діджиталізація набула управлінського значення та стала політичним інструментом Володимира Зеленського для взаємодії із громадянами.

У ході дослідження цифрових трансформацій політичної сфери доцільно використовувати принцип розмежування трьох векторів трансформації: змістового (policy), процесуального (politics) та інституціонального (polity). У свою чергу, змістовий вектор полягає у формуванні поняття цифрової політики, процесуальний – у впровадженні цифрових технологій у процеси прийняття рішень, а інституціональний – у підвищенні ефективності політичних інституцій [3, с. 16].

На змістовому рівні політичне лідерство В. Зеленського характеризується поєднанням виконання основних функцій політичного лідера із впровадженням цифрових технологій у процеси політичного управління. Внаслідок цього політичний процес переноситься у кіберпростір, і характер взаємодії держави із громадянином змінюється з опосередкованого на безпосередній, де лідер комунікує з українцями 24/7.

На процесуальному рівні такі інструменти, як Дія та електронні петиції, інтегруються у механізми прийняття політичних рішень та взаємодію влади зі суспільством. Також президент використовує соціальні мережі для ефективного інформування громадян про політичні рішення та події на фронті, веб-портали – для

забезпечення прозорості політичних процесів та запише й публікує відеозвернення з метою мобілізації підтримки громадян.

На інституціональному рівні, у межах політичного курсу В. Зеленського, змін зазнали державні інституції, чиї послуги стали доступними в застосунку «Дія». Завдяки системі електронного врядування значна частина адміністративних послуг перенеслася в онлайн-формат, що підвищило ефективність процесів надання та отримання адміністративних послуг, а з початком повномасштабного вторгнення в застосунку додалося чимало послуг, орієнтованих на військову підтримку та безпеку, що свідчить про здатність керівництва швидко адаптувати інституційні механізми до умов війни.

Таким чином, складно не погодитися із Х. Мацьопою про те, що президент «вніс у цифровий простір України надзвичайно велику кількість інновацій, в тому числі здійснюючи вплив на формування громадської думки шляхом застосування ІТ, що не було реалізовано жодним з його попередників настільки масштабно та результативно» [2, с. 85]. Але, надмірне використання цифрових технологій може призвести до неможливості відрізнити правдиву інформацію від дезінформації та робить громадян дедалі вразливішими до кібератак.

Список використаних джерел

1. Галушак О., Галушак М., Машлій Г. (2023). Цифровізація в Україні: еволюційні перетворення. *Галицький економічний вісник*. № 2 (81). С. 155–163.
2. Мацьопа Х. М. (2023). Специфіка використання інформаційних технологій у формуванні громадської думки в сучасній Україні. *Політичне життя*. № 3. С. 80–87.
3. Ротар Н. (2026). Вплив цифрових трансформацій на матрицю політичних практик демократії. Політичні партії і вибори: українські та світові практики: зб. ст. і тез за результатами Міжнародної наукової конференції «Політичні інститути та інституційні взаємодії у часи війни і після: український, європейський і світовий виміри» – десятої у рамках серії міжнародних конференцій кафедри політології «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 28–29 листопада 2025 року. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. Вип. 10. С. 15–29.

Владислав Гончарюк

Наукова керівниця – проф. Н. Ротар

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ В ЕСТОНІЇ

Формування інституту спротиву в Естонії має глибокі історичні корені. Досвід радянської окупації та діяльність «лісових братів» у післявоєнний період заклали основу для розуміння спротиву як елементу національної ідентичності. Цей досвід сформував в естонському суспільстві переконання, що виживання держави залежить від готовності громадян до самоорганізації та протидії зовнішньому тиску.

Правове забезпечення функціонування інституту національного спротиву в Естонії базується на комплексі законодавчих актів, які інтегрують військові та цивільні механізми оборони, закріплюють право громадян на участь у спротиві та визначають інституційні рамки для дій у кризових ситуаціях. Ключовим нормативним документом є Конституція Естонії, яка гарантує право на захист державної незалежності. Також, у сфері національного спротиву особливе значення мають Закон про оборону держави, Закон про Союз оборони (Kaitseliit) та Civil Crisis and National Defence Act, ухвалений у 2025 р. [2]. Цей закон створює єдину правову рамку для підготовки та реагування на надзвичайні ситуації, об'єднуючи військові та невійськові аспекти оборони. Він визначає обов'язки державних інституцій, муніципалітетів та громадян у випадку загроз, включаючи військову агресію, кібератаки чи масштабні техногенні катастрофи.

У сучасний період ключовим інституційним елементом спротиву є організація Kaitseliit (Союз оборони), яка функціонує як добровольче воєнізоване формування, інтегроване у систему національної оборони. Kaitseliit об'єднує тисячі громадян, які проходять регулярну підготовку та готові діяти у випадку агресії. Ця структура виконує військові завдання та забезпечує зв'язок між армією та суспільством, формуючи культуру спротиву як частину громадянської відповідальності. Законодавство гарантує

право громадян на участь у спротиві через цю структуру, визначає її завдання у сфері територіальної оборони, підтримки регулярних військ та забезпечення зв'язку між армією і суспільством. Важливим елементом правового регулювання є положення про тотальну оборону, які закріплюють принцип загальнонаціональної мобілізації у випадку загрози. Це означає, що спротив включає інформаційну безпеку, захист критичної інфраструктури, підтримку союзних сил та організацію цивільного життя в умовах війни.

Інститут національного спротиву Естонії інтегрований у систему колективної оборони НАТО. Естонія розглядає власну стійкість як внесок у загальну безпеку Альянсу, підкреслюючи, що національний спротив є першим рубежем оборони у випадку агресії. Це забезпечує баланс між внутрішньою мобілізацією та зовнішніми гарантіями безпеки [1].

Особливістю естонської моделі є поєднання військових і цивільних компонентів. Держава активно розвиває програми підготовки населення до кризових ситуацій, включаючи інструкції щодо дій у випадку окупації, підтримку критичної інфраструктури та інформаційну безпеку. Важливим напрямом є протидія дезінформації та кібератакам, що відображає сучасний характер загроз.

Таким чином, можна виділити кілька основних рис інституту національного спротиву Естонії: історична легітимація, що ґрунтується на пам'яті про антиокупаційні рухи; масова участь громадян, яка перетворює спротив на загальнонаціональний процес; інтеграція військових і цивільних структур, що створює багаторівневу систему оборони; акцент на інформаційній та кібербезпеці, що відповідає сучасним викликам; вбудованість у міжнародні механізми безпеки, яка посилює ефективність національної моделі.

Список використаних джерел

1. Ротар Н. (2024). Інституціоналізація національного спротиву громадян України в умовах російсько-української війни. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. № 2 (19). С. 259–287.
2. New act makes it easier to prepare for and resolve crises. 29.05.2025. URL: <https://www.valitsus.ee/en/news/new-act-makes-it-easier-prepare-and-resolve-crises>.

Ольга Гуйванюк

Наукова керівниця – доц. Н. Нечаєва-Юрійчук

КРИЗОВІ КОМУНІКАЦІЇ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ШИРОКОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

Кризові комунікації – один із ключових елементів системи стратегічних комунікацій держави. Як цілісний комплекс інформаційних, організаційних і управлінських заходів, вони спрямовані на збереження інституційної довіри, мінімізацію соціальних ризиків і забезпечення ефективного функціонування публічних інституцій в умовах надзвичайних обставин.

Кризові комунікації виступають ключовим інструментом забезпечення інституційної довіри до державної влади. Ключовими принципами кризових комунікацій державних органів є: оперативність, відкритість, чесність, співпраця зі ЗМІ та чутливість до потреб кризових аудиторій [1]. Нормативно-правову основу комунікаційної діяльності органів влади в Україні становлять Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р., Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. та низка підзаконних актів Кабінету Міністрів України [2].

Початок широкомасштабного вторгнення РФ 24 лютого 2022 року спричинив кардинальну трансформацію всієї системи державних комунікацій України. Із введенням воєнного стану було запроваджено нові правові обмеження та механізми координації інформаційного простору.

На загальнонаціональному рівні роль єдиного координатора кризових наративів взяв на себе Офіс Президента України. Серед використовуваних інструментів: традиційні та «нові» медіа, включаючи телеграм-канали. У перші тижні повномасштабної війни було запроваджено єдину інформаційну політику та створено телемарафон «Єдині новини».

На регіональному рівні провідну роль у кризовому інформуванні відіграє Чернівецька обласна військова адміністрація. Система комунікації ОВА ґрунтується на принципах оперативного

реагування, взаємодії з місцевими громадами та координації з центральними органами влади. Основні канали оперативного поширення верифікованої інформації – веб-сайти, соціальні мережі органів влади.

Регіональна специфіка кризових викликів області зумовлена кількома факторами, зокрема: значний потік ВПО та наявність вразливих категорій населення вимагають специфічної комунікації з вразливими групами; прикордонний фактор зумовлює специфіку транскордонної комунікації та питання мовної доступності; статус тилового регіону формує запит на підтримання стабільності у поєднанні з готовністю до ескалації.

Рекомендації щодо підвищення ефективності кризових комунікацій включають: розроблення і затвердження регіональних планів кризових комунікацій із чіткими протоколами реагування; посилення медіаграмотності та інтеграцію цифрових інструментів у комплексні комунікаційні стратегії; створення єдиного координаційного центру кризових комунікацій при ОВА.

Отже, кризові комунікації у системі державної служби є критично важливим інструментом забезпечення суспільної довіри, стійкості держави та мобілізації громадян в умовах збройного конфлікту. Досвід України засвідчив необхідність поєднання централізованої координації повідомлень із гнучкістю регіональних комунікаційних систем. Подальший розвиток цієї сфери потребує системних інвестицій у кадрове, організаційне та правове забезпечення кризових комунікацій органів публічної влади.

Список використаних джерел

1. Практичний посібник для працівників комунікаційних структур в органах влади. (2025). Частина 2. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/advices/praktichniy-posibnik-dlya-pratsivnikov-komunikatsiynih-struktur-v-organah-vladi-chastina-2-i2363> (дата звернення 18.03.2026)
2. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення 20.03.2026).

Ксенія Домалега

Наукова керівниця – доц. І. Цікул

ТЕОРІЯ ТОТАЛІТАРИЗМУ ГАННИ АРЕНДТ

В сучасному світі феномен тоталітаризму залишається об'єктом наукової рефлексії через свою здатність трансформуватися у новому форматі. Ганна Арендт у праці «Джерела тоталітаризму» доводить, що цей режим є кардинально новим, який відрізняється від класичної тиранії, яка придушує саме політичну свободу, на відміну тоталітаризм, який прагне знищити людську природу, руйнуючи межу між приватним і публічним життям та вимагаючи повної лояльності [2].

Передумовами виникнення тоталітаризму науковиця визначає антисемітизм, імперіалізм та расизм через нормалізацію європейським суспільством. Імперіалістична експансія, заснована на принципі «експансія заради експансії», запровадила методи терору та расової ієрархії, які згодом були перенесені з колоній на європейські метрополії. Г. Арендт наголошує, що права людини не працюють, коли політичне об'єднання, яке має їх захистити, зникає, що призводить до появи мас безправних людей, які втратили «право мати права».

Одним із основоположних складників теорії тоталітаризму Г. Арендт є масове суспільства, яке виникає на основі руйнації традиційних класів. Масами авторка називає людей, які втратили соціальні зв'язки та відчуття власної важливості. Для таких індивідів ідеологія стала єдиним джерелом стабільності, пропонуючи логічну, хоча й абсолютно вигадану картину світу. Перебуваючи у стані негативної «самовідданості», масова людина готова пожертвувати собою заради ідеології. Важливим інструментом є руйнування «здорового глузду», коли здатність розрізняти істину та брехню нівелюється тотальною пропагандою. Як зазначає А. Пикало, цей процес супроводжується девальвацією моральних норм, перетворюючи людину на «атомізованого» індивіда, позбавленого критичного мислення. Наслідком стає «банальність зла», коли звичайна людина стає гвинтиком у машині терору, не осмислюючи своїх дій [1].

Порівнюючи нацистську Німеччину та радянський сталінізм, Г. Арендт, попри їхню ідеологічну відмінність, виокремлює й спільні структурні ознаки. Режими характеризуються «безформністю» державної структури: офіційний апарат є лише фасадом, тоді як реальна влада належить таємній поліції Вождю та його наближеним. У нацистській моделі це проявлялося у множинності дублюючих органів, що змушувало громадян розвивати «шосте чуття», аби розуміти, чиїм наказам підкорятися сьогодні. Радянська модель трималася на постійних чистках, які були спрямовані не на ворогів, а на лояльних членів партії для підтримки стану вічного страху.

Постать Вождя у цих системах є «живим втіленням» ідеологічного закону, що стоїть над будь-якою юридичною системою. Це призводить до розмивання індивідуальної відповідальності. Терор у таких режимах не є засобом досягнення мети – він є самою суттю влади, а концентраційні табори виступають «лабораторіями», де людину перетворюють на «живий труп», позбавляючи її спочатку юридичних прав, потім моральної особистості, і зрештою – індивідуальності.

Спадщина Ганни Арендт є не лише історичним аналізом, а й онтологічним застереженням. Стан «непотрібності» людини, криза ідентичності та руйнація публічного простору в сучасному глобалізованому світі створюють нові ризики для появи антидемократичних рухів. Для України, яка протистоїть імперіалістичним амбіціям, розуміння цих механізмів є питанням національної безпеки та збереження політичної суб'єктності. Єдиним надійним захистом від тоталітарного вірусу залишається відновлення «публічної сфери» – простору діалогу, свободи та плюралізму, де кожна особистість визнається унікальною цінністю.

Список використаних джерел

1. Пикало А. О. (2019). Етичні уявлення тоталітаризму в політичній філософії Ганни Арендт. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. Вип. 61. С. 38–46.
2. Hannah A. (2017). *Origins of Totalitarianism*. Penguin Books, Limited.

Владислав Дудка
Наукова керівниця – доц. Н. Нечаєва-Юрійчук

САНКЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПІСЛЯ 2022 РОКУ: МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ НА КРАЇНУ-АГРЕСОРА

В умовах російської війни проти України санкційна політика стала одним із ключових інструментів впливу на державу-агресора. Після розгортання широкомасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році міжнародна спільнота, зокрема Європейський Союз (далі – ЄС) посирила санкційний тиск на РФ, спрямований на обмеження економічного, технологічного та політичного потенціалу держави-агресора.

Запроваджені санкції охоплюють фінансовий сектор, енергетику, торгівлю, транспорт, технології та персональні обмеження щодо фізичних і юридичних осіб, що прямо або опосередковано підтримують агресію. Зокрема, було реалізовано механізми відключення окремих російських банків від системи SWIFT, замороження значних обсягів державних активів, обмеження експорту критичних технологій та поетапне скорочення енергетичної залежності від Росії [1, с. 59].

Крім того, санкційна політика ЄС еволюціонувала від одnorазових обмежувальних заходів до динамічної системи «пакетних» санкцій, які постійно доповнюються з урахуванням нових викликів, зокрема спроб обходу обмежень через треті країни або використання так званих «тіньових» схем економічної діяльності [2, с. 23]. Як зазначає О. Орел – «Важливою складовою цієї політики стало також посилення правових механізмів контролю та криміналізація порушення санкційного режиму на рівні ЄС» [3, с. 168].

Не менш важливим є і питання ефективності санкцій як інструменту примусу: їхня мета полягає не лише в економічному послабленні Російської Федерації, але й у досягненні політичного результату – припиненні агресії та відновленні міжнародного правопорядку [3, с. 169].

Відтак можемо підсумувати, що санкційна політика ЄС щодо Росії після 2022 року постає як комплексний і динамічний інструмент впливу, спрямований не просто на обмеження економічного потенціалу держави-агресора, а насамперед на зниження її здатності продовжувати збройну агресію. Запроваджені обмежувальні заходи засвідчують високий рівень координації між державами-членами ЄС і партнерами, здатність до швидкої адаптації до нових викликів й, водночас, внутрішні протиріччя всередині самого ЄС. Водночас варто підкреслити, що ефективність санкцій значною мірою залежить від їх системності, контролю за дотриманням та мінімізації можливостей обходу. А це у свою чергу визначає необхідність подальшого вдосконалення санкційних механізмів у контексті забезпечення міжнародної безпеки.

Список використаних джерел

1. Меньшеніна, А. (2022). Економічні санкції як інструмент зовнішньої політики у світлі війни Росії проти України. *Науковий часопис УДУ імені М. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методики викладання соціально-політичних дисциплін*. С. 56-63
2. Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України : аналіт. доп. [А. Бобровицький, Н. Гавриленко, А. Гончарук, І. Ус, Г. Широкий, Р. Юлдашев] (2023). За заг. ред. М. Паламарчука. Київ : НІСД, 2023. 76 с.
3. Орел О., Орел О., Яцківська, А., Власенко, О. (2023). Економічні санкції ЄС проти росії та ефективність їх застосування. *Society and Security*, № (1(1)). С.166-174.

Дмитро Кайка
Наукова керівниця – проф. В. Бурдяк

ВПЛИВ ІДЕЙ ТЕОРЕТИКІВ НОВОГО ЧАСУ НА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВ СУЧАСНОГО СВІТУ

Епоха Нового часу, концептуальні межі якої традиційно окреслюються періодом від англійської революції середини XVII ст. до Великої французької революції кінця XVIII ст., стала фундаментальним та переломним етапом у формуванні сучасної політичної науки, теорії держави та права. Цей історичний проміжок відзначився радикальним зсувом у баченні, що таке держава: відбувся безпрецедентний перехід від теологічного обґрунтування державної влади до раціонально-правового, заснованого на ідейних конструкціях природного права та суспільного договору. Політичні і правові мислителі Відродження та Реформації поставили нові проблеми перед суспільством, проте саме інтелектуали XVII–XVIII ст. надали політичному знанню абсолютно нового типу раціональності. Вони створили той концептуальний та термінологічний інструментарій, на якому дотепер базуються всі сучасні демократичні держави.

Головними теоретиками, на праці яких опиралися багато держав для формування демократичних засад та інститутів вважаються: Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, та Ш.-Л. Монтеск'є. Саме вони започаткували створення конституційних інститутів влади, розподіл гілок влади, де кожна гілка влади (виконавча, законодавча та судова) незалежна одна від іншої, та де індивід є головним в державі і має всі права на вільне життя, приватну власність, свободу слова та приймати участь у прямому формуванні держави. Саме завдяки їхньому баченню та філософії формування держав, ми маємо безліч прикладів де їхні теорії, знайшли місце в формуванні великих держав та нашої країни.

США почали першими втілювати теорії Дж. Локка та Ш.-Л. Монтеск'є на початку боротьби за незалежність, формування конституції та ефективної системи стримування і протизаг. У 1776 р., під час написання Декларації за незалежність США,

Т. Джефферсон, використав філософський підхід. Він писав, що всі люди створені рівними і наділені Творцем певними невід'ємними правами на життя, свободу та прагнення до щастя – це прямий вислів з філософії Дж. Локка, як і локківське право народу на збройне повстання проти деспотичного уряду, який не виконує своїх базових зобов'язань щодо захисту цих природних прав. Мислитель пов'язував це тим, що США має легітимність на вихід з під влади Британської Імперії за філософією Локка. Вже під час написання конституції в 1787 р. батьки-засновники США змінили бачення формування держави. Вони більше покладались на філософію та ідеї формування системи стримування та протидії Медісон, перефразовуючи Монтеस्क'є, який фактично був одним з батьків-засновників США, стверджував, що людська природа недосконала, а тому амбіції однієї гілки влади повинні жорстко протистояти амбіціям іншої [1].

Отже, теоретичні роздуми філософів Нового часу не залишилися просто текстами на папері. Вони перетворилися на реальні конституційні механізми, які дозволили побудувати ефективні державні інститути, заклавши надійний фундамент для захисту прав людини та обмеження влади.

Список використаних джерел

1. Spurlin, P. M. (2021). The French Enlightenment in America: Essays on the Times of the Founding Fathers. URL: <https://ugapress.manifoldapp.org/read/the-french-enlightenment-in-america-essays-on-the-times-of-the-founding-fathers/section/6908baa7-5403-4fa4-bb7d-522cb95b9451>

Кароліна Касанова

Наукова керівниця – проф. Є. Юрійчук

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В КОНЦЕПЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА ГЕДЛІ БУЛЛА

В умовах тривалої російсько-української війни неабиякого значення набула активна діяльність різноманітних волонтерських та інших міжнародних організацій, що спонукає звернення до теорій, які пояснюють роль неурядових акторів у міжнародних відносинах та розвиток глобального громадянського суспільства (ГГС), концепції Г. Булла зокрема.

У фундаментальній праці «Anarchical Society» (Анархічне суспільство) (1977) [1]. Г. Булл розглядав міжнародне суспільство як суспільство держав, яке, попри анархічну природу міжнародної системи, підтримує певний рівень порядку завдяки дії спільних правил, інститутів і норм. Основними елементами його теорії є визнання існування міжнародного суспільства, наявність елементарних інститутів (дипломатія, міжнародне право, війна як інституціоналізована практика, баланс сил, Великі держави), а також розмежування між міжнародною системою і міжнародним суспільством держав.

Поняття «глобального суспільства» у Г. Булла є центральним і означає не просто сукупність держав, а соціальну структуру, що характеризується спільним усвідомленням інтересів і цінностей, взаємними зобов'язаннями та наявністю механізмів, які дозволяють підтримувати мінімальний порядок і передбачуваність у відносинах між державами. Г. Булл наголошував, що глобальне суспільство існує завдяки визнанню державами певних фундаментальних правил поведінки, навіть за умов відсутності верховної влади.

Громадянське суспільство в умовах глобалізації набуває транснаціонального характеру, перетворюючись на глобальне громадянське суспільство. Воно виконує функції артикуляції глобальних проблем, контролю за діяльністю держав і міжнародних організацій, просування прав людини, екологічних стандартів,

гуманітарних цінностей, а також компенсації демократичного дефіциту на глобальному рівні. ГГС діє через мережу НУО, соціальних рухів, транснаціональних ініціатив та транснаціональних мереж комунікації. Недержавні актори (включно з тими, що сьогодні асоціюються з глобальним громадянським суспільством) не займають самостійного структурного місця, розглядаюся як другорядні, допоміжні елементи, які можуть впливати на держави, але не здатні замінити їх як основних носіїв міжнародного порядку.

Ідеї Г. Булла суттєво вплинули на сучасні дискусії про співвідношення міжнародного суспільства та ГГС. Його концепція слугувала теоретичним підґрунтям для подальших спроб розширити розуміння суб'єктів глобальної політики, хоча сам Г. Булл не передбачав настільки значного зростання ролі недержавних акторів. Сучасні автори використовують його ідеї як точку відліку для аналізу напруги між державоцентричним порядком і транснаціональними мережами громадянського суспільства.

Концепція ГГС Г. Булла зазнає критики за надмірну державоцентричність, недостатнє врахування економічної глобалізації, зростання ролі транснаціональних корпорацій, цифрових технологій та недержавних акторів. Сучасні інтерпретації намагаються її доповнити або переосмислити, пропонуючи гібридні моделі, де ГГС розглядається як доповнення або навіть конкурент міжнародного суспільства держав. Водночас багато дослідників вважають, що базові ідеї Булла про необхідність певного порядку в анархічному середовищі залишаються актуальними й сьогодні.

Загалом концепція глобального громадянського суспільства ГГС Гедлі Булла залишається цінним теоретичним інструментом для осмислення сучасних глобальних процесів, хоча потребує суттєвого оновлення з урахуванням зростаючої ролі ГГС як самостійного актора глобальної політики та управління.

Список використаних джерел

1. Bull H. (1995). *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. 2nd edition. New York: Columbia University Press. 343 p.

Артем Круліковський

Наукова керівниця – проф. Н. Ротар

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ЄВРОПЕЙСЬКІ ПОЛІТИЧНІ ІДЕНТИЧНОСТІ» В СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ

Розуміння європейської ідентичності як ототожнення з Європою неминуче формує суперечність з концептом національної ідентичності. Її джерелом є поширене припущення, що існування європейської ідентичності автоматично передбачає трансформацію Європи у своєрідну національну державу. Відтак, осмислення європейської ідентичності не може ґрунтуватися на теоріях, які виходять із парадигми національно-державної ідентифікації, адже це призводить до методологічної омані [2].

У сучасній політичній науці сформувалося два підходи до осмислення європейської ідентичності. Перший із них («згори донизу») тяжіє до соціально-історичної традиції, відповідно до якої індивід прагне віднайти спільні об'єктивні риси («спільну спадщину»), що поєднують європейців. У межах цього підходу акцент робиться на існуванні колективних образів, сформованих унаслідок тривалих історичних процесів періоду Античності та Відродження, які створили підґрунтя для формування європейської ідентичності. Низка дослідників пропонують зосередитися на спільних цінностях, які єднають європейців і відрізняють їх від інших цивілізаційних спільнот. У свою чергу, інші пояснюють існування європейської ідентичності через концепт колективних соціальних уявлень, що поширені серед політичних та культурних еліт Європи [1].

Другий підхід до осмислення європейської ідентичності, який сформувався пізніше, отримав назву «знизу догори». Його методологічна основа спирається на інструментарій політичної психології, що дозволяє зосередитися на питаннях самоідентифікації: яким чином індивіди визначають себе європейцями та які смисли вони вкладають у це поняття. У межах цього підходу увага приділяється двом аспектам: по-перше, дослідженню динаміки

виникнення та поширення феномену європейської ідентичності в масовій свідомості; по-друге, аналізу відмінностей у сприйнятті власної «європейськості» та уявлення про Європу, що проявляються на рівні політичної участі та громадянської активності. Такий підхід дозволяє зрозуміти, як індивідуальні уявлення трансформуються у колективні практики, формуючи нові моделі політичної поведінки.

Важливим методологічним орієнтиром у дослідженні європейської ідентичності є аналіз співвідношення між національною та європейською ідентичностями. У класичній постматеріалістичній традиції, європейська інтеграція та ідентичність розглядаються як взаємопов'язані явища, де остання постає у формі своєрідної «не-ідентичності», що ґрунтується на космополітичних засадах і формується у протиставленні до національних ідентичностей [3]. Проте з поглибленням інтеграційних процесів ця інтерпретація поступово поступається місцем підходам, які доводять сумісність та взаємне підсилення різних рівнів політичної ідентичності. Тому Р. Херман запропонував дві концептуальні моделі: автономії взаємовпливу та вкладених ідентичностей. Перша виходить із припущення про відносну самостійність національної та європейської ідентичності, тоді як друга наголошує на їх багаторівневому переплетінні, коли зміни на одному рівні неминуче позначаються на іншому. М. Брітер пропонує розглядати європейську ідентичність як двошарову: «громадянський» шар означає ототожнення з ЄС як політичною системою, а «культурний» шар базується на раціональному й емоційному сприйнятті ціннісного виміру Європи.

Отже, європейська ідентичність формується під впливом культурних уявлень про спільність та легітимність політичних інститутів, що претендують на її репрезентацію.

Список використаних джерел

1. Ротар Н. (2016). Політичні ідентичності в сучасній Україні: міська громада Чернівців. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. 344 с.
2. Delanty G. (2006). Borders in a changing Europe: dynamics of openness and closure. *Comparative European politics*. 4 (2–3). P. 183–202.
3. Inglehart R. (2015). The Silent Revolution Changing Values and Political Styles Among Western Publics. Princeton: Prin. Univ. Pr. 496 p.

*Дар'я Левицька**Науковий керівник – доц. І. Недокус*

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТЬ НАЦІЇ ТА НАЦІОНАЛІЗМУ У ПОЛІТИЧНІЙ ТЕОРІЇ БЕНЕДИКТА АНДЕРСОНА

Модерністська парадигма дослідження націоналізму завдячує своїм концептуальним оформленням передусім Бенедикту Андерсону. Він звернув свій дослідницький погляд до сфери культури, людської свідомості, масових комунікацій та мовознавства. Його фундаментальна праця «Уявлені спільноти: міркування щодо походження й поширення націоналізму» [1], вперше опублікована у 1983 році, без перебільшення стала своєрідним маніфестом конструктивістського підходу. Ця робота не лише увійшла до переліку найбільш цитованих праць у галузі соціальних та гуманітарних наук, але й докорінно змінила наукове розуміння природи національної ідентичності.

У центрі концепції Б. Андерсона лежить його власна, глибоко оригінальна та багатовимірна дефініція. Дослідник визначає націю як «уявлену політичну спільноту, причому уявлену як невід'ємно обмежену і суверенну» [2]. У науковому дискурсі використання епітета «уявлена» досить часто (особливо серед критиків конструктивізму) призводить до хибного тлумачення, нібито нація є чимось несправжнім, фіктивним, ілюзорним чи свідомо вигаданим політичними елітами заради маніпуляцій. Однак автор категорично застерігає від такого спрощеного, редукціоністського трактування. Спільнота є «уявленою» зовсім не тому, що вона брехлива, а тому, що навіть члени найменшої за чисельністю нації ніколи не знатимуть абсолютної більшості своїх співвітчизників, не зустрічатимуться з ними і навіть не почують про них. Проте, незважаючи на відсутність безпосереднього фізичного контакту, в умах кожного з них стійко живе образ їхньої глибинної, нерозривної спільності [1, с. 24]. Нація – це насамперед потужний когнітивний конструкт. Обмеженою вона є тому, що має еластичні, але цілком кінцеві межі, за якими живуть інші нації (жодна нація не отожднює себе з усім людством), а

суверенною – оскільки ця концепція народилася в епоху руйнування легітимності династичних імперій, коли мірилом свободи стала незалежна держава.

Для того щоб таке масштабне «уявлення» стало об'єктивно можливим, підкреслює Андерсон, в історії людської цивілізації мали відбутися тектонічні соціокультурні зсуви. Зародженню націоналізму передував тривалий процес руйнації трьох головних аксіоматичних опор премодерного світу:

1. Деконструкція монополії сакральної мови. Було зруйновано ідею про те, що лише певна священна мова (як-от латина в католицькій Європі, церковнослов'янська у православному світі чи класична арабська в ісламському) пропонує ексклюзивний, привілейований доступ до онтологічної істини.

2. Делегітимізація сакральної влади. Відбувся остаточний занепад віри в те, що суспільство природно і легітимно організоване навколо монархів, які правлять виключно «з Божої ласки» та стоять над суспільством.

3. Трансформація сприйняття часу. На зміну космологічному середньовічному уявленню, де історія, сьогодення і створення світу зливалися у позачасовій площині Божого задуму, прийшло розуміння так званого «гомогенного, порожнього часу» – часу, який вимірюється годинниками і календарями. Це зробило можливою ідею «одночасності» існування мільйонів різних людей.

Підсумовуючи розгляд даної концепції, варто зазначити, що теорія Б. Андерсона блискуче та вичерпно пояснює культурні, комунікативні та когнітивні механізми націотворення. Вона показує, як технологія та ринок вирвали людину з локальної ізоляції.

Список використаних джерел

1. Андерсон Б. (2001). Уявлені спільноти: міркування щодо походження й поширення націоналізму / пер. з англ. В. Морозова. Київ : Критика. 272 с
2. Anderson B. (2006). Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. Revised Edition. London : Verso. 240 p.

Денис Лучик

Наукова керівниця – проф. Н. Ротар

КОНЦЕПТ «КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЇ» В ТЕОРІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЮРГЕНА ГАБЕРМАСА

Формування теорії політичної комунікації Юргена Габермаса є результатом його ширшого інтелектуального проєкту, спрямованого на осмислення умов легітимності демократичного врядування та ролі публічної сфери у сучасному суспільстві. Вихідною точкою стала критика інструментальної раціональності, яка зводить комунікацію до засобу досягнення цілей через маніпуляцію чи примус. Ю. Габермас запропонував альтернативну модель – комунікативну раціональність, що базується на прагненні до взаєморозуміння та аргументованого діалогу [2].

Концепт «комунікативної дії» у теорії політичної комунікації Юргена Габермаса є ключовим для розуміння механізмів формування легітимності та демократичної взаємодії в сучасному суспільстві. На відміну від інструментальної чи стратегічної дії, яка спрямована на досягнення результату через маніпуляцію або використання влади, комунікативна дія ґрунтується на прагненні до взаєморозуміння між учасниками дискурсу. Її сутність полягає у тому, що політичні актори вступають у діалог не для нав'язування власної позиції, а для досягнення консенсусу, який має силу завдяки аргументованості, відкритості та рівності комунікативних можливостей [2].

У політичному вимірі комунікативна дія означає, що легітимність рішень не може бути зведена лише до формальних процедур чи примусу, а повинна виникати з процесу публічного обговорення, в якому кожен учасник має право на висловлення та критичне осмислення позицій інших. Ю. Габермас наголошує, що демократичний дискурс має бути вільним від домінування, а аргументи повинні мати перевагу над силою чи авторитетом. Саме у цьому полягає нормативна основа демократичного врядування: політичні рішення стають легітимними тоді, коли вони є результатом раціонального обговорення, а не інструментального розрахунку.

У теорії політичної комунікації Юргена Габермаса «комунікативна дія» має низку ознак, які визначають її сутність та відрізняють від інших форм взаємодії. По-перше, вона ґрунтується на орієнтації учасників дискурсу на досягнення взаєморозуміння, що передбачає відмову від маніпулятивних чи примусових стратегій. По-друге, комунікативна дія передбачає рівність комунікативних можливостей, коли кожен актор має право висловлювати власну позицію та критично оцінювати аргументи інших. По-третє, її логіка базується на аргументативній раціональності, тобто на пріоритеті переконливих і раціонально обґрунтованих тверджень над авторитетом чи силою. По-четверте, вона включає готовність до перегляду власних поглядів у процесі дискусії, що забезпечує гнучкість та адаптивність політичної взаємодії. Нарешті, п'ятою ознакою є формування легітимності політичних рішень через відкритий дискурс, коли їхня сила походить із добровільного прийняття спільних норм і цінностей [1]. У такий спосіб комунікативна дія постає як механізм демократичного врядування, що забезпечує інтеграцію суспільства на основі аргументованого діалогу та колективного консенсусу.

Таким чином, концепт «комунікативної дії» Ю. Габермаса є методологічним підґрунтям для пояснення того, як у демократичних суспільствах формується колективна воля, що спирається на консенсус, досягнутий через аргументи, а не через примус. Комунікативна дія в інтерпретації Ю. Габермаса формує простір, у якому політична комунікація перетворюється на механізм інтеграції суспільства, забезпечуючи перехід від індивідуальних інтересів до колективної волі, заснованої на взаємному розумінні та спільних цінностях.

Список використаних джерел

1. Ротар Н. (2022). Трансформація маркерів теорії деліберативної демократії в сучасній політичній науці. *Mediaforum: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент: зб. наук. праць. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича*. Т. 10. С. 25–42.
2. Habermas J. (1984). Habermas: Questions and counterquestions. *Praxis International*. Vol. 4(3). P. 229–249. URL: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=272321>.

Ростислав Потятинник

Науковий керівник – доц. С. Швидюк

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІРИ КОНСУЛЬТАТИВНО-ДОРАДЧИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Сучасний етап розвитку публічного управління в Україні та світі нерозривно пов'язаний із необхідністю залучення громадянського суспільства до процесів вироблення державної політики. В умовах об'єктивної кризи класичної моделі представницької демократії актуалізується перехід до деліберативних практик. У цій системі координат ключову роль відіграють консультативно-дорадчі інструменти, які дозволяють трансформувати владний монолог у суспільний діалог без підміни безпосередніх функцій державних інституцій.

Теоретико-методологічною основою функціонування таких інструментів виступає концепція належного врядування (Good Governance). Її базові принципи – участь громадян, прозорість, підзвітність, ефективність, орієнтація на консенсус та верховенство права – знаходять своє практичне втілення через діяльність консультативно-дорадчих органів [1]. Вони виступають інституційними «провідниками» цих принципів, забезпечуючи постійний зворотний зв'язок між владою та суспільством і знижуючи рівень соціальної конфліктності під час ухвалення рішень.

Взаємодія публічної влади та суспільства відбувається на кількох рівнях: інформування, консультації, партнерство та діалог [3]. Якщо інформування та консультації мають переважно односторонній чи реактивний характер, то найвищий рівень – системний діалог – вимагає створення постійних інституційних механізмів співпраці. Саме на цьому рівні виникає об'єктивна потреба у функціонуванні громадських рад, експертних комісій та інших дорадчих структур, які забезпечують регулярний обмін думками, узгодження інтересів і спільну відповідальність сторін за якість підготовлених політико-управлінських рішень.

За своєю інституційною природою консультативно-дорадчі органи є багаторівневим і багатофункціональним інститутом.

Дослідження їхньої класифікації (за територією, суб'єктом створення, порядком формування та сферою діяльності) доводить їхню високу інституційну гнучкість та здатність адаптуватися до різних завдань публічного управління [2]. Незважаючи на те, що більшість таких органів ухвалює рішення виключно рекомендаційного характеру, їхня інституційна вага залишається високою. Завдяки належному суспільному представництву та експертності, ці рекомендації стають потужним аргументом, що суттєво підвищує обґрунтованість і легітимність владних рішень.

В умовах європейської інтеграції Україна активно адаптує національні механізми до практик ЄС у сфері громадської участі. Основоположним інструментом вітчизняної системи стали громадські ради при органах виконавчої влади, метою яких є здійснення громадського контролю та врахування суспільної думки [1]. Водночас адаптація до стандартів ЄС вимагає якісного переходу від формального існування таких органів до їхнього реального впливу на формування політики. Імплементация європейських практик сприяє посиленню інституційної спроможності українських консультативно-дорадчих органів, уніфікації процедур публічних консультацій та підвищенню їхньої прозорості відповідно до Керівних принципів Ради Європи [3].

Таким чином, в умовах євроінтеграції та демократичної трансформації України консультативно-дорадчі механізми стають невід'ємним елементом публічного управління. Їх розвиток і адаптація до практик ЄС є критичною умовою розбудови сильного громадянського суспільства та відкритої держави.

Список використаних джерел

1. Крайній П. І. (2022). Громадські ради в Україні: адміністративно-правове дослідження : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 160 с.
2. Нестерович В. Ф. (2016). Конституційно-правова класифікація консультативно-дорадчих органів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка* № 4. С. 31–42.
3. Участь громадськості в процесі прийняття рішень: огляд стандартів та практик у країнах – членах Ради Європи. 2016. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/rubrik_rekomendation/civik_Europe_2016.pdf.

Валентин Самуляк

Наукова керівниця – проф. Н. Ротар

ЛИТОВСЬКА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

Литовська політика підтримки України у російсько-українській війні є прикладом системної та багатовимірної стратегії, яка поєднує військові, дипломатичні, економічні та гуманітарні інструменти. Литва ще до початку повномасштабного вторгнення у 2022 р. надавала Україні летальну зброю, що стало символом її готовності діяти рішуче й без огляду на політичні ризики. Після початку масштабної агресії Росії обсяги допомоги Україні значно зросли.

Гуманітарний вимір політики проявився у прийомі десятків тисяч українських біженців, інтеграції їх у соціальну систему та забезпеченні доступу до освіти й медицини: понад 70 тисяч українських біженців отримали прихисток, а сукупна гуманітарна підтримка разом із фінансовими та соціальними програмами перевищила сотні мільйонів євро. За даними UNHCR, у 2024 р. в Литві проживало понад 1 400 українських біженців, охоплених спеціальним соціально-економічним дослідженням, що підтвердило позитивні тенденції інтеграції: доступ до мовних курсів, працевлаштування та соціальних послуг [3]. Одночасно, литовське суспільство мобілізувалося у волонтерських ініціативах, що створило феномен «народної дипломатії», коли громадянська солідарність доповнює офіційну державну політику.

Економічна складова підтримки виражається у фінансових трансфертах, які у сукупності перевищили мільярд євро, що є значним показником для держави з відносно невеликим ВВП. Литва посідає одне з перших місць у світі за часткою допомоги Україні у відсотках до національного продукту, демонструючи готовність жертвувати власними ресурсами заради стратегічної мети. Станом на середину 2023 р. сукупна фінансова допомога перевищила 1 млрд євро, а до кінця 2025 р. загальний обсяг зобов'язань сягнув понад 1,5 млрд євро, що робить Литву одним із

світових лідерів за часткою витрат у відсотках до ВВП. Литовська економічна політика щодо України має кілька ключових вимірів. По-перше, це прямі фінансові трансфери, які включають бюджетну підтримку, кошти на відновлення інфраструктури та фінансування соціальних програм. Литва офіційно задекларувала намір щороку виділяти щонайменше 0,25 % власного ВВП на допомогу Україні, що становить приблизно 190 млн євро на рік [1]. По-друге, важливим елементом є участь у програмах реконструкції. Литовські урядові та бізнесові структури беруть участь у проєктах відновлення енергетичної та транспортної інфраструктури, у розробці програм цифрової трансформації, що має стратегічне значення для інтеграції України до європейського економічного простору [2]. По-третє, економічна підтримка проявляється у санкційній політиці.

Дипломатичний аспект полягає у постійному лобіюванні інтересів України в межах ЄС та НАТО і просуванні ідеї масштабного плану відновлення України. Литовські політичні еліти трактують підтримку України як гарантію власної безпеки, розуміючи, що стримування агресора на українському фронті одночасно означає зменшення ризику прямої загрози для Балтійського регіону.

Таким чином, литовська політика підтримки України є проявом солідарності та стратегією самозахисту. Вона поєднує моральний імператив, що випливає з історичної пам'яті про радянську окупацію, з прагматичним розрахунком щодо майбутньої стабільності Європи. Литва виступає прикладом того, як невелика держава може відігравати ключову роль у формуванні міжнародної коаліції проти агресії, демонструючи, що політика підтримки України є водночас актом історичної справедливості та інвестицією у власну безпеку.

Список використаних джерел

1. A small country with a big heart: how Lithuania is helping Ukraine to survive. 24.04.2025. URL: <https://surl.li/lantav>
2. Lithuania's focus is on the crucial issue of our time: the ongoing war in Ukraine, instigated by Russia. URL: <https://surl.li/fsxapl>
3. UNHCR. Lithuania's Support for Ukrainian Refugees Yields Positive Results, but Gaps Remain, UNHCR Survey Finds. 9 April 2025. URL: <https://surl.li/mgyfar>.

Всеволод Сопронюк

Наукова керівниця – асист. І. Равлик

ХУДОЖНЄ КІНО ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства та зростання ролі візуальної культури особливого значення набуває дослідження механізмів формування політичної свідомості. Традиційні підходи, що акцентують увагу на раціональному характері політичних переконань, дедалі частіше доповнюються інтерпретаціями, які підкреслюють роль емоцій, символів та медіаобразів.

Відповідно, важливо розуміти, яку роль відіграє кінематограф у функціонуванні політичної системи. У рамках запропонованої Д. Істоном моделі, художнє кіно може розглядатися як інструмент, що виконує, як функцію «входу» в політичну систему – воно формує вимоги і підтримку, які надходять до системи від суспільства, так й функцію «виходу» – коли держава або інші актори свідомо використовують кінематограф для трансляції певних повідомлень чи маніпуляцій [1, с. 331]. Тобто, в авторитарних політичних системах кіно переважно є інструментом «виходу», керованої комунікації зверху вниз, тоді як у ліберально-демократичних – це інструмент складнішої взаємодія «входів» і «виходів», конкуренції різних політичних акторів.

Проте, навіть у ліберально-демократичних системах бувають випадки, коли у процес створення фільмів намагаються втрутитися різноманітні інститути влади. Найяскравішим прикладом є процес створення художніх фільмів про військових у США. Зокрема, Пентагон надає Голлівуду техніку безкоштовно або за мінімальну оплату, але в обмін на це вимагає певного контролю над сценарієм. Мета – збільшити кількість призовників до армії та забезпечити наповнення військового бюджету платниками податків. Наприклад, у першому варіанті сценарію фільму «Хлопці, що треба» було багато нецензурної лексики, типової для військових пілотів, проте один з полковників заявив продюсерам:

«Це відштовхне підліткову аудиторію, яка є головною для наших цілей рекрутингу». Лайку прибрали, фільм отримав рейтинг «PG», аудиторія підлітків суттєво зросла [4, с. 177]. У даному контексті, варто пригадати, що найкращим агітаційним продуктом був фільм «Топ Ган» 1986 р. Після того, як молодь побачила Тома Круза в ролі крутого пілота, кількість бажаючих вступити до військово-морської авіації зросла на 500%, представники ВМС США навіть ставив вербувальні намети прямо в кінотеатрах [4, с. 182].

Також існують більш свіжі емпіричні дослідження Дж. Гласа та Б. Тейлора [2], які провели рандомізоване лабораторне дослідження за участю 291 студента. В рамках якого учасників поділили на три групи і показали їм низку повнометражних фільмів: «300 спартанців», «V означає Вендетта», «Мачо і ботан» (контрольна група). Експеримент довів, що кіно має потужний причинно-наслідковий вплив на політичну свідомість громадян, зокрема у глядачів, які подивилися «300 спартанців», значно зріс рівень авторитарних установок порівняно з контрольною групою. Натомість, «V означає Вендетта» статистично значуще знизив рівень авторитарні та активував ліберальні установки глядачів.

Отже, кінематограф у сучасному інформаційному суспільстві виступає не лише засобом розваги, а й повноцінним елементом політичної комунікації та інструментом впливу на формування політичної свідомості громадян. Його специфіка полягає у здатності поєднувати раціональні смисли з емоційними та символічними компонентами, що забезпечує глибший і більш стійкий вплив на індивідуальні та колективні уявлення про політику.

Список використаних джерел

1. Easton D. A (1967). *systems analysis of political life*. New York : Wiley. 507 p. URL: https://archive.org/details/systemsanalysis00east/page/n5/mode/2up?utm_source
2. Glas J. M., Taylor J. B. (2017). The Silver Screen and Authoritarianism: How Popular Films Activate Latent Personality Dispositions and Affect American Political Attitudes. *American Politics Research*. Vol. 45, No. 6. P. 1–30. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1532673X17744172>
3. Robb D. L. (2004). *Operation Hollywood: How the Pentagon Shapes and Censors the Movies*. Amherst, N.Y. : Prometheus Books. 384 p. URL: <https://dokumen.pub/qdownload/systems-analysis-of-political-life-underliningnbsped-0471229407-9780471229407.html>.

Ігор Старчук
Наукова керівниця – доц. І. Цікул

ТЕОРЕТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕГІТИМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Сучасні умови розвитку Європейського Союзу характеризуються динамічними трансформаціями політичних процесів, зокрема й у сфері легітимації політичного лідерства. Незважаючи на формальне декларування відданості демократичним цінностям, у низці держав-членів Європейського Союзу спостерігається тенденція до посилення авторитарних практик, що викликає обґрунтоване занепокоєння як у науковому середовищі, так і на рівні європейських інституцій, ставлячи під сумнів сталість демократичних інституційних механізмів. Досвід окремих країн засвідчує поступове зміщення інституційного балансу від принципів демократичного врядування у бік концентрації владних повноважень в руках вузького кола політичних акторів, що трансформує характер функціонування політичних систем у межах ЄС. Така динаміка відображає зміну моделей легітимації влади – від інституційно-нормативних до персоналізованих, заснованих на концентрації політичного впливу.

Сукупність глобальних викликів останнього десятиліття суттєво активізувала суспільний запит на ефективність та результативність політичного лідерства. Означені тенденції актуалізують проблему стійкості демократичної легітимності в межах ЄС і вказують на необхідність трансформації засобів та інструментів легітимації політичного лідерства.

Проблематика теоретичного моделювання дослідження легітимності та легітимації політичного лідерства належить до найбільш дискусійних у сучасній політичній науці, що зумовлено інтенсифікацією глобалізаційних процесів та високою динамікою соціальних трансформацій. Зазначені фактори істотно підвищують значущість досліджень у цій сфері, актуалізуючи потребу переосмислення класичних підходів до інтерпретації лідерства. Необ-

хідність пошуку інноваційних підходів до осмислення феномену політичного лідерства, який набуває якісно нових характеристик у науковому дискурсі, зумовлюється також об'єктивними тенденціями розвитку сучасного суспільства.

Сучасні науковці/науковиці дедалі частіше інтерпретують політичне лідерство як альтернативу моделям індивідуалізованого домінування, тобто акцент переноситься на інтеракційний характер цього феномена. Попри відсутність єдиного узгодженого визначення політичного лідерства, в науковій літературі виокремлюється низка базових характеристик, які формують його змістовне ядро: по-перше, політичне лідерство розглядається як процес взаємодії, у межах якого провідну роль відіграє не тільки лідер або група лідерів, а й спільнота послідовників, що виступає активним учасником процесу комунікативної взаємодії; по-друге, сутність політичного лідерства пов'язується з досягненням цілей, які є спільно значущими як для лідерів, так і для тих, хто їх підтримує; по-третє, реалізація цих цілей відбувається здебільшого через механізми впливу, переконання та формування консенсусу [1].

Водночас у політологічному дискурсі дедалі більшої популярності набувають інтерпретації функціонального характеру, в межах яких політичне лідерство розглядається як компонент управлінської діяльності, делегований для виконання визначених суспільством завдань [2]. Така редукція лідерства до управлінської функції, на наш погляд, обмежує його зміст, зводячи роль політичного актора до виконання формалізованих процедур і нормативно закріплених повноважень. В результаті ігнорується креативний, трансформаційний потенціал політичного лідерства, що є критично важливим для ефективного реагування на виклики сучасності.

Список використаних джерел

1. Elgie R. (2015). *Studying Political Leadership: Foundations and Contending Accounts*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
2. Helms L. (2017). *Poor Leadership and Bad Governance: Conceptual Perspectives and Questions for Comparative Inquiry*. *Ludger Helms (ed.), Poor Leadership and Bad Governance: Reassessing Presidents and Prime Ministers in North America, Europe and Japan*. Cheltenham: Edward Elgar. P. 1–15.

Олександра Ткач
Науковий керівник – доц. П. Молочко

ПЕРСОНАЛІЗОВАНІ РЕКОМЕНДАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК ЧИННИК ПОЛЯРИЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ

У сучасному цифровому середовищі персоналізовані рекомендаційні системи виступають ключовим інструментом організації інформаційних потоків та адаптації контенту до індивідуальних потреб користувачів.

Персоналізовані рекомендаційні системи становлять складні соціотехнічні механізми, функціонування яких базується на алгоритмах обробки великих масивів даних, аналізі поведінки користувачів і моделюванні їхніх інтересів. Основними принципами їх роботи є релевантність, адаптивність та оптимізація взаємодії з контентом, що реалізуються через такі підходи, як колективна фільтрація, контент-орієнтовані моделі та гібридні алгоритми [2].

Політична поляризація в умовах цифрової комунікації є багатовимірним процесом, який охоплює не лише ідеологічні розбіжності, а й емоційно-ціннісні та ідентифікаційні аспекти.

Алгоритмічна персоналізація та політична поляризація перебувають у відносинах взаємного підсилення, це створює передумови для виникнення таких явищ, як «інформаційні бульбашки» та «ехо-камери» [1]. У межах «ехо-камер» відбувається посилення групової ідентичності, радикалізація позицій і зниження рівня критичного сприйняття інформації.

Механізми створення «інформаційних бульбашок» та «ехо-камер» ґрунтуються на поєднанні алгоритмічної персоналізації, поведінкових особливостей користувачів і мережевої логіки функціонування соціальних платформ. Водночас когнітивні упередження, зокрема схильність до підтвердження власних переконань, посилюють ефекти алгоритмічного відбору, створюючи замкнене коло інформаційного впливу [1].

Оцінка наслідків алгоритмічної персоналізації для демократичних процесів показала їх амбівалентний характер. З одного бо-

ку, персоналізовані системи розширюють доступ до інформації, сприяють політичній мобілізації та підвищують рівень залученості громадян до суспільно-політичного життя. З іншого боку, вони можуть призводити до фрагментації публічного простору, посилення поляризації та зниження якості демократичного дискурсу [3]. Особливої уваги потребує ризик використання алгоритмічних механізмів для маніпулятивного впливу, зокрема через мікротаргетинг, поширення дезінформації та підсилення конфліктних наративів [3].

Відтак, встановлено, що персоналізовані рекомендаційні системи виступають не лише інструментом оптимізації інформаційного споживання, а й потужним фактором, який здатен як підтримувати, так і підривати демократичні процеси та суспільну єдність. Їхній вплив на політичну поляризацію є складним, багаторівневим і потребує подальшого дослідження з урахуванням як технологічних, так і соціальних аспектів [1].

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що персоналізовані рекомендаційні системи виступають не лише технологічним інструментом, а й потужним соціальним чинником, який формує нову архітектуру публічного дискурсу [2]. Їхній вплив на політичну поляризацію є комплексним і опосередкованим, що вимагає міждисциплінарного підходу до його осмислення. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка моделей «відповідальної персоналізації», які поєднують ефективність алгоритмів із принципами плюралізму, прозорості та демократичної стійкості [3].

Список використаних джерел

1. Авраменко М. В., Авраменко Д. О., Богайчук В. Ж., Темний О.А. (2025). Вплив алгоритмів рекомендацій соціальних мереж на формування інформаційних бульбашок під час кризових подій. *Вісник Національного університету оборони України*. № 1. С. 7-15.
2. Губкін, А. (2023). Що таке системи рекомендацій? Сфери застосування, типи та методи. *Coralogix*. 28 лютого. URL: <https://coralogix.com/ai-blog/what-are-recommender-systems-use-cases-types-and-techniques/>.
3. Stray J. (2021). Designing Recommender Systems to Depolarize. URL: <https://arxiv.org/pdf/2107.04953>.

Михайло Чорнокожа

Наукова керівниця – асист. І. Равлик

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА В АВТОРИТАРНІЙ ДЕРЖАВІ (НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ)

У сучасних політичних дослідженнях дедалі більшої уваги набуває аналіз механізмів функціонування авторитарних режимів, зокрема інструментів забезпечення їхньої стабільності та концентрації влади. Одним із ключових елементів таких механізмів виступає імідж політичного лідера, який у контексті обмеженої політичної конкуренції набуває не лише комунікативного, а й системоутворюючого значення. На разі, у дослідженні цієї проблематики є прогалина, тому актуальності набуває визначення функціональних особливостей іміджу політичного лідера в авторитарному режимі, на прикладі росії, оскільки розуміння політичних процесів ворога є критично важливим для подальшої протидії його експансії.

Як зазначають дослідники, природа авторитарного правління спонукає вибудовувати державні механізми та апарат управління під владу однієї (інколи декількох) особи, щоб не допустити або придушити суспільну непокору та зберегти особисту владу [1, с. 19]. Відповідно, ключове завдання іміджу політичного лідера в росії полягає у впливі на суспільство за для легітимації влади однієї особи, яка очолює державу понад 26 років, а також з метою контролю та придушення протестних настроїв громадян.

Виходячи зі змісту зазначених завдань іміджу політичного лідера в авторитарній державі, можна виділити наступні його функції: протиставлення, ідентифікації й ідеалізації та «управління настроями» [2].

Перша *функція «протиставлення»* має два рівні – внутрішній та зовнішній. На внутрішньому рівні імідж путіна зіставляється з його так званим «конкурентами», яким цілеспрямовано формують імідж недолугих політиків, які ведуть себе, або як

агресивні божевільні, або як невпевнені лідери. Таким чином, на їхньому фоні імідж путін стає виразнішим, він виглядає як розважливий лідер, «золотий стандарт» державця. На зовнішньому рівні імідж путіна протиставляється західним політичним лідерам, які контрастують з його образом сильного та вольового лідера, як слабкі та нерішучі політики.

Наступна *функції «ідентифікації» та «ідеалізації»* використовується для вкорінення образу путіна як традиційного «царя-батюшку», який ідеально підходить для правління «руськими землями» [2, с. 28]. За для досягнення відповідного ефекту тотального контролю над суспільством імідж путіна конструюють на основі стійких стереотипів та архетипів, які в росії формувалися протягом багатьох століть – підкорення одній особі – правителю.

Також, в контексті російського патерналізму, імідж виконує *функцію «управління настроями»*, відповідно до якої політичний лідер виступає інтерпретатором подій, знижуючи протестні настрої та піднімаючи моральний дух суспільства. У кризовий час російське суспільство готове без вагань прийняти ту картину світу, яку намалює їм їхній вождь, навіть якщо це суперечило їхнім попереднім переконанням.

Отже, аналіз функціональних особливостей іміджу політичного лідера в авторитарній державі, на прикладі росії, дозволяє дійти висновку, що в умовах відсутності реальної політичної конкуренції імідж трансформується з інструменту електоральної боротьби у ключовий механізм утримання та контролю над суспільством. Він стає не лише інструментом комунікації, але й самостійним елементом механізму реалізації влади, що відіграє визначальну роль у підтриманні стабільності режиму та відтворенні його легітимності.

Список використаних джерел

1. Скрипнюк О. О. (2020). Сучасний авторитарний режим: характерні риси і прояви. *ScienceRise: Juridical Science*. № 2 (12). URL: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2020.210869>
2. Метельська А. В. (2022). Імідж лідера – одна з основних причин появи медіакратій та інформаційних автократій. *«Politicus»*. № 1. URL: http://politicus.od.ua/1_2022/19.pdf.

Анастасія Шкутенко

Наукова керівниця – доц. Н. Стрельчук

АДАПТАЦІЯ СТАНДАРТІВ НАТО: ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР РЕФОРМУВАННЯ СЕКТОРА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Організація Північноатлантичного договору (НАТО) активно інтегрує гендерний підхід у свою діяльність. Відповідно до Плану реалізації порядку денного «Жінки, мир, безпека», започаткованого Резолюцією Ради Безпеки ООН 1325, розроблено низку документів, які спрямовані на забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у секторі безпеки та оборони країн членів Альянсу, а також на запобігання гендерно зумовленому насильству.

У 2014 р. на базі Управління з питань жінок у силах НАТО (CWINF) створено спеціальний структурний підрозділ НАТО – Міжнародний офіс військового штабу радника з гендерних питань (IMS GENAD). Він забезпечує впровадження гендерної перспективи у військові структури, операції та політику. IMS GENAD інтегрує гендерні питання в планування операцій НАТО, розробляє політику та консулює вище військове керівництво. Також у НАТО є Спеціальний представник Генерального секретаря з питань «Жінки, мир та безпека».

Ключовим документом у цій сфері є нова «Політика НАТО щодо жінок, миру і безпеки» (WPS), схвалена у 2024 р., яка направлена на врахування гендерного підходу, як у прийнятті політичних рішень, так і щоденній діяльності [2]. У 2024 р. жінки становили приблизно 13,9% від загальної кількості військовослужбовців в арміях країн НАТО. Це на 1,7% більше, ніж у 2020 р. [3]. Більшість країн-членів (21 з 28 країн) мають актуальні Національні плани дій (NAP) з виконання резолюції ООН 1325, а понад 70% членів Альянсу інтегрували гендерну перспективу у свої програми військової освіти та підготовки [3]. Більшість країн НАТО зняли будь-які обмеження для жінок щодо служби в бойових підрозділах, силах спеціальних операцій та на керівних посадах. Стандарти НАТО передбачають обов'язкове навчання з гендерних питань для всього персоналу – від рядових до вищого керівництва [3].

Україна активно впроваджує стандарти НАТО щодо гендерної рівності в секторі безпеки та оборони. У Збройних силах України усунені обмеження на військові спеціальності для жінок, впроваджується гендерна експертиза в кадрову політику та відбувається адаптація речового забезпечення (однострої, засоби захисту) для жінок та дівчат.

25 лютого 2026 р. Кабінет Міністрів України затвердив Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» до 2030 р. Згідно цього документу, гендерна політика в сфері безпеки буде зосереджена на залученні жінок до безпекових процесів, захисті від гендерно зумовленого насильства, посиленні ролі жінок у відновленні країни та реагуванні на виклики повномасштабної війни, а також забезпечені дотримання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони, забезпечення своєчасного реагування на випадки дискримінації, насильства за ознакою статі та сексуальних домагань [2].

Війна РФ проти України спричинила фундаментальну трансформацію гендерних ролей, перетворивши гендерну рівність із соціального питання на елемент національної безпеки та обороноздатності. Повномасштабне вторгнення призвело до безпрецедентного залучення жінок до лав Сил оборони. У підрозділах ЗСУ впроваджуються посади радників з гендерних питань для моніторингу рівних можливостей та протидії дискримінації.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2030 року та плану заходів з його виконання URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2026-%D1%80#Text>.
2. NATO Policy on Women, Peace and Security (2024). URL.: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2024/07/10/nato-policy-on-women-peace-and-security-2024>.
3. NATO Committee on gender Perspectives. Summary of the National Reports. 2022 URL.: <https://www.nato.int/content/dam/nato/webready/documents/genad/2022-nccgp-summary.pdf>.

Андріана Шуригайло
Наукова керівниця – проф. Н. Ротар

ПРОГРАМА МЕДИЧНИХ ГАРАНТІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Програма медичних гарантій в Україні є ключовим інструментом реалізації конституційного права громадян на безоплатну медичну допомогу. Одночасно вона функціонує як сучасний механізм управління фінансовими потоками у сфері охорони здоров'я. Її сутність полягає у визначенні чітких пакетів медичних послуг та лікарських засобів, які держава гарантує оплатити за рахунок коштів бюджету через Національну службу здоров'я України [2].

Нормативно-правове регулювання програми медичних гарантій в Україні ґрунтується на комплексі законодавчих та підзаконних актів, які формують правову основу функціонування системи фінансування охорони здоров'я. Центральним документом є Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» [1], що визначає принципи, обсяг та механізми реалізації права громадян на безоплатні медичні послуги. Він закріпив поняття програми медичних гарантій, встановив перелік послуг, які фінансуються з державного бюджету, та визначив роль Національної служби здоров'я України як головного розпорядника коштів і органу, що укладає договори із закладами охорони здоров'я. Важливим елементом нормативного поля є щорічний Закон про Державний бюджет України, який визначає обсяг фінансування програми та конкретизує пакети медичних послуг, що підлягають оплаті. Крім того, Кабінет Міністрів України ухвалює постанови, які деталізують порядок реалізації програми, встановлюють вимоги до закладів охорони здоров'я, критерії відбору та умови контрахтування. Міністерство охорони здоров'я, у свою чергу, затверджує стандарти медичної допомоги та клінічні протоколи, що є обов'язковими для виконання в межах гарантованих послуг. На нашу думку, нормативно-

правове регулювання програми медичних гарантій в Україні забезпечує баланс між централізованим контролем і децентралізованим виконанням.

З управлінської точки зору Програма виконує функцію інструмента перерозподілу ресурсів, спрямованого на підвищення ефективності використання бюджетних коштів та стимулювання закладів до дотримання стандартів якості. Вона створює умови для конкуренції між постачальниками медичних послуг, адже фінансування залежить від кількості пацієнтів і рівня довіри до закладу. Водночас програма є елементом політики прозорості, оскільки пацієнт знає, які саме послуги гарантовані державою, а які потребують додаткової оплати.

Програма медичних гарантій є прикладом інституційної реформи, що поєднує принципи фінансової децентралізації з централізованим контролем якості. Вона формує нову модель відносин між державою, медичними закладами та громадянами, яка опирається не на утримання інфраструктури, а спрямовується на забезпечення результату, що визначено як доступність та якість медичної допомоги [1]. Програма медичних гарантій постає як інструмент модернізації системи охорони здоров'я України, що поступово інтегрує українську практику у європейський простір управління соціальними послугами.

Таким чином, нормативно-правове регулювання програми медичних гарантій в Україні є багаторівневою системою, що поєднує законодавчі норми, бюджетні рішення та управлінські накази. Воно є фундаментом для модернізації системи охорони здоров'я, забезпечуючи прозорість, підзвітність і орієнтацію на пацієнта, інтегрує українські практики у європейський контекст соціальної політики. Сама Програма медичних гарантій в Україні є комплексним управлінським інструментом, який змінює логіку функціонування системи охорони здоров'я України, роблячи її більш орієнтованою на пацієнта, прозорою та результативною.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>
2. Національна служба здоров'я України. URL: <https://nszu.gov.ua/pro-nzsu>.

Тетяна Щербак (Київ, НаУКМА)
Наукова керівниця – доц. Н. Кравчук

УКРАЇНА ТА ЗАХІДНІ БАЛКАНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС: ВЕКТОРИ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Повномасштабна агресія рф проти України докорінно змінила архітектуру європейської безпеки, актуалізувавши питання стабільності не лише у Східній Європі, а й у регіоні Західних Балкан. Сьогодні обидва регіони стали ключовими аренами протидії гібридним загрозам та боротьби за ліквідацію «сірих зон» між НАТО/ЄС та російською сферою впливу. Посилення етнічної напруги, сепаратистські тенденції та криза політичних інститутів на Балканах, що підживлюються проросійським впливом, створюють ризики відкриття «другого фронту» дестабілізації Європи. У цьому контексті співпраця України з державами Західних Балкан (ЗБ) набуває стратегічного значення. Окремим викликом залишається позиція Сербії, чия політика балансування між світовими центрами сили вимагає від української дипломатії гнучких та прагматичних дій

Метою дослідження є аналіз ключових напрямів політичної та економічної взаємодії України з країнами Західних Балкан у контексті спільного євроінтеграційного курсу та необхідності протидії сучасним безпековим викликам.

Співпраця України з країнами ЗБ (Албанія, Боснія і Герцеговина (БІГ), Косово, Чорногорія, Північна Македонія, Сербія) у 2022–2026 рр. визначається спільним рухом до членства в ЄС та необхідністю протидії гібридним загрозам у межах трансформації глобальної безпеки. Від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну енергетичні загрози економічній та соціальній стабільності країнам Західних Балкан є одним із найактуальніших прикладів важливості та необхідності регіональної співпраці [2].

Ключовим елементом політичної взаємодії України з країнами ЗБ є координація зусиль на шляху інтеграції до Європейського Союзу (ЄС) та зміцнення регіональної стабільності. Україна та країни регіону використовують досвід одна одної у проведенні реформ, необхідних для відповідності стандартам ЄС. Це

включає гармонізацію законодавства, реформу судочинства та боротьбу з корупцією. В умовах війни країни ЗБ стали важливими партнерами для України у «Спільній зовнішній та безпековій політиці» (CFSP) ЄС, а саме боротьба з кіберзагрозами, дезінформаційними кампаніями РФ та ін.

Більшість держав регіону (за винятком певних нюансів у позиції Сербії) офіційно підтримують територіальну цілісність України та беруть участь у заходах, таких як саміти «Україна – Південно-Східна Європа». Так, у Декларації IV саміту Україна – Південно-Східна Європа (1 червня 2025 р., Одеса) зазначено, що «майбутнє членство України, Республіки Молдова та наших партнерів із Південно-Східної Європи в ЄС є життєво важливим для довгострокової стабільності, безпеки та процвітання регіону та Європи загалом» [1]. Цей захід став першим на території України, який відвідав (з певними обмеженнями і застереженнями) Президент Сербії А. Вучич.

Важливо зазначити, що для України і країн ЗБ головним торговельним партнером є ЄС, а це створює можливості для тристоронньої співпраці. Серед країн ЗБ найбільшими економічними партнерами України є Сербія, Північна Македонія, Албанія. Щодо постачання зброї та боєприпасів до України серед країн Західних Балкан лідером є Сербія, хоча вона робить це через треті країни. Також важливу роль відіграють БіГ та Албанія.

Отже, перспективи інтеграції до ЄС створюють нову платформу для політичної координації та економічної співпраці України з країнами ЗБ. У сучасних умовах спроби дестабілізації Західних Балкан через проросійські проксі-сили розглядається як спроба створення «другого фронту» проти Заходу, що робить Україну та балканські держави природними союзниками у протидії гібридним загрозам.

Список використаних джерел:

1. Декларація четвертого саміту Україна – Південно-Східна Європа. URL.: <https://www.president.gov.ua/news/deklaraciya-chetvertogo-samitu-ukrayina-pivdenno-shidna-yevr-98389>.
2. Jelisavac Trošić S., Arnaudov M. Cooperation perspectives in the Western Balkans since the Ukrainian War: challenges, obstacles, and possibilities. URL.: <https://thereviewofinternationalaffairs.rs/wp-content/uploads/RI/2025/1195/RI-2025-1195-article-5.pdf#:~:text=The>

**ПІДСЕКЦІЯ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ТА СУСПІЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

Елизавета Андріч

Науковий керівник – проф. Ю. Макар

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ПОВОЄННІЙ ЄВРОПІ

Після завершення Другої світової війни територія Європи перетворилася на арену масштабної гуманітарної кризи, наслідком якої стала поява мільйонів осіб без постійного місця проживання. Серед них значну частину становили українці, які опинилися в статусі переміщених осіб (Displaced Persons – DP). Проблема визначення їхнього правового статусу вийшла за межі суто технічного повернення людей до місць проживання, перетворившись на складний міжнародно-правовий вузол, де перетиналися норми гуманітарного права та жорсткі політичні реалії початку «холодної війни» [2].

Центральною колізією того часу стало гостре протистояння між принципом обов'язкової репатріації та фундаментальним правом людини на політичний притулок. Позиція Радянського Союзу, що була закріплена у домовленостях Ялтинської конференції 1945 року, базувалася на територіальному принципі: усі особи, які станом на 1 вересня 1939 року проживали в межах кордонів СРСР, автоматично розглядалися як радянські громадяни. Згідно з цією доктриною, вони підлягали безумовному поверненню, незалежно від їхнього власного волевиявлення [1]. Для сотень тисяч українців, які мали досвід сталінських репресій, Голодомору та насильницької колективізації, така репатріація де-факто означала не повернення на батьківщину, а заслання до таборів або фізичну ліквідацію.

Важливим етапом у вирішенні цієї кризи стала діяльність міжнародних інституцій, зокрема Міжнародної організації у справах біженців (IRO), створеної у 1947 році. Саме в межах IRO було остаточно інституціоналізовано принцип добровільності репатріації. Міжнародне співтовариство, під тиском демократичних урядів Заходу та активної позиції самих біженців, поступово визначало, що особа не може бути примусово видана країні походження,

якщо вона має обґрунтовані побоювання переслідувань за політичними, релігійними чи етнічними ознаками [3].

Українські переміщені особи в таборах Німеччини та Австрії зуміли використати цей перехідний правовий період для розбудови унікальної соціально-політичної інфраструктури. Табори Ді-Пі перетворилися на осередки збереження української національної ідентичності, де функціонували школи, наукові установи та видавництва. Це дозволило українській політичній еміграції заявити про себе як про повноцінний суб'єкт міжнародних відносин, що виборює право на свободу вибору та захист від тоталітаризму [2].

Отже, еволюція міжнародно-правового статусу українських ДР пройшла тривалий шлях від розгляду їх як об'єктів примусового обміну між союзниками до визнання їх суб'єктами права на міжнародний захист. Ця правова боротьба стала важливим прецедентом, що ліг в основу сучасної системи міжнародного гуманітарного права. Зрештою, зміна міжнародно-правової парадигми дозволила тисячам українців уникнути радянського полону та розпочати нове життя у країнах Заходу [3].

Список використаних джерел

1. Власенко В. М. (2005). Проблема репатріації радянських громадян після Другої світової війни. *Український історичний журнал*. № 3. С. 103.
2. Патриляк І. К. (2010). Україна у Другій світовій війні: спроба нового концептуального погляду. Київ : Наукова думка. 400 с.
3. Чирко Б. В. (2011). Українські переміщені особи в Німеччині та Австрії після 1945 року. *Наукові записки*. № 12.

Евеліна Банар

Наукова керівниця – доц. І. Макух-Федоркова

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ СПРИЙНЯТТЯ РЕАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Сучасні збройні конфлікти давно вийшли за межі традиційних військових протистоянь. Швидке технологічне зростання, розширення глобального інформаційного поля та виникнення нових засобів впливу кардинально змінили основи воєнних дій. Гібридні конфлікти займають центральне місце в сучасній воєнній парадигмі, поєднуючи відкриті військові дії з багатовекторними прихованими деструктивними тактиками.

Інформаційна боротьба в сучасних умовах виступає цілеспрямованим інструментом впливу, спрямованим на послаблення здатності аудиторії до раціонального сприйняття через контроль інформаційного середовища. Ключову роль у цьому процесі відіграє пропаганда як механізм формування масових уявлень. Відтак сучасні конфлікти розгортаються не лише у фізичному просторі, а й в інформаційному, де соціальні платформи визначають інтерпретацію реальності. Російська агресія проти України стала першою повномасштабною війною епохи соціальних мереж. Поряд із руйнівними атаками Росія веде масштабну інформаційну кампанію, намагаючись переписати реальність у свідомості мільйонів людей. Соціальні платформи перетворилися на поле бою, де щодня відбувається протистояння між правдою та пропагандою, фактами та фейками. Соціальні мережі, такі як Facebook, Telegram, X (Twitter) та TikTok, забезпечують швидке поширення інформації та широке охоплення аудиторії. Водночас відсутність належного контролю за достовірністю контенту створює сприятливі умови для поширення дезінформації та пропагандистських повідомлень.

Саме тому ключовим елементом інформаційної стратегії Росії є створення так званих «інформаційних алібі» у мережах,

тобто сфабрикованих наративів, спрямованих на приховування правди та виправдання протиправних дій [1].

Відповідно до досліджень, зафіксовано поширення найбільш радикальних і сповнених ненависті російських наративів у соціальних мережах, зокрема X і Telegram. За допомогою ключових слів дослідники виявили понад 43 мільйони дописів від 3,8 мільйона авторів більш ніж 30 мовами [2]. Окрему проблему у просуванні пропагандистських наративів становить використання образливої лексики для дегуманізації українців. Хоча в більшості європейських суспільств немає глибоко вкоріненої ворожості до українців, подібна риторика все ж поширюється: зафіксовано понад 667 тис. дописів іспанською, понад 520 тис. англійською та десятки тисяч іншими європейськими мовами, що свідчить про широке охоплення аудиторії іноземних користувачів, і враховують їхні культурні, політичні та інформаційні особливості.

Отже, соціальні мережі виступають потужним інструментом інформаційного впливу в умовах війни, перетворюючись на повноцінне поле бою. Масштаби інформаційної агресії залишаються особливо небезпечними для України, навіть попри її відносні успіхи в інформаційному просторі, адже цілеспрямовані пропагандистські стратегії, орієнтовані на міжнародну аудиторію, здатні маніпулювати громадською думкою та поглиблювати суспільні розколи. Тому особливо важливим є розвиток медіаграмотності, посилення механізмів протидії дезінформації та формування критичного мислення як на індивідуальному, так і на інституційному рівнях.

Список використаних джерел

1. Global Rights Compliance. Manufacturing Impunity: Russian Information Operations in Ukraine. URL: <https://globalrightscompliance.org/manufacturing-impunity-russian-information-operations-in-ukraine/> (date of access: 29.03.2026)
2. RAND Corporation. Measuring the Reach of Russia's Propaganda in the Russia-Ukraine War. URL: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RBA3450-2.html.

Юлія Безушко

Наукова керівниця – доц. О. Звоздецька

ЗРОСТАННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ В ЄС В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Дезінформація стала одним із найпотужніших інструментів гібридної війни, яку Російська Федерація веде проти України та країн Європейського Союзу. Її головна мета – послабити єдність Заходу, підірвати довіру до демократичних інститутів та зменшити суспільну підтримку України. Від початку повномасштабного вторгнення кількість дезінформаційних операцій у Європі зросла в кілька разів: за даними Європейської служби зовнішніх дій, у 2024-2025 рр. було зафіксовано понад 40% збільшення кількості виявлених координованих кампаній російського походження [1].

Важливою ознакою сучасного етапу інформаційного протистояння є те, що Москва діє не ізольовано, а через розгалужену систему проксі-ресурсів і мереж у соціальних медіа. Фейкові акаунти в Facebook, Telegram та X (колишній Twitter) поширюють узгоджені меседжі – від тверджень про «втому Європи від війни» до звинувачень України в корупції чи неефективності влади. Такі наративи використовуються для підживлення внутрішніх суперечностей у європейських суспільствах та для зміщення фокусу з російської агресії на вигадані «помилки Заходу» [2].

З розвитком цифрових технологій дезінформаційні кампанії набули ще складніших форм. Особливо помітним став вплив штучного інтелекту (ШІ), який сьогодні не лише створює, а й масово поширює маніпулятивний контент. Російські актори застосовують генеративні мовні моделі для створення текстів, зображень і відео, що імітують реальні джерела новин. Як зазначає J. Jander (2025), однією з нових тактик стала так звана LLM grooming – цілеспрямоване постачання у відкритий інтернет фейкових матеріалів, які потрапляють до навчальних масивів великих мовних моделей. Це призводить до того, що ШІ починає відтворювати дезінформаційні тези як «нейтральні» або «фактичні» [3].

Паралельно зростає роль візуальних маніпуляцій у формі діпфейків, що ідентично копіюють зовнішність політичних лідерів та суспільних діячів. Протягом 2025 р. європейські ЗМІ виявили понад 200 випадків використання штучно згенерованих відео для дискредитації українського та європейського керівництва. Такі ризики підсилюють ефект «інформаційного хаосу», у якому звичайному користувачеві стає все важче відрізнити правду від фальсифікації.

Зважаючи на зростання цих загроз, Європейський Союз посилює інституційні та нормативні механізми оборони. У березні 2026 року Рада ЄС офіційно визнала Росію джерелом гібридних загроз, що охоплюють кібератаки, дефейсинг ресурсів та маніпулювання суспільною свідомістю. Відповіддю на ці виклики стало оновлення директиви NIS2, ухвалення Закону про штучний інтелект (EU AI Act) та впровадження європейських механізмів перевірки достовірності цифрового контенту. Особливу увагу приділено підвищенню інформаційної стійкості громадян і розвитку медіаграмотності, адже саме свідомий користувач є найкращим захистом від дезінформації.

Отже, зростання дезінформаційних загроз в Європейському Союзі є системним і багаторівневим явищем, яке поєднує технологічні, психологічні та політичні аспекти. Поєднання традиційних пропагандистських методів із новітніми технологіями ШІ створює самовідтворювану екосистему впливу, де фейк поширюється швидше, ніж перевірений факт. Протидія цій тенденції потребує поєднання законодавчих зусиль, цифрових механізмів ідентифікації контенту та глибокої просвітницької роботи.

Список використаних джерел

1. 2025 in review: winning the narrative. EUvsDisinfo. 2025. URL: <https://surl.li/debztv> (date of access: 20.03.2026).
2. Historia jako broń: rosyjska dezinformacja w Europie Środkowej. Instytut Europy Środkowej. 2026. URL: <https://surl.lu/jtbcjb> (date of access: 20.03.2026).
3. Manipulacja maszyną: sztuczna inteligencja wobec rosyjskiej dezinformacji. Instytut Europy Środkowej. 2025. URL: <https://surl.li/wsmyjo> (date of access: 20.03.2026).

Ольга Беспалько

Науковий керівник – проф. В. Фісанов

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЄВРОАТЛАНТИЧНУ СТРАТЕГІЮ БЕЗПЕКИ: ОЦІНКИ АМЕРИКАНСЬКИХ І БРИТАНСЬКИХ THINK TANKS

Російсько-українська війна є наймасштабнішим збройним конфліктом у Європі з часів Другої світової війни. Її наслідки виходять далеко за межі України та Росії, впливаючи на всю євроатлантичну архітектуру безпеки (EASA). Аналітичні центри США та Великої Британії активно досліджують цей конфлікт, оцінюючи його гібридний характер, вплив на НАТО та ЄС, а також зміну підходів до колективної оборони.

RAND Corporation у матеріалі «Consequences of the Russia-Ukraine War and the Changing Face of Conflict» підкреслює, що війна в Україні поєднує класичні бойові дії з інформаційними операціями, кібератаками та економічним тиском. Аналітики відзначають, що сучасні конфлікти вимагають від європейських держав здатності швидко реагувати на комплексні загрози, що виходять за межі традиційного поля бою [1]. Також, кібервійна та дезінформаційні кампанії Росії створюють додатковий виклик для НАТО, оскільки традиційні моделі колективної оборони не враховують швидку ескалацію в інформаційному та технологічному вимірах.

З моменту свого формування після Другої світової війни EASA базувалася на багатосторонніх домовленостях, що гарантували політичну консолідацію та колективну оборону. Однак війна в Україні продемонструвала, що класична архітектура безпеки потребує трансформації. Chatham House відзначає перехід Європи до багаторівневих структур, які поєднують класичні інститути та нові мінілатеральні формати, здатні швидко реагувати на кризові ситуації [2]. Atlantic Council зазначає, що російсько-українська війна показує, як західні країни мають адаптувати свої оборонні стратегії до гібридних загроз, таких як інформаційні опера-

ції та кібератаки. Конфлікт слугує практичним прикладом для розробки гнучких сценаріїв реагування на сучасні безпекові виклики [2].

Аналітичні центри підкреслюють, що Європі слід зміцнювати оборонний потенціал, підвищувати політичну єдність і ставати технологічно більш незалежною. Але успішність трансформації EASA залежить від здатності держав ефективно співпрацювати, попри різні національні інтереси та ризики популізму.

Таким чином, війна в Україні виступила каталізатором змін у євроатлантичній безпековій стратегії, демонструючи, що класичні моделі колективної оборони потребують гнучких та багаторівневих підходів до колективної оборони. Майбутнє EASA визначатиметься здатністю поєднати традиційні принципи безпеки з новими форматами партнерства та стратегічною автономією Європи.

Список використаних джерел

1. Consequences of the Russia-Ukraine War and the Changing Face of Conflict. *Rand.* 2025. URL: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RBA3141-1.html (date of access: 13.03.2026).
2. Russian hybrid warfare: Ukraine's success offers lessons for Europe. *Atlantic Council.* 2025. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russian-hybrid-warfare-europe-should-study-ukraines-unique-experience> (date of access: 13.03.2026).
3. War in Ukraine: The battleground for the future of Europe. *Chatham House.* 2025. URL: <https://www.chathamhouse.org/events/all/research-event/war-ukraine-battleground-future-europe> (date of access: 13.03.2026).

Ліна Беспалько

Наукова керівниця – доц. Л. Мельничук

ГЛОБАЛЬНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасному світі міжнародна міграція трансформувалася у потужний інструмент геополітичного впливу. Стрімке зростання мобільності населення, зумовлене конфліктами та економічною асиметрією, створює безпрецедентний тиск на державні інституції. Сучасна архітектура безпеки змушена адаптуватися до умов, де людські потоки стають не лише об'єктом гуманітарної допомоги, а й важливим суб'єктом безпекових ризиків [1].

Вплив міграції на національну безпеку є багатовекторним. Першочерговим викликом стала загроза соціально-економічній стабільності. Масовий приплив населення створює навантаження на систему державних фінансів та соціальну інфраструктуру. Неконтрольовані процеси можуть деформувати ринки праці та посилювати соціальну нерівність [2]. Це стає підґрунтям для радикалізації суспільства, що підриває внутрішню політичну стійкість держав.

На регіональному рівні спостерігається інструменталізація міграції. Використання міграційних хвиль як «гібридної зброї» для дестабілізації сусідніх держав стало реальним викликом для європейської безпеки. Штучне спрямування потоків на кордони використовується для виснаження ресурсів противника та тиску на політичне керівництво. Це вимагає від міжнародних об'єднань розробки спільних механізмів колективної відповіді [1].

Для України міграційна безпека є питанням національного виживання. Масовий виїзд населення та внутрішнє переміщення внаслідок агресії створюють критичні загрози демографічній і економічній стабільності [3]. Втрата людського капіталу суттєво обмежує потенціал повоєнного відновлення. Водночас актуальною залишається протидія нелегальній міграції. Боротьба з каналами незаконного переміщення осіб потребує інтеграції України в європейську систему безпеки та вдосконалення моніторингу [2].

Економічна безпека також включає аналіз ремітансів. Хоча перекази підтримують платіжний баланс, вони не замінюють внутрішній розвиток. Стратегічним завданням для сучасної України є створення умов для повернення громадян [3].

Отже, міграційні процеси потребують поєднання контролю, інтеграції та міжнародної співпраці. Ключовим пріоритетом залишається повернення людського капіталу як запоруки довгострокової безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Світлична О., Полякова О., Бережна А. (2023). Вплив зовнішньої міграції на стан національної безпеки України. НІСД. Київ, 2023. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/ad-migratsiya-2023.pdf> (дата звернення: 27.03.2026).
2. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни». Затверджена Указом Президента України № 392/2020. Київ, 2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 27.03.2026).
3. World Migration Report 2024. Geneva: International Organization for Migration (IOM), 2024. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/WMR-2024.pdf> (дата звернення: 27.03.2026).

Анастасія Борова

Науковий керівник –доц. В. Карпо

ЗАХІДНІ КОМУНІКАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ДИСКУРСУ ПРО ДЕМОКРАТІЮ, СВОБОДУ ТА МІЖНАРОДНИЙ ПОРЯДОК

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році актуалізувало військово-політичний та інформаційно-комунікативний вимір сучасних міжнародних конфліктів. Стратегічні комунікації західних держав спрямовані на формування глобального дискурсу, в якому війну інтерпретують крізь призму демократії, свободи, безпеки та збереження міжнародного порядку.

Однією із особливостей є використання стратегічних наративів як інструменту впливу на міжнародну арену та

аудиторію, що формує уявлення про легітимність держав та їхню роль у міжнародній системі[3, с. 381-382]. Війна в Україні подається західними акторами як глобальний конфлікт з наслідками для міжнародної спільноти, а не лише як регіональна криза [3, с. 385-386].

Західний дискурс спирається на протиставлення демократії та авторитаризму: Україна позиціонує себе як держава, що захищає демократичні цінності та принципи суверенітету, а Росія – як держава, що порушує міжнародне право [3, 380]. Це дозволяє мобілізувати підтримку на Заході та формувати широку коаліцію для підтримки України, хоча ефективність наративу може відрізнятись у різних регіонах, зокрема в країнах Глобального Півдня [1, 25].

Країни Заходу активно використовують дипломатичні, медійні та культурні канали для посилення впливу цих наративів, поширюючи інформацію про гуманітарні та військові аспекти конфлікту. Крім того, ключову роль відіграє конструювання образів «героїзму» та «легітимності» України як держави, що бореться за світові цінності.

Сучасні західні комунікаційні стратегії характеризуються мережевою та децентралізованою природою («connective strategic narratives»), що передбачає взаємодію державних і недержавних акторів, включаючи медіа та користувачів соцмереж, для швидкого поширення та адаптації наративів у глобальному інформаційному просторі [2, 123-124]. Соціальні мережі забезпечують динамічність наративів та їхній вплив на громадську думку [2, 129]. Такий підхід дозволяє оперативно реагувати на інформаційні кампанії супротивника та формувати більш широкую підтримку серед різних аудиторій. Важливим елементом є концепція «rules-based international order», яка підкреслює дотримання міжнародного права і підтримку України як захист усієї системи міжнародних відносин [1, 22-24].

Отже, західні комунікаційні стратегії у контексті російсько-української війни поєднують ідеологічні, політичні та технологічні елементи, формуючи глобальний дискурс, який визначає війну як боротьбу за демократію, свободу та міжнародний порядок. Їхня ефективність безпосередньо залежить від здатності адаптуватися до різних аудиторій та умов глобального інформаційного середовища.

Список використаних джерел

1. Batalov, O. (2022). Full-Scale Russian-Ukrainian War in the Context of World-System Analysis. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University. Issues of Political Science*. № 42. P. 21–26. URL: <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2022-42-03> (дата звернення: 31.03.2026).
2. Dapo, T. (2023). Errand war: An observer's perspective on Russian-Ukrainian war. *The International Journal of Humanities & Social Studies*. Vol. 11, Issue 6. P. 123–131. URL: <https://doi.org/10.24940/theijhss/2023/v11/i6/hs2306-022> (дата звернення: 27.03.2026).
3. The Power and Limits of Russia's Strategic Narrative in Ukraine: The Role of Linkage. *Perspectives on Politics*. 2017. Vol. 15, Issue 2. P. 379–395. Режим доступу: <https://doi.org/10.1017/S153759271700007X> (дата звернення: 26.03.2026).

Поліна Булига

Наукова керівниця – проф. О. Любовець

РОЛЬ ЄС У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Повномасштабна війна, розв’язана Російською Федерацією проти України у 2022 році, спричинила значні виклики для аграрного сектору та системи продовольчої безпеки як на національному, так і на глобальному рівнях. Руйнування логістичної інфраструктури, блокада морських портів, зниження виробничих потужностей та ускладнення експорту сільськогосподарської продукції поставили під загрозу стабільність продовольчих поставок. У цих умовах Європейський Союз став ключовим партнером України у забезпеченні продовольчої безпеки та підтримці аграрного сектору.

Одним із ключових напрямів підтримки стало створення так званих «шляхів солідарності» (Solidarity Lanes), які забезпечили альтернативні маршрути експорту української агропродукції до країн ЄС та світових ринків. Завдяки цьому механізму Україна змогла експортувати понад 120 млн тонн продукції у період 2022–2024 рр., що дозволило частково компенсувати втрати від блокади чорноморських портів [1].

Важливим інструментом підтримки стали також торговельні преференції з боку ЄС, зокрема тимчасове скасування мит та квот на українську агропродукцію.

Окрім торговельної підтримки, Європейський Союз надає фінансову та інституційну допомогу для розвитку аграрного сектору та системи продовольчої безпеки. Зокрема, у межах програм EU4SmallFarms та EU4SaferFood передбачено фінансування заходів, спрямованих на гармонізацію українського законодавства з нормами ЄС, підвищення стандартів безпечності харчових продуктів та підтримку малих фермерських господарств [2]. Така допомога сприяє не лише подоланню наслідків війни, але й інтеграції України до єдиного аграрного ринку ЄС.

Нормативно-правовою основою аграрної політики ЄС, яка опосередковано впливає на забезпечення продовольчої безпеки України, є положення Спільної аграрної політики (САР), закріплені, зокрема, у статтях 38-44 Договору про функціонування Європейського Союзу. Основними цілями цієї політики є стабілізація ринків, забезпечення доступності продовольства та підтримка доходів фермерів [3]. У контексті війни ці принципи трансформуються у зовнішній вимір політики ЄС, що передбачає підтримку партнерських країн, зокрема України.

Водночас, реалізація політики підтримки України має і певні виклики. Зростання обсягів імпорту української агропродукції до країн ЄС викликало напруження серед фермерів держав-членів, що призвело до введення певних обмежень та перегляду торговельного режиму [2]. Це свідчить про необхідність балансування між підтримкою України та захистом внутрішнього ринку ЄС.

Отже, роль Європейського Союзу у забезпеченні продовольчої безпеки України в умовах війни є комплексною та багатовимірною. Вище описані заходи дозволяють не лише підтримувати аграрний сектор України, але й забезпечують стабільність глобальних продовольчих ринків.

Список використаних джерел

1. Міністерство закордонних справ України. Співробітництво у сфері сільського господарства. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua> (accessed: 23.03.2026).
2. European Commission. EU support to Ukraine and Solidarity Lanes. URL: <https://commission.europa.eu> (accessed: 23.03.2026).
3. Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU), Articles 38-44. URL: <https://eur-lex.europa.eu> (accessed: 23.03.2026).

Катерина Грехова

Науковий керівник – доц. П. Катеринчук

РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ АНТИУТОПІЯ: СУЧАСНА РОСІЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ РОМАНУ «1984»

У XX столітті Джордж Орвелл створив роман «1984» як попередження людству про небезпеку тоталітаризму, всепроникного контролю та маніпуляції свідомістю. У цьому творі змальовано суспільство, де держава контролює не лише дії людини, а й її думки, переписує історію та формує «правду» відповідно до власних інтересів. На перший погляд, цей світ здається перебільшеною фантазією, однак події сучасності змушують по-іншому поглянути на ідеї Орвелла [1]. Роман попереджає про ризики маніпуляцій, дезінформації та централізації влади, що робить його не лише художнім твором, а й своєрідним аналітичним інструментом для оцінки політичних процесів у XXI столітті.

У XXI столітті деякі риси, описані в романі, можна помітити в реальних політичних системах, зокрема в сучасній Росії. Посилення державного контролю над інформацією, масштабна пропаганда, обмеження свободи слова та переслідування інакодумців створюють підґрунтя для порівняння з антиутопічною моделлю суспільства, представленою у творі. Сучасні технології нагляду, зокрема новий месенджер МАХ, дозволяють контролювати не лише дії громадян, а й їхні думки, причому цей контроль здійснюється цілодобово та онлайн, що робить реальність ще більш нагадуючою орвеллівську антиутопію. Примітно, що подібні механізми спостерігаються не лише у формальних законах, а й у повсякденній практиці – від стеження за соціальними мережами до цензури та арештів за публічні висловлювання.

Заяви представниці російського МЗС Марії Захарової про те, що роман «1984» описує проблеми Заходу, а не Росії, фактично відображають один із ключових механізмів тоталітаризму – підміну реальності [2]. Подібно до світу, змалюваного Орвеллом, сучасна російська влада використовує суперечливі твердження та пропаганду, виправдовуючи війну «необхідністю збереження ми-

ру», що прямо перегукується з орвеллівським гаслом «війна – це мир». Паралельно відбувається концентрація влади, переслідування інакомислячих, обмеження свободи слова та маніпуляція інформацією, що реалізує принцип «Старший Брат стежить за тобою» в буквальному сенсі.

Проблематика полягає у складності розмежування між наявністю окремих обмежень свободи в демократичних країнах і системною, всеохопною несвободою в тоталітарних режимах. Хоча на Заході також існують дискусії щодо свободи слова чи явища «культури скасування», вони не можуть порівнюватися з масштабами контролю та репресій, характерних для сучасної Росії [3]. Розв'язання цієї проблеми полягає у розвитку критичного мислення, здатності оцінювати явища не лише за фактом їх існування, а й за рівнем впливу, масштабом і наслідками, що дозволяє відрізнити демократичні недоліки від ознак тоталітаризму.

Отже, проведений аналіз дозволяє стверджувати, що між моделлю суспільства в романі «1984» та окремими рисами політичної системи сучасної Росії простежуються суттєві типологічні паралелі. Зокрема, йдеться про використання пропаганди як інструменту формування суспільної свідомості, підміну понять, обмеження свободи слова та контроль за громадянами. Водночас ці подібності мають різний ступінь прояву та історичний контекст, що підтверджує доцільність використання антиутопічної моделі як аналітичного інструменту для дослідження сучасних політичних процесів. Роман Орвелла виконує не лише художню, а й пізнавальну функцію, сприяючи глибшому розумінню природи тоталітаризму та його проявів у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Orwell, George. (1949). 1984. London: Secker & Warburg.
2. Chytomo. (1984). 5 небезпек сучасної Росії, які передбачив Орвелл у романі 1984. URL: <https://chytomo.com/5-nebezpek-suchasnoi-rosii-iaki-peredbachyv-orvell-u-romani-1984/> (date of access: 26.03.2026).
3. С4U. Росія та тоталітаризм: порівняння з антиутопією Орвелла. URL: <https://c4u.org.ua/media/news/1849> (date of access: 26.03.2026).

Максим Гук

Науковий керівник – доц. І. Осадца

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ І МОНОПОЛІЗАЦІЯ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ У СТРАТЕГІЇ ГЛОБАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА ВАШИНГТОНА І ПЕКІНА

Сучасний світовий порядок зазнає глибокої структурної трансформації, де геополітична гегемонія дедалі більше визнається технологічним суверенітетом у цифровій сфері. У центрі цього зсуву знаходиться жорстка стратегічна конкуренція між США та Китаєм. Обидві наддержави усвідомлюють, що монополізація платформ та створення суверенної цифрової архітектури є передумовами для збереження глобального лідерства та національної безпеки.

США та Китай використовують різні парадигми цифрового суверенітету. Історично США підтримували відкриту модель глобального інтернету, у якій провідну роль відігравали цифрові платформи, зокрема Google, Apple, Meta, Amazon і Microsoft. Водночас у 2020-х роках Вашингтон поєднує цю модель із міркуваннями національної безпеки та ринкового контролю. Це проявляється, зокрема, в антимонопольних справах проти Google, що свідчить про прагнення держави посилити контроль над концентрацією цифрової влади [4].

А Китай впроваджує державоцентричну доктрину «кіберсуверенітету», прагнучи забезпечити державний контроль над цифровими потоками в межах своїх кордонів. Практично це проявляється у поєднанні суворого внутрішнього регулювання даних, платформ і транскордонних інформаційних потоків із підтримкою національних технологічних корпорацій, таких як Alibaba і Tencent, у зовнішній експансії. Таким чином, китайська модель поєднує внутрішній контроль цифрового простору з просуванням власних платформ і стандартів на зовнішніх ринках [2].

Для стримування технологічного підйому Китаю США спираються на координацію із союзниками у сферах, де Захід збе-

рігає контроль над критичними технологічними вузлами. Прикладом цього є Альянс Chip 4 та Рада з торгівлі і технологій між США та ЄС [3]. Особливе значення мають американські експортні обмеження щодо передових напівпровідників і обладнання для їх виробництва, а також узгодження аналогічних кроків із союзниками. Тому доцільніше говорити не про «технологічний диктат», а про асиметричний вплив США через контроль над критичними технологіями та виробничими ланцюгами.

У відповідь Китай активно переформатовує цифрову інфраструктуру Глобального Півдня через ініціативи, зокрема «Цифровий шовковий шлях». Йдеться про постачання телекомунікаційної інфраструктури, хмарних сервісів, систем відеоспостереження та інших цифрових рішень, доступних для країн, що розвиваються. У результаті Китай посилює свою присутність у цифрових екосистемах Глобального Півдня та просуває власні технологічні стандарти, що частково зменшує ефективність американського санкційного та регуляторного тиску [1].

Отже, боротьба за технологічний суверенітет між Вашингтоном і Пекіном суттєво впливає на трансформацію світового порядку. Розвиток цифрових коаліцій, інфраструктурна експансія та конкуренція платформ посилюють тенденцію до фрагментації глобального інтернету. За таких умов майбутній баланс сил більше залежатиме від того, чиї технологічні стандарти, інфраструктурні рішення та правила цифрового врядування виявляться привабливішими для інших держав.

Список використаних джерел

1. ECDP. URL: <https://ecdpm.org/application/files/7816/8485/0476/Global-approaches-digital-sovereignty-competing-definitions-contrasting-policy-ECDPM-Discussion-Paper-344-2023.pdf>
2. CHINA'S DIGITAL AMBITION. URL: <https://www2.itif.org/2022-NBRsr97-china-digital-ambitions.pdf>
3. Coalition Building and Sino-US Competition in the Digital Era. URL: <https://academic.oup.com/cjip/article/17/4/425/7759853>
4. Department of Justice Wins Significant Remedies Against Google. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/departments-justice-wins-significant-remedies-against-google>

Марія Дарій

Наукова керівниця – доц. О. Звоздецька

БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ РЕЖИМУ ТАЛІБАНУ: МІЖ ІДЕОЛОГІЧНИМ ЕКСТРЕМІЗМОМ І МІЖНАРОДНОЮ ІЗОЛЯЦІЄЮ

Перехід Талібану від статусу озброєного угруповання до ролі офіційної влади в країні – це один із найскладніших процесів у сучасній історії. Коли у 2021 р. міжнародна терористична організація повернувся до Кабула, розпочався унікальний експеримент: як колишні повстанці намагаються перетворитися на державну структуру. Таким чином, наразі талібанський уряд залишається невизнаним світовою спільнотою, але впливає на світ через тероризм, міграцію і дипломатію.

Головним викликом для міжнародної безпеки залишається «двоїста лояльність» режиму: з одного боку, таліби прагнуть міжнародного визнання для стабілізації економіки, з іншого – не можуть розірвати історичний симбіоз із транснаціональними мережами, такими як «Аль-Каїда». Це перетворює територію Афганістану на зону потенційного експорту радикалізму, де державні інститути можуть використовуватися як прикриття для недержавних терористичних акторів.

Для сусідніх держав ідеологічна невідповідність Талібану міжнародним нормам відходить на другий план перед питаннями безпеки та ресурсного обміну. Регіональна стабільність залежить від здатності Талібану виконувати роль «безпекового фільтра»: стримувати наркотрафік та протидіяти експансії ТО «ІДІЛ-Хорасан» (ІД-Х). Останні є спільним ворогом як для Заходу, так і для самого Талібану, оскільки терористична активність ІД-Х у 2022 р. (ракетні обстріли Узбекистану й Таджикистану, напади на посольства РФ та Пакистану) тримає регіон у постійній напрузі. Взамін на стримування радикалів сусідні країни готові до прагматичної взаємодії, включаючи інвестиції у видобуток корисних копалин, вважаючи таку тактику ефективнішою за повну ізоляцію [3].

Попри намагання «Талібану» позиціонувати себе як відповідального державного актора, його природа залишається ра-

дикальною. Успіх угруповання сформував низку глобальних загроз, ключовими серед яких є:

- Мотивація для інших екстремістів. Те, що таліби змогли прогнати війська НАТО та США, стало найкращою рекламою для радикалів у всьому світі. Вони показали: навіть найсильнішу армію світу можна перемогти партизанською війною та хитрістю. Це надихає бойовиків в Африці та на Близькому Сході боротися проти своїх урядів, сподіваючись на такий самий успіх.

- Пропаганда в Інтернеті. Через соцмережі та месенджери таліби просувають образ «непереможних воїнів». Вони переконують молодь, що шлях насильства та радикалізму – це єдиний спосіб досягти мети [2].

- Масова міграція афганського населення. За даними Інституту міграційної політики, станом на середину 2024 р. Афганістан є джерелом 16% усіх біженців у світі. При цьому близько 90% переміщених осіб (за різними оцінками, від 5 до 8 мільйонів людей) зосереджені в Ірані та Пакистані [1].

Отже, сучасний режим Талібану становить багатовекторну загрозу для міжнародної спільноти, виступаючи одночасно ідеологічним символом для радикальних рухів та джерелом гуманітарної нестабільності. Тріумфальне повернення угруповання до влади у 2021 р. створило небезпечний прецедент «демонстраційного ефекту», який надихає екстремістські організації в усьому світі на збройну боротьбу проти легітимних урядів.

Список використаних джерел

1. Naseh M. (2025). One of the World's Largest Refugee Populations, Afghans Have Faced Increasing Restrictions in Iran. *Migration Policy Institute*. January 7, 2025. URL: <https://surl.li/fbmkfc> (дата звернення: 25.01.2026)
2. Farrell T. (2018). Unbeatable: Social Resources, Military Adaptation, and the Afghan Taliban. *Texas National Security Review*. Vol 1. Iss 3. May 2018. URL: <https://surl.li/mtjwwh> (дата звернення: 25.01.2026)
3. The Taliban's Neighbourhood: Regional Diplomacy with Afghanistan. Report №337. *International Crisis Group*. 2024. URL: <https://surl.li/ukcdnv> (дата звернення: 01.02.2026).

Богдан Дев'ятков

Наукова керівниця – доц. І. Макух-Федоркова

ПРОМЕТЕЇЗМ ТА ЙОГО РОЛЬ У МАЙБУТНІЙ ГЕОПОЛІТИЧНІЙ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

Аналіз історії та сучасної геополітики України й Східної Європи свідчить, що Росія й далі зберігає імперське мислення. Існують вагомі підстави вважати, що навіть після зміни влади її прагнення до розширення впливу та тиск на сусідні держави можуть залишатися характерною рисою політики незалежно від конкретного політичного режиму. Останні події чітко продемонстрували, що передусім українці, а також окремі народи в різних частинах світу, зацікавлені в подоланні імперської політики та її наслідків. Тому саме на них значною мірою покладається відповідальність за формування нової геополітичної стратегії, спрямованої на стримування можливого відродження російського імперського впливу.

Прометеїзм – це зовнішньополітична стратегія, що була запропонована Юзефом Пілсудським та його політичними союзниками у 20 ст., як гарант виживання нововідновленої Польської держави, через створення постійної нестабільності на території Росії, як між політичними силами, так і етнічними групами. Прометеїзм передбачав постійну підтримку націоналістичних угруповань поневолених народів Росії через освітню, соціальну, військову, політичну та шпигунську діяльність на території Польщі, Росії та третіх країн.

Попри те, що цей підхід був стратегічно виправданим в той період, не можна не згадати значні прогалини у його системі. Однак їх можна пробачити, враховуючи новаторство та геніальність корінної ідеї. Ю. Пілсудський бачив фінальну стадію цього плану, як буферну зону, за якою існувала б Росія. Навіть у випадку її можливого падіння, Польща не планувала приймати участь у подальшому житті Росії, окрім як у діяльності з недопущення її відродження. Польській прометеїзм не зацікавлений у включенні в свою концепцію інтересів поневолених народів, що може нести нищівні наслідки для регіону у сьогоденні та у майбутньому.

Сьогодні, як і століття тому, Українська держава змушена стримувати постійну агресію з боку Росії. Досвід історії показує, що Україна не може гарантувати свою безпеку виключно із застосуванням традиційних збройних сил. Прометеїзм підкреслює ключову слабкість Росії – її поліетнічний склад населення, що не пов'язаний ні релігійно, ні етнічно, ні лінгвістично, але ці народи і досі змушені асимілюватися у чужій їм державі через завоювання, що відбулися кілька сотень років тому.

Україна, навіть з великим бажанням, не може прийняти у ідентичній формі прометеїзм Ю. Пілсудського, через його неактуальність у новому тисячолітті. Натомість Україні слід створити власну форму прометеїзму, який можна назвати «віталістичним», адже головним завданням його застосування буде збереження та піднесення Української держави та етносів, що поневолені Росією.

Україна має офіційно закріпити цю доктрину, яку вже частково реалізує, зокрема через формування на кшталт Російського добровольчого корпусу. Водночас цю діяльність слід зробити системою й всеохопною, розширивши її до інтелектуальної співпраці з європейськими колами та представлення інтересів поневолених народів як у межах, так і поза естеблїшментом. В Україні варто створювати інститути таких народів, публікувати заборонені в Росії твори, а також надавати можливості для проживання й викладання дисидентським політикам і науковцям, які зазнали переслідувань через свою національну ідентичність.

Список використаних джерел

1. Wasielewski P. (2025). Prometheism A Polish covert action program. The Foreign Policy Research Institute. USA. 82 p. URL: <https://www.fpri.org/article/2025/05/prometheism-a-polish-covert-action-program/> (date of access 11.03.2026)
2. Vuving A. (2020). Great power competition: lessons from the past, implications for future:Asia-Pacific Center for Security Studies. USA, pp 13-36.

Олександра Зінчук

Наукова керівниця – доц. І. Макух-Федоркова

МІЖНАРОДНІ КОМУНІКАЦІЇ У КОНТЕКСТІ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ПОЛІТИКИ ДОВІРИ ТА ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Чорнобильська катастрофа 1986 р. стала однією із наймасштабніших техногенних трагедій ХХ ст. Вибух глибоко вплинув не лише на екологічну, соціальну та економічну ситуацію в СРСР, але й на глобальну політику безпеки, міжнародні комунікації та довіру між державами. Саме Чорнобиль є прикладом того, як у сучасному світі будь-яка катастрофа стрімко перетворюється на проблему міжнародного масштабу, навіть якщо спочатку вона мала локальний характер. Радіоактивні викиди не мали кордонів, тому питання своєчасного та достовірного інформування міжнародної спільноти набувало першочергового значення. Звісно після інформування своїх громадян, яке, на жаль, провели неналежно.

У перші дні після вибуху радянське керівництво намагалося приховати масштаби трагедії, поширюючи мінімальні або спотворені дані. У газетах, зокрема в «Правді» повідомлялося лише про «незначну технічну несправність» та «пожежу на станції, яку ліквідовано», хоча рівень радіації вже перевищував норму в інших країнах Європи. Така політика призвела до кризи довіри як усередині СРСР, так і на міжнародному рівні. Зазначається, що радянська комунікативна модель ґрунтувалася на принципі «замовчування заради стабільності», що перетворило державну інформаційну політику на засіб маніпуляції [1, с. 52-73].

Британські та американські видання, зокрема *The Guardian*, першими повідомили світові про аварію. У статті «Radioactive Russian dust cloud escapes» від 29 квітня 1986 року журналісти описали викиди радіації над Європою, коли радянські офіційні джерела ще заперечували будь-яку небезпеку [2]. Саме через них уряди інших держав отримували перші дані про радіоактивне забруднення повітря, що дозволило Швеції та Німеччині розпочати власний моніторинг рівня радіації. У відповідь на цю публі-

кацію, радянські представники змушені були визнати аварію офіційно. Цей випадок став прикладом того, як міжнародні комунікації, здатні впливати на політичні рішення навіть у закритих суспільствах [2].

Після розголосу трагедії Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) розробило нові стандарти відкритості та оперативності в наданні інформації. Зокрема, було прийнято Конвенцію про оперативне оповіщення про ядерну аварію (1986 р.) [3].

Якщо розглядати ситуацію з точки зору семіотики, можна побачити різницю між денотатом (реальними подіями – вибухом, викидом радіації) та конотатом (применшенням та недостовірністю фактів). Цей розрив показав, як маніпуляції мовою формують уявлення про події та впливають на міжнародну довіру.

Отже, Чорнобильська катастрофа стала ще й комунікаційною кризою. Вона довела, що своєчасне, правдиве інформування – це складова глобальної безпеки, а замовчування може призвести до катастрофічних наслідків. Щодо політики мінімізації та замовчування аварії радянськими ЗМІ, впливає один висновок – погіршення міжнародної комунікації. Зменшення важливості фактів та даних призвело до того, що країни втратили довіру до офіційної інформації СРСР. Відсутність прозорої інформації посилила скептицизм щодо здатності СРСР виконувати міжнародні зобов'язання й швидко інформувати про ризики величезного масштабу.

Список використаних джерел

1. Барановська Н. (2011). Чорнобильська трагедія. Нариси з історії: монографія. Київ: Інститут історії України. 254 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Baranovska_Nataliia/Chornobylska_traheidiia_Narysy_z_istorii.pdf (дата звернення 16.03.26)
2. David Fairhall. (1986). Radioactive Russian dust cloud escapes – archive. The Guardian, 29 April 1986. URL: <https://www.theguardian.com/environment/1986/apr/29/energy.russia> (date of access 16.03.26)
3. International Atomic Energy Agency. Convention on Early Notification of a Nuclear Accident. Vienna: IAEA, 1986. URL: <https://www.iaea.org/topics/nuclear-safety-conventions/convention-early-notification-nuclear-accident> (date of access 16.03.26).

Анастасія Кіцюк

Науковий керівник – доц. І. Макух-Федоркова

СТАНОВЛЕННЯ ГОЛЛІВУДУ У 1920-1930-Х РР. ЯК ЧИННИКА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ США У СВІТІ

Становлення Голлівуду у 1920-1930-х роках стало одним із ключових чинників формування міжнародного іміджу США як культурної, економічної та технологічної потуги. У цей період американська кінематографічна індустрія переживала революційні зміни, які мали далекосяжні наслідки для того, як світ сприймав Сполучені Штати. 1920-ті роки ознаменувалися стрімким розвитком студійного виробництва, коли у Лос-Анджелесі сформувався справжній центр кіноіндустрії – Голлівуд. Великі кінокомпанії, такі як Метро-Голдвін-Маєр, Ворнер Бразерс та Парамаунт Пікчерз, створювали повноцінну виробничу систему: від сценарію та зйомок до монтажу й розповсюдження.

Значним чинником було впровадження технологій, які змінили саме мистецтво кіно. У кінці 1920-х років з'явилися звукові фільми – «talkies», які перетворили кіно на ще більш універсальний і масовий засіб комунікації. Звукове кіно давало змогу не лише демонструвати розмаїття мов і музики США, а й експортувати певний американський спосіб життя [1].

Важливою складовою розвитку Голлівуду в цей період стала поява так званої «зіркової системи» (star system), яка перетворила акторів на повноцінні бренди. Кінокомпанії цілеспрямовано формували публічні образи акторів, контролювали їхню поведінку поза знімальним майданчиком і створювали навколо них ореол гламурного життя. Це сприяло не лише підвищенню касових зборів, а й поширенню певних соціальних і культурних стандартів – моди, стилю життя, уявлень про успіх і красу.

Не менш значущим був вплив Голлівуду на розвиток глобального кіноринку. Американські студії активно вибудовували мережі дистрибуції, що дозволяло їм домінувати в кінотеатрах Європи, Латинської Америки та інших регіонів. Це фактично створило ситуацію, коли національні кінематографії багатьох

країн змушені були конкурувати з високобюджетною та технічно досконалою продукцією США. У результаті американські фільми не лише задавали стандарти якості, а й впливали на зміст і форму кіно в інших культурах, сприяючи певній уніфікації масової культур.

Крім того, Голлівуд став майданчиком для інтеграції різних культурних впливів, адже до США активно емігрували митці з Європи – режисери, оператори, композитори. Вони привносили нові стилістичні рішення, зокрема елементи німецького експресіонізму чи французького авангарду, що збагачувало американське кіно і робило його ще більш привабливим для міжнародної аудиторії. Така культурна синергія сприяла тому, що Голлівуд не лише експортував американські цінності, а й адаптувався до глобального контексту, посилюючи свій вплив.

У підсумку, у 1920-1930-х роках Голлівуд сформувався не просто як центр кіновиробництва, а як потужний інструмент «м'якої сили», який через кіно впливав на економіку, культуру та світогляд різних суспільств. Його вплив виходив далеко за межі екранів, проникаючи у повсякденне життя людей і формуючи глобальні уявлення про модерність, успіх і саму ідею «американської мрії».

Список використаних джерел

1. The Golden Age of Hollywood: A Deep Dive into the Classic Film Era (1920s-1960s). EditMentor. URL: <https://editmentor.com/blog/the-golden-age-of-hollywood-a-deep-dive-into-the-classic-film-era-1920s-1960s/> (accessed: March 19, 2026).
2. Part X: Hollywood and Radio in the 1930s. Kennedy Center Education. URL: <https://www.kennedy-center.org/education/resources-for-educators/> (accessed: March 19, 2026).

Софія Коваль

Наукова керівниця – доц. О. Звоздецька

РОЛЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПОЛУ У ПРОТИДІІ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

Кіберзлочинність у XXI ст. перетворилася на динамічне соціально-правове явище, що характеризується стрімким зростанням і використанням інформаційних систем як знаряддя або об'єкта посягання. Пріоритетною метою таких злочинів є встановлення контролю над електронними ресурсами, ексфільтрація конфіденційних даних та дезорганізація роботи критичних інформаційних мереж задля отримання фінансових чи стратегічних вигод.

Еволюція кіберзлочинності, зумовлена глобальною цифровізацією, характеризується транскордонністю, високою латентністю та складністю атрибуції атак. Ефективна протидія таким загрозам потребує комплексного поєднання правових, технічних та організаційних заходів. Ключовою інституцією у цьому процесі є Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю (ЕСЗ), створений у 2013 р. у структурі Європолу (Гаага). Діяльність ЕСЗ спрямована на подолання наслідків технічної підготовки правопорушників та стимулювання обміну даними між державним і приватним секторами.

Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю (ЕСЗ) забезпечує комплексну оперативну, стратегічну та цифрову криміналістичну підтримку держав-членів у розслідуваннях фінансових махінацій, сексуальної експлуатації та деструктивних атак на критичну інфраструктуру. Важливим інструментом транскордонної координації є створена у 2014 р. Спільна цільова група J-SAT, яка консолідує зусилля правоохоронців у боротьбі з глобальними кіберзагрозами. Аналітична спроможність Центру реалізується через підготовку щорічного флагманського звіту ІОСТА, що визначає актуальні вектори злочинності та стратегічні рекомендації для сектору безпеки. Окрім технічної експертизи, ЕСЗ виступає платформою для інституційної взаємодії, організовуючи профе-

сійне навчання та об'єднуючи зусилля поліцейських структур, приватного сектору й наукових кіл для зміцнення загальноєвропейської кіберстійкості [1].

Висока ефективність такої архітектури підтверджується результатами 2024 р., протягом якого за підтримки Центру було реалізовано 535 операцій, проведено 31 етап активних заходів та здійснено 199 арештів ключових фігурантів кіберзлочинних угруповань [2].

Ефективність міжнародної кооперації підтверджується успішними операціями з ліквідації глобальних кіберзагроз. Спільні дії Європолу та Microsoft дозволили зруйнувати екосистему Lumma Stealer, однієї з наймасштабніших у світі екосистем із викрадення та продажу персональних даних, нейтралізувавши інфраструктуру з 1300 доменів та 394 000 інфікованих пристроїв. Аналогічним взірцем транскордонної протидії стала операція «Кінець гри» (листопад 2025 р.), у ході якої силами 10 країн та 30 організацій було знешкоджено понад 1000 серверів шкідливого ПЗ (Rhadamanthys, VenomRAT, Elysium). Було знешкоджено понад 1000 серверів, вилучено 20 доменів та арештовано ключового фігуранта, який мав доступ до 100 000 криптогаманців жертв. Ці кейси демонструють стратегічну значущість державно-приватного партнерства та координаційної ролі Європолу в руйнуванні кримінальних ринків і захисті активів сотень тисяч користувачів.

Загалом, Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю є центральним вузлом для боротьби з кіберзлочинністю в ЄС: він об'єднує національні правоохоронні органи, забезпечує експертний технічний та судово-медичний потенціал, керує стратегічною розвідкою через звіти, координує основні операції та є частиною довгострокового планування безпеки ЄС.

Список використаних джерел

1. European Cybercrime Centre: Structure and Collaboration. EUROPOL. URL: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-cybercrime-centre-ec3/european-cybercrime-centre-structure-and-collaboration> (дата звернення 16.11.2025).
2. Consolidated Annual Activity Report 2024. EUROPOL. URL: <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/296825/Europol%20CAA%202024.pdf?utm> (дата звернення 16.11.2025).

Ангеліна Колесніченко
Науковий керівник – доц. В. Макар

ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНІ ДИСКУСІЇ В НІМЕЧЧИНІ ЩОДО ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ

Початок повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року став переломним моментом для системи міжнародних відносин та безпеки в Європі. Постали питання підтримки: від військової до економічної. Німеччина як одна з провідних демократій Заходу відіграє важливу роль у оснащенні України необхідними ресурсами.

За період 2022-2026 років Німеччина надала військової допомоги приблизно на 55 млрд євро [1], до якої входять системи протиповітряної оборони, танки, бронетехніка, артилерія, боєприпаси, безпілотні літальні апарати, а також програми підготовки українських військовослужбовців. Окрім військової підтримки, Німеччина забезпечує значну фінансову та гуманітарну допомогу Україні. Вона включає фінансування державного бюджету, підтримку енергетичної інфраструктури, гуманітарні програми, допомогу внутрішньо переміщеним особам та участь у відновленні зруйнованих об'єктів. Загальний обсяг цивільної, фінансової та гуманітарної допомоги Німеччини Україні за цей період оцінюється приблизно у 39 млрд євро [1].

Результати репрезентативного опитування INSA для видання Bild, у якому взяло участь близько 1002 респондентів, свідчать, що 52 % німців підтримують ідею посилення допомоги Україні з боку країн Заходу [2]. З них 28 % підтримують одночасно військову та фінансову допомогу, 12 % – лише фінансову допомогу, а ще 12 % – лише військову допомогу.

Серед прихильників особливо виділяються солідарні з Україною виборці СДПН, серед яких 74 % підтримують посилення допомоги Україні. Серед виборців CDU/CSU та партії «Зелених» цей показник трохи нижчий і становить близько 70 %.

Приблизно 35 % респондентів не підтримують подальшу допомогу Україні [2]. Така позиція частково пояснюється історич-

ним спадком поділу країни після Другої світової війни на західну та східну частини, де Схід перебував під впливом СРСР. Тому сьогодні серед частини населення Східної Німеччини спостерігається більша лояльність до Росії. Це підтверджується, зокрема електоральними вподобаннями федеральних земель сходу Німеччини. Де на останніх виборах у Бундестаг у 2025 році, більшість голосів здобула партія «Альтернатива для Німеччини», яка виступає за налагодження відносин з РФ та припинення військової та економічної підтримки України [3].

Отже, Німеччина є одним із ключових партнерів України, надаючи значну військову, фінансову та гуманітарну допомогу. Водночас питання підтримки України залишається предметом внутрішньополітичних дискусій у німецькому суспільстві.

Список використаних джерел

1. How Germany is supporting Ukraine. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/germany-aid-for-ukraine-2192480> (дата звернення: 13.03.2026)
2. Deutsche wollen mehr Hilfe für Ukraine. URL: <https://www.bild.de/politik/inland/putin-stoppen-mehrheit-fordert-mehr-ukraine-hilfe-69871fa3eaacbece9fd1ef18> (дата звернення: 10.03.2026)
3. Bundestagswahl 2025. URL: <https://www.bundeswahlleiterin.de/bundestagswahlen/2025/ergebnisse/bund-99/land-12.html> (дата звернення: 11.03.2026).

*Елизавета Кормиш**Наукова керівниця – доц. І. Макух-Федоркова*

РЕКРУТИНГ ТА ІДЕОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ «ІСЛАМСЬКА ДЕРЖАВА»

Для організації «Ісламська держава» (ІД) залучення дітей було не просто вимушеним заходом, а головною довгостроковою моделлю будівництва держави. Навіть після територіальних втрат, тисячі дітей, яких виховала пропагандистська машина, залишаються безпековою проблемою. ІД досі вербує підлітків у ряди радикалів через те, що малеча краще піддається вихованню, тому питання рекрутингу та ідеологічного формування дітей серед терористів залишається актуальним. Діти вважалися морально чистішими за дорослих, оскільки, на думку ідеологів, вони ще не зазнали впливу демократичних цінностей. Це призвело до створення покоління ідеологічно відданих бійців, яких організація називала «Левенятами Халіфату».

Основним інструментом залучення на ранніх етапах була мережа офісів «Дават». У своїх відеороліках ІД створювала образ нової утопії, де діти представлені як повноправні громадяни, що мають доступ до сучасної освіти, медичного та соціального страхувань. Пропаганда використовувала естетику відеоігор, наприклад, Call of Duty, для залучення підлітків, де демонструвала життя бойовика як звичайну пригоду, а у таких містах, як Ракка та Дейр-ез-Зор, діти були присутні на публічних стратах [2]. Ідеологічне виховання починалося з ізоляції дитини від попереднього соціального досвіду. Було чотири стадії: формування, навчання, тренування та спеціалізація. Процес радикалізації був спрямований на руйнування зв'язків з родиною, якщо вона не поділяла поглядів організації. Освітня система стала головним інструментом поширення пропаганди. З навчальних планів вилучили історію, географію, філософію та образотворче мистецтво. Замість них дітям викладали основи джихаду та релігійні догми у трактуванні ІД [1]. Відбулася мілітаризації точних наук: у підручниках з математики дітям пропонували рахувати кількість танків, автоматів,

куль. Також ІД розробила спеціальні додатки на телефони, такі як «Nugoof» (Букви), де діти вивчали алфавіт через слова «гвинтівка», «бомба» чи «шахід». Пропаганда була спрямована на створення образу молодого бійця, який не відчуває страху та болю. Діти з раннього віку проходили через втрату чутливості до насильства. Їх змушували грати у футбол відрізними головами [1]. Також існують свідчення, що у тренувальних таборах Тель-Аб'яда та Ракки хлопчиків віком від 5 років вчили обезголовлювати ляльок. Після ідеологічного курсу діти потрапляли до спеціалізованих таборів, де проходили фізичні випробування: біг під сонцем, сон у холодних приміщеннях та постійні побиття для загартовування духу. Підлітків використовували у ролі бійців-смертників, також вони часто ставали «живим щитом» під час авіаударів. Ними користувались для розвідки та перенесення боеприпасів на лінію фронту. Підростаючи покоління навчали, що вірність організації стоїть вище за вірність батькам.

Отже, з цього аналізу можна зробити висновок, що ідеологічне виховання дітей у ІД не було побічним продуктом війни, малеча розглядалась як стратегічний ресурс, а використання неповнолітніх трактувалось як можливість забезпечити підтримку радикальних поглядів і їхній розквіт. У підлітках вбачали ресурс, яким можна користуватися у сферах розвідки, шпигунства, фронтового наступу, вчинення терористичних атак та забезпечення медичної підтримки. Як зазначають дослідники, такі діти виховані на жорстокості та непристосовані до життя в мирному соціумі, тому їхня інтеграція в розвинуте суспільство майже неможлива як з психологічної, так і правової точки зору.

Список використаних джерел

1. Benotman N., Malik N. (2016). The Children of Islamic State. London: Quilliam. 101 p.
2. Sandi O. (2022). Affiliated with ISIS: Challenges for the Return and Reintegration of Women and Children. Baghdad: UNDP Iraq. 62 p.

Юлія Крицька

Наукова керівниця – доц. Л. Мельничук

МЕГАІВЕНТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ: КЕЙС ЗИМОВИХ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР 2014 РОКУ

Олімпійські ігри є ефективним інструментом «м'якої сили» держав. Вони дають змогу країнам демонструвати свою економічну потужність, культурну унікальність, політичну стабільність, водночас формуючи позитивний імідж держави на світовій арені. Завдяки глобальному висвітленню в медіа, масовим трансляціям та урочистим церемоніям відкриття й закриття, такі події стають потужним засобом привернення уваги міжнародної спільноти, що здатен впливати одночасно на світову громадську думку та на думку власного населення.

Олімпійські ігри 2014 року в Сочі стали яскравим прикладом використання Росією «м'якої сили». Хоча офіційна риторика наголошувала на відкритості та толерантності Росії, проте обмеження свободи слова й прав ЛГБТ-спільноти залишали негативне враження у західних спостерігачів [2]. Саме тому основною метою заходу можна вважати демонстрацію «політичної мускулатури» країни. Те, що Сочі 2014 стали одними з найдорожчих Олімпіад в історії, а її спортсмени «гарно себе показали», лише підкреслювало рівень амбіцій та «мускулатуру» Кремля. Тож не дивно, що зовнішній аудиторії це демонструвало відновлення ролі держави як впливового гравця на світовій арені, тоді як для власного населення показовий розмах ігор створював відчуття єдності та гордості за свою державу та її спортсменів [1].

Під час Олімпійських Ігор у Сочі 2014 року Кремль також не уникав поширення власних наративів. Основними з них стали меседжі про історичну спадкоємність Росії, її культурні й технологічні досягнення, а також єдність нації та «братські народи». Це дозволило їм ефективно вплинути на формування думки міжнародної спільноти, яка перебуває «не в контексті», а також закріпити потрібні наративи у головах власного населення. Саме

тому Олімпіада відіграла важливу роль у створенні сприятливого інформаційного фону для подій в Україні. Після втечі президента Віктора Януковича Росія активно використала міжнародний контекст, демонструючи Сочі як ознаку модернізації та сили держави, що відволікало увагу від політичної нестабільності в регіоні, який її дуже цікавив[1].

Незабаром після завершення Олімпіади Росія анексувала Крим, що стало початком серйозного міжнародного конфлікту та нової хвилі напруженості у відносинах із США та країнами НАТО [2]. Олімпійські ігри у Сочі не були офіційним прикриттям для вторгнення, проте вони стали ефективним інструментом «м'якої сили», який дозволив зміцнити внутрішню підтримку режиму, відволікти міжнародну увагу та підготувати громадську думку до анексії Криму. Масштабне висвітлення подій, патріотичні меседжі та демонстрація національної єдності створили у суспільстві враження легітимності та непереборної сили Росії.

Таким чином, XXII Зимові Олімпійські ігри в Сочі продемонстрували, як міжнародні спортивні події можуть стати потужним інструментом реалізації зовнішньополітичних цілей. Формування сприятливого інформаційного та символічного середовища напередодні анексії Криму підтверджує, що поєднання «м'якої сили», медіа та масових спортивних подій виступає дієвим механізмом впливу на суспільну думку як всередині держави, так і за її межами.

Список використаних джерел

1. Kobierecki M. M. (2016). Russia and Its International Image: From Sochi Olympic Games to Annexing Crimea. *International Studies. Interdisciplinary Political and Cultural Journal*. Vol. 18, no. 2. P. 165–186. URL: <https://doi.org/10.1515/ipcj-2016-0016>
2. Tenneriello S. (2019). Staging Sochi 2014: The Soft Power of Geocultural Politics in the Olympic Opening Ceremony. *Theatre Research International*. Vol. 44, no. 1. P. 23–39. URL: <https://doi.org/10.1017/s0307883318000822>.

Софія Кубляк

Наукова керівниця – доц. О. Звоздецька

ДІЯЛЬНІСТЬ ФЕДЕРАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ З БЕЗПЕКИ ІНФОРМАЦІЇ (BSI) У РОЗБУДОВІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ КІБЕРБЕЗПЕКИ ФРН

Цифровізація економіки та державного управління в Німеччині активно розвивається, що значно підвищує залежність від інформаційно-комунікаційних технологій. За даними Statista, понад 70% підприємств у ФРН активно використовують цифрові сервіси, водночас зростає і кількість кіберінцидентів [2]. Інвестиції у кібербезпеку в країні стабільно зростають, ринок демонструє щорічний приріст понад 20%. Економічні збитки від кібератак у Німеччині оцінюють у мільярди євро щорічно, включно з втраченою довірою та іміджем компаній. У сучасних умовах кібербезпека стала невід’ємною складовою національної безпеки, адже атаки на цифрову інфраструктуру можуть порушити роботу державних органів, підприємств, а також критичні сектори, такі як енергетика й транспорт. Відповідно, виникла нагальна потреба в централізованому органі, який би координував усі зусилля у цій сфері.

Федеральне управління з безпеки інформації (Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik, BSI) – це центральний державний орган, відповідальний за формування, координацію і реалізацію національної політики у сфері захисту інформаційних технологій, створене 1991 р. Кількість посад у BSI подвоїлася між 2016 і 2019 рр. майже до 1290. Воно підпорядковується Міністерству внутрішніх справ ФРН і виступає головним координатором екосистеми кібербезпеки, забезпечуючи захист урядових ІТ-систем, оцінює та сертифікує ІТ-системи та послуги, безперервний моніторинг кіберзагроз, а також оперативне реагування на кіберзагрози через діяльність федеральної команди CERT-Bund (Computer Emergency Response Team), що забезпечує координацію зусиль у разі виникнення масштабних інцидентів [1].

Ключовими викликами для BSI є деструктивні ransomware-атаки на державний, медичний та корпоративний сектори, а також

поширення методів соціальної інженерії. Резонансна ransomware-атака на університетську клініку Дюссельдорфа (2022 р.) ілюструє потенціал переходу цифрових загроз у площину реальної небезпеки для життя та здоров'я громадян через паралізацію критичної соціальної інфраструктури. Низький рівень розпізнавання фішингу серед населення (близько 50% [1]) підтверджує критичність «людського фактора» у системі кіберзахисту ФРН. Окремим вектором діяльності BSI є протидія кібершпигунству та промисловому шпіджажу, що становлять загрозу стратегічним інтересам ФРН.

Проте BSI стикається з викликами – критичною нестачею кваліфікованих кадрів, швидкістю еволюції кіберзагроз, а також труднощами у забезпеченні захисту великих приватних структур, які складають понад 80% критичної інфраструктури країни. Як зазначив президент BSI Ганс Клаппер: «Брак кваліфікованих кадрів залишається однією з найбільших проблем кібербезпеки в Німеччині, а складність загроз потребує посилення співпраці між державою і приватним сектором».

Отже, BSI є основою національної кібербезпеки Німеччини, що об'єднує нормативний, технологічний і організаційний потенціал країни. Його роль зростає із розвитком цифрових технологій, і для подальшого підвищення ефективності доцільним є посилення співпраці з приватним сектором, інвестування у технології і розвиток освіти у галузі кібербезпеки.

Список використаних джерел

1. Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik (BSI). Jahresbericht 2023. URL: <https://www.bsi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/BSI/Publikationen/Lageberichte/Lagebericht2023.html> (дата звернення: 01.02.2026)
2. Bundesministerium des Innern und für Heimat. Cybersecurity Strategy Germany. Berlin, 2023. URL: https://www.bsi.bund.de/EN/Service-Navi/Presse/Pressemitteilungen/Presse2023/231102_report_on_the_state_of_IT-security.html (дата звернення: 12.02.2026).

Руслан Куземчак
Науковий керівник – доц. П. Катеринчук

ВІЗУАЛЬНА ПРОПАГАНДА КНДР У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ЗОБРАЖЕННЯ ВЛАСНИХ ВІЙСЬКОВИХ У ПІВНІЧНОКОРЕЙСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ

19 червня 2024 року між РФ та КНДР був підписаний «Договір про всеохопне стратегічне партнерство». Згідно з договором, держави мали допомагати один одному у випадку прямої загрози військового вторгнення, та за потреби – провести переговори та зробити певні практичні дії. Потенційно було можливим, що Пн. Корея застосує власні війська і допоможе «союзнику», зрештою так і сталося. Наприкінці жовтня 2024 р. перші північнокорейські підрозділи з'явилися на Курському напрямку. Ця подія власне і знайшла відбиток у сучасному мистецтві КНДР.

За даними RFE/RL, відомо, що в Москві відбулася виставка під назвою «Країна великих людей», де йшла мова про «подвиги» північнокорейських солдат [2]. На виставці були презентовані 123 роботи, основними сюжетами яких стали: північнокорейські солдати, присутність яких довгий час Росія не розголошувала, російські солдати та міцна «дружба» перших із другими. Солдати КНДР зображуються хоробрими та непереможними. На рисунку під назвою «Героїчні борці за гідність та честь Батьківщини» зображують північнокорейських солдат після важкого бою, також простежується й українська символіка, тобто – державний стяг на військовій техніці, яка була знищена. Необхідно звернути увагу на зображенні українських військових у карикатурах.

Згідно з вище згаданим джерелом, у жовтні 2025 р. відбулася ще одна виставка під назвою «Пліч-о-пліч», де було презентовано серію карикатур, котрі відображали загибель українських військових від рук «майстерних» солдат Пн. Кореї [1]. На нашу думку, ці дві виставки дають можливість побачити прояв російсько-української війни в сучасному мистецтві КНДР під впливом пропаганди. Наприкінці січня 2026 року стало відомо про візит

Кім Чен Ина, верховного лідера КНДР. Видання NK News, зазначає про його візит до Студії мистецтв Мансуде, де він оглянув процес створення різних об'єктів, зокрема статую північнокорейському солдату, оброблену золотом [3]. «Не дивлячись на російську присутність, Родонг Сінмун, офіційна газета ЦК Трудової партії Кореї, не згадує РФ, Україну чи Курський регіон...» [3]. Звіт сфокусований натомість на підвищенні національної гордості, що контрастує із зусиллями Москви вшанувати як солдат КНДР, так й російських на спільних виставках.

Отже, всі вище згадані події дають глибше зрозуміти явище сучасного мистецтва Пн. Кореї та поглянути на події російсько-української війни через призму пропаганди КНДР. Вона доводить нам тезу «мистецтво – не існує поза політикою». Більш того, мистецтво на пряму залежне від форми правління та ідеології в тій чи іншій державі.

Список використаних джерел

1. Чаплл Е. Гротеск і карикатура: як Північна Корея зображає загибель українських військових. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/pivnichna-koreya-rosiya-vystavka-propahanda/33560867.html> (дата звернення: 13.03.2026).
2. RFE/RL. From Denial To Display: North Korea Glorifies Fight Against Ukraine. Radio Free Europe / Radio Liberty. URL: <https://www.rferl.org/a/north-korea-propaganda-art-russia-ukraine-war/33556370.html> (дата звернення: 13.03.2026).
3. Sokolin A. Kim Jong Un inspects statues honoring North Korean soldiers who fought Ukraine | NK News. NK News – North Korea News. URL: <https://www.nknews.org/2026/01/kim-jong-un-inspects-statues-honoring-north-korean-soldiers-who-fought-ukraine/> (дата звернення: 13.03.2026).

Софія Кишевжінська

Науковий керівник – доц. П. Катеринчук

РОЗШИРЕННЯ НАТО В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України стала точкою неповернення для системи міжнародних відносин, остаточно зруйнувавши архітектуру європейської безпеки, що базувалася на принципах Гельсінського заключного акту. Спроба РФ зупинити розширення НАТО призвела до зворотного ефекту: консолідації Заходу та безпрецедентного зростання Альянсу.

До 2022 року НАТО намагалося балансувати між обороною східного флангу та діалогом із Москвою. Поки НАТО уникало рішень задля «недопущення ескалації», Росія цілеспрямовано використовувала міф про «екзистенційну загрозу» від Альянсу як ідеологічне виправдання для власної агресії та гібридних війн проти сусідів [1, с. 14-16]. Відмова надати Україні та Грузії ПДЧ у 2008 році через політику умиротворення створила в регіоні «сірі зони безпеки», що лише спровокувало російську агресію.

Злам парадигми після 24 лютого 2022 року зумовив стрімку трансформацію безпекової свідомості європейських країн. Найбільш показовим прикладом стало «Північне розширення» Альянсу – відмова Фінляндії та Швеції від багатолітньої політики військового нейтралітету. Їхній вступ до НАТО докорінно змінив стратегічний баланс сил у Північній Європі, перетворивши Балтійське море на фактичне «внутрішнє озеро» Альянсу та суттєво ускладнивши можливості РФ для проєктування сили в регіоні. Це розширення довело, що в умовах руйнування міжнародного права статус нейтралітету більше не є дієвою гарантією державного суверенітету [2, с. 7-9]. Шлях до практичного членства в НАТО має перешкоди. Поки Україна не захищена 5-ю статтею Вашингтонського договору, РФ використовуватиме війну на виснаження для блокування нашого вступу. Тимчасовою альтернативою пов-

ноцінним гарантіям безпеки стала мережа двосторонніх безпекових угод. Проте, як зазначають вітчизняні дослідники, такі асиметричні формати підтримки є лише перехідним етапом і не можуть слугувати повноцінною чи довгостроковою альтернативною статті 5 [2, с. 11-12].

Вступ України до НАТО є не фактором ескалації, а єдиним запобіжником подальшої агресії РФ та умовою стабільності в Європі. Ключове завдання нашої дипломатії – щонайшвидше перетворити декларації про «незворотний шлях» у формальне запрошення та фактичне членство.

Список використаних джерел

1. Кравченко В. В., Орлик В. В., Замікула М. О. (2021). Сучасний стан і перспективи розвитку й трансформації північноатлантичного альянсу. НІСД. Київ. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/nato.pdf> (дата звернення: 11.03.2026).
2. Александров О., Веселовський А., Каракуц О., Кононенко К., Орлик В., Паламарчук М., Ярмоленко В. (2025). Перспективи формування нової європейської системи безпеки та місце в ній України. НІСД. Київ. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2025-10/ad_evropeyska-sistema-bezpeki_10102025_zamina2810.pdf (дата звернення: 11.03.2026).
3. Washington Summit Declaration. 2024. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2024/07/10/washington-summit-declaration> (дата звернення: 11.03.2026).

Софія Лазоренко

Наукова керівниця – доц. І. Макух-Федоркова

ВПЛИВ ТІКТОК НА МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ПОКОЛІННЯ Z І ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ НАРАТИВІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

У сучасному цифровому суспільстві соціальні мережі стали одним з основних каналів для спілкування та отримання інформації, особливо серед молоді. Однією з найпопулярніших платформ є TikTok. Вона активно використовується представниками покоління Z для споживання контенту, самовираження та спілкування. Проте разом із розширенням можливостей цифрової взаємодії зростає і вплив соціальних мереж на психологічний стан користувачів. Вони також формують інформаційне сприйняття.

Метою даної роботи є вивчення впливу TikTok на психічне здоров'я покоління Z. Зокрема, ми розглянемо феномен FOMO (страх пропустити важливу подію), а також роль платформи в поширенні інформаційних та політичних наративів.

Одним із ключових психологічних ефектів використання соціальних мереж є FOMO – страх пропустити важливу інформацію або події з життя інших людей. Користувачі TikTok постійно стикаються з великим обсягом контенту, що показує ідеалізовані образи життя, успіху та соціальної активності. Це може викликати тривогу, соціальне порівняння та зниження самооцінки. Дослідження показують, що постійне споживання короткого відеоконтенту може впливати на концентрацію уваги, емоційний стан та формування залежності від соціальних мереж [1].

Окрім психологічного аспекту, TikTok також відіграє важливу роль у сучасних масових комунікаціях та інформаційних процесах. Алгоритми платформи сприяють швидкому поширенню відео серед великої аудиторії, що робить її ефективним інструментом впливу на громадську думку. Зокрема, під час міжнародних конфліктів та політичних подій соціальні мережі можуть використовуватися для розповсюдження пропаганди, маніпуляцій і дезінформації.

Яскравим прикладом є інформаційні кампанії, пов'язані з російсько-українською війною. Дослідження медіа показали, що фейкові TikTok-акаунти розповсюджували пропагандистський контент, який переглядали мільйони користувачів. Такі відео могли містити маніпулятивні повідомлення. Вони були спрямовані на формування викривленого уявлення про події війни або на дискредитацію окремих сторін конфлікту [2]. Завдяки швидкому алгоритмічному поширенню контенту навіть невелика кількість акаунтів здатна впливати на значну аудиторію.

Крім того, алгоритмічна система TikTok формує так звану «інформаційну бульбашку». Платформа підбирає контент відповідно до уподобань користувача, його реакцій, лайків і часу перегляду відео. У результаті людина частіше бачить інформацію, що підтверджує її вже сформовані погляди. Це може обмежувати різноманіття інформації та посилювати поляризацію думок у суспільстві.

Для покоління Z, яке активно використовує соціальні мережі як основне джерело інформації, це створює додаткові виклики для критичного мислення та медіаграмотності. Молоді користувачі можуть несвідомо поширювати неперевірену інформацію або формувати свої погляди на основі емоційного контенту.

Таким чином, TikTok є не лише платформою для розваг, а й важливим інструментом сучасної масової комунікації. Його вплив проявляється через формування FOMO, вплив на психічне здоров'я та швидке поширення політичних наративів і дезінформації. Тому особливо важливим є розвиток медіаграмотності серед молоді та усвідомлене використання соціальних мереж.

Список використаних джерел

1. Siregar N. C. (2025). FOMO and mental health effects of TikTok on Gen Z. *Acceleration: Multidisciplinary Research Journal*. Vol. 3(3). URL: <https://doi.org/10.70210/amrj.v3i3.168> (date of access: 09.03.2025).
2. Fake TikTok accounts spread Russia-Ukraine war propaganda to
3. Millions. (2023). *CNBC*. URL: <https://www.cnn.com/2023/12/15/fake-tiktok-accounts-spread-russia-ukraine-war-propaganda-to-millions-.html> (date of access: 09.03.2025).

Дар'я Лисенко
Наукова керівниця – доц. Л. Мельничук

INSTAGRAM ЯК ЗАСІБ МАНІПУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНОЮ ДУМКОЮ (КЕЙС РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ)

Важливість Instagram у публічній дипломатії з кожним роком зростає. Це пов'язано з тим, що велика кількість людей, особливо молоді користується цією платформою. Окрім того, Instagram може стати одним із засобів впливу на формування громадської думки.

Мета нашого дослідження полягає в аналізі використання Instagram МЗС Росії та її дипломатичними представництвами задля просування пропагандистських наративів щодо російсько-української війни.

Незважаючи на офіційний статус платформ Meta як екстремістських чи небажаних організацій у РФ, затребуваність Instagram залишається високою. З огляду на це, МЗС Росії та посольства за кордоном використовують цю соціальну мережу для розширення впливу на іноземних користувачів. Ключовим вектором їхньої комунікації є війна в Україні, яку МЗС РФ подають крізь наративи про «спецоперацію» та «повалення Київського режиму».

Щотижневі брифінги Марії Захарової на сторінках МЗС РФ стали інструментом поширення звинувачень на адресу України у «воєнних злочинах» та подання війни в Україні як «української кризи». Для посилення емоційного впливу ці заяви супроводжуються сфабрикованими фотографіями та карикатурами. Важливе місце в інформаційній стратегії посідає історико-культурна маніпуляція: Крим подається як «споконвічно російський» регіон. Паралельно Росія використовує тему Другої світової війни, розповідаючи про героїчне визволення Одеси та Луганська радянськими військами. У такий спосіб створюється ілюзія про те, що Росія зараз, як і тоді, рятує українські міста від окупації та нацизму.

Посольства Росії також активно просувають фейки на своїх сторінках задля маніпулювання іноземною аудиторією. Наприк-

лад, у Греції вони публікують дописи про розташування «біолабораторій США» в Україні та використання хімічної зброї українськими військовими. В Італії запевняють, що Україна сама винна у війні, називаючи це просто «кризою». Посольство Росії в Румунії заперечує вбивства в Бучі, переконуючи, що жахливі кадри звідти є лише провокацією з боку українських та іноземних журналістів.

Для просування власної пропаганди в соцмережах Росія активно використовує не лише фото та відео, а й теги, як-от #KievRegimeCrimes, #Russiaphobia та #CrimeaIsRussia. Важливою складовою російської стратегії є ведення сторінок дипломатичних установ мовами країн перебування. Такий підхід зумовлений прагненням максимально спростити сприйняття контенту, оскільки аудиторія значно лояльніше та швидше засвоює інформацію рідною мовою.

Отже, наведені приклади демонструють, що в період повномасштабного вторгнення Instagram став одним із засобів гібридної війни. В основі російської діяльності в соціальних мережах лежать технології маніпуляції та пропаганди, спрямовані на дезінформацію суспільства та формування світового порядку, вигідний для РФ.

Список використаних джерел

1. Офіційна сторінка МЗС Росії у соцмережі Instagram. Instagram @mid.rus. URL: <https://www.instagram.com/mid.rus> (дата звернення 22.03.2026)
2. Офіційна сторінка Посольства Росії в Греції. Instagram @rusembgreece. URL: <https://www.instagram.com/rusembgreece> (дата звернення 22.03.2026)
3. Офіційна сторінка Посольства Росії в Італії. Instagram @ambrussia.italia. URL: <https://www.instagram.com/ambrussia.italia> (дата звернення 22.03.2026)
4. Офіційна сторінка Посольства Росії в Румунії. Instagram @rusemb.romania. URL: <https://www.instagram.com/rusemb.romania> (дата звернення 22.03.2026).

Христина Луців

Наукова керівниця – доц. О. Звоздецька

СПІВПРАЦЯ НАТО ТА ЄС У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ: ФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОГО КІБЕРПРОСТОРУ БЕЗПЕКИ

Партнерство між Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) та Європейським Союзом (ЄС) у сфері кібербезпеки є ключовим елементом євроатлантичної безпеки. Взаємодія ґрунтується на єдності стратегічних цілей, узгодженні оборонних спроможностей та взаємодоповнюваному членстві держав у міжнародних організаціях. Від 2010 р. партнерство розвивалося через проведення консультацій на високому рівні та зустрічей у неформальному форматі, що допомогли переосмислити роль кіберзахисту в колективній обороні та зміцнити стійкість критичної інфраструктури.

Важливим етапом розвитку співпраці між НАТО та ЄС у сфері кібербезпеки стало налагодження у 2013 р. взаємодії між Центром передового досвіду НАТО з кібероборони (CCDCOE) та Європейським оборонним агентством (EDA), що передбачало обмін інформацією, проведення спільних заходів і координацію дослідницької діяльності. У межах цієї співпраці регулярно організовуються спільні навчання, зокрема «Кіберкоаліція» (Cyber Coalition) і «Кібер Європа» (Cyber Europe), які слугують платформою для вироблення узгоджених підходів до протидії кіберзагрозам.

У лютому 2016 р. ЄС та НАТО уклали Технічну угоду про співпрацю у сфері кібероборони, яка передбачала обмін інформацією, проведення навчань і досліджень, а також продовжила практичну взаємодію між Групою реагування на комп'ютерні надзвичайні ситуації ЄС (CERT-EU) та Центром можливостей з реагування на комп'ютерні інциденти (NCIRC), що співпрацюють з 2011 р., як ключовими структурами реагування на кіберінциденти, забезпечивши перехід до оперативного рівня координації [1]. Інституційне закріплення цієї взаємодії відбулося зі схваленням Спільної декларації ЄС–НАТО на Варшавському саміті

НАТО того ж року, яка започаткувала системну співпрацю у сфері безпеки, зокрема кіберзахисту та протидії гібридним загрозам, визначивши її ключові напрями: інтеграцію кібероборони в операції, розвиток навчання і підготовки, проведення спільних навчань та розробку стандартів.

Подальший розвиток партнерства відбувався через розширення попередніх домовленостей. Спільна декларація ЄС – НАТО 2018 р. поглибила взаємодію та акцентувала увагу на зміцненні кіберстійкості, а Спільна декларація ЄС – НАТО 2023 р. передбачає тіснішу координацію дій, розширення обміну інформацією та спільне реагування на кібер- і гібридні загрози.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну надало новий імпульс співпраці між ЄС та НАТО. У відповідь Європейський Союз ухвалив Стратегічний компас ЄС 2022 р., який передбачає посилення кібероборони та поглиблення партнерства з НАТО. Важливим кроком стало проведення Першого та Другого структурованих діалогів ЄС – НАТО з кібербезпеки (2024-2025), що сприяли формуванню спільного бачення загроз, узгодженню кризових сценаріїв, розвитку механізмів оперативного реагування та підвищенню ситуаційної обізнаності. У перспективі співпраця передбачає створення спільних аналітичних центрів, узгодження кризових механізмів, розвиток інновацій у кіберсфері та інтеграцію партнерів у єдиний євроатлантичний кіберпростір [2].

Отже, співпраця між НАТО та ЄС у сфері кібербезпеки еволюціонувала від обмежених консультацій до комплексного стратегічного партнерства. Вона охоплює політичний, технічний та операційний рівні, сприяючи формуванню спільної системи кіберзахисту та підвищенню колективної стійкості до сучасних загроз у цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. NATO and the European Union enhance cyber defence cooperation. North Atlantic Treaty Organization (NATO). URL: <https://www.nato.int/en/news-and-events/articles/news/2016/02/10/nato-and-the-european-union-enhance-cyber-defence-cooperation> (дата звернення: 17.03.2026).
2. Second EU-NATO Structured Dialogue on Cyber. EEAS. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/second-eu-nato-structured-dialogue-cyber_en (дата звернення: 17.03.2026).

Вікторія Ляшенко

Наукова керівниця – доц. І. Макух-Федоркова

ПРОПАГАНДИСТСЬКІ СТРАТЕГІЇ НСДАП ПІД ЧАС ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ 1930-1933 РР. У НІМЕЧЧИНІ

Політична пропаганда у міжвоєнний період стала одним із ключових інструментів впливу на масову свідомість та мобілізацію електорату. Для Німеччини початку 1930-х років цей механізм набув особливої уваги: поразка у Першій світовій війні та умови Версальського договору спричинили глибоку системну кризу й радикалізацію електоральних настроїв. Соціально-економічна нестабільність сформувала запит на політичні сили, здатні відновити державну могутність. За таких умов НСДАП трансформувала пропаганду на ефективний інструмент впливу, апелюючи до емоційних настроїв суспільства, зокрема почуттів образи, страху та національної гордості.

У цей період спостерігається активний розвиток масових пропагандистських практик із використанням візуальних засобів та нових комунікаційних технологій, зокрема кіно, радіомовлення та авіаційних турів. НСДАП фактично трансформувала виборчу кампанію у масштабне публічне політичне дійство, активно використовуючи символіку, плакати, прапори, уніформи та організовані масові заходи. А. Гітлер наголошував на необхідності максимальної простоти та повторюваності пропагандистських повідомлень, що мало забезпечити їхнє сприйняття найширшими верствами населення[1].

Одним із ключових інструментів передвиборчої пропаганди стала візуальна агітація. Плакати НСДАП характеризувалися використанням обмеженої, проте контрастної кольорової гами, що підсилювало їхню виразність і запам'ятовуваність. Використання займенника «ми» та формули «робітники розумової та фізичної праці» було спрямовано на об'єднання різних соціальних груп під ідеологією націонал-соціалізму. Водночас пропаганда формувала образ політичного лідера як символ сили, стабільності

та національного відродження, що відповідав потребі частини суспільства у сильному політичному керівництві.

Модернізація пропаганди НСДАП відбувалась через активне впровадження радіомовлення. За ініціативою Й. Геббельса було розроблено доступний за ціною радіоприймач, що забезпечило безпосередній комунікативний зв'язок лідера з масовою аудиторією. Окрім політичних виступів, радіомовлення включало музичні та розважальні програми, що сприяло інтеграції пропагандистського контенту у повсякденне життя населення.

Ще одним інноваційним елементом агітації стала авіаційна кампанія «Гітлер над Німеччиною», під час якої Гітлер здійснював численні перельоти між містами та виступав на масових мітингах. Це створювало образ сучасного та мобільного лідера й формувало уявлення про масштабність підтримки НСДАП та неминучість її політичного успіху [2].

У результаті застосування комплексної пропагандистської стратегії підтримка НСДАП упродовж двох років суттєво зросла, і на виборах до Рейхстагу в липні 1932 року партія отримала найбільшу кількість мандатів. Попри поразку А. Гітлера на президентських виборах, масштабна кампанія остаточно закріпила його образ як «народного лідера», сформувавши політичне підґрунтя для призначення рейхсканцлером у січні 1933 р. Таким чином, пропагандистські стратегії НСДАП стали важливим інструментом впливу на масову свідомість та відіграли значну роль у встановленні тоталітарної політичної системи.

Список використаних джерел

1. Павлов Д. (2013). Політична пропаганда: до визначення поняття. *Гілея: науковий вісник*. Вип. 79. С. 328–330 URL: <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=98>
2. Hitler über Deutschland [Hitler over Germany] : [propaganda film] / NSDAP. Munich, 1932. URL: <https://germanhistorydocs.org/en/weimar-germany-1918-1933/nsdap-propaganda-film-hitler-ueber-deutschland-1932.pdf#:~:text=NSDAP%20Propaganda%20Film%20Hitler%20über,It%20marked%20Hitler's%20third%20national.>

Марина Майборода
Науковий керівник – доц. А. Стецюк

ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНА ТА ІНСТИТУЦІЙНА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ З БОКУ ФРАНЦІЇ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

З початку російсько-українського вторгнення 2022 року Франція, однозначно та рішуче засудила дії росії. Французько-українські відносини зосереджені на посиленні політико-дипломатичної та інституційної підтримки з боку Франції.

Французька політика трансформувалася від спроби знайти компроміс із Кремлем до більш визначеної проукраїнської позиції, що проявляється у наступному. По-перше, «Паризький мирний форум» виступив важливою платформою для врегулювання російсько-української війни. 15-16 червня 2024 року відбувся перший «Глобальний саміт миру». 17 жовтня 2024 року держави окреслили пункт «Радіаційна та ядерна безпека» «Української форми миру», яка складається із 10 пунктів. На початку 2026 року вона була використана в ході зустрічей України, США та Росії для досягнення перемир'я.

По-друге, на тлі політичної невизначеності США Франція прагне забезпечити гарантіями миру Україну. Так, вона відповідає за реалізацію «Коаліції охочих». Ця ініціатива має на меті дислокацію миротворчого контингенту на території України, який прямо не братиме участі у російсько-українській війні. 6 січня 2026 року відбувся провідний саміт високого рівня у Парижі, у якому взяли участь понад 35 держав. Франція, Україна, Велика Британія підписали «Тристоронню декларацію щодо забезпечення жорстких гарантій безпеки у разі припинення вогню» [3]. Однак, Франція використовує ініціативу для посилення значущості на міжнародній арені.

По-третє, Франція надає Україні комплексну підтримку в рамках НАТО, ЄС. Зокрема Франція сприяє Україні у наближенні до стандартів ЄС та НАТО. Так, у грудні 2023 року Франція акцентувала увагу на переговорному процесі для інтеграції України до

ЄС та висловила намір створити фонд у розмірі 200 мільйонів євро для відновлення інфраструктурних об'єктів. 13 січня 2024 року Стефан Сежурне та Дмитро Кулеба обговорили питання вступу України до ЄС. Франція озвучила ініціативу утворення фонду обсягом 50 млрд євро. В лютому 2026 року Україна готова пройти комплексний аналіз нормативно-правової бази за кластером «Основи». Крім зазначеного, Франція сприяє реалізації 18 впроваджених пакетів санкцій проти росії.

По-четверте, у рамках НАТО Франція зміцнює військову потужність України та підтримує євроатлантичні прагнення держави. Однак, зазначає, що вступ в Альянс можливий лише після завершення російсько-української війни. «Угода про співробітництво у сфері безпеки» залишається основним документом, який підписали Франція і Україна 16 лютого 2024 року [3]. Саме ця угода підтверджує намір Франції підтримувати реалізацію євроатлантичного курсу України. У рамках НАТО Париж на постійній основі забезпечує Україну військовою зброєю. Зокрема, він надав їй модернізовані бойові літаки Mirage 2000-5. У жовтні 2024 року KNDS заснував представництво у Київській області. У 2025 році розпочато спільне виробництво артилерійських боєприпасів калібру 155-мм.

Отже, Франція виступає лідером у наданні багатосторонньої політичної підтримки Україні. Сприяння Францією Україні ефективно впливає на врегулювання російсько-української війни та забезпечення безпеки і стабільності у Європі, насамперед з огляду на непослідовну політику Америки.

Список використаних джерел

1. Міністерство закордонних справ України. Формула миру. *Міністерство закордонних справ України*. URL: <https://mfa.gov.ua/protidiya-agresiyi-rf/formula-miru> (дата звернення: 04.03.2025).
2. Паризька декларація: Надійні гарантії безпеки для міцного й тривалого миру в Україні. 06.01.2026. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/parizka-deklaraciya-nadijni-garantiyi-bezpeki-dlya-micnogo-i-102313> (дата звернення: 04.03.2025).
3. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Францією. 16.02.2024. *Адміністрація Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobitnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-89005> (дата звернення: 23.02.2025).

Ангеліна Майданська

Науковий керівник – доц. В.Карпо

ЕВОЛЮЦІЯ ГІБРИДНИХ СТРАТЕГІЙ У МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТАХ ПІСЛЯ 2014 РОКУ

Ескалація міжнародних конфліктів після 2014 року продемонструвала фундаментальну трансформацію способів ведення боротьби між державами та недержавними акторами. Початком нового етапу розвитку гібридних конфліктів вважається 2014 рік, коли анексія Криму та події на сході України продемонстрували ефективність інтегрованих негласних методів тиску.

Гібридні стратегії після 2014 року еволюціонували від прихованих операцій до комплексних кампаній, які охоплюють майже всі сфери функціонування суспільства. Одним із ключових елементів такого підходу стали інформаційно-психологічні операції, що спрямовані на маніпуляцію громадською думкою, підлив довіри до демократичних інститутів і створення альтернативної реальності у свідомості громадян інших держав. Поширення соціальних мереж лише посилює цей аспект гібридної боротьби, оскільки дезінформація стала більш масовою, таргетованою й ефективною.

Важливим елементом гібридних конфліктів стали кібероперації. Після 2014 року спостерігається стрімке зростання кількості атак на критичну інфраструктуру, державні сайти, фінансові системи та військові об'єкти. Кіберзагрози більше не обмежуються шпигунством – вони стали засобом прямого впливу на безпеку держав. Характерними прикладами є атаки на електромережі України у 2015-2016 роках, масштабні віруси на кшталт NotPetya, атаки на урядові структури США та країн ЄС.

Суттєво змінилася і роль економічних та енергетичних інструментів. Використання залежності країн від енергоресурсів як засобу політичного тиску стало однією з найпоширеніших гібридних тактик. Санкційні війни, торговельні обмеження, маніпулювання цінами на енергоносії перетворило економічну взаємозалежність на потенційну зброю. Енергетична криза 2021-2022 років демонструє, що економічна складова гібридних конфліктів здатна впливати не лише на окремі держави, а й на цілі регіони, формуючи нові лінії геополітичного напруження.

Окрему увагу слід приділити зростанню ролі недержавних акторів – приватних військових компаній, хактивістів, кримінальних угруповань та медійних платформ. Їх використання дозволяє державам уникати прямої відповідальності за агресивні дії й водночас досягати своїх стратегічних цілей. ПВК стали інструментом проєкції сили за межами національних кордонів, забезпечуючи гібридну присутність у конфліктах на Близькому Сході, в Африці та Східній Європі. Після 2014 року гібридні конфлікти набули системного характеру: вони більше не є винятком чи локальним інцидентом, а перетворилися на складову міжнародної конкуренції великих держав.

Таким чином, еволюція гібридних стратегій після 2014 року свідчить про формування нової парадигми міжнародної безпеки, у якій домінують прихованість, багатовимірність і міждисциплінарність впливу. Розуміння еволюції гібридних стратегій є ключем до побудови ефективної системи глобальної безпеки, здатної протидіяти комплексним загрозам XXI століття.

Список використаних джерел

1. NATO. Hybrid Threats. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm
2. European Parliament Research Service. Hybrid Warfare: Understanding the Threat. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2015\)569008](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2015)569008)
3. EU vs Disinfo – Офіційна база даних дезінформаційних операцій. URL: <https://euvsdisinfo.eu>.

Єгор Малов

Науковий керівник – проф. В. Фісанов

ГЕОПОЛІТИЧНІ ЦІЛІ КИТАЮ У ПРОТИСТОЯННІ ЗІ США В ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

У ХХІ столітті Індो-Тихоокеанський регіон став однією з ключових арен геополітичного суперництва між Сполученими Штатами Америки та Китайською Народною Республікою. Стрімке економічне зростання Китаю, модернізація його військових можливостей та розширення дипломатичного впливу спричинили поступову трансформацію регіонального балансу сил. У цих умовах Пекін прагне зміцнити власні позиції у Східній Азії та сформувати стратегічне середовище, у якому його інтереси відіграватимуть провідну роль [1].

Одним із ключових напрямів китайської геостратегії є встановлення контролю над найближчим морським простором, насамперед Південно-Китайським і Східно-Китайським морями. Ці акваторії мають стратегічне значення для світової торгівлі, оскільки через них проходять основні транспортні маршрути. Для Китаю контроль над цими водами означає зміцнення економічної безпеки та посилення військово-стратегічних позицій у протистоянні зі США [2].

Важливою складовою китайської стратегії є розвиток концепції «антидоступу та заборони маневру» (A2/AD), що передбачає створення комплексу військових можливостей, здатних обмежити діяльність іноземних сил поблизу китайського узбережжя. Для реалізації цієї концепції Китай активно розвиває ракетні системи, підводний флот, засоби протиповітряної оборони та сучасні технології спостереження [3].

Поряд із військовими інструментами Китай активно використовує економічні та дипломатичні механізми впливу. Через інфраструктурні та інвестиційні проекти, пов'язані з ініціативою «Один пояс – один шлях», Пекін формує мережу економічних партнерств із державами Азії та Тихоокеанського регіону, що сприяє розширенню його політичного впливу [4].

Водночас зростання впливу Китаю викликає активну реакцію з боку Сполучених Штатів та їхніх союзників. Американська стратегія «вільного та відкритого Індो-Тихоокеанського регіону» передбачає підтримання свободи судноплавства та збереження стратегічного балансу сил. Розвиток партнерств, зокрема QUAD і AUKUS, є важливим елементом політики стримування китайського впливу.

Отже, геополітичні цілі Китаю у протистоянні зі США полягають у розширенні стратегічного впливу, посиленні контролю над ключовими морськими комунікаціями та формуванні нової архітектури регіональної безпеки. У довгостроковій перспективі суперництво між Китаєм і США залишатиметься одним із головних чинників, що визначатимуть політичну та безпекову динаміку Індо-Тихоокеанського регіону [5].

Список використаних джерел

1. Allison G. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston.
2. Kaplan R. (2014). *Asia's Cauldron: The South China Sea and the End of a Stable Pacific*. New York.
3. U.S. Department of Defense. (2023). *Military and Security Developments Involving the People's Republic of China*. Washington.
4. Rolland N. (2017). *China's Eurasian Century? Political and Strategic Implications of the Belt and Road Initiative*. Seattle.
5. Friedberg A. A (2011). *Contest for Supremacy: China, America, and the Struggle for Mastery in Asia*. New York.

Валентин Марицак

Науковий керівник – доц. А. Стецюк

ПОЗИЦІЯ ТУРЕЧЧИНИ ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Повномасштабна війна росії проти України стала серйозним викликом для глобальної безпеки та змусила багато держав переглянути свої зовнішньополітичні пріоритети. У цьому контексті особливої уваги заслуговує Туреччина – країна, яка одночасно є членом НАТО і підтримує складні, але важливі для неї відносини з росією. Її позиція щодо України демонструє унікальний приклад дипломатичного балансування між протилежними геополітичними центрами сили. Аналітики вказують на багаторічну звичку Ердогана «домогтися поступок як від друзів, так і від ворогів». Використовуючи роль глобального посередника, він успішно вибудовує образ сильного лідера для внутрішнього споживача, фактично експлуатуючи міжнародну нестабільність як інструмент внутрішньої політики.

Туреччина, яка стала повноправним членом НАТО у 1952 р. [1], засудила російську агресію проти України від її початку – починаючи з 2014 року, Туреччина зайняла принципову позицію щодо територіальної цілісності України, категорично відмовившись визнати незаконну анексію Криму та розглядаючи її як порушення міжнародного права. Особливим аспектом політики Анкари став захист прав кримських татар, яких турецька сторона вважає спорідненим народом, що додало питанню півострова внутрішньополітичного значення для Ердогана. Щодо подій на сході України, Туреччина послідовно виступала за суверенітет Києва, водночас намагаючись грати роль «чесного брокера» – вона постачала Україні критично важливе озброєння (зокрема БпЛА Bayraktar) ще до повномасштабного вторгнення, але паралельно зберігала відкритими канали комунікації з Кремлем для дипломатичного маневрування.

Надалі турецько-російські відносини розвивалися під впливом: збиття 24 листопада 2015 р. російського Су-24, який пору-

шив кордон з Туреччиною; туристичних та експортних обмежень; війни в Сирії та т.зв. «курдського» питання. Та з червня 2016 р. почалося потепління відносин.

Анкара чітко розмежувала свої дії на кілька рівнів:

- На безпековому рівні, вона рішуче засудила російську агресію та стала однією з перших, хто надав Україні реальну військову допомогу у вигляді БПЛА «Bayraktar», що відіграли критичну роль на початку вторгнення. Більше того, попри складні переговори, Туреччина зрештою підтримала розширення НАТО, зміцнюючи колективну безпеку Альянсу.

- На гуманітарно-дипломатичному рівні, саме завдяки посередництву Туреччини стала можливою «Зернова ініціатива», яка врятувала світ від продовольчої кризи та підтвердила статус Анкари як незамінного медіатора.

- На економічному рівні Туреччина продовжує торгувати з Росією, відмовляючись від приєднання до санкцій, що дозволяє їй мінімізувати власні збитки та зберігати канали впливу на кремль.

Підбиваючи підсумок, можна констатувати, що політика Туреччини щодо російсько-української війни – це унікальний приклад геополітичного балансування, де прагматизм домінує над ідеологією. Таким чином, сучасна Туреччина не обирає сторону в класичному розумінні – вона обирає власні національні інтереси. Вона підтримує цілісність України «справами», але залишає двері до Москви відчиненими для торгівлі. Це робить Анкару складним, іноді непередбачуваним, але ключовим гравцем, без якого неможливе жодне дипломатичне вирішення цієї війни.

Список використаних джерел

1. Від НАТО до Росії: метаморфози зовнішньої політики Туреччини. URL: <https://adastra.org.ua/blog/vid-nato-do-rosiyi-metamorfozi-zovnishnoyi-politiki-turechchini>
2. 2. Особливий партнер. Яку роль Туреччина відіграє в російсько-українській URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/osobyi-partner-kakuyu-rol-turtsiya-igraet-1655170959.html>.

Анастасія Маслоковська

Науковий керівник – проф. В. Фісанов

КРОКИ США ТА КИТАЮ ЩОДО РЕГУЛЯЦІЇ ШІ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ

Упродовж останніх років питання регулювання застосування штучного інтелекту у військовому секторі стало одним із ключових елементів сучасної глобальної політики безпеки, оскільки технологічні можливості ШІ не лише розширюють потенціал оборонних систем, а й породжують серйозні етичні, правові та стратегічні виклики. У цьому контексті Сполучені Штати Америки та Китай – дві провідні наддержави з потужними науково-технічними ресурсами – демонструють відмінні підходи до регулювання, які відображають їхні національні пріоритети, цінності та стратегічні інтереси.

Саміти REAIM (The Summit on Responsible Artificial Intelligence in the Military Domain) спрямовані на розвиток важелів врегулювання ШІ. Кожний з них закінчується підписанням підсумкових документів, які не мають обов'язкової сили. Порівнюючи підсумки трьох самітів, можна зазначити, що вони встановлюють основні напрямки врегулювання використання ШІ. Проблема полягає в тому, що у документі не прописуються конкретні кроки. Наприклад, у «REAIM Pathways to Action» 2026 року як рекомендація щодо принципів використання ШІ на національному рівні пропонується: «забезпечити активну участь відповідного персоналу у розробці та тестуванні систем ШІ у військовій сфері. Забезпечити також, щоб персонал, який експлуатує військові можливості ШІ, та особи, що входять до ланцюга командування, отримали відповідну підготовку та освіту, включаючи структуровану підготовку та фазу ознайомлення перед оперативним використанням, щоб вони розуміли можливості систем, а також їхні обмеження» [1]. Тобто, загальне положення є логічним, але процес знаходження методів для кожної держави є нерівномірним. Відсутність обов'язкового механізму імплементації створює ризик асиметричного впровадження норм, коли

окремі держави запроваджують обмеження, а інші – утримуються від цього. Тому процес вимагає кооперації. Через це на даному саміті ні США, ні КНР не підтримали документ. Така політика США підтримується їх «Стратегією штучного інтелекту для Міністерства війни»: «вона згадує відповідальний ШІ в підзаголовку та говорить, що «утопічний ідеалізм» має бути замінений «жорстким реалізмом». Стратегія відкидає будь-які обмеження щодо використання ШІ «будь-яким законним використанням», що є відносно неконкретним» [2]. Таким чином, США переходить у еру використання ШІ у всіх можливих сферах для забезпечення процвітання. Китай у свою чергу зосередився на контролі за інформацією про алгоритми роботи ШІ та отриманні даних щодо розвитку цих технологій. Тобто на даний період у КНР не існує структуралізованої бази законодавства для регулювання. Натомість, є закони GB 45438-2025 [3], GB/T 45674-2025 [3], GB/T 45654-2025 [3], GB/T 45652-2025 [3]. Вони, відповідно, регулюють маркування контенту та даних, створеного ШІ, роботу генеративних сервісів та налаштування роботи штучного інтелекту.

Підсумовуючи вищесказане, через політичну ситуацію відповідні дії США та КНР у сфері регулювання ШІ, не сприяють встановленню спільних механізмів. Попри це держави діють окремо, шукаючи найбільш оптимальні варіанти для себе. Однак, мабуть, це не виключатиме певного узгодження стратегій регулювання окремих напрямків розвитку ШІ у майбутньому.

Список використаних джерел

1. REAIM Pathways to Action. URL: <https://www.exteriores.gob.es/en/REAIM2026/Documents/REAIM%202026%20Pathways%20to%20Action.pdf>.
2. By Tobias Vestner And Simon Cleobury. The Third Summit on Responsible AI in the Military Domain (REAIM). Justsecurity. 02.02.2026. URL: <https://www.justsecurity.org/129936/third-reaim-summit/>.
3. AI laws and regulation in China / Dr. Ulrike Glück та ін. CMS. 17.02.2026. URL: <https://cms.law/en/int/expert-guides/ai-regulation-scanner/china>.

Альона Павлунік
Наукова керівниця – доц. О. Звоздєцька

ПРОРОСІЙСЬКІ ДЕЗІНФОРМАЦІЙНІ НАРАТИВИ У МЕДІАПРОСТОРІ КРАЇН БАЛТІЇ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ЗМІСТ І ЕВОЛЮЦІЯ

У контексті сучасної геополітичної нестабільності дезінформація стала ключовим інструментом тоталітарної зовнішньої політики РФ та вагомим чинником ведення гібридної війни через маніпулятивний вплив на масову свідомість. Згідно з визначенням Кембриджського словника, дезінформація – це неправдива інформація, яка поширюється навмисно з метою введення людей в оману [2].

Географічна близькість до РФ, спільне радянське минуле та значні етнічні меншини зумовлюють високу інтенсивність російської дезінформації, що реалізується через підтримку проросійських організацій, захист російськомовної освіти та протидію демонтажу радянської символіки [3, с.12].

Після початку війни Росії проти України в 2022 р. уряди країн Балтії обмежили російське телебачення та канали поширення дезінформації, що стимулювало поширення кремлівської пропаганди на просторах соціальних мереж, а саме в мережі TikTok, X (в минулому Twitter) та на просторах Telegram-каналів. Там систематично публікуються дописи, спрямовані на підрив довіри суспільства до власних урядів та ЄС з метою дискредитації влади, поляризації суспільства та порушення політичної стабільності європейських держав.

Наразі російські кампанії дезінформації сфокусовані на підриві допомоги, яку країни Балтії надають Україні. Уряди даних країн зображуються як такі, що нехтують інтересами громадян своїх країн, ведуть держави до економічного занепаду, віддаючи фінансові ресурси Україні. Україна ж демонструється як ненадійний, негідний підтримки партнер, що зловживає військовою та фінансовою допомогою [3, с. 9].

Серед тем дезінформації, що поширюються в країнах Балтії щодо України, Балтійський центр боротьби з інформаційними порушеннями (Baltic Engagement Centre for Combating Information

Disorders) виділив в своєму аналітичному звіті наступні: «Литва відправляє 100 військових в Україну», «Естонські найманці вже воюють» – повідомлення, які канали дезінформації почали просувати весною 2025 р. після заяв Президента Франції Е. Макрона щодо можливості відправлення військ НАТО в Україну за певних обставин [1, с. 47-48].

У Латвії дослідники дезінформації помітили діяльність однієї з ферми тролів, що працювала на Кремль, Соціального дизайн-агенства. Були викриті плани фабрики тролів налаштовувати російськомовних латвійців проти українських біженців та переконувати громадян Латвії, що протистояння з Росією веде до бідності [1, с. 52].

Останніми роками Росія активно просуває заяви про міграцію з Балтії, створюючи ілюзію масовості цього явища. У цих наративах часто звучать твердження про «порятунок дітей від гей-пропаганди», втечу від «балтійського фашизму» чи «буферної зони НАТО».

Отже, країни Балтії знаходяться під постійним потоком дезінформації, що створює загрози політичній стабільності всередині цих держав та безпековій ситуації в Європі, підриває довіру суспільства до влади, створює умисно хибні уявлення щодо політичної ситуації задля досягнення вигідної РФ мети. Наразі немає підстав вважати, що Росія не вдосконалюватиме свої кампанії дезінформації та відмовиться від засобів ескалації, що вимагає стійкості та співпраці держав Балтії та міжнародної спільноти цілому.

Список використаних джерел

1. Baltic Engagement Centre for Combating Information Disorders. Analytical reports on Baltic disinformation trends. 2025. 67 p. URL: <https://becid.eu/wp-content/uploads/2025/05/d2.3.pdf> (date of access: 13.11.2025)
2. Cambridge Dictionary. Meaning of disinformation in English. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/disinformation> (date of access: 13.11.2025)
3. Praks H. Russia's hybrid threat tactics against the Baltic Sea region: From disinformation to sabotage. Hybrid CoE Working Paper 32. 2024. URL: <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2024/05/20240530-Hybrid-CoE-Working-Paper-32-Russias-hybrid-threat-tactics-WEB.pdf> (date of access: 19.10.2025).

Юлія Петей

Наукова керівниця – доц. О. Звоздецька

ЕВОЛЮЦІЯ ГЛОБАЛЬНОЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ: ВІД КІБЕРШАХРАЙСТВА ДО ДЕСТРУКТИВНОГО ВПЛИВУ НА КРИТИЧНУ ІНФРАСТРУКТУРУ

Глобальна цифровізація та стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, поряд із розширенням спектра суспільних можливостей, детермінують пропорційне зростання безпечових ризиків. Паралельно з діджиталізацією корпоративного сектору та трансформацією державних послуг, критичною загрозою стає кіберзлочинність – специфічна форма протиправної діяльності, де комп'ютери та інформаційні системи є основними інструментами для здійснення злочину або ж – його кінцевою метою.

Оскільки кіберзлочинці диверсифікують та оптимізують свою тактику, вартість кіберзлочинності продовжує зростати і до 2029 р. може досягти вражаючих 15,63 трильйона доларів.

Згідно з щорічним звітом Агентства Європейського Союзу з кібербезпеки (ENISA) «Ландшафт загроз 2024», до переліку найбільш критичних кіберзагроз сучасності віднесено деструктивне шкідливе ПЗ (зокрема ransomware), операції соціальної інженерії та загрози цілісності даних. Особливої ваги набули DDoS-атаки, маніпулювання інформацією в межах іноземного втручання (FIMI), а також атаки на ланцюги постачання (supply chain attacks), що підкреслює перехід кіберзлочинності у площину гібридних загроз і стратегічного впливу [1].

Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю (EC3), функціонуючи з 2013 р. у структурі Європолу, виступає ключовим хабом технічної експертизи та міждержавної координації правоохоронних органів ЄС. Згідно з флагманським звітом «Оцінка загрози організованої злочинності в Інтернеті» (IOCTA) за 2024 р., сучасна кіберзлочинність еволюціонує у бік підвищеної агресивності, де домінують атаки програм-вимагачів, онлайн-шахрайство та сексуальна експлуатація дітей. Ключовим детермінантом трансформації загроз є інтеграція штучного інтелекту (AI):

використання шкідливих великих мовних моделей (LLM) та дипфейків суттєво підвищує ефективність соціальної інженерії. Кримінальний ринок шкідливого ПЗ та фішингу наразі функціонує за моделлю «злочин як послуга», що дозволяє як поодиноким акторам, так і транскордонним мережам оперувати поза межами юрисдикції ЄС, створюючи системні виклики для міжнародної безпеки [2, с. 8].

Згідно з «Глобальним оглядом кібербезпеки» за 2025 р. від Всесвітнього економічного форуму, у структурі корпоративних загроз кібершахрайство посідає другу позицію, розглядаючись топменеджментом як критичний ризик нарівні з атаками на ланцюги постачання та програмами-вимагачами. Водночас крадіжка особистих даних (identity theft) очолює перелік персональних кіберризиків для керівного складу, що свідчить про зміщення акцентів у бік таргетованих атак на ключових осіб організації [3].

Отже, трансформація кіберзагроз у системний чинник дестабілізації світового правопорядку вимагає від міжнародної спільноти консолідованої відповіді. Сучасна архітектура ризиків, заснована на інтелектуалізації атак та гібридних впливах на критичну інфраструктуру, робить роль таких інституцій, як ЕСЗ та ENISA, безальтернативною. Саме через поглиблення міждержавної координації, розвиток стратегічної аналітики та зміцнення державно-приватного партнерства можливо забезпечити дієву протидію кіберзлочинності та зміцнити кіберстійкість глобального інформаційного простору.

Список використаних джерел

1. Cyber attacks on the rise in the EU: need for skills, investments and implementation. Eurelectric. 19 November 2024. URL: <https://surli.li/cczepe> (дата звернення: 18.03.2026).
2. Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2024. *Europol. Luxembourg*, 2024. 37 p. URL: <https://surli.li/frvnli> (дата звернення: 18.03.2026).
3. Global Cybersecurity Outlook 2025 : Insight Report, January 2025. *World Economic Forum*. Geneva, 2025. 48 p. URL: <https://surli.cc/knqndt> (дата звернення: 22.05.2024).

*Анна Підващецька**Науковий керівник – проф. В. Фісанов*

ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ОБРАЗУ УКРАЇНИ ЗАСОБАМИ МЕДІА У 2022 РОЦІ

У міжнародному медіапросторі до 24 лютого 2022 року образ України був, здебільшого, фрагментарним: країна фігурувала в контексті **посткомуністичних** трансформацій, політичної нестабільності чи локальних конфліктів, але не була предметом широкого, сталого інтересу глобальної аудиторії. Такий образ часто підсилював тенденцію до «дистанційного сприйняття» України як периферійного актора у світовому публічному дискурсі, що суттєво обмежувало її *soft power* та міжнародний імідж [1]. Початок повномасштабної агресії Російської Федерації 24 лютого 2022 року спричинив радикальну зміну тем і наративів у західних медіа. Англomовні платформи з широкою міжнародною аудиторією, зокрема BBC News і CNN International, відіграли ключову роль у створенні нового дискурсу про Україну як центрального суб'єкта світової уваги [2].

У перші дні вторгнення заголовки та відеоконтент англomовних новинних джерел були зосереджені на факті вторгнення: «Russia invades Ukraine», «Explosions in Kyiv», «Ukraine under attack». **Таке** фокусування відповідало логіці оперативної журналістики та висвітлювало Україну радше як об'єкт події, а не як активного суб'єкта міжнародної політики. Однак, вже в березні 2022 р. медіадискурс почав зрушувати: підсилювалася тематика про **жорстокість військових дій та гуманітарні наслідки для цивільного населення**. Висвітлення подій у містах-символах, таких як Буча, Ірпінь та Маріуполь, де були зафіксовані масові жертви та руйнування, формувало у світових глядачів етичну та моральну рамку: Україна постає як жертва агресії, Росія – як порушник міжнародних норм. Ці тематичні блоки посилювали імідж України як держави, що страждає, але не здається.

Паралельно відбувався процес **персоналізації образу України**: часті відеозвернення Президента України на міжнародних

майданчиках, інтерв'ю закордонним кореспондентам, виступи перед парламентами (наприклад, Об'єднаного Королівства чи США) сприяли формуванню сильного політичного образу. Цей процес відповідає концепції **публічної дипломатії (public diplomacy)**, яка розглядає міжнародні медіа як інструмент комунікації з іноземною аудиторією для зміцнення іміджу держави [3]. На цьому етапі медіа почали акцентувати увагу не лише на повідомленнях про бойові дії, а й на історіях стійкості українського суспільства: опору цивільних, добровольців, єдності нації перед загрозою. Тематичні відео з YouTube та заголовки новин стали містити формули, що підсилюють образ України як символу **стійкості, відваги та боротьби за демократичні цінності**.

Цей процес відповідає логіці *nation branding*: Україна не лише стала об'єктом міжнародної уваги, а й активно почала формувати власний інформаційний продукт для зовнішньої аудиторії (зокрема через кампанію «Be Brave Like Ukraine»).

У 2022 році її імідж трансформувався з «пострадянської країни» у символ боротьби за свободу й демократію. Зміна медійних наративів засвідчила **поступовий** перехід України від ролі об'єкта до активного суб'єкта міжнародних відносин, який через публічну дипломатію конструює власний бренд.

Список використаних джерел

1. Голумбйовська І. В. А. Хто та як формував образ України на перших шпальтах світових видань. *ms.detector.media*. URL: <https://ms.detector.media/presa-u-sviti/post/33993/2024-01-17-khto-ta-yak-formuvav-obraz-ukrainy-na-pershykh-shpaltakh-svitovykh-vydan/> (дата звернення: 26.02.2026).
2. Kuczabski A., Kuzyshyn R., Kuzyshyn A. (2025). Shaping the image of Ukraine in the modern English-language information space based on the example of periodicals. *Journal of Geography, Politics and Society*. T. 15, № 2. С. 59–65. URL: <https://doi.org/10.26881/jpgs.2025.2.07> (дата звернення: 26.02.2026).
3. Kharkevych N., Velychko Z. (2025). Assessment of the image of Ukraine in the European media at the beginning of the full-scale aggression of the Russian federation. *Integrated communications*. T. 19, № 1. С. 163–168. URL: <https://doi.org/10.28925/2524-2652.2025.120> (дата звернення: 26.02.2026).

Іванна Підгірняк
Науковий керівник – доц. В. Струтинський

ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: СПІВПРАЦЯ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Польсько-українські відносини у першій чверті XXI століття пройшли еволюцію від історично обтяжених взаємин до стратегічного партнерства. Особливого значення вони набули після початку повномасштабної агресії Російської Федерації проти України у лютому 2022 року. Відтоді Польща виступає ключовим союзником України у військово-політичній, гуманітарній та інформаційній сферах.

Як зазначає військовий аналітик Іван Січень, російська агресія стала каталізатором трансформації системи безпеки в Центрально-Східній Європі, де Польща відіграє роль одного з провідних лобістів України в межах ЄС і НАТО [1]. Польща підтримує посилення санкцій проти Росії, збільшення військової допомоги Україні та її євроінтеграцію.

На суспільному рівні спостерігається значна солідарність. Польща прийняла велику кількість українських біженців, забезпечивши їм доступ до житла, медицини, освіти та ринку праці. За даними UNHCR, станом на початок 2025 р. близько 994 000 українців перебувають у Польщі під тимчасовим захистом. Інші оцінки коливаються від $\approx 988\,000$ до 1,5-3,5 млн. осіб. Загалом у ЄС і суміжних державах таких осіб близько 4,35 млн. (станом на 31 грудня 2025 р.) [3].

Як підкреслює Василь Тарасенко, гуманітарна співпраця стала прикладом європейської солідарності, а польське суспільство продемонструвало готовність до інтеграції українців [2].

Водночас у відносинах зберігаються проблемні питання: історичні суперечності та економічні аспекти, зокрема імпорту українського зерна. У 2023 році ці питання призвели до тимчасового загострення, однак не змінили стратегічного характеру партнерства.

Важливим напрямом є військова співпраця. Польща постачає Україні танки Leopard 2, гаубиці Krab, системи ППО та боеприпаси, а також бере участь у підготовці військових. Це підтверджує її стратегічне бачення України як ключового елемента регіональної безпеки.

Гуманітарна взаємодія включає освітні та соціальні ініціативи. Польські університети відкрили програми для українських студентів, а місцева влада та громадські організації забезпечують адаптацію переселенців. На думку Василя Тарасенка, це сприяє формуванню спільного гуманітарного простору безпеки [2].

Подальший розвиток відносин передбачає поєднання військової, гуманітарної та економічної співпраці. Попри виклики, сторони демонструють здатність до координації та стратегічного планування, що відкриває перспективи для поглиблення оборонних і культурно-освітніх проєктів. Польща залишається одним із головних лобістів вступу України до ЄС і НАТО, тоді як Україна є важливим партнером у зміцненні східного флангу Альянсу. Це формує нову модель регіональної безпеки.

Отже, польсько-українські відносини є прикладом переходу від історичної недовіри до стратегічного партнерства. Подальший розвиток залежить від збереження політичної єдності, подолання суперечностей і співпраці в межах євроатлантичного простору.

Список використаних джерел

1. Січень І. (2023). Україна та Польща у війні з Росією: історичні паралелі та сучасність [Електронний ресурс]. – Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння «Bintel. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/ukraine-ta-polshha-u-vijni-z-rosiyeyu-istorichni-paraleli-ta-suchasnist/>
2. Тарасенко В. (2023). Українсько-польська гуманітарна співпраця: сучасний стан та перспективи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. №1(53). С. 67-75. URL: <https://intern.bulletin.knu.ua/article/download/2580/2244/9374>
3. Eurostat. (2025). Temporary protection for persons fleeing Ukraine – monthly statistics [Електронний ресурс]. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Temporary_protection_for_persons_fleeing_Ukraine_-_monthly_statistics.

Ангеліна Попюк

Наукова керівниця – проф. Т. Марусик

РЕАКЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА РУЙНУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Повномасштабне вторгнення рф в Україну 24 лютого 2022 року загострило питання охорони та збереження культурного надбання людства, адже агресор знищує культурну спадщину не лише на окупованих територіях, а й в інших регіонах країни. За даними Міністерства культури України, станом на початок лютого 2026 року пошкоджено або зруйновано 1685 пам'яток культурної спадщини та 2483 об'єкти культурної інфраструктури, з яких 507 – знищено повністю [2]. Зафіксовано пошкодження у 335 громадах 18 областей; найбільших втрат зазнали Харківська, Херсонська, Донецька, Одеська та Київська [2].

Міжнародні інституції неоднаково зреагували на збройне вторгнення рф. ЮНЕСКО закликала до збереження культурного надбання та виступила проти нападів на пам'ятки. ІКОМОС акцентував увагу на незахищеності спадщини й апелював до чинних міжнародних угод [1]. ІКРОМ провів дводенний вебінар у межах програми FAR за участю понад 77 фахівців із 14 областей України. Влітку 2022 року ІКОМ оприлюднив «Червоний перелік» культурних цінностей України, яким загрожує знищення [1].

Серед практичних заходів охорони – укріплення монументів мішками з піском та сталевими конструкціями, захист вітражів металевими щитами. У цифровому вимірі проєкт SUM (під координацією Європейського центру компетентності 4CH) врятував близько 100 терабайтів документації [1]. Документально підтверджено пошкодження, знищення або розграбування 137 музеїв і галерей [2]. Зокрема, з Херсонського художнього музею вивезено до 80% колекції.

Правовою основою захисту є Гаазька конвенція 1954 року та її Другий протокол 1999 року, до якого Україна приєдналася у 2020 році, тоді як рф не є його учасником [3; 4]. Комітет ЮНЕСКО

з охорони культурної спадщини у разі збройного конфлікту ухвалив Декларацію про захист спадщини та закликав росію дотримуватися конвенційних зобов'язань [3].

Участь міжнародних інституцій у захисті та збереженні культурного надбання України є суттєвою, проте не завжди системною [1]. Дослідники виділяють п'ять ключових напрямів діяльності: нормативно-законодавчий, цифровий, фізичний, культурно-освітній та житловий. Повернення культурних цінностей є не лише актом відновлення справедливості, а й умовою збереження духовного надбання для майбутніх поколінь [2].

У кінцевому підсумку повномасштабна війна рф проти України призвела до значних втрат культурної спадщини, підкресливши необхідність не лише практичних заходів захисту пам'яток, але й міжнародної підтримки, цифрової документації та правового регулювання. Відновлення та повернення культурних цінностей має критичне значення для збереження національної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Конюхов С. В., Стасюк І. М. (2025). Роль міжнародних організацій у збереженні історико-культурної спадщини України під час війни у 2022-2025 роках. *Культурологічний альманах*. Вип. 4 (16). С. 334–342.
2. Міністерство культури та стратегічних комунікацій України. Статистика пошкоджень пам'яток культурної спадщини. URL: <https://mincult.gov.ua> (станом на лютий 2026 р.).
3. Короткий Т., Савченко Я., Хендель Н. (2022). Виклики та загрози для культурної спадщини України в умовах агресії рф. *Український часопис міжнародного права*. № 4. С. 54–65.
4. Рішняк О. (2022). Культурна спадщина у воєнному конфлікті: міжнародний досвід та українська дійсність. *Український історичний журнал*. № 4. С. 159–173.

Христина Прохніцька

Науковий керівник – доц. А. Стецюк

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА М'ЯКОЇ СИЛИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Публічна дипломатія постає одним із ключових інструментів реалізації зовнішньої політики держави, спрямованим на формування позитивного міжнародного іміджу, просування національних інтересів та ефективну комунікацію із зарубіжною аудиторією. Вона розглядається як важлива складова «м'якої сили», що базується на використанні культурних, інформаційних і ціннісних ресурсів для досягнення стратегічних цілей. Після подій 2022 року публічна дипломатія трансформувалася у критично важливий інструмент міжнародної взаємодії та мобілізації підтримки.

Каталізатором змін стало повномасштабне вторгнення російської федерації, що зумовило різке посилення інформаційної діяльності України. Якщо до цього держава мала обмежені ресурси для протидії російській пропаганді, то після початку війни ситуація кардинально змінилася, що дозволило значно посилити присутність України у глобальному інформаційному просторі. Вже у березні 2022 року було створено Media Center Ukraine – платформи, яка об'єднала державу, медіа та бізнес задля оперативного інформування світу про перебіг війни та її наслідки [1].

Важливим елементом української публічної дипломатії стала цифрова дипломатія та активне використання соціальних мереж. У період 2022–2024 років значно зросла інтенсивність комунікації українських політичних акторів у цифровому просторі, що дозволило ефективно протидіяти інформаційним маніпуляціям. Різке зростання активності українських політиків у соціальних мережах після початку вторгнення стало важливим інструментом впливу на глобальну аудиторію.

Окрему роль відіграє персоналізація дипломатії через політичне лідерство та публічні виступи керівництва держави. Звернення до парламентів іноземних держав, участь у міжнародних форумах та самітах сприяли консолідації міжнародної підтримки

України. Паралельно розвинувся гуманітарний вимір публічної дипломатії, зокрема через міжнародні ініціативи, такі як Саміт перших леді та джентльменів, який у 2022-2025 роках став платформою для обговорення глобальних викликів [2].

У 2024-2026 роках спостерігається подальша інституціоналізація публічної дипломатії України через оновлення стратегічних підходів та залучення нових акторів. У 2025 році було розпочато розробку Стратегії публічної дипломатії на 2026-2029 роки, що передбачає посилення координації між державними органами та міжнародними партнерами. Паралельно розвивається культурна дипломатія як важливий інструмент формування позитивного іміджу України у світі.

Результатом активної публічної дипломатії України у воєнний період стало формування стійкого образу держави як суб'єкта міжнародних відносин, що бореться за демократичні цінності та міжнародне право. Це сприяло консолідації міжнародної коаліції підтримки, запровадженню санкцій проти агресора та залученню значних обсягів допомоги.

Підсумовуючи вищезазначене, слід додати, що публічна дипломатія України у 2022-2026 роках стала невід'ємною складовою її «м'якої сили», яка забезпечує ефективну міжнародну комунікацію, протидію інформаційним загрозам та зміцнення позицій держави у глобальному політичному просторі.

Список використаних джерел

1. Бабарикіна Н. А. (2024). Публічна дипломатія в умовах інформаційного суспільства (2 вересня 2024). Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 30 квітня 2024 року. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus». С. 8-11.
2. Смердов І. А. Культурна дипломатія як складова соціокультурної сфери України (12 грудня 2025) URL: <https://elib.nakkkim.edu.ua/handle/123456789/6209> (дата звернення 17.03.2026).

Олена Рачинська

Науковий керівник – доц. А. Стецюк

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА БЕЗПЕКОВУ СПІВПРАЦЮ УКРАЇНИ З ЧОРНОМОРСЬКИМИ КРАЇНАМИ

Чорноморський регіон у сучасних умовах став одним із ключових центрів геополітичного протистояння, де перетинаються інтереси провідних держав світу. Для України цей простір має стратегічне значення, оскільки саме тут відбувається значна частина протидії російській агресії. Після анексії Криму у 2014 році та повномасштабного вторгнення 2022 року регіональна система безпеки зазнала суттєвого руйнування, що зумовило активізацію співпраці України з чорноморськими державами.

Сучасна безпекова співпраця була сформована під впливом російської загрози. Росія мілітаризує Чорне море, контролює частину морських шляхів та використовує їх як інструмент політичного й економічного тиску. Блокування українського зернового експорту продемонструвало глобальні наслідки регіональної нестабільності та підкреслило важливість міжнародної взаємодії для забезпечення свободи судноплавства [1]. Саме тому у відповідь Україна посилила співпрацю з Румунією, Болгарією та Туреччиною. Крім того, важливим кроком стало формування альтернативного Чорноморського зернового коридору, який забезпечив продовження експорту через територіальні води держав-членів НАТО [2].

Важливою також є військова співпраця, у межах якої Україна адаптувалася до нових умов ведення війни, активно застосовуючи сучасні види озброєння власного виробництва та партнерів. Зокрема, значну роль відіграють ударні безпілотні літальні апарати як Bayraktar TB2, які використовуються для розвідки та знищення ворожої техніки, морські дрони для ураження кораблів і портової інфраструктури, а також протикорабельні ракети і берегові ракетні комплекси, що забезпечують ураження цілей на значній відстані. Таке поєднання асиметричних засобів дозволило суттєво

послабити потенціал Чорноморського флоту РФ та змінити баланс сил у регіоні. У цьому контексті особливу роль відіграє Туреччина, яка не лише постачала Україні військову техніку, зокрема безпілотники Bayraktar TB2, а й поєднує підтримку України з прагматичною політикою щодо Росії. Вона виступила ключовим посередником у зерновій ініціативі та контролює доступ до Чорного моря через протоки, що сприяє стримуванню ескалації. [2].

Румунія та Болгарія як члени ЄС і НАТО забезпечують логістичну підтримку Україні, беруть участь у санкційній політиці та спільних безпекових ініціативах, зокрема протимісній діяльності. Водночас позиції держав регіону залишаються неоднорідними: Молдова підтримує Україну, тоді як Грузія демонструє стриманішу політику [2].

Сучасні виклики в регіоні мають комплексний характер і включають не лише військові, а й економічні та екологічні загрози. Руйнування Каховської ГЕС спричинило масштабні екологічні наслідки для Чорного моря, що підсилює значення екологічної складової безпеки [2].

Отже, безпекова співпраця України з чорноморськими державами є динамічною та багатовимірною, орієнтованою на протидію російській агресії. Попри наявні суперечності, вона залишається важливим чинником стабілізації регіону та формування нового безпекового порядку в регіоні.

Список використаних джерел

1. Цебенко О., Івасечко О. (2022). Безпековий Вимір Чорного Моря: Виклики для Держав ЄС ТА Східного Партнерства. *Synergy of the Eastern Partnership Countries and the European Perspective: from Crisis to Opportunity*. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2022/pages/18734/synergymthesis.pdf#page=60> (дата звернення: 30.03.2026).
2. Denis Cenusa. (2025). The Black Sea Region and the Impact of the War: geopolitics, geoeconomics and security 'transversal costs' and 'unintended benefits'. *Geopolitics and Security Studies Center*. URL: https://www.gssc.lt/wp-content/uploads/2025/06/v01_Cenusa_Black_Sea_war_impact_A4_EN.pdf (дата звернення: 30.03.2026).

Ліна Рудніцька

Наукова керівниця – доц. Л. Мельничук

ГЛОБАЛЬНЕ ЕКОЛОГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Нині спостерігається певна ерозія міжнародного правопорядку та все більша анархічність системи міжнародних відносин. Російсько-українська війна, непередбачувана зовнішня політика адміністрації Дональда Трампа, загострення регіональних конфліктів, а також неспроможність міжнародних інституцій (в першу чергу, ООН) ставлять сьогоднішню міжнародну безпеку під великий ризик.

Водночас, на тлі всіх цих подій виникає такий безпековий виклик, як зменшення уваги світової спільноти до глобальних екологічних проблем. Такий підхід є небезпечним тому, що глобальна екологічна криза тісно взаємопов'язана з основними сферами людської діяльності. Вона виступає як причиною загострення економічних, соціальних та безпекових проблем, так і їх наслідком. Відповідно, ігнорування екологічних викликів може мати серйозні та непоправні наслідки для життєдіяльності всього людства. В цих умовах особливої актуальності набуває дослідження феномену глобального екологічного управління (global environmental governance) як важливої і необхідної складової сучасної системи міжнародних відносин.

Концепт глобального екологічного управління виник наприкінці XX століття з початком активного міжнародного екологічного співробітництва, коли міжнародна спільнота усвідомила транснаціональний характер екологічних проблем та складність їх вирішення на рівні окремої держави. До основних іноземних дослідників, які вивчали та розвивали даний концепт, належать Пітер М. Хаас, Гас Шпет, Оран Р. Янг, Франк Бірман та ін. Зокрема, в Україні дану тему досліджують Бохан А. В., Ціватий В. Г та Чала В. С.

У спільній науковій праці Пітера М. Хааса та Гаса Шпета під назвою «Глобальне екологічне управління» можна знайти досить загальне визначення вищевказаного поняття. Дослідники подали таке визначення: «Глобальне екологічне управління – це поєднан-

ня глобального управління з екологічними питаннями. Воно включає, але не обмежується, управлінням глобальними суспільними благами» [1, с. 3].

Більш широке та в сучасному розумінні визначення поняття «глобальне екологічне управління» знаходимо в дослідниці екологічного права та політики Кетрін А. Гвядзон. За її визначенням, глобальне екологічне управління – це «сукупність урядових та неурядових осіб та установ, які мають на меті впливати на індивідуальну та колективну поведінку людей щодо глобального довкілля, включаючи розробку, впровадження та забезпечення дотримання локального, національного та міжнародного законодавства та політики» [2].

Українська науковиця Чала В. С. підкреслює необхідність формування ефективної моделі глобального управління екологічною політикою, яка передбачає координацію дій держав і міжнародних інституцій у вирішенні глобальних екологічних проблем. Зазначається, що така модель може включати формування наднаціональних інституцій і навіть елементів глобального управління, здатних забезпечити узгодження екологічної політики різних країн [3, с. 3].

Отже, концепт глобального екологічного управління є відносно новим явищем у міжнародних відносинах, який підтверджує необхідність комплексного підходу до вирішення екологічних проблем. Міжнародна спільнота повинна пріоритизувати питання глобальної екологічної кризи, яка має значний вплив на міжнародну та національну безпеку.

Список використаних джерел

1. James G. Speth, Peter M. Haas. (2006). *Global Environmental Governance*. The USA: Island Press. 192 p.
2. Kathryn A. Gwiazdon. *Human Security and Global Environmental Governance*. BCcampus. URL: <https://opentextbc.ca/humansecurity/chapter/environmental-governance/> (date of access: 09.03.2026)
3. Чала В. С. (2023). Формування глобальної екологічної політики: принципи та регуляторні пріоритети. *Економіка та суспільство*. № 48. Електронний журнал. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-85> (дата звернення: 13.03.2026)

Яна Самборська

Науковий керівник – доц. В. Струтинський

МЕТОДИ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКИМ ІНФОРМАЦІЙНИМ ЗАГРОЗАМ У СУЧАСНОМУ ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРИ

Із розвитком медіа та технологій інформаційні загрози стали поширеним інструментом сучасних конфліктів. РФ активно використовує інформаційні операції для впливу на суспільну думку та демократичні процеси. Це зумовлює необхідність створення ефективних методів багаторівневої протидії інформаційним загрозам. Аналізуючи різні методи протидії дезінформації, маємо підстави виокремити чотири основні групи: інституційну, нормативно-правову, технологічну та освітню.

Інституційні методи передбачають створення спеціалізованих органів та центрів, які займаються моніторингом інформаційного простору, дослідженням інформаційних операцій та підготовкою аналітичних звітів. Наприклад в Україні представлені такі інституції як Центр протидії дезінформації при РНБО, Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, Stratcom Ukraine тощо [1, с. 277]. Беручи до уваги Західні інституції, можна виділити наступні: NATO Strategic Communications Centre of Excellence та European External Action Service. Створення таких центрів сприяє координації комунікації між державою, розвідкою та громадянським суспільством.

У звіті від Європейського центру з питань протидії гібридним загрозам важливим інструментами є нормативно-правові механізми, які полягають у регулюванні інформаційного простору через законодавство. Цей напрям спрямований на те, щоб вживати заходи щодо самих агресорів – наприклад, обмежувати їхні можливості, карати їх у разі необхідності, а також стримувати від майбутніх агресивних дій. Сюди входять як м'які заходи, публічне викриття та осуд, так і більш рішучі підходи, зокрема застосування чинного законодавства для накладення санкцій.

У сучасному інформаційному середовищі неможливо обійтись без технологічних інструментів. Вони зосереджуються на всебічному зборі даних, а саме виявленні, моніторингу та документуванні дезінформаційних кампаній, їхніх повідомлень і наративів, а також каналів поширення. Зокрема, до технологічних методів протидії дезінформації належать інструменти фактчекінгу, дебанкінгу та пребанкінгу [2, с. 8].

Досить важливими є освітні методи протидії інформаційним загрозам, які передбачають розвиток медіаграмотності населення, освітні програми щодо критичного аналізу інформації, підвищення рівня цифрової культури. Даний напрям фокусується на стратегії підвищення обізнаності, яка полягає у формуванні стійкості суспільства до дезінформації через превентивні інформаційні кампанії та підтримку вразливих груп [3, с. 17].

Отже, російська дезінформаційна діяльність постає ключовим інструментом інформаційної війни, а ефективність протидії можлива лише за умов комплексного підходу. Поєднання інституційних, технологічних, правових та освітніх методів сприяє формуванню стійкості суспільства до інформаційних загроз.

Список використаних джерел

1. Ільницька У. (2025). Інституціоналізація безпекових стратегічних комунікацій України у протидії інформаційним викликам та російському інформаційному експансіонізму. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. Вип. 59. С. 272-281.
2. Kalenský J., Hanhijärvi H. (2025). Countering disinformation in the Euro-Atlantic: Strengths and gaps : *Research Report 15. Helsinki : The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats (Hybrid CoE)*. 47 p.
3. Strategic communications as a key factor in countering hybrid threats : study / J. P. V. García et al. Brussels : European Parliament, 2021. 180 p. URL: [https://www.europarl.europa.eu/stoa/en/document/EPRS_STU\(2021\)656323](https://www.europarl.europa.eu/stoa/en/document/EPRS_STU(2021)656323) (date of access: 14.03.2026).

Ольга Самуляк
Науковий керівник – доц. Валентин Мальцев

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТРАНСАТЛАНТИЧНИХ ВІДНОСИН ЗА ПРЕЗИДЕНТСТВА ДОНАЛЬДА ТРАМПА

Протягом десятиліть співпраця між США та Європою базувалася на спільних цінностях, безпекових інтересах і взаємній довірі.

Повернення Трампа до влади та зміна курсу США щодо Європи спричинили новий рівень напруженості – як по обидва боки Атлантики, так і всередині Європи, а також у відносинах між ЄС та НАТО. Не менш важливими є зміни у сфері безпеки. Хоча співпраця в межах НАТО формально зберігається, рівень довіри між союзниками знижується. Європейські держави дедалі частіше говорять про необхідність стратегічної автономії, тобто здатності самостійно забезпечувати власну безпеку без повної залежності від США. У цьому контексті політика адміністрації Дональда Трампа фактично стала поштовхом до переосмислення ролі Європи у глобальній системі безпеки [2].

Хоча співпраця в межах НАТО формально зберігається, рівень довіри між союзниками знижується. Європейські держави дедалі частіше говорять про необхідність стратегічної автономії, тобто здатності самостійно забезпечувати власну безпеку без повної залежності від США. У цьому контексті політика адміністрації Дональда Трампа фактично стала поштовхом до переосмислення ролі Європи у глобальній системі безпеки.

Події на Близькому Сході у 2025-2026 роках продемонстрували різні підходи США та Європи до вирішення конфліктів: якщо Вашингтон схиляється до більш жорстких дій, то європейські країни віддають перевагу дипломатичним інструментам. Це ще раз підкреслює, що єдність Заходу вже не є такою очевидною, як раніше.

Особливо показовими для розуміння сучасного стану трансатлантичних відносин стали результати Мюнхенської конферен-

ції з безпеки 2026, яка відбулася у лютому 2026 року. Саме там чітко проявилася криза довіри між США та європейськими союзниками. У щорічній доповіді конференції наголошувалося, що міжнародний порядок, сформований після Другої світової війни під лідерством США, опинився під серйозним тиском через зміну політичного курсу Вашингтона. У країнах G7 зростає сприйняття США не лише як союзника, а й як потенційного джерела ризиків [1].

У підсумку можна сказати, що трансатлантичні відносини у період 2025-2026 років переживають етап глибокої трансформації. Вони не зникають, але стають менш передбачуваними та більш прагматичними. Політика Дональд Трамп суттєво вплинула на цей процес, змусивши європейських союзників шукати нові підходи до співпраці та власної ролі у світі. І хоча повного розриву не відбулося, очевидно, що колишня модель «єдиного Заходу» вже не виглядає такою стійкою, як раніше.

Список використаних джерел

1. ЕСПРЕСО. Союз США та Європи стає хитким: головні сигнали з Мюнхена та що очікувати Україні. Пояснюємо. URL: <https://espreso.tv/oborona-ta-bezpeka-soyuz-ssha-ta-evropi-stae-khitkim-golovni-signali-z-myunkhena-ta-shcho-ochikuvati-ukraini-poyasnyuemo> (accessed: 21.03.2026)
2. European Union Institute for Security Studies. The Union, the Star and the Eagle: EU-NATO cooperation under Trump 2.0. URL: <https://www.iss.europa.eu/publications/briefs/union-star-and-eagle-eu-nato-cooperation-under-trump-20> (accessed: 21.03.2026).

Надія Сарафінчан

Наукова керівниця – проф. Т. Марусик

ЕВОЛЮЦІЯ СТРАТЕГІЙ НАЦІОНАЛЬНОГО БРЕНДИНГА РУМУНІЇ

У постіндустріальну епоху концепт «конкурентної ідентичності», запропонований С. Анхольтом, стає визначальним для держав, що прагнуть конвертувати свою культурну унікальність в економічний капітал [1]. Для Румунії, як країни Центрально-Східної Європи, національний брендинг став інструментом подолання посткомуністичного шлейфу та засобом непрямого суперництва з більш потужними глобальними гравцями.

Перші кроки Румунії у сфері самопрезентації були позначені відсутністю системного досвіду та прозорості. Офіційний старт брендингової політики пов'язують із 1995 роком, коли за ініціативи президента І. Ілієску було розпочато проєкт «Вічна та захоплююча Румунія» [2]. Ця ініціатива завершилася резонансним корупційним скандалом: замість запланованих 97 тисяч фотоальбомів було видано лише близько 10 тисяч, що призвело до судових вироків для високопосадовців та дискредитації самої ідеї державного просування.

Пошук виняткових візитівок Румунії тривалий час коливався між використанням популярних стереотипів та намаганням створити новий збалансований образ. Спроба капіталізації на образі графа Дракули через проєкт «Дракула парк» (2001 р.) мала на меті залучити 1 млн. туристів щороку, проте так і не була реалізована, попри значні дискусії.

Наступним етапом стала кампанія 2004 року «Румунія завжди дивує», що була розкритикована Всесвітньою організацією туризму через розмитість позиціонування та надсилання потенційній аудиторії «змішаних сигналів». Однак, найбільш амбітним став проєкт 2010 року «Explore the Carpathian Garden», профінансований європейськими фондами на суму 75 млн євро, що мав на меті комплексне просування еко-туризму та бізнес-можливостей [2].

Румунія намагалася диверсифікувати свій бренд через спеціалізовані програми, спрямовані на різні цільові групи. Так, соціально-політична кампанія «Romanians in Europe» (2008 р.) була спрямована

на реабілітацію іміджу румунських мігрантів у країнах ЄС, намагаючись представити їх як чесних і працьовитих людей [2].

Аналіз румунської політики щодо національного бреду дозволяє виділити ключові фактори, що перешкоджали успішній реалізації стратегій. По-перше, брендингові ініціативи часто були прив'язані до конкретних політичних фігур і згорталися відразу після їхньої відставки (наприклад, проєкт «Romania-Fabulospirit») [3]. По-друге, розробка програм була виключно державною ініціативою, що нерідко ігнорувала потребу у внутрішньому суспільному консенсусі. По-третє, румунський підхід характеризувався фрагментарністю та відсутністю єдиного координаційного центру.

Отже, брендингова політика Румунії пройшла шлях від хаотичних рекламних акцій до комплексних програм за підтримки ЄС. Проте, досвід країни підкреслює, що державна монополія на створення бренду без залучення громадянського суспільства та безперервності стратегії значно знижує ефективність національного просування.

Список використаних джерел

1. Anholt S. (2007). Competitive identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions. Basingstoke [England]: Palgrave Macmillan. 134 p. URL: <https://surl.li/ghtdrx>
2. Sepi A. (2013). Nation branding: the case of Romania. Brief history and possible reasons for failure. Institute for Cultural Diplomacy. E/IR&CD. Oct. 2013. URL: <https://surl.li/vqadcy>
3. Теращук М. (2016). Особливості брендингової політики Болгарії та Румунії. *Політичне життя*. № 1-2 (2016), с. 72-76. URL: <https://surl.lt/wpkqlo>.

Анастасія Серман
Науковий керівник – доц. І. Осадца

УЛЬТРАПРАВІЙ ПОПУЛІЗМ У НІМЕЧЧИНІ ЯК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі Федеративна Республіка Німеччина позиціонується як держава, яка традиційно виконує роль економічного локомотива та гаранта стабільності Європейського Союзу. З огляду на системну кризу довіри до традиційних політичних сил та розкол всередині німецького населення все більше підтримки здобуває правоекстремістська партія «Альтернатива для Німеччини» (нім. Alternative für Deutschland, AfD). Відносно молода сила, заснована у 2013 р. як знак протесту проти діяльності уряду Ангели Меркель та соціально-економічних криз, стає все більш впливовою в політичній системі ФРН.

З огляду на те, що Німеччина є другим за обсягом донором допомоги Києву, зростання впливу AfD ставить під питання хід подальшої підтримки як з боку офіційного Берліна, так і європейської спільноти. Риторика німецьких праворадикалів базується на закликах до налагодження співпраці з російською федерацією, зняття санкцій з агресора та припинення постачання допомоги Україні. Риторика німецьких праворадикалів базується на закликах до налагодження співпраці з російською федерацією, зняття санкцій з агресора та припинення постачання допомоги Україні. Посилення позицій AfD не лише дестабілізує німецьку політику, а й корелює з наративами зовнішньої дезінформації та інших перешкод, спрямованих на послаблення міжнародної коаліції на підтримку нашої держави. Позиція праворадикалів базується на концепції «реальної політики» (нім. Realpolitik), що передбачає відновлення насамперед економічних зв'язків з кремлем без урахування національних інтересів Києва [1].

Ключовим аспектом нашого дослідження є позиція ультраправих Німеччини саме на євроінтеграційний курс України. Для об'єктивного розуміння загрози, яку становить AfD у цьому контексті, варто звернутись до аналізу її програмних документів. Так,

у Основній програмі партії (Grundsatzprogramm) зафіксовано ви-
могу про повернення повноважень національним державам, що
означає початок демонтажу концепції об'єднаної Європи [2].
Проте особливої уваги заслуговує Магдебурзька декларація 2023
р., яка фактично проголошує курс партії на перетворення ЄС на
«федерацію націй» і питання про приєднання нових членів бло-
кується правом вето. Враховуючи свій проросійський вектор, AfD
виступає з чіткою критикою зближення України з Європейським
Союзом та НАТО, зумовлюючи це «нестабільною політичною
системою та високим рівнем корупції».

Політична криза наприкінці 2024 – початку 2025 р., що ви-
явилась у проголошенні вотуму недовіри уряду канцлера О. Шо-
льца та результатах місцевих виборів продемонструвала справж-
ню владу AfD та її здатність блокувати роботу державних органів.
Піком кризи стали дострокові вибори до Бундестагу 23 лютого,
на яких партія здобула блискучі результати. Хоч і перемогу здобув
консервативний блок ХДС-ХСС на чолі з Ф. Мерцем, який згодом
став новим Федеральним канцлером ФРН, висока електоральна
вага ультраправих змушує новостворену коаліцію робити нері-
шучі кроки, що безпосередньо стосуються і допомоги Україні.

Підсумовуючи, можна стверджувати: попри зростання
ультраправого популізму та активізацію російського гібридного
впливу, європейський вибір України залишається безальтернатив-
ним вектором розвитку. Проте його реалізація потребуватиме
переходу від моделі «адаптації» до моделі «активного форму-
вання» спільного європейського порядку денного, де Україна ви-
ступатиме не лише як реципієнт допомоги, а як стратегічний ак-
тив для безпеки та економічного відродження всього Європейсь-
кого континенту.

Список використаних джерел

1. Umland A. The AfD's «Realpolitik»: Between Pro-Russian Sentiment and German National Interests. Stockholm Centre for Eastern European Studies (SCEEUS). 2024. URL: <https://sceeus.se/en/publications/> (date of access: 17.03.2026).
2. Programm für Deutschland: Das Grundsatzprogramm der Alternative für Deutschland. Alternative für Deutschland (AfD). 2016. 96 S. URL: <https://www.afd.de/grundsatzprogramm/> (date of access: 20.03.2026).

Ірина Солоненко

Науковий керівник – доц. П. Катеринчук

МЮНХЕНСЬКА ПРОМОВА ПУТІНА

10 лютого 2007 року відбулася щорічна Мюнхенська конференція з питань політики і безпеки. Промова Путіна, запрошеного головою Горстом Тельчіком, стала першим виступом російського глави держави на цьому форумі. Головною темою конференції було «Мир через діалог: Глобальні кризи – Глобальна відповідальність» [1]. Актуальність питань, розглянутих на конференції, була зумовлена загальною політичною ситуацією початку ХХІ століття: терористичні акти (11.06.2001), регіональні конфлікти (друга російсько-чеченська війна), політична криза в Україні (достроковий розпуск Парламенту).

У цьому контексті ключовими темами виступу стали критика однополярної моделі світового устрою, питання легітимності застосування сили, роль міжнародного права, проблеми енергетичної безпеки, а також розширення НАТО на схід. На думку Володимира Путіна, однополярний світ не лише не сприяє вирішенню глобальних проблем, але й супроводжується нав'язуванням політичних рішень іншим державам та нехтуванням нормами міжнародного права, що призводить до зростання міжнародної напруженості [3]. Водночас така оцінка є частково маніпулятивною.

Окрему увагу у промові було приділено критиці розширення НАТО та розміщення систем протиракетної оборони США в Європі. На думку Володимира Путіна, такі дії підривають довіру між державами та порушують баланс сил, створюючи додаткові загрози для Росії. Він наголошував, що наближення військової інфраструктури альянсу до російських кордонів є проявом одностороннього підходу у міжнародній політиці. Водночас ці твердження виглядають суперечливими з огляду на подальші зовнішньополітичні дії Росії, зокрема агресію проти України, що сама собою порушує принципи міжнародної безпеки та підриває довіру між державами. Таким чином, риторика про «загрози» з боку НАТО може розглядатися як спроба виправдати власну експансію.

ністську політику. При цьому розміщення систем ПРО США офіційно обґрунтовувалося необхідністю захисту від потенційних загроз з боку Ірану та Північної Кореї.

Крім того, у промові було акцентовано на прагненні Росії проводити незалежну зовнішню політику, що обґрунтовувалося «тисячолітньою історією» держави та необхідністю захисту національних інтересів в умовах трансформації міжнародної системи. Водночас подібна аргументація виглядає дискусійною, оскільки історична тривалість існування держави не є підставою для порушення норм міжнародного права чи принципів суверенітету інших країн [2]. Більшість держав із тривалою історією дотримуються загальновизнаних правил міжнародної взаємодії, що підкреслює суперечність між риторикою та практичними діями РФ.

Отже, Мюнхенська промова 2007 року стала концептуальним викладом бачення Росією сучасного світового порядку та сигналом про її намір відігравати більш самостійну роль у міжнародних відносинах. Висловлена Володимиром Путіним критика однополярності та дій Заходу мала частково перебільшений і вибіркового характеру, оскільки не враховувала складності міжнародної системи та ролі інших центрів сили [3]. Таким чином, виступ Володимира Путіна можна розглядати як ідеологічне підґрунтя подальшої трансформації відносин між Росією та Заходом, і як важливий етап формування сучасної геополітичної конфронтації. Це сприяло формуванню залежності від російських енергоресурсів, яка згодом була використана як інструмент політичного тиску, особливо після початку повномасштабної агресії проти України.

Список використаних джерел

1. Лашенко О. Мюнхенська промова Путіна. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/myunhenska-promova-putina/31095096.html> (дата звернення: 11.03.2026).
2. Мюнхен-2007: 15 років тому Путін почав світовий біполярний розлад. Укрінформ. URL: <https://surli.cc/uoasvk> (дата звернення: 11.03.2026).
3. Портников В. Мюнхенська промова Путіна. Zbruc. URL: <https://zbruc.eu/node/120703> (дата звернення: 11.03.2026).

Ірина Торак

Науковий керівник – проф. В. Фісанов

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ АМЕРИКАНСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Сьогодні цифрові технології, зокрема штучний інтелект (AI), великі дані (Big Data) та соціальні мережі стали невід'ємною частиною американської дипломатії. Завдяки цим інструментам аналіз інформації та комунікація стають оперативнішими. Вони також відіграють важливу роль у здійсненні контролю над глобальним цифровим простором, яким активно користується світова наддержавна в контексті інформаційної геополітики. Саме тому, Державний департамент США активно впроваджує ці інструменти у щоденну дипломатичну практику, що робить їх важливою складовою сучасної державної політики.

Одним із ключових пріоритетних напрямків модернізації є впровадження генеративного штучного інтелекту для оптимізації повсякденної діяльності дипломатичного корпусу. З цією метою, Державний департамент США запустив внутрішній чат-бот під назвою Державний чат (StateChat) – безпечну корпоративну платформу, спеціально адаптовану для обробки конфіденційної, але не засекреченої інформації. Ця платформа доступна для понад 45 000 співробітників і охоплює більше ніж 95% американських представництв за кордоном. Використання цього інструменту значно спрощує підготовку офіційної документації, автоматизує переклади та допомагає швидко аналізувати великі обсяги даних. Завдяки цьому, фахівці не лише позбавляються рутинних завдань, а й отримують можливість генерування нових стратегічних ідей, що підвищує загальну ефективність американської цифрової дипломатії [1].

Однак модернізація дипломатії США не обмежується виключно внутрішньою автоматизацією, адже наявність правильно використаного інструментарію є потужною зброєю на глобальній арені. Зокрема у документі «План дій США у сфері штучного

інтелекту» зазначено, що Сполучені Штати змагаються за глобальне домінування у сфері штучного інтелекту і прагнуть досягти цього за допомогою так званої «технологічної дипломатії». Державний департамент США відіграє провідну роль у цьому процесі, оскільки саме він відповідає за розробку стратегічного плану, спрямованого на формування так званого «глобального альянсу з питань штучного інтелекту». Провідна ідея полягає в просуванні повного американського «стеку штучного інтелекту», тобто апаратного та програмного забезпечення, цифрових додатків, технологічних стандартів серед союзників і партнерів. Водночас, стратегія передбачає координацію захисних заходів на міжнародному рівні. Зокрема, союзників закликають підтримувати політику США в галузі експортного контролю та утримуватися від постачання критично важливих технологій державам, які можуть становити стратегічну загрозу. У разі порушення цих принципів, США залишають за собою право застосовувати додаткові інструменти економічного та технологічного впливу, навіть вторинні мита, щоб змусити всіх грати за одними правилами [2].

Отже, використання сучасних цифрових технологій є одним із ключових елементів розвитку американської дипломатії. Зрештою, успіх сучасної держави сьогодні залежить не лише від традиційної дипломатії, але й від її здатності встановлювати технологічні стандарти. Саме тому можна стверджувати, що США успішно використовують і розвивають сучасний технологічний інструментарій для зміцнення свого глобального лідерства.

Список використаних джерел

1. Department of State Enterprise Data & AI Strategy. September 2025. [URL:https://www.state.gov/wp-content/uploads/2025/09/Department-of-State-Enterprise-Data-and-AI-Strategy.pdf](https://www.state.gov/wp-content/uploads/2025/09/Department-of-State-Enterprise-Data-and-AI-Strategy.pdf) (date of access 14.03.2026)
2. The White House. America's AI Action Plan (Winning the Race). July 2025. [URL:https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/07/Americas-AI-Action-Plan.pdf](https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/07/Americas-AI-Action-Plan.pdf) (date of access: 14.03.2025).

Іванна Тютюнник
Науковий керівник – доц. П. Катеринчук

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ В. ЗЕЛЕНСЬКОГО В УМОВАХ ВІЙНИ ЯК ПРИКЛАД КРИЗОВОГО ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА (2019-2025 РР.)

Міжнародний імідж політичного лідера є не лише відображенням особистісних властивостей, але й інструментом реалізації зовнішньополітичних стратегій держави. У випадку України, повномасштабне військове вторгнення РФ у лютому 2022 р. стало критичним чинником, що кардинально трансформувало зовнішній образ Президента В. Зеленського. Ця трансформація стала яскравим прикладом кризового політичного лідерства, яке здатне впливати на міжнародний порядок денний, мобілізувати зовнішню підтримку та формувати нові комунікаційні наративи.

Перший період президентства Зеленського (2019-2021) визначався прагненням позиціонувати Україну як партнера в євроатлантичній спільноті та реформатора всередині країни. Його міжнародний імідж був неоднорідним: з одного боку, він асоціювався з оновленням політичної еліти, з іншого – з браком досвіду в сфері безпекових викликів [1]. Міжнародна комунікація на цьому етапі була зосереджена на традиційній дипломатії та участі в міжнародних форумах.

З початком повномасштабної війни імідж Зеленського зазнав якісних змін: він перестав бути лише главою держави з внутрішньополітичним або регіональним іміджем і став символом спротиву агресії, що отримав визнання на рівні світових столиць. Його рішуча позиція, щоденні звернення до нації та численні виступи перед парламентами інших країн змінили сприйняття українського лідера з «новачка» на «лідера в кризу» [2]. Цей процес трансформації іміджу відбувався через медіа, соціальні платформи та прямі міжнародні звернення, що дозволило Зеленському формувати наратив не лише для української аудиторії, а й для світових лідерів та громадськості.

Кризове політичне лідерство проявляється не лише в здатності формувати переконливі меседжі, але й у здатності відповідати на очікування міжнародної спільноти щодо дотримання цінностей, які вона сповідує. У цьому контексті особистісний імідж Зеленського, що об'єднує риси рішучості, стійкості та відкритості, став центральним елементом комунікаційної стратегії України. Його роль у забезпеченні міжнародної підтримки, включно з військовою, фінансовою та санкційною політикою щодо РФ, підкреслює важливість іміджу як інструменту зовнішньої політики.

На період 2024-2025 рр. міжнародний імідж Зеленського продовжує консолідуватися навколо теми довгострокової безпеки Європи, реформування глобальних інституцій та підтримки демократичних цінностей. Це свідчить про те, що імідж політичного лідера здатний еволюціонувати від реактивного до проактивного, впливаючи на глобальні політичні процеси.

Таким чином, трансформація іміджу В. Зеленського в умовах війни демонструє, як кризове лідерство може перетворитись на дієвий фактор міжнародної підтримки та формування стратегічних зовнішньополітичних наративів.

Список використаних джерел

1. Стиль Зеленського – як змінився образ президента від інавгурації і донині. *Gentleman (24tv.ua)*, 2025. URL: https://gentleman.24tv.ua/stil-zelenskogo-yak-zminyuvavsya-obraz-prezidenta-vid-inavguratsiyi_n2826365 (дата звернення: 08.02.2026).
2. Zelensky thanks journalists for winning the information war. *Institute for Mass Information*, 2022. URL: <https://imi.org.ua/en/news/zelensky-thanks-journalists-for-winning-the-information-war-i47634> (дата звернення: 09.02.2026).

Олександра Харабара

Науковий керівник – доц. І. Осадца

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЯХ

Інформаційно-психологічні операції завжди були важливою складовою ведення війни. Проте розвиток штучного інтелекту суттєво змінив характер їх проведення, зробивши когнітивний вплив швидшим, дешевшим і масштабнішим.

Генеративні моделі штучного інтелекту автоматизують створення маніпулятивних текстів, зображень, аудіо- та відеоматеріалів. Такий технологічний зсув істотно знижує бар'єри для створення й поширення великих обсягів пропагандистського контенту [1]. Якщо раніше для цього були потрібні значні людські та фінансові ресурси, то сьогодні навіть невеликі групи можуть використовувати інструменти ШІ для координації численних автоматизованих акаунтів у соціальних мережах. Такі боти дедалі переконливіше імітують людську комунікацію, що ускладнює їх розпізнавання [3].

Окрему загрозу становлять дипфейки, створені за допомогою штучного інтелекту. Вони підривають довіру до цифрового контенту, оскільки дають змогу створювати надзвичайно реалістичні, але повністю сфабриковані аудіо- та відеоматеріали [2]. У поєднанні з алгоритмами аналізу настроїв це відкриває нові можливості для психологічного впливу. Аналізуючи великі масиви даних із соціальних мереж, моделі машинного навчання здатні виявляти емоційні реакції, страхи та вразливості окремих груп населення. Це дає змогу адаптувати інформаційні кампанії до конкретної аудиторії та підвищувати їхню ефективність [3].

Особливу небезпеку становить не лише масштабування дезінформації, а й підрив довіри до інформаційного середовища загалом. Поширення ШІ-згенерованих матеріалів ускладнює розмежування достовірного й сфабрикованого контенту, що створює умови для зростання суспільної недовіри, інформаційної дезорієнтації та зниження ефективності публічної комунікації. У таких умовах психологічний вплив спрямовується не тільки на

зміну поглядів, а й на послаблення здатності суспільства адекватно оцінювати події [2; 3].

Російсько-українська війна, особливо після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році, наочно демонструє масштаби використання цифрових інструментів у когнітивному протиборстві. Показовим прикладом став deepfake-ролик із нібито зверненням Президента України Володимира Зеленського про капітуляцію, поширений з метою деморалізації українського суспільства, військових та підриву міжнародної підтримки. Автоматизація створення й поширення маніпулятивного контенту, використання бот-мереж і ШІ-згенерованих фейків стали важливими елементами сучасних інформаційних атак [2; 3].

Протидія таким загрозам потребує комплексного підходу. Ідеться не лише про використання технологічних засобів для виявлення бот-мереж, синтетичних медіа та скоординованих інформаційних кампаній, а й про розвиток правових механізмів і підвищення рівня медіаграмотності населення. Саме поєднання технологічного захисту, правового регулювання та критичного мислення є необхідною умовою стійкості суспільства до інформаційно-психологічного впливу.

Отже, штучний інтелект істотно трансформував інструменти психологічної війни. Водночас ключовим чинником протидії таким загрозам залишається не лише технічна безпека, а й здатність суспільства критично сприймати інформацію та протистояти маніпуляціям.

Список використаних джерел

1. Josh A Goldstein, Jason Chao, Shelby Grossman, Alex Stamos, Michael Tomz (2024). How persuasive is AI-generated propaganda?, *PNAS Nexus*, Volume 3, Issue 2, February, pgae034, <https://doi.org/10.1093/pnasnexus/pgae034>
2. Dominika Kuźnicka-Błaszowska, Nadiya Kostyuk (2025). Emerging need to regulate deepfakes in international law: the Russo-Ukrainian war as an example, *Journal of Cybersecurity*, Volume 11, Issue 1, tyaf008, <https://doi.org/10.1093/cybsec/tyaf008>
3. Dawson M., Khan A. H., Nartey C. (2025). Weaponising the mind: AI, cyberspace and the future of psychological operations. *Journal of Military Studies*. DOI: 10.2478/jms-2025-0011

Єлизавета Цвіненко
Наукова керівниця – доц. І. Макух-Федоркова

АМЕРИКАНІЗАЦІЯ ЧИ КУЛЬТУРНА ГІБРИДИЗАЦІЯ: ТРАНСФОРМАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація стала фундаментальною характеристикою сучасного розвитку світових процесів, охоплюючи всі сфери суспільного життя. Вона зумовлює економічну інтеграцію, формування глобального політичного простору, зростання взаємозалежності між суспільствами та інтенсифікацію міжкультурних контактів. Водночас глобалізація розгортається в декількох вимірах, що нерідко супроводжується зіткненням різних культурних моделей. Одним із найбільш помітних проявів цього процесу є поширення американської масової культури. Медіаіндустрія, музика, кіно та цифровий контент сприяли формуванню нових моделей споживання і значною мірою вплинули на соціокультурні практики по всьому світу, зокрема в європейських суспільствах.

Домінування американської масової культури зазвичай описується терміном «американізація». Водночас історично його значення не було пов'язане з глобалізацією, а використовувалося для опису внутрішньої політики США, спрямованої на асиміляцію європейських іммігрантів після Громадянської війни[1]. Лише згодом поняття набуло сучасного значення і почало застосовуватися до опису глобального поширення американських культурних моделей, значною мірою завдяки розвитку масової культури та засобів масової комунікації.

У межах радикально-глобалістичного підходу американізація трактується як прояв культурної гомогенізації. Згідно з цим підходом, взаємодія національних культур у процесі глобалізації сприяє поширенню уніфікованих культурних моделей, які поступово витісняють локальні традиції. У такому контексті американізація розглядається як форма культурної стандартизації. Це явище можна пояснити через концепцію «макдональдизації», запропоновану американським соціологом Дж. Рітцером [3], що

проявляється у виробництві масового культурного продукту, який є легко споживаним, стандартизованим і орієнтованим на широку аудиторію.

Водночас існує альтернативний підхід, який заперечує тезу про повну культурну уніфікацію. Зокрема, нідерландський соціолог Я. Н. Пітерсе у своїй концепції культурної гібридизації наголошує, що глобалізація сприяє формуванню нових культурних форм, які виникають у результаті поєднання глобальних і локальних елементів [2, с.13]. Такий процес передбачає не зникнення національних культур, а їхню трансформацію через інтеграцію зовнішніх впливів. Європейський культурний простір демонструє численні приклади такої гібридизації. Американські культурні продукти, потрапляючи до європейського контексту, часто адаптуються до місцевих соціокультурних умов. У результаті виникають нові культурні практики, які поєднують глобальні елементи з національними традиціями.

Отже, хоча американська масова культура має значний вплив на культурні процеси в Європі, цей вплив не завжди призводить до повної уніфікації культурного простору. Натомість, взаємодія глобальних і локальних культурних елементів часто призводить до формування нових гібридних форм. Саме тому концепція культурної гібридизації дозволяє більш адекватно пояснити сучасні культурні трансформації, підкреслюючи динамічний характер взаємодії культур та збереження культурного різноманіття в умовах глобалізації.

Список використаних джерел

1. Miggins E. M. Americanization. Case Western Reserve University. *Encyclopedia of Cleveland History*. URL: <https://case.edu/ech/articles/a/americanization> (date of access: 15.03.2026).
2. Pieterse J. N. (1993). Globalization as hybridization. *International Sociology*. Vol. 9, no. 2. P. 18. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/026858094009002003> (date of access: 15.03.2026).
3. Ritzer G. (1993). The “McDonaldization” of Society. *Journal of American Culture*. Vol. 6, no. 1. P. 100-107. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1537-4726.2004.141_29.x (date of access: 15.03.2026).

Катерина Чорнобай
Наукова керівниця – доц. Л. Мельничук

ПСИХОЛОГІЯ «ІМПУЛЬСИВНОГО ШОУМЕНА»: ДОНАЛЬД ТРАМП ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ АМЕРИКАНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА

У контексті динамічних трансформацій сучасної світової політики виняткової актуальності набуває вивчення психологічних профілів державних діячів, адже саме індивідуальні особливості лідера виступають тим ключовим чинником, який визначає процес ухвалення стратегічних рішень та специфіку взаємодії на міжнародній арені. Дональд Трамп – це той лідер, який протягом обох каденцій ілюструє доволі нестандартну модель політичного керівництва, де персональні риси стають ключовим елементом державного курсу США.

Оцінка рис 47-го президента за шкалою «Big five» показує наявність гіпертрофованого рівня екстраверсії, який парадоксальним чином поєднується з критичним дефіцитом приємності. Варто зазначити, що історія США знає багатьох президентів-екстравертів, серед яких Теодор Рузвельт, Білл Клінтон, Джордж Буш-молодший. Проте чинний американський лідер реалізує цю рису через підкреслено енергійну та соціально домінантну рольову модель.

Як влучно підкреслив професор Ден П. МакАдамс, Трамп є класичним «dynamo-driven leader», тобто політик із колосальним внутрішнім неспокоєм, нездатністю до врівноваженості та мінімальною потребою у сні. Ключовим маркером такої високої екстраверсії виступає безперервна жага до отримання соціальної винагороди.

Як зазначає Барбара Рес, колишня керівниця будівництва Trump Tower, базовою емоцією Дональда Трампа є гнів, головна роль якого полягає в тому, що він постійно підживлює непереборне бажання Трампа здобути постійне визнання та обожнювання суспільства.

Ключовими характеристиками психологічного профілю Трампа є яскраво виражений нарцисизм та ознаки антисоціального розладу особистості. За оцінкою клінічного психолога Дж. Сай-

мона, публічна поведінка політика є наочним прикладом класичного нарцисизму та відкритих маніпуляцій. Цей стан ускладнюється систематичним ігноруванням соціальних стандартів і правових норм, а також схильністю до ірраціональної, ризикованої та агресивної поведінки.

Невіддільним компонентом психотипу політика виступає моральний релятивізм, тобто відсутність сталих етичних принципів та наявність надзвичайно пластичної системи цінностей. Як наслідок, для досягнення бажаного результату для Дональда Трампа вважається прийнятним використання будь-яких методів, включно з порушенням угод, поширенням відвертої брехні або суперечливих заяв.

Специфічний психологічний профіль Трампа сформувався в дитинстві через авторитарного батька та відсторонену матір. Це спричинило приховану невпевненість, проблеми з довірою, жагу уваги та брак емпатії. Власні страхи та нестачу підтримки він навчився ховати за агресією, залякуванням і ворожістю. Хоча спочатку така захисна реакція допомагала здобувати владу, згодом вона почала створювати серйозні проблеми.

Підсумовуючи, доречно згадати тезу біографа Роберта Каро про те, що влада не лише змінює людину, а й оголює її внутрішні риси. Його феномен «імпульсивного шоумена» докорінно змінив парадигму американського лідерства, замінивши традиційну дипломатію на агресивний маркетинг і транзакційність. Ця трансформація яскраво доводить, що дитячі психотравми та глибинні комплекси лідера здатні деформувати навіть найстійкіші демократичні інституції, перетворюючи політику наддержави на інструмент задоволення власних егоцентричних амбіцій.

Список використаних джерел

1. Anna Vital. Big Five Personality Traits – Infographic. Adiomia. 28.12. 2018. URL: <https://blog.adioma.com/5-personality-traits-infographic/>
2. Dan P. McAdams. (2016). The mind of Donald Trump. The Atlantic. URL: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/06/the-mind-of-donald-trump/480771/Cesar>
3. Chelala. A. (2017). Psychological Portrait of President Trump. Common Dreams. URL: <https://www.commondreams.org/views/2017/02/12/psychological-portrait-president-trump>

Олександра Шарлай
Науковий керівник – доц. І. Осадца

ІРАНЬСЬКА КРИЗА 2026 РОКУ І ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США В ЛОГІЦІ «AMERICA FIRST» ТА ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

Іранська криза 2026 року стала знаковою подією на Близькому Сході та одночасно маркером трансформації зовнішньої політики США. Повернення доктрини «America First» за другої адміністрації Дональда Трампа остаточно змістило фокус Вашингтона від ідеологічних амбіцій до прагматичного бізнес-підходу, де пріоритетом стають економічні та стратегічні інтереси, а не глобальні цінності чи просування демократії. У цій системі координат конфлікт навколо Ірану не обмежується питанням регіональної безпеки – у логіці «America First» його можна розглядати як інструмент переоцінки союзницьких відносин і стратегічних пріоритетів США для досягнення власних стратегічних цілей, включно з переглядом торгових домовленостей, військових альянсів та контролем над енергетичними потоками.

Повернення Трампа до влади активізувало модель управління, де головним акцентом стало бажання швидкого результату. Близький Схід у такій логіці стає ключовою зоною контролю над енергетичними потоками та регіональними політичними процесами. Офіційно США обґрунтовують свої дії стримуванням іранської ядерної програми та підтримкою свого союзника – Ізраїлю. Водночас у ширшій аналітичній перспективі ці дії можна тлумачити і як спробу зміцнення американських позицій у регіоні. Кризу можна розглядати як можливість для Вашингтона посилити свою роль ключового безпекового партнера для країн Перської затоки.

Важливим чинником є вплив Китаю та Росії. Китай, як головний економічний партнер Ірану та найбільший імпортер нафти з регіону, опинився в скрутному становищі: обмеження проходження суден через Ормузьку протоку загрожує його енергетичній безпеці та стабільності промислового виробництва. Пекін може бути змушений переглянути баланс між економічними

інтересами та регіональною політикою, що може включати зближення з іншими регіональними акторами. Росія, незважаючи на військову підтримку Ірану, уникає прямого протистояння з США. Таким чином, це може створювати для США стратегічну перевагу – послаблювати іранського союзника та одночасно демонструвати здатність впливати на регіональну динаміку без прямого конфлікту з іншими великими гравцями.

Для України іранська криза 2026 року є одночасно викликом і можливістю. З одного боку, вона відволікає міжнародну увагу від російсько-української війни, зменшуючи оперативну підтримку України й тимчасово зміцнюючи ресурсні позиції Росії, через зростання цін на енергоносії та військові закупівлі. Це створює додаткові ризики для української економіки та безпекових інтересів, вимагаючи посилення внутрішньої стійкості та мобільності державних ресурсів.

З іншого боку, криза відкриває перспективи для України застосувати власний досвід у сфері протидії безпілотним загрозам, систем протиракетної оборони, кібербезпеки та інтеграції в міжнародні безпекові платформи. Експертний потенціал України у сфері військових технологій і обміну досвідом може стати предметом нових міжнародних угод та програм співпраці.

Таким чином, іранська криза 2026 року виходить за межі регіонального конфлікту, стаючи маркером глибоких змін у зовнішній політиці США. Вона засвідчує взаємопов'язаність безпекових, енергетичних, економічних і технологічних чинників сучасної світової політики, а Україна здатна перетворювати виклики на стратегічні можливості, підвищуючи свій вплив у глобальній системі безпеки.

Список використаних джерел

1. Spruk R. (2026). Confrontation with the West and Long-Run Economic and Institutional Outcomes: Evidence from Iran. School of economics and business. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2602.03231>
2. Koranyi B., Mutikani L. (2026). Iran war starts to hit global economy, business surveys show. Reuters. URL: <https://surl.li/budnvo>
3. Kempe F. (2026). Trump is fighting two wars with Iran. He needs to win both. URL: <https://surl.li/fkfqjtj>.

Володимир Штефюк

Науковий керівник – доц. В. Макар

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ПРОПАГАНДИ

Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році інформаційний вимір війни набув особливого значення. Поряд із військовими діями відбувається активне протистояння у сфері інформації, де Росія широко використовує пропаганду, дезінформацію та маніпуляції з метою формування вигідного для себе міжнародного образу. У цьому контексті важливу роль відіграє українська діаспора, яка стала одним із ключових акторів у протидії російській пропаганді за кордоном.

Зокрема у серпні 2024 року президент України Володимир Зеленський анонсував створення нового органу влади під умовною назвою «міністерство української єдності та протидії російським впливам на українців», першочерговим завданням якого має стати діяльність за кордоном та яке доповнюватиме роботу МЗС [1].

Ганна Маляр на зустрічі із делегацією Стратегічної військової ради при Світовому Конгресі Українців «Сьогодні боротьба з російськими окупантами інтенсивно ведеться як на полі бою, так й інформаційно. Ми воюємо зброєю та інформацією, тому ми вдячні партнерам, українській діаспорі та всім, хто нас підтримує, за надання матеріальної допомоги, техніки та зброї, а також за зусилля з протидії російській дезінформації. Адже нині Україна твердо відстоює не лише власну незалежність, а й безпеку та стабільність Європи, виступає потужним форпостом на східному фланзі НАТО», – зазначила Ганна Маляр [2].

Отже, інформаційна діяльність української діаспори відіграє важливу роль у протидії російській пропаганді на міжнародному рівні. Завдяки використанню сучасних цифрових технологій, співпраці з медіа, організації публічних заходів та культурної дипломатії представники діаспори сприяють поширенню достовірної інформації про події в Україні.

Список використаних джерел

1. Виступ Президента на нараді керівників закордонних дипломатичних установ України «Воєнна дипломатія: стійкість, зброя, перемога». Офіс Президента України. 19.08.2024. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vid-nashoyi-spilnoyi-roboti-zalezhit-yaka-zbroya-vrukah-u-n-92669>.
2. Ганна Маляр: допомога української діаспори у протидії російській пропаганді надзвичайно важлива URL: <https://detector.media/infospace/article/216632/2023-09-08-ganna-malyar-dopomoga-ukrainskoi-diaspory-u-protydii-rosiyskiy-propagandi-nadzvychnayno-vazhlyva/>.

Анастасія Шандренко

Науковий керівник – асист. С. Константинюк

МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА УКРАЇНИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ЗАСТОСУВАННЯ «М'ЯКОЇ СИЛИ»

У сучасних умовах російсько-української війни міжнародна підтримка України стала одним із визначальних чинників захисту її безпекових інтересів і збереження державності. Водночас така підтримка формується не лише під впливом воєнно-політичних обставин, а й у результаті цілеспрямованого застосування інструментів «м'якої сили», які дозволяють державі впливати на міжнародну спільноту без використання примусу. Концепція «м'якої сили», запропонована Дж. Наєм, передбачає здатність держави досягати своїх цілей через привабливість культури, політичних цінностей і зовнішньої політики [1].

Після 2014 року Україна поступово почала активніше використовувати інструменти публічної дипломатії, проте саме після повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році ці процеси набули системного характеру. Україна змогла сформулювати нову модель міжнародної комунікації, яка базується на відкритості, оперативності та використанні цифрових платформ. Зокрема, активна присутність українського керівництва у міжнародному інформаційному просторі, виступи перед парламентами різних країн, участь у глобальних форумах та використання соціальних мереж стали важливими інструментами формування міжнародної підтримки.

Важливу роль у цьому процесі відіграє формування позитивного іміджу України як держави, що не лише захищає власну територіальну цілісність, а й виступає захисником демократичних цінностей, прав людини та міжнародного права. Саме цей фактор значною мірою вплинув на мобілізацію підтримки з боку країн Європейського Союзу, США та інших партнерів. Як зазначається у міжнародних дослідженнях, держави, які здатні формувати позитивне сприйняття на глобальному рівні, отримують значні переваги у міжнародній політиці [2].

Окрему увагу слід приділити інформаційному виміру сучасного протистояння. Російська Федерація активно використовує інструменти гібридної війни, включаючи дезінформацію та пропаганду, що створює додаткові виклики для України [3]. У відповідь Україна розвиває стратегічні комунікації, спрямовані на донесення правдивої інформації до міжнародної аудиторії та протидію інформаційним загрозам.

Ефективність застосування «м'якої сили» України підтверджується зростанням рівня міжнародної підтримки, що проявляється у наданні військової, фінансової та гуманітарної допомоги, запровадженні санкцій проти агресора, а також у посиленні політичної підтримки на міжнародній арені. У рейтингах глобальної «м'якої сили» Україна демонструє позитивну динаміку, що свідчить про підвищення її міжнародного авторитету [2].

Таким чином, міжнародна підтримка України є результатом комплексного застосування інструментів «м'якої сили», які дозволяють державі формувати позитивний імідж, зміцнювати довіру та мобілізувати широку зовнішню підтримку в умовах війни. У сучасному світі саме поєднання інформаційних, культурних та дипломатичних інструментів стає ключовим фактором ефективної зовнішньої політики та забезпечення національних інтересів.

Список використаних джерел

1. Nye J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs. P. 5–11.
2. Brand Finance. (2024). *Global Soft Power Index 2024*. URL: <https://brandfinance.com/insights/global-soft-power-index-2024> (дата звернення: 03.04.2026).
3. CEPA. (2022). *The Evolution of Russian Hybrid Warfare*. URL: <https://cepa.org> (дата звернення: 03.04.2026).

**ПІДСЕКЦІЇ ІСТОРИЧНОГО
ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВА
ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

Дарія Беляєва

Науковий керівник – доц. І. Логвінов

ВПЛИВ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ПОМИЛОК НА МІЖНАРОДНУ КОМУНІКАЦІЮ ТА МІЖКУЛЬТУРНІ КОНФЛІКТИ

У сучасному глобалізованому світі міжнародне спілкування відбувається в умовах постійної взаємодії різних мов, політичних систем та культур. За таких умов переклад виконує не лише функцію технічного засобу передачі інформації, а й є інструментом міжкультурного посередництва. Тому будь-яка помилка в перекладі виходить за межі суто лінгвістичного відхилення: вона може змінити зміст повідомлення, спотворити прагматичний намір мовця, перевернути уявлення про іншу культуру та створити підстави для міжкультурного конфлікту.

Переклад визначається як складний процес відтворення смислу, що передбачає не механічну заміну мовних одиниць, а передачу змісту з урахуванням культурного, соціального та прагматичного контекстів [1]. Наголошується, що перекладач виступає посередником між культурами, а отже, його завдання не обмежується вибором відповідних лексичних еквівалентів, а також включає передачу наміру автора, конотативних значень, неявних повідомлень та комунікативного ефекту [2].

Згідно з дослідженнями у сфері перекладознавства, перекладацькі помилки можуть класифікуватися на кілька типів: граматичні, лексичні, стилістичні та прагматичні [2]. Найбільш небезпечними у міжнародній комунікації є саме прагматичні помилки, оскільки вони впливають на інтенцію висловлювання та його сприйняття адресатом.

Яскравим сучасним прикладом є перекладацька помилка під час спільної пресконференції президентів Туреччини та США у 2017 році, коли висловлювання Реджепа Тайпа Ердогана було інтерпретовано таким чином, що змінювало його зміст і створювало враження визнання помилок турецькою стороною. У результаті цього було викривлено політичний меседж, що потенційно могло вплинути на дипломатичне сприйняття ситуації [1].

Інший приклад стосується неправильного перекладу французького дієслова *demander* («просити») як «вимагати» у комунікації між Францією та Сполученими Штатами [4]. У цьому випадку помилка змінила модальність повідомлення: прохання було сприйнято як ультиматум.

Не менш важливими є помилки, спричинені культурною асиметрією. Мова та культура нерозривно пов'язані між собою, а отже, переклад має передавати не лише слова, а й значущість, вкорінену в культурному контексті [2; 3]. Коли ці значення ігноруються або замінюються без належного контекстуалізування, результатом може стати спотворене представлення цілої культури. Яскравим прикладом є випадок з Договором Вайтангі 1840 року, де розбіжності між англійською та маорійською версіями призвели до тривалих суперечок щодо його тлумачення та правових наслідків [4].

Отже, на основі проведеного аналізу можна виокремити кілька ключових механізмів, через які помилки перекладу впливають на міжнародну комунікацію. По-перше, вони спотворюють фактичний зміст повідомлення. По-друге, вони змінюють його прагматичну силу та тон. По-третє, вони деформують культурні значення та породжують хибні уявлення про іншу сторону. По-четверте, у дипломатичному та юридичному контекстах вони можуть спровокувати реальні конфлікти.

Список використаних джерел

1. Köksal O., Yürük N. (2020). The role of translator in intercultural communication. *International Journal of Curriculum and Instruction*. Vol. 12(1). P. 327–338. URL: <https://ijci.net/index.php/IJCI/article/view/375>
2. Al-Sofi B. B. M. A., Abouabdulqader H. Bridging the gap between translation and culture: Towards a cultural dimension of translation. *International Journal of Linguistics, Literature and Culture*. URL: <https://sloap.org/journals/index.php/ijllc/>
3. Babaev M. T., Tolibjonova M. S. (2022). The role of translation in intercultural communication. *Journal of International Media*. URL: <https://zienjournals.com/index.php/tjm/article/view/6161/5011>
4. BBC Culture. The greatest mistranslations ever. URL: <http://www.bbc.com/culture/story/20150202>.

Софія Богданова

Наукова керівниця – доц. В. Богатирець

ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК ІНДИКАТОР ГОТОВНОСТІ ДО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах повоєнного відновлення України просторове планування набуває принципово нового значення, перетворюючись із технічного інструменту містобудування на стратегічну основу сталого розвитку територіальних громад. Комплексний план просторового розвитку (КППР) – це стратегічний документ, що поєднує містобудівну документацію та плани із землеустрою для сталого розвитку всієї громади, балансуючи та поєднуючи державні, громадські та приватні інтереси [1]. Попри те, що всі громади функціонують у межах єдиної норми законодавства та стикаються із схожими інституційними та ресурсними викликами, станом на березень 2026 року, лише 6 громад (Пісочинська, Роганська, Остерська, Вінницька, Гірська та Пристолична громади) розробили та затвердили плани просторового розвитку, тоді як переважна більшість громад цього не зробила, що призвело до загального відтермінування дедлайну розробки планів до 1 січня 2028 року. Важливо зазначити, що проблема такого масштабного відставання та відтермінування криється не лише у наслідках повномасштабного вторгнення. Так, наприклад, контекст Польщі показує, що навіть у мирних умовах реформа просторового планування може стикатися з низкою проблем. Офіційні матеріали уряду Польщі визначають КППР як обов'язковий інструмент, відсутність якого після 1 липня 2026 року блокуватиме подальший просторовий розвиток територій [2].

У контексті України до основних внутрішніх та системних бар'єрів можна також віднести відсутність ресурсного потенціалу громад та вартість розробки КППР, нестачу фахівців з просторового планування та геоінформаційних систем та відсутність уніфікації між реєстрами (земельним кадастром, містобудівною

документацією та лісовим фондом), що створює «сірі зони» землекористування, де статус ділянок зазвичай суперечить один одному. Відсутність КППР затверджує нерівність: громади без офіційної документації позбавляють себе доступу до інвестицій та міжнародного фінансування, що загрожує перетворити процес післявоєнного відновлення на набір несинхронізованих проєктів. Вирішення питання з КППР потребує комплексного підходу. Наприклад, основні напрямки роботи можуть включати в себе: формування спільних міжмуніципальних установ/платформ, які допомагають об'єднати ресурси, оптимізувати процеси та залучити фахівців для менш спроможних громад; використання міжнародних грантів не лише як фінансування документації, а для зміцнення інституційної спроможності громад; спрямування частини допомоги на заходи щодо підвищення кваліфікації для архітекторів із залученням ОВА/ОДА для поширення знань і уніфікації підходів; проведення оцінки ефективності процесів створення КППР, яке передбачає обов'язковий експертний скринінг просторових документів для зворотнього зв'язку.

Отже, комплексні плани просторового розвитку слід сприймати не просто як формальну містобудівну документацію, а як безальтернативний фундамент повоєнної відбудови України. Відсутність КППР не тільки перетворить процес відновлення на хаотичний набір проєктів, а й поглибить соціально-економічну фрагментацію регіонів. Розбудова ефективної системи просторового планування за комплексної експертної та донорської підтримки вже сьогодні стане тим інструментом, який дозволить громадам перейти від випадкового та ситуативного реагування на виклики повоєнного відновлення до стратегічного творення власної стійкості у завтрашньому дні.

Список використаних джерел

1. U-LEAD з Європою. (2021). Чому Комплексний план просторового розвитку території потрібен громаді? (Лист №45). *Інформаційна довідка*. URL: <https://surl.li/womvpb> (дата звернення: 17.03.2026).
2. Dziennik Ustaw. (2025). Act of 4 April 2025 amending the Act of 27 March 2003 on Spatial Planning and Development. Dz.U. Poland. URL: <https://surl.li/sselub> (дата звернення: 20.03.2026).

Анна Буждиган

Науковий керівник – доц. М. Лучак

УКРАЇНСЬКІ КУЛЬТУРНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ РЕАЛІЇ В АНГЛІЙСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

В українсько-англійському перекладі проблема передачі реалій є особливо важливою. Українські культурні традиції, історичні інституції та адміністративні структури часто не мають прямих аналогів в англійському середовищі.

Ситуація, яка склалася після вторгнення росії в Україну, посилила потребу в точному перекладі української політичної та інституційної термінології в міжнародних ЗМІ та дипломатичному спілкуванні.

Науковці зазвичай класифікують реалії на кілька категорій: етнографічні реалії (їжа, одяг, традиції), історичні реалії (титuli та установи), політичні та адміністративні реалії (державні структури) та соціальні реалії.

Науковиця в галузі перекладознавства, М. Бейкер [1], наголошує, що перекладачі часто поєднують кілька стратегій, щоб збалансувати культурну автентичність із читабельністю для цільової аудиторії.

У теорії перекладу реалії часто описуються як нееквівалентна лексика, тобто лексичні одиниці, які не мають прямих еквівалентів в іншій мові. П. Ньюмарк [2] пише, що терміни культури є одними з найскладніших аспектів перекладу, оскільки вони передають не лише денотативне значення, а й історичні та культурні асоціації.

Українська культура містить численні приклади реалій, що відображають традиції, історичну спадщину та повсякденне життя країни. Одним із відомих прикладів є «бандура» – український народний інструмент з овальним корпусом і великою кількістю струн (30–70 і більше), що поєднує елементи лютні та арфи.

Так само слово «вареники» (від дієслова варити; у діалектах також «пироги») – українська національна страва у вигляді від-

вареного прісного тіста з начинкою. Хоча це слово стало відносно відомим у світі, воно все ще є запозиченням, а не перекладом.

Ще одним культурно значущим поняттям є «*гетьман*» – титул політичного та військового лідера в козацькій державі. Перекладачі зазвичай зберігають цей термін, а не замінюють його загальним еквівалентом.

Яскравим прикладом є «*Верховна Рада*», однопалатний парламент України. В англійських текстах назва зазвичай транслітерується як *Verkhovna Rada*, а не перекладається буквально. Термін «*територіальна громада*», що стосується місцевої самоврядної громади, створеної під час реформ децентралізації, зазвичай перекладається як *territorial community*.

Існує кілька стратегій, які перекладачі використовують для передачі реалій цільовими мовами.

Транслітерація передбачає відтворення оригінального слова за допомогою алфавіту цільової мови (*Верховна Рада*, *вишиванка*, *гетьман та писанка*). Калька, або запозичений переклад, відтворює структуру оригінального терміну. Наприклад, «*обласна державна адміністрація*» можна перекласти як *regional state administration*. Описовий переклад пояснює значення терміна за допомогою фрази або короткого визначення. Культурна заміна замінює оригінальне поняття культурно подібним у цільовій мові, хоча цей метод слід використовувати обережно, щоб уникнути втрати культурного значення.

Переклад українських культурних та інституційних реалій є складним лінгвістичним та культурним викликом. Оскільки такі терміни часто не мають прямих еквівалентів в англійській мові, перекладачі повинні покладатися на спеціалізовані стратегії для збереження їхнього значення.

Список використаних джерел

1. Baker, M. (2018). In Other Words: A Coursebook on Translation. Routledge. <https://www.routledge.com/In-Other-Words-A-Coursebook-on-Translation/Baker/p/book/9781138930104>
2. Newmark, P. (1988). A Textbook of Translation. Prentice Hall. <https://archive.org/details/textbookoftransl00newm>.

Тетяна Данда

Наукова керівниця – асист. В. Нічий

ФРАНЦУЗЬКА ДИПЛОМАТИЧНА ТРАДИЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Дипломатія є одним із ключових інструментів реалізації зовнішньої політики держави та важливим механізмом регулювання міжнародних відносин. Держави відігравали провідну роль у формуванні дипломатичних норм, принципів та практик. Серед них особливе місце посідає Франція, яка зробила вагомий внесок у становлення класичної європейської дипломатії [1].

Розвиток французької публічної дипломатії як складової м'якої сили можна поділити на три етапи. Перший бере свій початок у 1883 році, коли за ініціативи французького дипломата Поля Камбона була створена асоціація «Альянс Франсез», метою якої стала популяризація французької мови, а також культури, у світі. Її сучасні завдання такі: навчання французькій мові людей як у Франції, так і за кордоном; популяризація французької культури та франкофонії; сприяння культурному різноманіттю.

Другий етап розвитку французької публічної дипломатії розпочався після Другої світової війни. У цей період було створено Директорат із культурних відносин, а з 1947 року в посольствах Франції з'явилася посада радника з питань культури; діяльність Альянс Франсез також координувалася дипломатичним відомством [3].

Третій етап розвитку французької публічної дипломатії пов'язаний із модернізацією її інституційної структури на початку XXI століття. Важливим кроком стало створення у 2011 році Французького інституту (Institut Français) за підтримки Міністерства закордонних справ Франції. Основною метою установи є поширення «м'якої сили» Франції, розвиток культурного обміну та партнерства з міжнародними культурними інституціями.

Французька дипломатична традиція є фундаментом сучасної класичної дипломатії, що бере свій початок від кардинала Рішельє у XVII столітті. Головним внеском цього періоду стало впровадження концепції **Raison d'État** (державного інтересу), яка про-

голосила пріоритет національної безпеки та виживання держави над релігійними чи ідеологічними догмами.

У XX столітті французька традиція отримала нове дихання через доктрину голлізму, сформовану генералом Шарлем де Голлем. В основі цієї філософії лежить ідея «**Grandeur**» (Величі) – переконання, що Франція може бути суб'єктом світової політики лише за умови повної незалежності у прийнятті рішень [2]. Це втілювалося у прагненні до стратегічної автономії, виході з військових структур НАТО у 1966 році та розбудові власного ядерного арсеналу (*Force de frappe*).

Сьогодні Франція трансформує свою традиційну велич через лідерство в багатосторонніх інститутах, насамперед у Європейському Союзі. Французька дипломатія активно використовує інструменти «м'якої сили», зокрема через Міжнародну організацію Франкофонії, яка об'єднує 88 держав навколо спільних цінностей та мови, створюючи потужний дипломатичний блок.

У XXI столітті французька дипломатична модель стикається з необхідністю глибокої адаптації до багатополярного світу. Традиційний вплив у колишніх колоніях (система «*Françafrique*») переживає кризу через зростання конкуренції з боку Китаю, Туреччини та Росії, що змушує Париж переходити від патерналізму до рівноправного партнерства.

Отже, дослідження французької дипломатичної традиції дає можливість глибше зрозуміти історичні витоки сучасної дипломатії та її роль у формуванні системи міжнародних відносин.

Список використаних джерел

1. Публічна дипломатія Франції – прагнення до автентичності в глобалізованому світі. <https://adastra.org.ua/blog/publicna-diplomatiya-franciyi-pragnennya-do-avtenticnosti-v-globalizovanomu-sviti>
2. Шарль де Голль — «Спогади надії» (Charles de Gaulle, Mémoires d'espoir) <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k3326880p>
3. Моріс Ваїсс — «Зовнішня політика Франції з 1945 року» (Maurice Vaïsse, La politique étrangère de la France depuis 1945) <https://www.cairn.info/la-politique-etrangere-de-la-france--9782200617752.htm>

Галина Литвин
Науковий керівник – доц. В. Семенко

ДО ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДНОСТІ ТА НЕПЕРЕКЛАДНОСТІ ЛАКУН З НІМЕЦЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

У сучасному перекладознавстві проблема перекладності та неперекладності мовних одиниць є особливо актуальною в умовах глобалізації та активного розвитку міжкультурної комунікації. Одним із найскладніших явищ у цьому контексті є лакуни – одиниці, що не мають прямих відповідників у мові перекладу та відображають культуру специфіку носіїв мови.

Лакуни виникають через відмінності у мовних картинах світу, зумовлені історичними, соціальними та культурними чинниками. Вони відображають унікальні елементи культури й ускладнюють переклад, оскільки потребують не лише мовної, а й культурної адаптації. У цьому контексті переклад слід розглядати як процес інтерпретації змісту, а не механічного відтворення тексту.

У німецько-українській мовній парі лакуни часто пов'язані з реаліями – словами, що позначають специфічні явища або поняття. Наприклад, складні німецькі лексеми на позначення соціально-правових понять не мають прямих відповідників в українській мові й передаються описово. Це свідчить про те, що переклад у таких випадках виходить за межі простого добору відповідника і включає пояснення значення.

Окрему групу становлять слова, що передають емоційні або психологічні стани. Такі лексеми, як Schadenfreude або Fernweh, перекладаються лише описово, що призводить до часткової втрати семантичних відтінків. Подібна ситуація спостерігається і з культурно зумовленими поняттями повсякденного життя, наприклад Stammtisch, яке не має повного еквівалента в українській мові.

Складність перекладу посилюється у випадку прагматично навантажених одиниць, зокрема німецьких модальних часток (doch, ja, eben). Вони не мають прямих відповідників, а їх значен-

ня залежить від контексту та інтонації, що ускладнює досягнення адекватності перекладу.

Як зазначає М. Бейкер, відсутність прямого лексичного відповідника є типовою проблемою перекладу, яка потребує використання різних стратегій передачі змісту [2]. Зокрема, застосовуються описовий переклад, адаптація або пояснення. Це дозволяє частково компенсувати втрати значення, однак не завжди забезпечує повну еквівалентність.

Таким чином, перекладність лакун має відносний характер. Їх зміст може бути переданий різними способами, проте повне відтворення всіх семантичних і культурних відтінків є складним або неможливим. У зв'язку з цим перекладач виступає як культурний посередник, який забезпечує взаєморозуміння між представниками різних мов і культур.

Список використаних джерел

1. Амеліна С. (2023). Особливості перекладу лакун з німецької на українську мову. *Міжнародний філологічний часопис*.
2. Baker M. (2018). In Other Words: A Coursebook on Translation. London: Routledge.
3. Munday J. (2016). *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. London: Routledge.

Наталія Литвин

Науковий керівник – доц. В. Семенко

ДО ПИТАННЯ ПРО СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ЛАКУН З НІМЕЦЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Проблема відтворення безеквівалентної лексики є однією з ключових у сучасному перекладознавстві, оскільки вона пов'язана з передачею культурно зумовлених значень. Особливе місце серед таких одиниць займають лакуни – мовні елементи, що позначають явища або поняття, відсутні в іншій мовній системі.

Виникнення лакун зумовлене відмінностями у культурному досвіді, соціальних реаліях і способах осмислення світу носіями різних мов. У зв'язку з цим переклад таких одиниць не обмежується пошуком формального відповідника, а передбачає використання різних перекладацьких стратегій. Мовні одиниці виступають носіями культурної інформації, що значно ускладнює їх адекватну передачу іншою мовою.

У сучасній перекладацькій практиці виділяють кілька основних способів передачі лакун: описовий переклад, транскрипцію (транслітерацію), калькування та функціональну заміну. Найбільш універсальним є описовий переклад, який полягає у розкритті значення слова через пояснення. Наприклад, німецьке слово *Fernweh* передається українською мовою як «туга за далекими країнами» або «бажання подорожувати». Подібно, слово *Stammtisch* перекладається як «традиційні зустрічі постійної компанії», оскільки в українській мові відсутній його точний еквівалент [3].

Транскрипція та транслітерація використовуються переважно для передачі культурно специфічних реалій і власних назв. Вони дозволяють зберегти форму іншомовного слова, проте не завжди забезпечують його повне розуміння без додаткового пояснення. Калькування передбачає дослівне відтворення структури слова або виразу, однак його застосування обмежене, оскільки може призводити до неприродних мовних конструкцій.

Функціональна заміна полягає у використанні одиниці, що виконує подібну функцію у мові перекладу. Цей спосіб дозволяє

адаптувати текст до культурних особливостей реципієнта та зробити його більш зрозумілим. Водночас переклад ускладнюється у випадках прагматично навантажених одиниць, зокрема німецьких модальних часток (*doch, ja, eben*), значення яких залежить від контексту.

У практиці перекладу найчастіше використовується комбінований підхід, що поєднує кілька стратегій. Це зумовлено тим, що жоден із способів не забезпечує повного відтворення значення лакун. Переклад у такому випадку виступає як процес інтерпретації, у якому враховуються мовні, культурні та когнітивні чинники.

Отже, способи перекладу лакун з німецької на українську мову є варіативними та залежать від контексту й комунікативної мети. Ефективність перекладу визначається здатністю перекладача обрати оптимальну стратегію, яка дозволяє максимально точно передати зміст і водночас зберегти культурну специфіку.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. (2004). Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія.
2. Prunč E. (2002). Einführung in die Translationswissenschaft. Graz.
3. Duden. Online-Wörterbuch. URL: <https://www.duden.de> (date of access: 18.03.2026).

Роксолана Миронюк

Наукова керівниця – доц. В. Богатирець

ЛІНГВІСТИЧНИЙ ВИМІР ДИПЛОМАТІЇ: ЯК РИТОРИКА НІМЕЧЧИНИ ФОРМУЄ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАРАТИВ ЩОДО УКРАЇНИ

В умовах повномасштабної війни та стрімкої переорієнтації України на європейський вектор розвитку дипломатична комунікація набуває стратегічного значення, що виходить далеко за межі протокольної риторики. Євроінтеграційний курс України актуалізував роль ключових держав-членів ЄС у формуванні загальноєвропейського дискурсу підтримки, і саме Німеччина, з її технологічною обережністю та структурованою дипломатичною мовою, виступає одним із визначальних чинників цього процесу. Показово, що на тлі емоційно наповнених українських меседжів, які наголошують на терміновості рішень, німецька риторика демонструє принципово інший стиль – виважений, раціональний і орієнтований на довгострокову стабільність.

Німеччина – одна з найвпливовіших держав Євросоюзу, що виступає «містком» у ключових рішеннях щодо розширення ЄС, санкційної політики проти росії та підтримки Києва. Головним інструментом її впливу є «м'яка сила» – дипломатія, економічна співпраця та інституційна підтримка. Зокрема, Берлін активно сприяв укладенню Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що визначило стратегічний євроінтеграційний вектор української зовнішньої політики. Після 2014 року цей вплив посилювався через ініціювання санкційної політики щодо росії та посередництво в рамках Нормандського формату і Мінських домовленостей. Водночас, Берлін виступає за поступовий характер інтеграції України, наголошуючи на необхідності системних реформ, що мають стримувальний ефект на темпи євроатлантичного зближення [1, с. 704-719].

У системі Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС німецька дипломатія прагне балансу між солідарністю з Києвом та обережністю, продиктованою необхідністю збереження кон-

сенсусу між 27 державами-членами. Такий підхід формує стримані, структуровані формулювання, що нерідко відрізняються від більш наполегливої риторики української сторони, однак забезпечують стабільність переговорного процесу. Україна також цілеспрямовано формує свій образ як активного суб'єкта європейської безпекової архітектури, прагнучи вийти за межі ролі реципієнта допомоги та утвердитися як рівноправний партнер у спільних зусиллях [2]. Символічно, що саме Берлін часто відіграє роль медіатора між євроінтеграційними амбіціями України та консервативнішою, реформо-орієнтованою позицією решти столиць ЄС, що прагнуть довгострокової стабільності. Однак, цей вплив виходить за межі суто політичного посередництва: на рівні дипломатичних формулювань він фактично конструює концептуальні рамки, у яких відбувається весь політичний діалог щодо розширення Євросоюзу [3].

Отже, дипломатична риторика Німеччини відіграє ключову роль у формуванні європейського дискурсу щодо України, визначаючи рамки переговорів про розширення ЄС, безпекову координацію та наратив підтримки. Водночас і Україна свідомо адаптує власну комунікаційну стратегію до цих рамок, перетворюючи риторичну гнучкість на інструмент просування євроінтеграційного курсу.

Таким чином, лінгвістичний вимір дипломатії є не другорядним елементом, а повноцінним чинником, що визначає характер і перспективи відносин України з європейськими інституціями.

Список використаних джерел

1. Kryvonos R. (2019). What Ukrainian Diplomats Need to Know about Germany's Foreign Policy in its Relations with Ukraine. *Diplomatic Ukraine*. DOI: <https://doi.org/10.37837/2707-7683-2019-46>. С. 704–719.
2. Підсумки зустрічі Європейської Ради щодо України. 2025. Представництво ЄС в Україні. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/підсумки-зустрічі-європейської-ради-щодо-україни_uk (дата звернення: 20.03.2026).
3. Філіппов А. (2025). Як Німеччина змінила думку щодо України за перші місяці канцлера Мерца і до чого тут НАТО. *Євроінтеграція*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/07/28/7216824/> (дата звернення: 20.03.2026).

Богдан Москалюк
Наукова керівниця – асист. О. Камінська

НІМЕЦЬКІ КАЗКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ, ЇХ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНИЙ ІМІДЖ ДЕРЖАВИ

Казки традиційно розглядаються як елемент культурної спадщини, однак у сучасних дослідженнях вони дедалі частіше аналізуються як інструмент формування ідентичності представлення нації на міжнародній арені. Особливо це стосується німецької традиції, де фольклор був систематизований і використаний у період становлення нації. В умовах роздробленості німецьких земель казки виконували функцію культурного об'єднання. Водночас сьогодні вони продовжують на сприйняття Німеччини у світі, що дозволяє розглядати їх в контексті міжнародних відносин як інструмент м'якої сили.

У XIX столітті важливим етапом формування єдиної німецької ідентичності стала діяльність братів Грімм. У період роздробленості збір і публікація народних казок сприяли формуванню єдиного культурного простору. Такі казки як «Попелюшка», «Бременські музики» чи «Румпельштільцхен» стали всенародним надбанням [1].

Окремої уваги заслуговує розгляд казок як відображення соціально-політичних реалій. Наприклад, у казці «Білосніжка» образ злої королеви може інтерпретуватись як символ авторитарного правління. У сюжеті «Рапунцель» ізоляція героїні у вежі відображає обмеження свободи та може розглядатись як метафора політичного та соціального гніту. Таким чином, казки виконують не лише розважальну функцію, а й слугують способом передачі політичної і соціальної структури суспільства свого часу [2].

У сучасних умовах німецькі казки стали елементом формування міжнародного іміджу держави через механізми «м'якої сили». Показовим є використання цих сюжетів у продукції компанії Disney, зокрема в «Білосніжка та семеро гномів» (1937), «Попелюшка» (1950) та «Спляча красуня» (1959) [1]. Попри аме-

риканське походження цих мультфільмів, у них наявні елементи німецького середньовічного побуту. Подібний ефект спостерігається і в анімаційному фільмі «Шрек», хоча сам продукт є пародійним, він відтворює знайомі архетипи [3]. Таким чином, казки виступають інструментом культурної дипломатії.

Отже, німецькі казки відіграли важливу роль у формуванні національної ідентичності в умовах роздробленості, а в сучасному світі трансформувались у засіб впливу на міжнародне сприйняття держави. Через популярну культуру вони інтегруються у глобальний інформаційний простір, забезпечуючи Німеччині додаткові ресурси «м'якої сили».

Список використаних джерел

1. German Fairy Tales: How Brothers Grimm Shaped World Literature. German Culture. 25.03.2026. URL: <https://germanculture.com.ua/german-traditions/german-fairy-tales-how-brothers-grimm-shaped-world-literature/> (дата звернення: 25.03.2026)
2. Mohlke, Megan. The Grimm Fairy Tales: An Analysis of Family and Society. ScholarWorks. 8.04.2025. URL: <https://scholarworks.indianapolis.iu.edu/server/api/core/bitstreams/044093ab-a86e-4da5-b77c-bbf328192cae/content> (дата звернення: 18.03.2026)
3. Shuchen Yan. The «Grimm» Rebuild of Disney Animation: Cultural Filtration and Global Image Building. EWA Publishing. 23.10.2025. 24-27. URL: <https://chr.ewapub.com/article/view/28227.pdf> (дата звернення: 20.03.2026)

*Софія Нороха**Наукова керівниця – асист. В. Нічий*

МОВНІ СТРАТЕГІЇ КОНСТРУЮВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ФРАНЦІЇ У ФРАНКОФОННОМУ ДИСКУРСІ

Франція протягом багатьох десятиліть підтримує свій позитивний імідж та має один з найскладніших «особистих брендів» у світі. Цьому процесу значно сприяє і просування меседжів через поширення впливу французької мови та заохочення населення інших країн її вчити.

Як не дивно, для цього є і вільні можливості, і підтримка, а саме робота Міжнародної організації франкофонії. Поява терміну «франкофонія» (Онесим Реклю, 1880) та створення Організації у 1970 р. засвідчує поступове формування певного дискурсу – мовного і ціннісного – навколо франкофонії [1]. Франція використовує офіційний дискурс для конструювання образу себе як носія загальнолюдських цінностей (рівність, братерство, демократія, культурна різноманітність). За таких обставин потрібне детальне лінгвістичне вивчення: якими вербальними засобами цей образ формується.

Франкофонні інституції систематично використовують певні «маркери» і семантичні поля (зокрема з діапазонів культурна різноманітність, інновації, солідарність, освіта), які формують у адресатів позитивні асоціації з Францією як «спільним домом» франкофонії. До прикладу, це яскраво відображається у текстах промов МОФ, зокрема президента Республіки Франції Еммануєля Макрона у прес-досьє для XIX Саміту Франкофонії 2024 р. [2].

У його доповіді повторюються позитивні лексеми: «*diversité*» (різноманіття), «*solidarité*» (солідарність), «*démocratie*» (демократія), «*innovation*» (інновація), «*jeunesse*» (молодь), «*avenir*» (майбутнє), «*éducation*» (освіта) тощо. Е. Макрон відзначає роль французької мови як платформи «носіїв цінностей демократії, поваги прав людини та різноманіття». Макрон говорить про «розширення обмінів» між франкофонними країнами через спільну мову.

Промова Генеральної секретарки МОФ Луїзи Мушиківабо, зазначена у тому ж прес-досьє, повторює схожі ідеї [2]. Вона називає французьку «п'ятою за поширеністю мовою в світі», що «перебуває на п'яти континентах і несе цінності різноманіття, солідарності й демократії». У промовах обох лідерів франкофонного світу часто використовується займенник «nous» (ми), який підкреслює ідею спільності. Президент говорить про французьку мову як про «спільне надбання» народів, що нею користуються, а Л. Мушиківабо наголошує на необхідності працювати разом для розвитку франкофонії.

У промовах використовують рухомі метафори – «rouler» (просуватися), «tirer son épingle du jeu» (знайти вигідний вихід), «cadence soutenue» (інтенсивний темп роботи) – які підкреслюють активність і незворотність процесу [3].

Отже, аналіз дискурсу франкофонних інституцій показує, що Франція формує свій позитивний образ через мовні засоби, які підкреслюють спільність, цінності та активність франкофонної спільноти. Дискурс створює уявлення про Францію як центр культурної та мовної єдності, водночас підкреслюючи роль співпраці та спільного розвитку у франкофонному світі.

Список використаних джерел

1. France, Algérie et colonies. (1886). Onésime Reclus. Librairie Hachette et Cie, Paris. Режим доступу: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k75061t>
2. Sommet de la Francophonie. (2024). Dossier de presse. Villers-Cotterêts. Режим доступу: https://www.francophonie.org/sites/default/files/2024-09/Dossier_presse_Sommet_Francophonie_2024.pdf#:~:text=la%20capitale%20fran%C3%A7aise%2C%20les%2088,commun%2C%20notre%20b
3. Discours de Louise Mushikiwabo, Secrétaire générale de la Francophonie. Journée internationale de la Francophonie. Paris, le 20 mars 2019. Режим доступу: https://www.francophonie.org/sites/default/files/2021-01/Discours-SG_20-mars-2019.pdf#:~:text=En%20ce%20mars%202019%2C,le%20renforcement%20de%20notre%20relation

Олександра Осьмак

Наукова керівниця – доц. В. Богатирець

МОЛОДЬ ЯК СУБ'ЄКТ ЦИФРОВОЇ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНУ ГРОМАДСЬКУ ДУМКУ ЧЕРЕЗ СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ

У сучасному світі процес формування громадської думки зазнав суттєвих змін. Якщо ще кілька десятиліть тому основними каналами поширення інформації були телебачення, преса та офіційні заяви політиків і дипломатів, то сьогодні важливу роль у цьому процесі відіграють соціальні мережі. Такі платформи, як Instagram, X (Twitter), TikTok чи YouTube, стали глобальними комунікаційними просторами, де інформація поширюється майже миттєво і здатна охоплювати аудиторію в різних країнах світу, де саме молодь дедалі частіше виступає активним учасником формування міжнародної громадської думки. Сучасне покоління молодих людей часто називають *digital natives* – покоління, яке виросло у світі цифрових технологій та постійної онлайн-комунікації. Для молоді соціальні мережі є не лише засобом спілкування, а й платформою для висловлення власної позиції, обговорення актуальних тем або подій та участі у громадських ініціативах.

У такому контексті соціальні мережі стають інструментом *online activism*, який дозволяє молодим людям впливати на інформаційний простір далеко за межами власної країни. Значну роль у цьому процесі відіграють так звані *opinion leaders* – лідери думок, які мають значний вплив на свою аудиторію в соціальних мережах. Це можуть бути блогери, активісти або публічні особи, які здатні привертати увагу великої кількості людей до певних проблем чи подій. Як зазначають дослідники, саме так лідери думок часто виступають посередниками між інформаційними джерелами та широкою аудиторією, формуючи певне бачення подій і впливаючи на громадську думку [3]. Окрім цього, соціальні мережі дозволяють молоді брати участь у формуванні так званого *agenda-setting*, тобто визначення тем, які стають предметом суспільного обговорення. Поширюючи пости, відео або інформа-

ційні кампанії, користувачі можуть привертати увагу міжнародної спільноти до конкретних соціальних чи політичних проблем. Таким чином, навіть окремі користувачі соціальних мереж здатні впливати на глобальний інформаційний порядок денний [1]. Особливо помітною роль молоді стала під час сучасних міжнародних криз. Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році соціальні мережі стали одним із ключових каналів комунікації із міжнародною аудиторією. Багато молодих українців почали активно поширювати інформацію про події в країні, розповідати про власний досвід життя, про тяжкі виклики під час війни та пояснювати іноземній аудиторії історичний контекст конфлікту. Такі особисті свідчення часто викликали більший емоційний відгук у міжнародній спільноті, ніж офіційні повідомлення. У цьому контексті соціальні мережі можна розглядати як інструмент *digital diplomacy* (цифрова дипломатія), або громадської дипломатії. На відміну від традиційної дипломатії, яка здійснюється через державні інституції, цифрова дипломатія передбачає активну участь звичайних громадян у міжнародній комунікації. [2]. Водночас важливо розраховувати, що швидкість поширення інформації у соціальних мережах може створювати і певні ризики, зокрема поширення дезінформації або маніпулятивного контенту. Саме тому важливим завданням сучасного суспільства є розвиток *цифрової грамотності*.

Отже, у сучасному глобалізованому світі молодь дедалі більше виступає важливим агентом змін у формуванні міжнародної громадської думки. Молодь може впливати на глобальні дискусії та привертати увагу до важливих міжнародних проблем.

Список використаних джерел

1. Youth and social media influence on public opinion in digital communication. URL: <https://systems.enpress-publisher.com/index.php/jipd/article/view/5489>
2. Молодь як суб'єкт формування громадської думки у цифровому середовищі. URL: <https://ouci.dntb.gov.ua/works/4NkMd3K8/>
3. Influence of opinion leaders on public opinion and social networks. URL: <https://science.lpnu.ua/smeu/all-volumes-and-issues/volume-7-number-1-2025/influence-opinion-leaders-public-opinion-and>.

Дана Рибка

Наукова керівниця – доц. Т. Басняк

ПРОБЛЕМА ЗІШТОВХУВАННЯ МЕНТАЛЬНОСТЕЙ І ФОРМИ АДАПТАЦІЇ ДО НОВОЇ ДІЙСНОСТІ (СУЧАСНИЙ ДОСВІД БІЖЕНЦІВ У НІМЕЧЧИНІ)

Після початку повномасштабної війни у 2022 році Німеччина стала однією з головних країн, яка прийняла українських біженців. Станом на кінець 2025 року на території країни під тимчасовим захистом перебуває близько 1,3 млн громадян України, становлячи при цьому одну з найбільших груп мігрантів у сучасній Європі. Такий масштаб міграції спричинив соціально-економічні зміни й зробив актуальним питання адаптації, загострене зіткненням української та німецької ментальностей.

Одним із ключових показників інтеграції є, як відомо, рівень володіння мовою. За даними досліджень, близько 70% українських біженців пройшли або проходять мовні курси, беруть активну участь у інтеграційних заходах. Важливим аспектом довгострокової інтеграції сімей постає крім того шкільна освіта, адже станом на 2025 рік понад 223 000 українських дітей навчаються у німецьких школах [1]. Водночас мовна інтеграція дорослих відбувається повільно: лише 27% змогли досягти рівня B2, якого закономірно очікують від працівників більшість роботодавців. І хоча цей показник є значно вищим у порівнянні з початком 2023 року (тоді лише 8% володіли мовою на достатньо високому рівні, 18%, натомість, не розуміли її взагалі), втім, мовний бар'єр залишається одним із основних факторів, що стримує повноцінну інтеграцію.

Показовою є проте динаміка залученості українських біженців до німецької системи працевлаштування: у 2022 році рівень зайнятості серед них становив лише 16%, у 2024 році – близько 30%, а вже наприкінці 2024 – на початку 2025 року досяг 43%. Водночас значна кількість українців у Німеччині все ще перебувають у статусі безробітних (понад 211 000 осіб) або все ще проходять інтеграційні чи мовні курси [2]. Щодо структури зайнятості та посад, на яких працюють українці (переважно у про-

мисловості, торгівлі, на будівництві, у сфері послуг та догляду за хворими), варто зазначити, що близько 49–57% з них закономірно є нижчими за рівень кваліфікації працівників. Окрім мовних проблем, основними причинами є труднощі з визнанням дипломів та специфіка німецького ринку праці. Зважаючи на те, що більшу частину біженців з України становлять жінки з дітьми, їхня можливість повноцінно працювати є обмеженою, тому вони залежать від соціальної допомоги (Bürgergeld). Її наразі отримують понад 693 000 українців, що беззаперечно створює додаткове навантаження на соціальну систему Німеччини, провокуючи незадоволення частини населення.

Не менш важливим є питання довгострокових намірів біженців. За різними дослідженнями, від 40% до 50% українців планують залишитися у Німеччині на тривалий період, що свідчить про поступову трансформацію тимчасової міграції у постійну [1]. Водночас значна частина все ще орієнтована на повернення після завершення війни, що створює стан «подвійної ідентичності» та впливає на рівень інтеграції.

Отже, форми адаптації українських біженців можна спостерігати на кількох рівнях. Інституційна адаптація включає навчання на мовних курсах та взаємодію з державними органами. Економічна адаптація проявляється через поступове включення українців у ринок праці Німеччини та підвищення рівня їх зайнятості. Соціокультурна адаптація відбувається через освіту дітей, соціальні контакти та інтеграцію у місцеві громади. Зрозуміло, що ці процеси є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Зіткнення ментальностей видається при цьому не стільки проблемою, стільки каталізатором трансформації, що сприяє формуванню нових моделей соціальної взаємодії у європейському просторі.

Список використаних джерел

1. Frymark, K. (2023, August 25). Ukrainians are slowly adapting to life in Germany. Centre for Eastern Studies. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2023-08-25/ukrainians-are-slowly-adapting-to-life-germany>
2. Federal Employment Agency. (2025, February 19). Nearly 300,000 people from Ukraine are working in Germany. <https://www.arbeitsagentur.de/en/press/072025--nearly-300000-people-from-ukraine-are-working-in-germany>.

Андрій Рутковський, Ірина Задорожна
Науковий керівник – доц. О. Слюсар

УКРАЇНСЬКА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ДО ПОЛЬЩІ: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ВПЛИВ

Українська трудова міграція до Польщі у період 2022-2026 років еволюціонувала від безпрецедентної гуманітарної кризи, зумовленої повномасштабною російською агресією, до глибоко інституціоналізованого соціально-економічного феномену. Перехід від статусу тимчасових біженців до довгострокових економічних резидентів формує нову геополітичну реальність у двосторонніх відносинах, де демографічний прагматизм поступово витісняє початкову емоційну солідарність [1].

Демографічний ландшафт української присутності в Польщі концептуально стабілізувався, перейшовши у фазу глибокого економічного вкорінення. За офіційними даними польського Управління соціального страхування, станом на початок 2026 року в системі було зареєстровано понад 856 тисяч легально працевлаштованих громадян України.

Показовим індикатором структурної трансформації міграції є безпрецедентний підприємницький бум серед українців, які масово переходять від найманої праці до створення власного бізнесу. Лише протягом 2025 року громадяни України подали 33 800 заявок на реєстрацію одноосібної господарської діяльності, що становить близько 12% від усіх нових підприємств такого типу в країні.

Інституційне закріплення українців додатково посилюється освітньою політикою польського уряду. Починаючи з вересня 2024 року, для дітей та підлітків з України було запроваджено обов'язкове відвідування польських навчальних закладів [2]. Як наслідок, понад 200 тисяч українських учнів опинилися в польській освітній системі, що становить близько 4% від загальної кількості школярів у країні.

Водночас соціально-політичний вимір української присутності демонструє виразні ознаки інституційної втоми та поляризації суспільних настроїв у приймаючій країні. Соціологічні дос-

лідження фіксують суттєве охолодження ставлення поляків до українських мігрантів: частка позитивно налаштованих громадян знизилася до 39%, тоді як 35% відкрито висловлюють негативне ставлення. Понад половина населення Польщі вважає масштаби соціальної підтримки біженців надмірними, вимагаючи від уряду запровадження жорсткішої міграційної політики, обґрунтовуючи позиції крізь призму неврегульованих історичних суперечок[3].

Не менш складною є соціокультурна трансформація, пов'язана з феноменом вимушено розділених транснаціональних сімей. Оскільки більшість мігрантів становлять жінки з дітьми, виникає парадоксальна модель, коли жінки за кордоном частково покладаються на фінансові перекази своїх чоловіків з України [4]. Водночас загальний обсяг традиційних приватних переказів в Україну критично падає, скоротившись до 2,1 мільярда доларів США.

Отже, Демографічні наслідки цього масштабного міграційного переміщення формують для української держави безпрецедентну екзистенційну загрозу. Масштабний відтік умів та підприємницького капіталу відбувається на тлі катастрофічних руйнувань інфраструктури. Демографічні інститути прогнозують скорочення населення України до 25-35 мільйонів осіб.

Список використаних джерел

1. Poles on Ukraine and Polish–Ukrainian relations 2025. Mioszowski Centre. URL: <https://mioszowski.pl/en/knowledge/public-opinion-research/poles-on-ukraine-and-polish-ukrainian-relations-2025>
2. Economic and Social Consequences of the Participation of Children and Adolescents from Ukraine in the Polish Education System. Center for citizenship education. URL: Policy-Brief_Economical_social-consequences-UKR-in-PL-schools_CEO_UNICEF_2025.pdf
3. Ukraine and Polish-Ukrainian relations as seen by Poles 2024. Mioszowski Centre. URL: Ukraine as seen by Poles – report | Mioszowski Centre
4. Displaced Persons from Ukraine: How Transnational Family Ties Engulf Migration Aspirations. IMISCOE. 2024. URL: Displaced Persons from Ukraine: How Transnational Family Ties Engulf Migration Aspirations – IMISCOE

Дарія Сидоркина
Наукова керівниця – доц. Т. Басняк

ПРОБЛЕМА ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ВІЙНИ ЯК МІЖДЕРЖАВНОЇ КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ)

У сучасних міжнародних відносинах важливе значення має не лише саме існування кризових ситуацій, але й те, як вони визначаються та називаються у політичному й медійному дискурсі. Від термінології залежить сприйняття подій суспільством, рівень їх серйозності та готовність до реагування. Особливо це проявляється у випадку війни Росії проти України, яка не у всіх країнах однозначно визначається саме як «війна».

Згідно з науковими підходами, міжнародна кризова ситуація є критичним загостренням суперечностей між державами, що супроводжується загрозою ескалації до збройного конфлікту та потребує негайного реагування. Водночас практика показує, що навіть за наявності повномасштабних бойових дій, термінологія може варіюватися залежно від політичного, медійного та регіонального контексту [1].

Показовим є приклад німецькомовних країн. У Німеччині домінують визначення «Russlands Angriffskrieg gegen die Ukraine» (загарбницька війна Росії проти України) та «Völkerrechtswidriger Krieg» (війна, що порушує міжнародне право), які чітко фіксують відповідальність агресора. Водночас використовуються і більш нейтральні або скорочені формулювання, такі як «Ukraine-Krieg» або «Russische Invasion». В окремих випадках у деяких медіа трапляється навіть термін «Bürgerkrieg», що суттєво спотворює сутність подій. При цьому німецькі ЗМІ принципово уникають російського евфемізму «спецоперація», підкреслюючи його пропагандистський характер [2]. Подібна варіативність простежується і в румунських медіа. Найпоширенішим є визначення «Războiul din Ucraina» (війна в Україні), однак поряд із ним використовуються «Invasia rusă» (російське вторгнення), «Agresiunea rusă» (російська агресія) або «Război de agresiune». Водночас у

певних контекстах вживається термін «Conflictul la graniță» (конфлікт на кордоні), що частково знижує рівень сприйняття події як повномасштабної війни [3].

Ще більш показовою є практика окремих країн «Глобального Півдня», де використовується нейтральне формулювання «Ukraine conflict». Таке означення уникає прямого визначення агресора та створює враження меншої інтенсивності подій. У результаті війна може сприйматися як локальний конфлікт, а не як серйозна загроза міжнародній безпеці.

На противагу цьому, українські медіа використовують чітко визначені терміни: «повномасштабне вторгнення», «збройна агресія РФ», «війна на виживання», «геноцидна війна». Вони підкреслюють екзистенційний характер загрози та практично повністю відмовляються від понять «конфлікт» чи «криза», оскільки ті розмивають відповідальність агресора.

Таким чином, термінологія відіграє ключову роль у формуванні суспільного сприйняття міждержавних кризових ситуацій. Якщо війну не називати «війною», це може призводити до зниження її значущості в очах міжнародної спільноти та громадян, що, у свою чергу, впливає на політичні рішення та рівень підтримки постраждалої сторони. Отже, коректне визначення таких ситуацій є важливим елементом міжнародної безпеки та інформаційної політики.

Список використаних джерел

1. StudFiles. (n.d.). Міжнародні конфлікти: поняття, причини, засоби та методи врегулювання. Retrieved March 23, 2026, from <https://studfile.net/preview/5258594/page:8/>
2. 2. Scarlat, R. (2025). Trei ani de război în Ucraina. Cum a început invazia rusă. *Nouă momente decisive*. Libertatea. <https://www.libertatea.ro/stiri/cum-a-inceput-razboiul-rusia-ucraina-momente-decisive-5206362>
3. 3. Meister, S. (2024). Germany and Russia's war of aggression against Ukraine: The third year. DGAP (German Council on Foreign Relations). <https://dgap.org/en/research/publications/germany-and-russias-war-aggression-against-ukraine-third-year>.

Софія Цар

Наукова керівниця – доц. З. Куделько

BEYOND MARCH 8: WHY GENDER EQUALITY IS A SECURITY ISSUE FOR EUROPE

The phenomenon of 8 March, as the day of power completely changed to the stereotypical day of tenderness. Over time, the connection to the feminist movement faded and was replaced with patriarchal narratives: 8 March has been reduced to symbolism, accompanied by performative gestures. The idea of solidarity among strong women defending their rights completely disappeared. This symbolic framing diminishes gender equality to a so-called value, depreciating the real aim of showing how gender equality can serve as a strategic and security issue.

When equality is treated as decoration rather than an integral structure, it fails to manifest itself in political power, institutional inclusion, or security outcomes. Can the system be truly resilient if it is built only considering half of society and excluding the other from decision-making?

Across Europe, women remain underrepresented in security leadership roles: fewer women influence key decisions about defence and security, from armed forces to emergency services. In 2025, only five of the 27 EU defence ministers were women. Moreover, women are still underrepresented in law enforcement, accounting for just 30% of prison staff and 20% of police officers, also in the organisations that shape scientific recognition, leadership, and decision-making (31.1% of scientific researchers worldwide in 2022, according to UNESCO).

Gender equality goes hand in hand with sustainable economic and environmental development, adding stability to democratic institutions. In Denmark, Finland, Norway and Sweden, women make up between 37% and 45% of parliamentarians. Sweden takes the first place with 45% of women in parliament, while the world average proportion of women in governing authorities stands at 15%. During 2000-2005, Norway, according to the UN, performed best in the world's indexes in the sphere of human development, which include

indicators of life expectancy, access to information, health care and social insurance.

The case of the Nordic countries shows that a higher percentage of women in politics contributes to more intensive consideration of issues such as childcare, gender equality policy and policies against violence and sexual violence against women. This is further evidence that increasing women's participation in government is extremely important for society.

Nowadays, Ukraine offers a striking illustration of how gender equality becomes a security issue for Europe. The number of women serving in the armed forces has drastically increased. According to Ukrainian officials, women make up 20% of the armed forces, or about 100,000 women. Furthermore, women's organisations were among the first to provide humanitarian aid. For instance, Lyudmyla Yankina, a prominent human rights activist, organised the delivery of 25 tonnes of sand to protect the Kyiv blood donation centre in March 2022.

Hence, gender equality is a pillar of peace and security. Eventually, a system that consistently excludes half of its population is not secure – it is structurally fragile.

Список використаних джерел

1. THE TRUTH ABOUT MARCH 8th 2024. URL: <https://gendermuseum.com/expositions/the-truth-about-march-8th-2/>
2. European Institute for Gender Equality URL: <https://eige.europa.eu/newsroom/beijing-platform-for-action/security>
3. WOMEN AND POLITICS IN UKRAINE: Benefiting from International Experience 2005. URL: https://dfc.ukma.edu.ua/books/women_politics_ukr_text.pdf.

*Шевченко Діана**Наукова керівниця – доц. З. Куделько*

ПЕРЕКЛАД ЯК ІНТЕРПРЕТАЦІЯ: ВИКЛИКИ ВІДТВОРЕННЯ КИТАЙСЬКОГО ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ

За останні два десятиліття Китайська Народна Республіка стала одним із важливих міжнародних гравців, що призвело до збільшення міжнародної співпраці. Китайський дипломатичний дискурс потрапив під приціл західних ЗМІ та політиків. У цьому контексті мова тепер виступає не лише засобом комунікації, а й інструментом формування політичного змісту та міжнародного іміджу держави. Але водночас з'являється проблема правильної інтерпретації промов китайських лідерів, оскільки прямий переклад не означає правильний. Китайська мова, як відомо, вважається однією з найскладніших мов у світі, але хибно буде вважати, що це лише через ієрогліфічну систему та особливості вимови (тональності слів). Якщо розглядати китайську мову через призму політичних та дипломатичних текстів, варто зазначити, що складність у розумінні цієї мови полягає в особливості граматичної побудови, культурному та ідеологічному впливах. Порівнюючи англійську та китайську мови у контексті міжнародної політики варто пам'ятати, що особливої різниці між термінологією цих мов немає. Обидві мови вживають у своєму політичному дискурсі загальновживані терміни, проте значення цим термінам вони надають різне. Одні і ті самі терміни такі, як «human rights», «international relations» та «governance» мають різне значення в англійській та китайській мовах.

Іншою важливою особливістю відмінностей між двома мовами є те, що китайські політичні діячі активно формують нову термінологічну базу, яка або не має прямих відповідників в англійській мові, або викликає труднощі при доборі правильного перекладу [1]. Проблема перекладу з китайської на англійську мову полягає в тому, що китайська мова значною мірою ґрунтується на культурно-історичному досвіді, який є специфічним для китайського суспільства і не завжди має прямі відповідники в західній політичній традиції.

Одним із найважливіших елементів китайської мови, яка відрізняє її від англійської є її граматична побудова. Китайські тексти зазвичай мають менш чітко виражену граматичну конструкцію і часто будуються за принципом паратаксису, тобто без чіткого позначення логічних зв'язків між частинами речення. Водночас англійська мова побудована на основі гіпотаксису, тобто у ній чітко виражаються сполучники. Під час перекладу китайських текстів на англійську, довгі китайські речення розбиваються на декілька менших англійських. Окрім цього, китайська мова вважається динамічнішою. Особливо це помітно на прикладі дипломатичних промов, де одне речення складається з великої кількості дієслів для підкреслення процесу або дії. Англійський переклад таких речень буде більш структурованим, де більшість дієслів будуть перетворені на інші частини мови: іменники, прикметники. Деякі – взагалі не перекладатимуть.

Останнім і основним компонентом китайського політичного дискурсу, що відрізняє його від англійського, є використання метафор, ідіом та історичних алюзій [2].

Підсумовуючи усе вище вказане, варто зазначити, що основна різниця між англійською та китайською мовою у міжнародній політиці полягає не просто у ієрогліфічному компоненті, а у концептуальному та граматичному рівнях. Новоутворені китайські терміни можуть не мати достовірного англійського перекладу через їх історичний та ідеологічний підтекст. Тому в цьому контексті, переклад дипломатичних текстів виступає не просто як механічне відтворення тексту, а як складний процес адаптації змісту відповідно до специфіки обох мов.

Список використаних джерел

1. The Approach to the Chinese Diplomatic Discourse. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8078094/>
2. On English Translation of Chinese Diplomatic Discourses from the Perspective of Pragmatic Triadic Relations. URL: https://www.researchgate.net/publication/354637526_On_English_Translation_of_Chinese_Diplomatic_Discourses_from_the_Perspective_of_Pragmatic_Triadic_Relations
3. Representing political attitudes through recontextualizing the metaphor 'Shuai Guo' in English-translated Chinese diplomatic discourse. DOI: <https://doi.org/10.1080/23311983.2025.2483015>.

ЗМІСТ

ПІДСЕКЦІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Галина Дзюба

Аскольд [і Дір]. Айзегеза та екзегеза історії ранньої Русі
у контексті шкільної історичної дидактики

7

Ярослав Ткачук

Правові та регуляторні акти австрійської влади
на Буковині в період Першої світової війни

9

Катерина Фомочкіна

Вплив мистецтва на формування особистості
учнів-підлітків у шкільній практиці

11

Валерія Мельник

Висвітлення історії Запорозької Січі
у шкільних підручниках: порівняльний аспект

13

Ярослав Залуцький

Інституційна стійкість страхового товариства
«Дністер» в умовах воєнної кризи (1914-1918 рр.)

15

Артем Квасневський

Аграрний сектор Української РСР
у період «Перебудови» (1985 – 1991 рр.)

17

Анна Курочка

Використання луків українськими козаками у кінці XV – XVII ст.

19

Богдана Мацюк

Особливості музейної експозиції з історії Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича

21

Заставна Діана

Прикметник у контексті технологій інтерактивного навчання

23

Денис Позняков

Шлях до битви за Центрально-Східну Європу: маршрут армії
Осаяної Порти до Хотина 1621 року в османських хроніках

25

Єлезевета Рибчинська

Розкол організацій українських націоналістів (ОУН):
причини та наслідки (1939-1940 рр.)

29

Наталія Романюк

Основні аспекти інклюзивної освіти у педагогічній
спадщині Софії Русової

31

Наталія Руцак	
Радянська освітня політика та її вплив на викладання історії у школі	33
Анастасія Савка	
Висвітлення передумов Хмельниччини у підручниках НУШ	35
Марія Стратійчук	
Роль краєзнавства в закладах середньої освіти в сучасних умовах	37
Емма Баран	
Mater Regis в угорських хроніках: політичний образ Анастасії Ярославни	39
Дарина Гопанчук	
Король-вікінг та принцеса <i>Elisiv af Garðaríki</i> : образ Єлизавети Ярославни у скандинавських сагах	41
Олександра Яцина	
Політична суб'єктність Анни Ярославни після смерті короля Генріха I	43
Станіслав Корчинський	
«Останній вікінг Русі»: Київський період Haraldr Sigurðarson harðráði	45
Андрій Балковий	
Особливості національного складу депутатів Буковинського сейму	47
Давид Титов	
Нацистська та російська окупація Маріуполя: спроба порівняльного аналізу	49
Павло Тихомиров	
«Дурнібули, але не негідники» чи «Zdrajcyojczyzny»?: зміст Торговицької конфедерації 1792 р.	51
Володимир Ганевич	
Заслання Михайла Грушевського (1915-1916): між репресіями та науковою діяльністю	53
Анна Попович	
Кар'єрний шлях І. Виговського: від юриста до генерального писаря	55
ПІДСЕКЦІЯ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ	
В'ячеслав Беженару	
Балканська Антанта на початку Другої світової війни	58
Марина Бойчук	
Середньовічні торгові відносини Європи та Азії у шкільних підручниках з історії	60

Софія Венечук Археологічна карта як метод узагальнення джерельного матеріалу	62
Катерина Воробець Наслідки «Великої депресії» 1929-1933 рр. на сторінках сучасних українських підручників	64
Назар Гофман Єгипетська держава періоду Середнього царства: між дипломатією Бібла та мілітаризацією Нубії	66
Марія Журавець Клинкове озброєння війська Першої Болгарської держави в першій половині IX ст.	68
Софія Загребасєва Генезис давньоєгипетського художнього канону в пізній додинастичний період	70
Тетяна Іваниців Військово-політична стратегія Тутмоса III в контексті єгипетсько-мітаннійського суперництва	72
Діана Карпань Роль жінки як морального регулятора воїнського етосу стародавніх германців у свідченнях античних авторів	74
Надія Козлан Феоріда з Лемносу: правова оцінка магічних практик у давніх Афінах	76
Вікторія Косович Причини падіння Ахейської Греції в світлі нових археологічних даних	78
Владислав Маняк Любовні (ре)конструкції: інтимний вимір повсякденності в літературній традиції Месопотамії	80
Богдана Мацюк Система командування і структурні підрозділи війська Другого Болгарського царства (кінець XII-XIII ст.)	82
Дмитро Мельник Передумови та засади створення духовно-рицарських орденів у контексті релігійно-політичної ситуації на Близькому Сході	84
Анна Науменко Археологічні студії Карла Ромшторфера на Буковині	86
Богдан Солтицький Позиція Бартоломе де Лас Касаза щодо завоювання Америки	88

Віктор Триколич Печера Вертеба: поселенська чи сакральна пам'ятка трипільської культури?	90
Катерина Худик Доба Реставрації в Англії крізь призму щоденників Семюеля Піпса	92
Юлія Фартушняк Етногенез аварів у світлі візантійських джерел та сучасної історіографії	94
Кирил Черкез Витоки і характерні риси західноєвропейської куртуазної літератури	96
Юрій Чорней Ідейні витоки політики «расової гігієни» в нацистській Німеччині	98
Анастасія Штефанко Образ Михая Хороброго в румунській історіографії та національній пам'яті	100
Ірина Ярмола Єгипет та євреї за часів Мойсея: історико-археологічний контекст	102
ПІДСЕКЦІЯ ПОЛІТОЛОГІЇ ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	
Олександра Александрова Концептуальні засади принципу «найбільшого блага» в утилітарній теорії Ієремії Бентама	105
Іванна Бухінська Особливості функціонування державного управління в умовах правового режиму воєнного стану	107
Анастасія Власова Принципи гендерного стратегування в ЄС	109
Олександр Гаїна Суспільна стійкість як основа архітектури безпеки ЄС	111
Марія Гамезардашвілі Основні підходи до трактування поняття «насилля» в сучасній політичній науці	113
Віталіна Гейн Еволюція концепції «Європи регіонів»	115

Олександра Гнеда Роль цифрових технологій у політичному лідерстві В. Зеленського в умовах російсько-української війни	117
Владислав Гончарюк Особливості формування інституту національного спротиву в Естонії	119
Ольга Гуйванюк Кризові комунікації у системі державної служби в умовах широкомасштабної війни: регіональний вимір	121
Ксенія Домалега Теорія тоталітаризму Ганни Арендт	123
Владислав Дудка Санкційна політика Європейського Союзу щодо Російської Федерації після 2022 року: механізми впливу на країну-агресора	125
Дмитро Кайка Вплив ідей теоретиків Нового часу на формування держав сучасного світу	127
Кароліна Касанова Громадянське суспільство в концепції глобального суспільства Гедлі Булла	129
Артем Круліковський Концептуалізація поняття «європейські політичні ідентичності» в сучасній політичній науці	131
Дар'я Левицька Еволюція понять нації та націоналізму у політичній теорії Бенедикта Андерсона	133
Денис Лучик Концепт «комунікативної дії» в теорії політичної комунікації Юргена Габермаса	135
Ростислав Потятинник Теоретичні та інституційні виміри консультативно- дорадчих інструментів у публічному управлінні	137
Валентин Самуляк Литовська політика підтримки України в російсько-українській війні	139
Всеволод Сопронюк Художнє кіно як інструмент формування політичної свідомості громадян	141
Ігор Старчук Теоретичне моделювання дослідження легітимації політичного лідерства в Європейському Союзі	143

Олександра Ткач

Персоналізовані рекомендаційні системи
як чинник поляризації політичних поглядів 145

Михайло Чорнокожа

Функціональні особливості іміджу політичного лідера
в авторитарній державі (на прикладі російської федерації) 147

Анастасія Шкутенко

Адаптація стандартів НАТО: гендерний вимір
реформування сектора безпеки України 149

Андріана Шуригайло

Програма медичних гарантій як інструмент управління
сферою охорони здоров'я 151

Тетяна Щербак

Україна та Західні Балкани на шляху до ЄС:
вектори політичної та економічної взаємодії 153

**ПІДСЕКЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ТА СУСПІЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

Елизавета Андрич

Міжнародно-правовий статус українських переміщених
осіб у повоєнній Європі 156

Евеліна Банар

Соціальні мережі як чинник трансформації сприйняття
реальності в умовах інформаційної війни 158

Юлія Безушко

Зростання дезінформаційних загроз в ЄС в умовах
російсько-української повномасштабної війни 160

Ольга Беспалько

Вплив російсько-української війни на євроатлантичну стратегію
безпеки: оцінки американських і британських *think tanks* 162

Ліна Беспалько

Глобальні міграційні процеси як виклик для національної
та регіональної безпеки 164

Анастасія Борова

Західні комунікаційні стратегії в умовах російсько- української
війни: формування глобального дискурсу про демократію,
свободу та міжнародний порядок 166

Поліна Булига	
Роль ЄС у забезпеченні продовольчої безпеки України під час війни	168
Катерина Грехова	
Реальність чи антиутопія: сучасна Росія крізь призму роману «1984»	170
Максим Гук	
Технологічний суверенітет і монополізація цифрових платформ у стратегії глобального лідерства Вашингтона і Пекіна	172
Марія Дарій	
Безпеківі виклики режиму Талібану: між ідеологічним екстремізмом і міжнародною ізоляцією	174
Богдан Дев'ятков	
Прометейзм та його роль у майбутній геополітичній стратегії України	176
Олександра Зінчук	
Міжнародні комунікації у контексті Чорнобильської катастрофи: виклики для політики довіри та глобальної безпеки	178
Анастасія Кіцюк	
Становлення Голлівуду у 1920 – 1930-х рр. як чинника формування іміджу США у світі	180
Софія Коваль	
Роль та ефективність діяльності Європолу у протидії кіберзлочинності	182
Ангеліна Колесніченко	
Внутрішньополітичні дискусії в Німеччині щодо підтримки України в контексті повномасштабного вторгнення РФ	184
Єлизавета Кормиш	
Рекрутинг та ідеологічне виховання дітей в організації «Ісламська Держава»	186
Юлія Крицька	
Мегаівенти як інструмент зовнішньої політики: кейс Зимових Олімпійських ігор 2014 року	188
Софія Кубляк	
Діяльність Федерального управління з безпеки інформації (BSI) у розбудові національної системи кібербезпеки ФРН	190
Руслан Куземчак	
Візуальна пропаганда КНДР у контексті російсько-української війни: зображення власних військових у північнокорейському мистецтві	192
Софія Кшевєжінська	
Розширення НАТО в умовах російсько-української війни	194

Софія Лазоренко Вплив TikTok на ментальне здоров'я покоління Z і поширення інформаційних наративів у соціальних мережах	196
Дар'я Лисенко Instagram як засіб маніпулювання суспільною думкою (кейс російсько-української війни)	198
Христина Луців Співпраця НАТО та ЄС у сфері кібербезпеки: формування спільного кіберпростору безпеки	200
Вікторія Ляшенко Пропагандистські стратегії НСДАП під час виборчих кампаній 1930-1933 рр. у Німеччині	202
Марина Майборода Політико-дипломатична та інституційна підтримка України з боку Франції у російсько-українській війні	204
Ангеліна Майданська Еволюція гібридних стратегій у міжнародних конфліктах після 2014 року	206
Єгор Малов Геополітичні цілі Китаю у протистоянні зі США в Тихоокеанському регіоні	208
Валентин Марищак Позиція Туреччини щодо російсько-української війни	210
Анастасія Маслоковська Кроки США та Китаю щодо регуляції ШІ у військовій сфері	212
Альона Павлунік Проросійські дезінформаційні наративи у медіапросторі країн Балтії в контексті російсько-української війни: зміст і еволюція	214
Юлія Петей Еволюція глобальної кіберзлочинності: від кібершахрайства до деструктивного впливу на критичну інфраструктуру	216
Анна Підвашецька Формування міжнародного образу України засобами медіа у 2022 році	218
Іванна Підгірняк Польсько-українські відносини в умовах російсько- української війни: співпраця, виклики та перспективи	220

Ангеліна Попюк Реакція міжнародних організацій на руйнування культурної спадщини України в умовах російської агресії	222
Христина Прохніцька Публічна дипломатія України як складова м'якої сили у воєнний період	224
Олена Рачинська Вплив російсько-української війни на безпекову співпрацю України з чорноморськими країнами	226
Ліна Рудніцька Глобальне екологічне управління в системі сучасних міжнародних відносин	228
Яна Самборська Методи протидії російським інформаційним загрозам у сучасному цифровому просторі	230
Ольга Самуляк Трансформація трансатлантичних відносин за президентства Дональда Трампа	232
Надія Сарафінчан Еволюція стратегій національного брендинга Румунії	234
Анастасія Серман Ультраправий популізм у Німеччині як фактор трансформації європейської підтримки України	236
Ірина Солоненко Мюнхенська промова Путіна	238
Ірина Торак Використання сучасного технологічного інструментарію у контексті розвитку американської дипломатії	240
Іванна Тютюнник Трансформація міжнародного іміджу В. Зеленського в умовах війни як приклад кризового політичного лідерства (2019-2025 рр.)	242
Олександра Харабара Штучний інтелект в інформаційно-психологічних операціях	244
Єлизавета Цвіненко Американізація чи культурна гібридизація: трансформації європейського культурного простору в умовах глобалізації	246

Катерина Чорнобай

Психологія «імпульсивного шоумена»: Дональд Трамп та трансформація американського політичного лідерства 248

Олександра Шарлай

Іранська криза 2026 року і трансформація зовнішньої політики США в логіці «America First» та інтересів України 250

Володимир Штефюк

Інформаційна діяльність української діаспори у протидії російській пропаганді 252

Анастасія Шандренко

Міжнародна підтримка України як результат застосування «м'якої сили» 254

**ПІДСЕКЦІЯ ІСТОРИЧНОГО ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВА
ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

Дарія Беляєва

Вплив перекладацьких помилок на міжнародну комунікацію та міжкультурні конфлікти 257

Софія Богданова

Просторове планування територіальних громад як індикатор готовності до повоєнного відновлення: виклики та перспективи 259

Анна Буждиган

Українські культурні та інституційні реалії в англійському перекладі 261

Тетяна Данда

Французька дипломатична традиція та її вплив на сучасні міжнародні відносини 263

Галина Литвин

До питання перекладності та неперекладності лакун з німецької на українську мову 265

Наталія Литвин

До питання про способи перекладу лакун з німецької на українську мову 267

Роксолана МIRONЮК

Лінгвістичний вимір дипломатії: як риторика Німеччини формує європейський наратив щодо України 269

Богдан Москалюк

Німецькі казки як інструмент формування національної ідентичності, їх вплив на міжнародний імідж держави 271

Софія Нороха

Мовні стратегії конструювання позитивного іміджу
Франції у франкофонному дискурсі 273

Олександра Осмак

Молодь як суб'єкт цифрової публічної дипломатії:
вплив на міжнародну громадську думку через соціальні мережі 275

Дана Рибка

Проблема зіштовхування ментальностей і форми адаптації
до нової дійсності (сучасний досвід біженців у Німеччині) 277

Андрій Рутковський, Ірина Задорожна

Українська трудова міграція до Польщі:
економічний та соціальний вплив 279

Дарія Сидоркина

Проблема термінологічного визначення війни як міждержавної
кризової ситуації (на прикладі війни Росії проти України) 281

Софія Цар

Beyond March 8: why gender equality is a security issue for Europe 283

Шевченко Діана

Переклад як інтерпретація: виклики відтворення
китайського дипломатичного дискурсу 285

Наукове видання

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

студентської наукової конференції
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Факультет історії, політології
та міжнародних відносин

11-14 травня 2026 року

Підписано до друку 12.06.2026. Формат 60х84/16.

Електронне видання.

Умов.-друк. арк. 17,2. Обл.-вид. арк. 17,5. Зам. 3-010.

Видавництво Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича.

58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.
